شەپەقتىكى ئوت

(پوۋېست)

سائادەت ساتتار ئايتوغ

شەپەقتىكى ئوت

خىزمەتكە چۈشكەندىن بۇيان، خىزمەتكە بارسام، ئۆيگە قايتسام مۇشۇ يولدا ماڭىمەن. بۇ يول بۇندىن ئون يىل بۇرۇن تار ھەم تەرتىپسىز يول ئىدى. ھەر ۋاقىت ئۇششاق يايمىلارنى يېيىپ تۇرمۇش ھەلەكچىلىكىدە يۈرگەنلەرنىڭ ئەركىن بازىرى بولۇپ قالغان. قاچانلا ماڭسام بۇ يەردە ئادەمنىڭ كۆپلىكى، قالايمىقان يېيىلغان يايمىلارنىڭ يولنى توسۇۋېلىشى بىلەن ۋېلىسىپتتىن چۈشۈپ، **100** مېتىر يولنى ۋېلىسىپتنى سۆرەپ مېڭىشقا توغرا كېلەتتى (ئەمەلىيەتتە بۇ يولدا ماڭمىسامۇ باشقا يولمۇ بار، بىراق، ئىككى كىلو مېتىر يولنى ئارتۇق مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ). بۇنداق ۋاقىتتا ماڭا ئوخشاش بۇ يولدىن ئۆتىدىغانلار بىر قېتىم ئەمەس ئون قېتىم ئىچىدە غۇدۇراپ قويماي ماڭمايتتى.

شەھەر قۇرۇلۇشى كېڭەيتىلىپ، بۇ «ئەركىن بازار»نى يوقۇتۇپ، يولنى كېڭەيتتى. بۇنىڭ بىلەن بۇ يولدا ماڭا ئوخشاش خىزمەتكە ئالدىرايدىغانلارغا «توسالغۇ» يوق بولدى...

بۇنداق راۋانلىقمۇ ئانچە ئۇزۇنغا بارمىدى. ئەكسىچە بۇرۇنقىدىنمۇ كۆپ ئاۋارىچىلىق پەيدا بولدى. بىر يىلدىن كېيىن، بۇ يەر كونىلوككە ئىشلەيدىغانلارنىڭ ئىش تاپىدىغان ئەڭ ياخشى جايى بولۇپ قالدى.

«ئىشلەمچىلەر بازىرى» ئەتىگىنى بەكمۇ ئاۋاتلىشىپ كېتەتتى. كىچىككى ئون ياشلار ئەتراپىدىكى باللاردىن ئاپپاق ساقال بوۋايلارغىچە كەلگەنلەرگە تەلمۈرۈپ بىرەر سىنىڭ ئۆزىنى مۇۋاپىق ئىشقا ئېلىپ كېتىشىنى كۈتۈشۈپ ئولتۇرۇشاتتى. بەزىدە سەبى باللارنىڭ ئىلتىجالىق كۆزلىرى بىلەن بوۋايلارنىڭ مۇڭلۇق، مىسكىن، غەمكىن كۆزلىرىگە قارىغىنىمدا يۈرىكىم ئاچچىق بولۇپ، كانىيىمغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بولۇپ قالاتتىم. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەلۋەتتە باللار ۋە ياشانغانلاردىن سىرت، ئاپتاپتا قارىداپ كەتكەن يۈزلىرىگە ياغلىقنى يېرىم چۈمكەپ چىگىۋالغان گەپدان چوكانلار، ئۆز كۆڭلىنى خۇش ئېتىپ لاپ ئېتىشىپ ئولتۇرغان نەۋقىران يىگىت، پىشقان ئەرلەرمۇ بار ئىدى. بەزى چاغلاردا ئىشقا سەل بۇرۇنراق مېڭىپ كىچىكىمدىن يېتىلگەن قىزىقىشىم بويىچە ئۇلار بىلەن بىرەر يېرىم دەم مۇڭدىشىپمۇ ئۆتەتتىم.

ئۇلارنىڭ ئورتاق ئالاھىدىكى شۇكى، شەخسى ئىشلىرىنى مۇنداقلا سوراپ قويۇسىڭىز سىزنى ئانچە تەقەززا قىلمايلا بارلىق كەچۈرمىشلىرىنى قويماي سۆزلەپ بېرىشەتتى.

- ۋايىيەي نىمىسىنى دەي غوجام؟! - دەپ گەپ باشلىدى قارامۇتۇق كەلگەن گەپدان چوكان ئايشەمخان ياغلىقىنىڭ چىگىشلىرىنى ئۆڭشىغاچ، - ئون يەتتە يېشىمدا تەككەن ئېرىم ھاراقكەش چېقىپ قېلىپ ئارا كۈندە بىر ساۋاپ ھېچ ھالىمنى قويمىدى. ئاجرىشىمەن دىسەم يا خېتىمنى بەرگىلى ئۇنىمىدى. ئاتا-ئانامغا ئېيتىمغان ھالىم قالمىدى. ئۇلار «ئەرنىڭ تايىقىنى يىمەيدىغان خوتۇن يوق، چىدا، ھېلىمۇ ئىككى ئاچاڭ ئاجرىشىپ ئۆيدە ئولتۇرغىلى نەچچە يىل بولدى، دوست-دۈشمەننىڭ ئالدىدا مۇشۇمۇ يىتەر. ئەمدى سەن بولساڭمۇ بىر ئەر بىلەن ئۆي بولۇپ كەتكىن» دەپ مىنىڭ ئاغزىمنى تۇۋاقلاپلا قويدى. بىر يىل چىدىدىم، ئىككى يىل چىدىدىم. ئادەم دىگەن گۆشتىن يارالغان ئاجىز نەرسىكەن، خەق نىمە دەر دەپ ئولتاغىنىم بىلەن ئاغرىسا مىنىڭ جېنىم ئاغرىيدىكەن. ئاخىرى بىر كۈنى ئۇ يېرىم كېچىدە مەست كىرىپ ئۇرۇپ قولۇمنى سۇندۇرىۋەتتى. چىدىغۇچىلىقىم قالماي ئۈچ ياشقا كىرگەن ئوغلۇمنى ئۇنىڭغا تاشلاپ قويۇپ قۇچاقتىكى قىزىمنى گىپىس بىلەن تېڭىلغان قولۇمدا كۆتۈرۈپ ئۈرۈمچىگە قاچتىم. بىرنەچچە ئۇرۇق-تۇققانلارنى ئىزدىۋىدىم، ئانچە خۇش بولۇ شۇپ كەتمىدى. ئاشخانىلاردا ئىشلەي دىسەم قۇچاقتا بالا تېخى ئەپلەشمىدى. قۇلىقىمدىكى ئاپامدىن قالغان ئالتۇن زىرەمنى سېتىپ بىر كونا ھارۋىنى سېتىۋالسام ئاشقان پۇلۇمغا ئاران ئىككى يەشىك ئالما كەلدى. شۇنىڭ بىلەن قىزىمنى ھارۋىنىڭ بىر بېشىغا ياتقۇزۇپ قويۇپ ئالما سېتىپ باققالچىلىق قىلدىم. لېكىن، ياتىدىغان يەرنىڭ غېمىنى قىلالماي كۆپ قىينالدىم. شىرەم تۇققانلار ئانچە چىراي ئېچىپ كەتمىسىمۇ قېلىنلىق بىلەن ئۆيىدە يېتىپ-قوپۇپ يۈرسەم ئۇلار مىنىڭدىن قۇتۇلۇشنىڭ كويىدىمۇ ياكى ماڭا ئىچ ئاغرىتتىمۇ ئەيتاۋۇر ماڭا لايىق تېپىشتى. نىمە دەيتتىم؟ كىملىكىنى، نىمىش قىلىدىغىنىنى سورىۋىدىم، ئەر تۇققىنىم ماڭا شۇنداق سەت ھومىيۋىدى، ئۈنۈم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى. ئايال تۇغقۇنۇم «مۇشۇ كوچىدا تىرىكچىلىك قىلىۋاتقىلى ئۈچ-تۆت يىل بولغان ئادەم، يۇۋاش، ئارتۇق جېدىلىمۇ يوق خۇدايىمنىڭ مۆمىنى، مۇشۇ كەمگىچە ئۆزىنىڭ بىرەر يامان گېپىنىمۇ ئاڭلاپ باقمىدۇق، بىرەر ئايال بىلەن پاراڭلىشىپ باققىنىنىمۇ كۆرمىدۇق. ئارىغا كىرگەنلەر سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى دەپتىكەن، ماقۇل دەپتۇ، قىزىنى ئۆزەمنىڭ قىزىدەك كۆرۈپ قاتارغا قوشىمەن، ئۆيدە ئاش-تامىقىمنى ئېتىپ، كىر-قاتامنى يۇيۇپ ئولتۇرۇپ بەرسىلا بولدى، دەپتۇ. ھازىرقى زاماندا بۇنىڭدىن ياخشى ئەرنى نەدىنمۇ تاپقىلى بولسۇن. تىگىڭ سىڭلىم» دىدى. مەن ئازراق تەشۋىشلەنگەن بولسامۇ ئاخىرقى ھساپتا چىرايىنىمۇ كۆرمىگەن بىرسىگە تىگىشكە ماقۇل بولدۇم.

ئەتىسىلا بەش-ئالتە ئادەمنىڭ گۇۋاھچىلىقىدا ئۇنىڭ نىكاھىغا ئۆتۈپ ئىجارىگە ئالغان ئىككى ئېغىزلىق ئۆيىگە يۆتكەپ كېتىلدىم. ئېرىمگە قارىسام، ئوتتۇرا بوي، ئېغىر-بېسىق، ئانچە قاملاشقان بولمىسىمۇ ھەرھالدا كۈلۈمپلا تۇرىدىغان مۇلايىم، مېھرى ئىسسىق كىشىكەن. ئۇنىڭغا دىگەن تۇنجى گېپىم ھەرقانداق ئىش بولسا گەپ بىلەن چىرايلىق بىر تەرەپ قىلىش، قول تەككۈزمەسلىك بولدى. ئۇمۇ «توۋا دەڭە ئۆزىنىڭ خوتۇنىنىمۇ ئۇرامدۇ؟ گەپ بىلەن ھەل قىلغىلى بولمايدىغان نىمە ئىش بولسۇن؟ مەن سىزنى جاپاغا قويمايمەن. ئۆينىڭ، مىنىڭ، بالىنىڭ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئالسىڭىزلا بولدى» دەپ جاۋاپ بەرگىنىدە يۈرۈكۈم خېلى جايىغا چۈشتى. ئۆيىمىز كىچىك، ئاددى بولسىمۇ ئۇنىڭ بويتاق چاغدىكى لاقا-لۇقىلىرىنى يۇيۇپ-تازىلاپ، پاكىز، رەتلىك سەرەمجانلاشتۇرۇپ يېڭى تۇرمۇشۇمنى باشلىدىم. ئۇمۇ گېپىدە تۇردى. ماڭا قول تەككۈزۈپ باقمىغان ئىدى. قىزىمنىمۇ ئۆز قىزىدەك كۆرۈپ ھالىمىزدىن ياخشى خەۋەر ئالدى....

ھەي، -دەپ ئېغىر خۇرسىندى ئايال، - ياخشى كۈنلەر ئۇزۇنغا بارمايدىكەن. يا مەن تۇغۇلۇشۇمدىنلا بىتەلەي يارىتىلغانمۇ بىلمىدىم. بىر يىل ئۆتە-ئۆتمەي بىر كۈنى ئەتىگەندە ئېرىم باققالچىلىق قىلىدىغان ھارۋىسىنى سۆرەپ مەن بىلەن چىرايلىق خوشلىشىپ چىقىپ كەتكەنچە قايتىپ كەلمىدى. بىركۈن ئۆتتى يوق، ئىككى كۈن ئۆتتى يوق. كوچىغا چىقىپ تونۇش-بىلىشلەردىن، كۆرگەن-بىلگەنلەردىن سۈرۈشتە قىلدىم، ھېچقانداق دېرىكىنى ئالالمىدىم. ئۈچىنچى كۈنى ئۆيدىن ئۇنىڭ تېلفۇن دەپتىرىنى ئىزدەپ تېپىپ ئۇنىڭ يۇرتىدىكى ئاتا-ئانىسىغا تېلفۇن قىلدىم.

- نىمە؟ دەپ چۆچۈپ كەتتى تېلفۇننى ئالغان ئايال، - مەن رېيىمجاننىڭ ئاپىسى! ئۇنىڭچۇ بۇ يەردە خوتۇن-بالىلىرى بار. مەھەللىدە ئازراق ئازارچىلىققا ئۇچراپ خاپىچىلىقتا ئۈرۈمچىگە كېتىپ ئىش-ئوقەت قىلغاچ نەچچە يىل تۇرۇپ قايتىپ كەلدى. بىزچۇ ھەقلەپ-نىكاھلاپ ئېلىپ بەرگەن قانۇنلۇق كېلىنىمىزنى تونۇيمىز. سىز كىم؟ نەدىن كەلدىڭىز دەپ سۈرۈشتۈرۈپمۇ باقماي ئەرگە تېگىدىغان قانداق خوتۇن سىلە؟

ئۇنىڭ كېيىنكى گەپلىرىنىمۇ ئاڭلىمايلا تېلفۇننى قويىۋەتتىم. «ئەلەكمۇللا» دىدىم. ئۇ تاپقان-تەرگىنىنى ئۆزى يېنىدا ساقلايتتى. مانا ئۇ بىزگە بىر تىيىنمۇ قالدۇرماي مۇشۇنداقلا كېتىپ قاپتۇ. ھېلىمۇ ياخشى ئۆينىڭ سەرەمجانلىرى خېلى بار ئىدى، تىلۋېزور بىلەن چاي شىرەسىنى سېتىپ ھارۋىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ يەنە كوچىغا چىقىپ باققالچىلىق قىلدىم. تىرىشىپ-تىرمىشىپ تاپقان پۇلۇم ئۆينىڭ ئىجارىسى، بالام ئىككىمىزنىڭ خىراجىتىگە ئاران يېتەتتى. بۇنىڭغىمۇ بوپتۇ،

دىلىمنى ئاغرىتىدىغان ئادەم يوق، ئۆز خان-ئۆزبەگ ياشاي دەپ جاپاغىمۇ ئانچە ئېرەنشىپ كەتمىدىم.

بىر كۈنى كوچا دوقمۇشىدا ئانار سېتىپ ئولتۇرسام ھېلىقى شىرەم تۇغقىنىم ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ كېلىپ « يۇرتتىكى ئېرىڭىز سىزنى ئىزدەپ ئۈرۈمچىگە مېڭىپتۇ، ئۆلتۈرۈۋەتمىسەممۇ بىر يېرىنى ئېيىپناق قىلىپ قويمىسام ھېساپ ئەمەس دەپتۇدەك، تۇغقانلار تېلېفون قىلدى، مەھەللىدىمۇ سىزنى بىر ئەر بىلەن بىللە ئۈرۈمچىگە قېچىپ كېتىپ ئۆي تۇتۇۋاپتۇدەك دىگەن گەپ ئاينىپ كېتىپتۇ. ئېرىڭىز بۇگۈن ماڭسا ئەتە ئەتىگەن كېلىدۇ. دەرھال بىرەر ئامالىنى قىلىڭ» دىدى. قانداقمۇ قىلارمەن؟ دەپ بېشىم قېتىپ ئۆيگە قايتىپ كېلىپ ئىشىكنى ئېچىۋاتسام بىر ھويلىدا ئولتۇرىدىغان ئايال يۈك-تاقلىرىنى ماشىنىغا باسقىلى تۇرۇپتۇ. «كۆچەمسىلەر؟» دەپ سورىسام «بۇ يەرنىڭ تىرىكچىلىك قىلغۇچىلىكى قالمىدى، كۈندە ئىككى پايپاق سېتىپ نەچچە كوي تېپىپ بولغۇچە بازار باشقۇرۇش كېلىپ بىر خالتا مالنى تارتىۋېلىپ ئەكىتىۋاتقان. مانا ئۆينىڭ ئىجارىسىنى تۆلەش بىلەن، قوساقنى توقلاپلا يۈرۈۋاتقىلى نەچچە ئاي بوپتۇ. يازدىغۇ مۇشۇندا جان ساقلارمىز، قىش كىرسە يا كوچىدا تۇرۇپ سودا قىلغىلى بولمايدۇ، قىشنىڭ غېمىنى يازدا قىلمىساق قىشىنچە ئاچ قالمىساقمۇ توڭلاپ قالغۇدەكمىز، كورلىدىكى تۇغقانلار تېلېفون قىپتىكەن، ئۇ تەرەپتە بۇ يەرگە قارىغاندا جان باقماق ئاسانراق دەيدۇ. ئىش تاپماق ئاسان، ئۆي ئىجارىسى ئەرزانمىش، شۇڭا ساتىدىغاننى سېتىپ، ئالىدىغاننى ئېلىپ كورلىغا ماڭدۇق» دەپ جاۋاپ بەردى. بېشىم قېتىپ تۇرغاندا ماڭا بۇ گەپ موك خۇشياقتى. ئۇلارغا مېنىڭمۇ كەتكۈم بارلىقىنى ئېيتىۋىدىم، «ماقۇل» دەپ ئۆيۈمنىڭ ئېغىر-يېنىك نەرسىلىرىنى سېتىشىپ، يوتقان-كۆرپە، كىيىم-كېچەكلىرىمنى تېڭىشىپ بەردى. بىر كېچە پويىزدا ئولتۇرۇپ ئۇ يەرگە باردۇق. بىر ئېغىزلىق ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇرۇپ قىزىمنى يىتىلەپ يۈرۈپ بىرەر ئايچە كېۋەز تېرىۋىدىم، قىشنىڭ غېمىنى قىلىۋالدىم. مانا قىشىنچە قىزىمنى بېقىپ، قوساقنى توقلاپ ئۆيدە ئولتۇرۇپتىمەن. ئەتىياز كىرىۋىدى ئۈرۈمچىدىن بىللە كەلگەن تونۇشلار بىلەن بۇ بازارغا كېلىپ كۈندىلىك ئىش تېپىپ جېنىمنى قامداپ ئۆتىۋاتىمەن.

- قىزىڭىزچۇ؟ - دەپ سورىدىم مەن ئۇنىڭدىن.

- ئاۋۇ يەردە تۇرغان كىشى مېنىڭ خوشنام بولىدۇ، - دىدى ئايال نېرىراقتا بىرسى بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرغان، ۋىجىككىنە كەلگەن 35ياشلار ئەتراپىدىكى بىر ئەرنى كۆرسىتىپ، - ئۇنىڭ ئايالى ئاغرىقچان بازارغا چىقالمايدۇ، قىزىمغا شۇ ئايال قاراپ بېرىۋاتىدۇ.

- ئېرىڭىزچۇ؟ بۇ يەرگە ئىزدەپ كېلىپ قالسا قانداق قىلىسىز؟ - دەپ سورىدىم مەن.

- ۋايىيەي.. پىشانەمگە كەلگەننى كۆرەرمەن غوجام؟! ئۈرۈمچىدىكى تۇغقانلارغا تېلېفون قىلسام مەن كورلىغا كەتكەن كۈنىنىڭ ئەتىسى ئۇ ئۈرۈمچىگە بېرىپتىمىش، مىنى نەچچە كۈن ئىزدەپ تاپالماي يۇرتقا قايتىپ «خوتۇنۇم يوقاپ كەتكىلى بىر يىل بولدى» دەپ سوتقا ئەرز سۇنۇپ سورت سىرتىدىنلا مەن بىلەن ئاجرىشىپ خوتۇندىن بىرنى ئاپتىمىش، - ئايال سۆزى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئېغىر بىر ئۇھسىنىپ كۆزلىرىنى مەندىن قاچۇرۇپ، - مەھەللە بويىچە داڭقى چىققان بېشەم خوتۇندىن بىرنى ئاپتىمىش. ئوغلۇمنى بەك خارلايدىكەن دەپ ئاڭلىدىم، - دىدى ۋە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا تىرىشىپ باشقا ياققا قاراپ ماڭدى.

ئىشقا بارغۇچە ئۇ ئايالنىڭ كەچمىشلىرى ۋە ئاخىرقى ئازاپلىق چىراي ئىپادىسىنى ئويلاپ ئىچىم ئاچچىق بولۇپ قالدى.

مەكتەپنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئۈرۈمچىگە ئۈچ ئايلىق بىلىم ئاشۇرۇشقا بېرىپ قايتىپ كەلگەن كۈنۈمنىڭ ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشقا مېڭىش سەپىرىمدە يەنە ھېلىقى كوچىدىن ئۆتتۈم. ئۇنىڭ - بۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ يۈرۈپ خىزمەتكە كېچىكىپ قالغىلى تاسلا قاپتىمەن، سائىتىمگە قاراپ سەل جىددىيلىشىپ ۋېلىسىپىتىمنى مىنەي دىيىشىمگە ئاسماندىن چۈشكەندەكلا ھېلىقى ئاي شەمخان ئىسىملىك ئايال تۇيۇقسىزلا ئالدىمدا پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ ماڭا بېشىنى لىڭشىتىپ سالام قىلىۋىدى، مەنمۇ دەرھال سالام قايتۇردۇم، ئۇنىڭ كىيىم - كېچەكلىرى بۇرۇنقىدىن خېلىلا يېڭىلىنىپ ئىسكەت كىرىپ قالغان بولسىمۇ، ئۆزىگە ماس كەلمىگەن قېنىق گىرىم قىلىۋالغان چىرايى سۇلغۇن كۆرۈنەتتى.

- ئىشقا كېچىكىپ قالغۇدەكمەن مەن مېڭىۋېرەي، - دىدىم تەكەللۇپ بىلەن، نېمىشقىكىن ئۇنىڭ ئالدىنقى قېتىمقى نەچچە ئايدىن بېرى خىيالىمدىن كەتمىگەن ئوبرازىنى ھازىرقى تۇرقىنىڭ يالماپ كېتىشىنى خالىمىدىم بولغاي، ئۇنىڭغا قايتا قارىغۇم كەلمىدى.

- ئۇزۇن بولدى كۆرۈنمىدىلە، سىلىگە مەسلىھەت سالىدىغان بىر ئىش بار ئىدى.... سىلى ئوقۇمۇشلۇق ئادەم، - دىدى ئايال سەل دىلىغۇل بولغاندەك قولايسىز ھەركەتتە، - ئۆزلىرى بىلىلا بۇ يۇرتتا مىنىڭ نە ئۇرۇق - تۇغقىنىم، نە قەۋمى - قېرىندىشىم يوق... بولدى ئىشقا مېڭىۋەرسىلە، ۋاقتىلىرى چىققاندا دەرمەن.

- ماقۇل، ئەتە كۆرۈشەيلى، دىدىم ۋە ئايال بىلەن خوشلىشىپ كېتىپ قالدىم.

ئەتىسى ئادەتتىكىدىن بالدۇرراق ئۆيدىن چىقىپ «ئىشلەمچىلەر بازىرى» غا كېلىپ تونۇش ـ بىلىشلەر بىلەن سالاملا شقاچ ئاي شەمخاننى ئىزدىدىم. كېچىدىن ئويلىنىپ ئۇ ئايالنىڭ تۇرقى ۋە چۈشكۈن ھالىتىدىن ماڭا ئېيتماقچى بولغان گېپىنىڭ خېلى مۇھىملىقىنى پەرەز قىلغان ۋە سالماقچى بولغان مەسىلىھەتنى ئاڭلاپ بېقىش قارارىغا كەلگەن ئىدىم. لېكىن شۇنچە قارىغان بولسامۇ ئۇنىڭ قارىسى كۆرۈنمىدى. ئانچە ـ مۇنچە پاراڭلىشىپ قالىدىغان نەچچەيلەندىن ئۇنى سۈرۈشتۈرۈۋىدىم، ئۇلار ئايشەمخاننىڭ يېقىندىن بۇيان «ئىشلەمچىلەر بازىرى» غا ئانچە كۆپ كەلمەيدىغانلىقىنى، كەلسىمۇ ئۇزۇن تۇرماي يېنىكرەك ئىش چىقمىسا كېتىپ قالىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ۋېلىسىپىتىمنى يېتىلەپ، ئەتراپقا سەپسالغاچ ئاستا كېتىۋاتاتتىم، بىرەيلەن كېلىپ « ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم» دەپ قولىنى ئۇزاتتى. مەنمۇ قولۇمنى بېرىپ كۆرۈشكەچ ئۇنىڭغا سەپسالدىم. بۇ كىشىنى بىر يەردە كۆرگەندەك قىلدىمۇ، دەماللىققا ئېسىمگە ئالالمىدىم.

ـ سىز نۇردۇن مۇئەللىم بولسىزغۇ ھە؟ ـ دېدى ئۇ ئەر قولۇمنى ئەيمىنىپراق سىقىپ.

ـ شۇنداق، ئۆزىڭىز؟...

ـ مىنى ھەقچان تونۇمايسىز، مەن ھېلىقى XXلۇق ئايشەمخاننىڭ خوشنىسى بولىمەن. ئۇ بۈگۈن بۇ يەرگە كېلەلمەيدىغانلىقىنى سىزگە ئېيتىپ قويۇشۇمنى جېكىلىگەن ئىدى.

ـ ھە...رەھمەت سىزگە. ئۇ ئاغرىپ قالمىغاندۇ؟

ـ ياق...يېقىنىڭياكى قىزىنىڭ سالامەتلىكى ياخشى ئەمەس، شۇڭا بەزى كۈنلىرى بازارغا چىقمايۋاتىدۇ.

ـ ھە، ئېغىر ئەمەستۇ؟

ـ دەسلەپتە ئېغىرراق ئىدى ھازىر خېلى ياخشى بولۇپ قالدى.

ـ ھە...ئاللاھ ئاسانچىلىقنى بېرەر، ئىشقا مېڭىۋېرەي ئەمسە.

ئارقىمغا بۇرۇلۇپ مېڭىشىمغا ئۇ كەينىمدىن:

ـ نۇردۇن مۇئەللىم، ـ دەپ چاقىردى.

كەينىمگە بۇرۇلۇپ ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قارىدىۋىدىم، ئۇ:

ـ سىزنى يازغۇچى دەپ ئاڭلىدىم. مەندە خېلىلا ياخشى بىر خام ماتېرىيال بار ئىدى، خالىسىڭىز كۆرۈپ باققان بولسىڭىز، ـ دېدى.

مەن ئۇنىڭ پۈتۈن تۇرقىدىن تولۇپ تۇرىدىغان ، مىسكىن سىياقىغا ئىختىيارسىزلا سەپسېلىپ قارىدىم ، ئۇ سېزىپ قالدى بولغاي:

- بۇ ئايالىمنىڭ خاتىرەسى ئىدى ، سىزگە يەتكۈزۈپ بېرىشىمنى ھاۋالە قىلغان ، . . .قېنى ئاۋال كۆرۈپ بېقىڭ ھە؟ ، - دېگەچ نېرىراقتا قۇرۇلۇش ئورنىدىن چىقىپ قالغان ئەگرى - بۈگرى تۆمۈر قوزۇققا ئېسىپ قويۇلغان كونا لاتا سومكىنى ئېلىپ ئىچىدىن خېلىلا قېلىنلىقتىكى قارا رەڭلىك خاتىرىنى ئالدى ۋە چاپىنىنىڭ يېڭى بىلەن تېشىنى ئاۋايلاپ سۈرتۈپ ماڭا ئۇزاتتى. خاتىرىنى قولۇمغا ئېلىپلا قىزىقىش بىلەن تۈنجى ۋارىقىنى ئاچتىم، خاتىرىنىڭ بىرىنجى بېتىدە تولىمۇ چىرايلىق سىزىلغان بىر جۈپ توشقانىنىڭ رەسمى تۇراتتى ، رەسىمنىڭ پەس تەرىپىگە:

ئاسماندىكى جۈپ لاچىن ،
ئېگىز ئۇچۇپ پەسلەيدۇ.
ئۆزگە يۇرتتا جۈپ توشقان ،
ئۆز يۇرتىنى ئەسلەيدۇ.

دېگەن قوشاق يېزىلغان بولۇپ ، ئاستى تەرىپىگە ھۆسنخەت نۇسخىسىدا «كامىل ، كامىلە» دېگەن ئىمزا قويۇلغان ئىدى.

- خاتىرە سىزگە ئۆتتى نۇردۇنكا ، - دىدى يىگىت سەممىيلىكى چىقىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىنى خاتىرە بېتىدىن ماڭا يۆتكەپ ، - سىزگە ياراپ قالسا ئايالىمنىڭ ئارزۇيىمۇ ئەمەلگە ئاشاتتى.

- ماقۇل ئۇكام ، چوقۇم كۆرۈپ چىقىمەن ، رەھمەت سىزگە! - دىدىم قەتئىيلىك بىلەن.

يىگىت مەن بىلەن خوشلىشىپ نەچچە قەدەم ماڭغاندىن كىيىن توختاپ ئارقىغا بۇرۇلۇپ ، - ئەگەر ئىشلىتىپ قالسىڭىز كىشى ئىسىملىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىشنى ئۇنۇتمىغايسىز ، - دىدى.

مەن يىگىتكە «ماقۇل» دېگەن مەنىدە باش لىڭشىتتىم ، ۋە:

ـــــ مەتبۇئاتقا يارىغۇدەك بولسىلا كىشى ئىسىملىرىنى ئۆزگەرتىپ ئۆزۈڭلەرنىڭ نامىدا ئېلان قىلدۇرىشىڭلارغا ياردەم قىلىمەن ئۇكام ، - دىدىم كۆڭلۈمسىرەپ.

سىنىپىمدىكى ئوقۇغۇچىلىرىمنىڭ تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىش مەزگىلى بولغاچقا مەۋسۇم ئاخىرلىشاي دېگەندە تولىمۇ ئالدىراش بولۇپ كەتتىم. ئاخىرى ئىمتاھانلارمۇ تۈگەپ تەتىلمۇ يېتىپ كەلدى. لېكىن تەتىلگە ئاتاپ قويغان بىرمۇنچە پىلانلىرىمنى بەربات قىلىپ ئايالىمنىڭ ئانىسى تۈگەپ كېتىش سەۋەبى بىلەن جەنۇبى شىنجاڭغا بېرىپ ئاخىرەتلىك ئىشلار، نەزىر-چىراقلار بىلەن ھەلەك بولۇپ بىرەر ئايچە تۇرۇپ قالدۇق. ئۆيگە قايتقان كۈنى كۈتۈپخانامغا كىرىپ كىتاپ-ماتېرىياللىرىمنى رەتلەۋېتىپ ئۈستەل تارتمىسىدىكى ھېلىقى خاتىرە قولۇمغا چىقىپ قالدى، شۇندىلا ھېلىقى كىشىنىڭ مۇلايىم كۆزلىرىنى ماڭا ئىلتىجالىق بىلەن تىكىپ تۇرغان سىمىمى ھالىتى كۆز ئالدىمغا كېلىپ، خاتىرىنى كۆرۈشكە تېخىچە ۋاقىت چىقىرالمىغىنىمدىن ئەپسۇسلىنىپ كىروسلوغا چۆكۈپ ئوقۇشقا باشلىدىم.

X X

خاتىرىنىڭ ئىككىنچى بېتى مۇنداق باشلانغان ئىدى:

مەن ئەزەلدىن كۈندىلىك خاتىرە يېزىپ باقمىغان. لېكىن، بۇرۇن ھاياتىمدىكى ئۆزۈم مۇھىم دەپ قارىغان ئىشلارنى، خۇشلۇقۇم بىلەن ئازاپلىرىمنى بەزىدە خاتىرە قالدۇرۇشقا ئادەتلەنگەنمەن. لېكىن ئاۋالقى خاتىرەلىرىم كۆيدۈرۈلگەندىن بېرى قولۇمغا قەلەم ئېلىپ باقمىغان ئىدىم. يېقىندىن سالامەتلىكىمنىڭ كۈندىن-كۈنگە ئاجىزلاپ، بۇ دۇنيادىن كېتىدىغان كۈنلىرىمنىڭ ئاز قالغانلىقىنى ھىس قىلغاندىن كېيىن، غەيرەتكە كېلىپ بۇ خاتىرىنى يېزىش قارارىغا كەلدىم. ئۈمىدىم، بۇ خاتىرەم ھايات مۇساپىسىدە مۇراد-مەقسەتلىرىگە يېتىش، ۋىسالىغا يېتىش ئىستىكىدە ئىزدەنگەن تەقدىرداشلىرىمغا سىرداش بولالىسا، شۇنداقلا ھامان بىر كۈنلىرى ئانامنىڭ قولىغا يەتسە...

ئىككى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بۈك-باراقسانلىق، بوستانلىقلار بىلەن ئورۇنۇپ تۇرىدىغان، خام كېسەكلەردىن سېلىنغان بولسىمۇ رەتلىك، ھەممىسىنىڭ دەرۋازىسى بىر تەرەپكىلا قارايدىغان، كىشىلىرى خۇددى بىر ئائىلە كىشىلىرىدەك ئىناق ئۆتىشىدىغان، جىمجىت مەھەللىدە تۇغۇلغان ئىكەنمەن. مەھەللىمىزنىڭ شەھەرگە يېقىن، قاتنىشى قولايلىق بولغىنىغا قارىماي ساۋاتسىز، ساددا كىشىلەر كۆپ سانىنى ئىگەللەيتتى. دادام ھەربىي سەپتىن قايتقان، ئاپام شەھەردە ئۆسۈپ چوڭ بولۇپ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ دادام بىلەن توي قىلىپ بۇ مەھەللىگە كەلگەن بولغاچقا، مەھەللىدىكىلەرنىڭ نەزىرىدە ئۇلار تولىمۇ ئوقۇمۇشلۇق زىيالىلاردىن ھىساپلىناتتى.

مەھەللىدىكىلەردىن كىمنىڭ ئۆيىدە چوڭراق بىرەر ئىش بولسا بىزنىڭ ئۆيگە كېلىپ ئاتا-ئانامنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىشقا، تەسەللىسىنى ئاڭلاشقا كۆنۈپ كەتكەن ئىدى. باللىقىمدا ئاتا-ئانامنىڭ مېھىر-مۇھەببىتىگە تولۇق تويۇنغانلىقىمدىن بولسا كېرەك، تولىمۇ ئەركىن، شوخ ئىدىم. شوڭلاشقىمۇ دەرەخلەرگە يامىشىپ، ئوغۇللار بىلەن تەڭ «گاگا» ئويناپ، ئېرىق-ئۆستەڭلەرگە باشچىلاپ سەكرەپ دېگەندەك باللىقتىكى كەپسىزلىكنىڭ ھەممىنى قىلغاچقىمۇ يۈز-كۆزۈم كۆك-ئىششىقسىز، پۇت-قولۇم يارا-جاراھەتسىز ئۆتىدىغان ۋاقىت يوق دېيەرلىك ئىدى. ھەر كۈنى ئۆيگە باش-كۆزلىرىم توپا-چاڭ، يۈزلىرىم ياكى بىرەر يەرلىرىم ئىششىق كىرگىنىمدە ئاتا-ئانام باشلىرىنى لىڭشىتىپ كۈلۈشۈپ قوياتتى ۋە كۈندىلىك ئادىتى بويىچە تەييارلاپ قويغان ئىسسىق سۇدا يۈز-قوللىرىمنى يۇيۇپ، بەدەنلىرىمنىڭ يېغىر جايلىرىغا كۆك يود سۈركەپ قويۇش بىلەن پايپېتەك بولۇپ كېتىشەتتى. ئوقۇش يېشىغا يەتكىنىمدە دادام قولۇمدىن يېتىلەپ ئۆيىمىز ئالدىدىكى ئانچە چوڭ بولمىغان بىر پارچە ئېتىزلىقتىن ئۆتسەكلا يېتىپ بارغىلى بولىدىغان يېزا باشلانغۇچ مەكتىپىگە ئاپىرىپ بەردى. ساۋاقداشلىرىمنىڭ ھەممىسى مەھەللىمىزدىكى بىللە ئويناپ يۈرگەن باللار بولغاچقا ھېچقانچە قورۇنۇشسىزلا مەكتەپكىمۇ كۆنۈپ قالدىم. ئاپامنىڭ يېتەكلىشىدە دەرسلەردىمۇ ئالدىنقى قاتاردا ماڭاتتىم. قىسقىسى، مىنىڭ باللىقىم باللىق نىسۋىلىرىنىڭ ھەممىسىگە تويۇنغان، تىنچ-خاتىرجەم، خۇشال-خورام ئۆتكەن ئىدى.

دەرسلىكلەردىن، ئەدەبىيات، تارىخ، تەنتەربىيە ۋە رەسىمگە بۆلەكچە قىزىقاتتىم. ساۋادىم چىققاندىن كېيىن دادام-ئانامنىڭ قازناق ئۆيدە يىغىپ ساقلىغان كىتابلىرىنى بىر باشتىن كۆرۈشكە باشلىدىم. كىتاب تولىمۇ ئۇلۇغ ۋە سىرلىق نەرسە ئىكەن. قولۇمغا ئالغان كىتابنى كۆرۈپ تاماملىمىغۇچە پۈتۈن ئەس-يادىم كىتابتىكى مەزمۇندىلا قالاتتى-دە، قىلىۋاتقان ئىشىم، ئىشلەۋاتقان تاپشۇرۇقلىرىمنى تېزرەك تاماملاپ كىتابنىڭ داۋامىنى كۆرۈش ئۈچۈن تاقىلداپ كېتەتتىم. باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدىن باشلاپلا «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى»، «مىڭ بىر كېچە»، «رامزاننىڭ ئون يەتتىسى»، «چالىقۇشى»، «ئاخىرەتتىن كەلگەنلەر» «رابىئە-سەئىددىن»، «ئاق رومانلىق پەرىزات» قاتارلىق كىتابلارنى تەشنالىق بىلەن ئوقۇپ چىققاندىم. ئاشۇ كىتابلاردىكى مۇھەببەت، ئادىمىلىك، ئەنئەنە-ئەخلاق، ئەھدە-ۋاپا ھەققىدىكى بايانلار ماڭا بەك تەسىر قىلاتتى. قىزلىق شەرمي-ھايا ۋە قەدىر-قىممەتنىڭ نېمە بىلەن ئۆلچىنىدىغىنىنى سەبىي قەلبىمنىڭ چوڭقۇر قاتلاملىرىغا چۆكتۈرەتتى.

يېزىمىزدا ئوتتۇرا مەكتەپ بولمىغانلىقى ئۈچۈن باشلانغۇچنى پۈتتۈرۈپ ئوتتۇرا مەكتەپنى شەھەرگە بېرىپ ئوقۇشقا توغرا كېلەتتى. شەھەر گەرچە يېزىمىزغا نەچچە كىلومىترلا كەلسىمۇ

ياتاقلىق مەكتەپ بولغىنى ئۈچۈن قىزلارنىڭ ئۆيدىن ئايرىلىپ بىرىپ ئوقۇيالىشى بەسى مۇشكۇل ئىش ئىدى. شۇڭلاشقىمۇ يېزىمىزدىكى قىزلار ئادەتتە باشلانغۇچنى پۈتتۈرۈپلا ئۆيلىرىگە قايتىپ، ئۆي ئىشلىرى، دېھقانچىلىق ۋە كەشتە ـ رەشلىيە، قول ھۈنەرۋەنچىلىكى قاتارلىقلار بىلەن مەشغۇل بولۇپ نەچچە يىلغا قالمايلا ياتلىق بولۇشاتتى. شۇڭلاشقىمۇ ئاپام ئۆيدىكىلىرىنى قەتئىي ئىرادىسى ۋە ياخشى نەتىجىسى بىلەن قايىل قىلىپ ئالى مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان سەلىمە ھەدەم (نەۋرە ھەدەم) ۋە يېزىلىق مەكتەپتىكى مۇئەللىمەلەردىن قالسىلا ئەڭ كۆپ ئوقۇيالىغان ئايال ھىساپلىناتتى. مىنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپكە بىرىپ ئوقۇشۇم ئاتا ـ ئانامنىڭ ئازراق دىلغۇل بولغىنى ۋە ئەنسىرىگىنىنى ھىساپقا ئالمىغاندا تېزلا قارارلاندى. مەكتەپكە ئۆزىتىشىنىڭ ھارپىسىدا ئانام بىر كېچە ئۇخلىماي باش ـ كۆزۈمنى سىلاپ، مىشىلداپ يىغلىغىنىچە قايتا ـ قايتا نەسىھەت قىلدى. مەنمۇ ئانامنىڭ ھەر بىر ئېغىز سۆزلىرىنى دىلخانەمگە مەڭگۈلۈك پۈكۈۋېلىشىم كېرەكلىكىنى ھىس قىلىپ تاكى كۆزلىرىم ئەركىمگە بويسۇنماي ئىختىيارسىز يۇمۇلۇپ، تاتلىق ئۇيقۇ قوينىغا غەرق بولغۇچە جىمجىت يېتىپ ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدىم. ئۆيدىن، ئاتا ـ ئانامدىن تۇنجى قېتىم ئايرىلىشىم بولغاچقا يۈرەكلىرىم ئەنسىز سوقاتتى.

بەرىكەتلىك كۈز ئايلىرىنىڭ تۇنجى دۈشەنبە كۈنى ئاتا ـ ئانام ۋە بىزنىڭ سىنىپتىكى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە بىرىپ ئوقۇش نىسىپ بولغان ئىككى ئوقۇغۇچى، مىنىڭ بەش يىللىق ساۋاغدىشىم كامىلنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئىككى ھارۋىدا بىزنى شەھەرلىك1 ـ ئوتتۇرا مەكتەپكە ئەكىلىپ رەسمىيەتلەرنى بېجىرىپ مۇئەللىمىمىزنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ كۆزى قىيمىغان ھالدا قايتىپ كىتىشتى. ئاتا ـ ئانامنىڭ ھارۋىدا كەلگۈچە ماڭا كۆزىنى ئۈزمەي قاراپ ئولتۇرغانلىرى، مېھرى بىلەن بېشىمنى سىلاپ ياخشى تىلەكلىرىنى تىلىگەنلىرى ھېلىمۇ ئىسىمدە. ئۆيدىن ئايرىلىشىنىڭ، بولۇپمۇ 13ياشلىق قىزنىڭ تۇنجى قېتىم ئۆيدىن ئايرىلىشىنىڭ قانچىلىك تەس كىلىدىغانلىقىنى پەقەت شۇ كۈنگە دۇچار بولغانلارلا ھىس قىلالىشى مۇمكىن. ناتونۇش مۇھىت، ناتونۇش سىياقلار ھەردەقىق مىنى ئەيمەندۈرەتتى. يېزامدىكى شوخلۇقلىرىمدىن، ھېچنىمىدىن تەپتارتمايدىغان ئەركىنلىكلىرىمدىن شۇنچە تەبئىيلا ئايرىلىپ قالدىم. مىجەزىممۇ بارغانسىرى ئېغىرلىشىپ، خىيالچان، ئىچ مىجەز بولۇپ كىتىۋاتاتتىم.

ـ نىمگە بۇنچە شۈكلەپ كىتىسەن؟ ـ دەپ سورىدى بىر كۈنى كامىل سىنىپ ئىشىكىگە ئارقامدىن يىتىشىپ كىلىپ، ـ مۇئەللىم سورىغان سوئالغا بىلىپ تۇرۇپ نىمىشقا جاۋاپ بەرمەيسەن؟

- نېمە كارىڭ؟ جاۋاپ بەرگىن كەلمىدى شۇ، - دېدىممەن ئۇنىڭغىمۇ قارىماستىن يولۇمنى داۋاملاشتۇرۇپ.

- مەن، سەنلا ئەمەس، سىنىپتىكى كۆپ قىسىم باللار باشقا - باشقا يېزىلاردىن كەلگەن. ھەممىمىزنىڭ مەقسىتى ئوقۇش. كەچكىچە يوقلاڭ خىياللارنى قىلىپ، ئەيمىنىپ، شۈمشەرەپ يۈرمەي بۇرۇن باشلانغۇچتا قانداق ئوقۇغان بولساڭ شۇنداق ئوقۇۋەرمەمسەن؟

ئۇنىڭ ئاخىرقى گەپلىرىگە قۇلاق سالماي سىنىپتىن چىقىپ مەيدان تەرەپكە قاراپ يۈگرەپ كەتتىم. كېيىنكى سائەتلىك دەرس باشلانغىنىدا سىنىپقا كىرىپ تەسادىپى ئۇنىڭغا كۆزۈم چۈشۈۋىدى، ئۇ ماڭا نارازىلىق بىلەن سەت ھومىيىپ قويدى. جايىمغا بېرىپ ئولتۇردۇمىيۇ ئىختىيارسىز پۈتۈن بەدىنىم تىترەپ يىغا ئۇلىشىپ كەتتى. بىلمەن ئۇ بۇ يەردىكى ۋە باشقا يېزىدىن كەلگەن باللار ئالدىدا بىزنىڭ يېزىدىن كەلگەن ئىككەيلەننىڭ دەرسلەردە چېنىپ قالماسلىقىمىزنى كۆزلەۋاتتى. ئەلۋەتتە كىچىككىنە ئەرلىك غورۇرى بىلەن مېنى باشقۇرماقچى مۆرىتى كەلگەندە ھىمايىسىگە ئالماقچى ئىدى. مەكتەپكىمۇ، مۇھىتقىمۇ، ئوقۇتقۇچى ۋە ساۋاقداشلىرىمغىمۇ ئاستا - ئاستا كۆنۈپ قالدىم. دەرسلەردىمۇ ئانچە قىينالمايلا يېتىشىپ ئالدىنقى قاتارغا ئۆتتۈم. ھەر جۈمە كۈنى دادام مېنى ئالغىلى باراتتى. ئۇنى كۆرۈش بىلەن ئاق قوشقاچتەك ۋىچىرلاپ كېتەتتىم. تاكى ئۆيگە كەلگۈچە گەپلىرىم تۈگەپ قالمايتى. ئانام مېنى كىلىدۇ دەپ مەن ئەڭ ئامراق تاماقلارنى تەييارلاپ دادام ئىككىمىزنى ساقلاپ ئىشىك ئالدىغا چىقىپ يولىمىزغا تەلمۈرۈپ تۇرغان ھالەتتە بىزنى كۈتۈۋالاتتى. كېيىن كامىلنىڭ ئۆيىدىكىلىرى ئۇنىڭغا بىر ۋېلسىپىت ئېلىپ بەردى. ئۇ ھەپتە ئاخىرلىقىدىمۇ بەزى كۈنلىرى ئۆيىگە قايتىپ ئەتىسى ئەتىگەندە دەرسكە ئۈلگۈرۈپ مەكتەپكە كېلىپ بولاتتى. مەھەللىدىكىلەرنىڭ كۆزىچە بىر يىگىتنىڭ ۋېلسىپىتىگە بىر قىزنىڭ مىنگىشىپ مېڭىشى سۆز - چۆچەككە تۇترۇق بولىدىغىنىنى دىمىگەندىمۇ ئانامنىڭ ماڭا كامىل بىلەن قەتئىي يېقىنلاشماسلىق ھەققىدىكى ئاشكارا ۋە سىپتا جېكىلەشلىرىدىن، ئىككى ئائىلە كىشىلىرىنىڭ ئەزەلدىن مۇناسىۋىتى يىرىك بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن كۆل بويىدا بىللە كىتاب ئوقۇغىنىمنى كۆرگەن ئانام مېنى تۈنجى قېتىم قول تەككۈزۈپ بىر تەستەك سالغىنى، خوشنىدارچىلىق مۇناسىۋىتىمۇ قىلمايدىغانلىقىمىز، بىزنى ئالغىلى ياكى ئاپىرىپ قويغىلى ئىككى ھارۋىدا نەچچە كىلومېتىر مۇساپىنى بىرگە باسقۇچىلىكىمۇ سالاملىشىش تۈگۈل قاراپمۇ قويمايدىغانلىقى سەۋەپلىك مەن نېمىلەرگىدۇر ھەيران بولاتتىم. چوڭلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا زادى نېمە زىددىيەتلەرنىڭ بارلىقىنى چۈشىنەلمەي گاڭگىراپ قالاتتىم. ئىككىمىز بىر - بىرىمىزگە شۇنچە ئىجىل بولساقمۇ ، چوڭلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بىزگە سىر بولۇپ كىلىۋاتقان ئىشلار ئۈستىدە

سۆزلىشىشتىن ئۆزىمىزنى ئېلىپ قاچاتتۇق. ئانامدىن نەچچە رەت ئىككى ئائىلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بۇنچىۋالا زىددىيەتكە سەۋەپ بولغۇدەك زادى نىمە ئىش بارلىقىنى سوراپ باقماقچى بولغان بولسامۇ، گەپ باشلاپ كاملىنىڭ ئۆيىدىكىلەرنىڭ بىرەرسىنىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىپ بولغۇچە ئۆڭى ئۆچۈپ، كۆزلىرىدىن ئادەمنى ئەيمەندۈرگۈدەك غەزەپ ئوتى يالقۇنجاپ كېتىدىغان ئانامغا قارىغىنىمدا سورىماقچى بولغان سوئاللىرىم ئىختىيارسىز بوغۇزۇمدا قالاتتى.

مەن ئۇنىڭ ۋېلىسىپىتىگە مىنىپ بىللە قايتىش تەكلىۋىنى ئىختىيارىمسىز رەت قىلاتتىم. ئۇنىڭغىمۇ ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدىكى ئەھۋاللار ئايدىڭ بولغاچقىمىكىن ئانچە زورلاپ كەتمەيتى. ئويلاپ باقسام ئۇنىڭ ۋېلىسىپىتىگە تاكى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ تولۇق ئوتتۇرىنىڭ 2-يىللىقىغا چىققۇچە مىنگىشىپ باقمىغان ئىكەنمەن.

كامىل ئىككىمىز بىر يېزىدىن، كىچىكىمىزدىن بىللە ئويناپ، 1-سىنىپتىن تارتىپ بىر سىنىپتا ئوقۇپ كىلىۋاتقان ساۋاقداش بولغاچ، ئانامنىڭ ئەسكەرتمىلىرى مىنى سەل دىلغۇل قىلغاننى ھېساپقا ئالمىغاندا بۇ يەردە ئۇ مىنىڭ بىردىنبىر ھەمايىچىمدەك، ئەڭ يېقىن ئادىمىمدەك بىلىنەتتى، بارا-بارا دەم ئېلىش پۇرسەتلىرىدە تەبىئيلا مەكتەپ گۈللۈكى ياكى سىنىپلاردا بىللە ئولتۇرۇپ ئۆگىنىش قىلىدىغان، كۇتۇپخانىلاردا بىللە كىتاپ ئوقۇيدىغان ۋە ئوقۇغان كىتاپلىرىمىزنىڭ ۋەقەلىك مەزمۇنلىرى ھەققىدە پىكىرلىشىدىغان بولدۇق. يېزىمىزدىكى باللار، كىچىك چاغلىرىمىزدىكى ئىشلار ھەققىدە ئۇزۇندىن ئۇزۇن قىزغىن مۇڭدىشىپمۇ كىتەتتۇق. خۇددى قېرىنداش ئاكا-سىڭىللاردەك باغلىنىپ كەتكەن سەممى رىشتىمىز بارا-بارا بىزنى ئەڭ يېقىن، سىرداش، قەلبداشلارغا ئايلاندۇرۇپ قويغان ئىدى.

تولۇق ئوتتۇرىغا چىققان دەسلەپكى كۈنلەردە ئىختىيارسىز ئارىمىزدىكى بۇ خىل ئارامبەخش مۇناسىۋەت مۇرەككەپلىشىشكە قاراپ يۈزلەندى. بىر-بىرىمىزدىن ئىختىيارسىزلا ئېھتيات قىلىدىغان، كۆرۈشسەكمۇ گەپلىرىمىز قولاشمايدىغان، كاملنى كۆرسەملا پۈتۈن ۋۇجۇدۇم يىنىك تىترەپ، جىسمىم لەرزىگە كىلىپ، يۈزلىرىم ئوت ئالدىغان بولۇپ قالدىم. بىلمەن شۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ ھەركەتلىرىمۇ شۇنچە سۇنئىي، قاملاشماي قالاتتى، پىشانە-بۇرۇنلىرىدىن ئۈنچىدەك تەرلەپ تەپچىپ چىقاتتى، ۋە چاندۇرماسلىق ئۈچۈن گەپنى باشقا ياققا بۇرايتى ياكى ئۈندىمەيلا كىتىپ قالاتتى. مەن بولسام پىنھانلارغا مۆكۈنىۋېلىپ ئۇنى ئۇزۇندىن-ئۇزۇنغا كۈزىتەتتىم، ئۇنىڭ سىياقىغا خۇددى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغاندەك ھەۋەس ۋە مېھىر بىلەن سەپسالاتتىم. ئۇنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىنى كۈزىتەتتىم ۋە كىچىككىنە خاراكتىر، ئادەت-مىجەزلىرىگىچە قەلب خاتىرەمگە ئورنىتىۋېلىشقا تىرىشاتتىم. بەزىدە ئۇنىڭمۇ مىنى شۇنداق كۈزىتىۋاتقىنىنى سىزىپ قالاتتىمدە،

چاندۇرماي ئىش - ھەركىتىمنى ئۇنىڭغا چىرايلىق كۆرسىتىشكە ئۇرۇناتتىم. «تووۋا» دەپ پىچىرلايتىم ئۆز - ئۆزۈمگە، مۇھەببەت دېگەن شۇنچە ئاسان نەرسىمىدۇ؟ كىچىككىنە ئۆز ئاكامدەك كۆرۈپ كەلگەن ساۋاقدىشىم كاملىنى ياخشى كۆرۈپ قالسام ھە؟! ئۇ مېنى ياخشى كۆرەرمىدىغاندۇ؟ شۇنداق ئۇمۇ چوقۇم مېنى ياخشى كۆرىدۇ! ئۇ مېنى ياخشى كۆرمىسە ھەممە ئىشلىرىمغا ئىنچىكە كۆڭۈل بۆلۈپ كېلەرمىدى؟ ياسىن مېنى بوزەك قىلغاندا 4 بالا بىلەن يالغۇز مۇشتلىشىپ يارىلىنىپ دوختۇرخانىدا يېتىپ قالارمىدى؟ تالاي رەت ئوقۇتقۇچىنىڭ ئالدىدا مېنى ئاقلاپ گۇناھىمنى ئۆز ئۈستىگە ئالارمىدى؟ ھە راست تېخى پەرھات بىلەن ئىككى ئېغىز پاراڭلىشىپ تۇرۇپ قالغىنىمغا شۇنچە خاپا بولۇپ نەچچە كۈنگىچە چىراي ئاچمايمۇ كېتەرمىدى؟ مانا بۇ مۇھەببەتتىن پەيدا بولغان كۈنلەش ئەمەسمۇ؟ ئۇنىڭ كۆزلىرىمگە تەلمۈرۈپ مېھىر بىلەن تىكىلىپ قاراشلىرىدىن، مۆلدۈرلۈك بېقىشلىرىدىن چوڭقۇر بىر مۇھەببەت يۇرۇكۈمگە ئىزگۈ كۈيلىرىنى يېزىۋاتاتتى. ئۇزۇن كېچىلەردە كۆزلىرىمگە ئۇيقۇ ئىلىنمىغىنىدا ئۇنىڭغا دېيەلمىگەن نۇرغۇن سىرلىرىمنى، يۈرەك سۆزلىرىمنى خاتىرە بېتىگە سىڭدۈرەتتىم. لېكىن، نىمىشقىدۇر ئۇنىڭ بۇ خاتىرەنى كۆرۈپ قېلىشىدىن خاۋاتىرلىنەتتىم.

غايىۋانە قايىل ئىدىم ئەقلىڭگە،
يېتەر ئىدىم بىر كۆرمىسەم قەدرىڭگە.
چايقىلمەن تاش ئېتىلغان كۆلچەكتەك،
سىڭمەك بولۇپ غۇبارسىز پاك قەلبىڭگە.

گۈزەل سەھرا بىزنى قوشتى قاتارغا،
بىز ئوخشايتتۇق خۇددى كۈلگۈن باھارغا.
بۇرۇتلىرىڭ خەتكۈچ بولۇپ قەلبىمگە،
تەمشىلەتتى ئىزگۈ بىر كۈي يازارغا.

يازغىنىڭدا تۇنجى خەتنى لۋىمگە،
مەن ئوخشىغان ئەسلىدىكى ئۆزۈمگە.

سەۋدالىقى مۇھەببەتنىڭ سۆيگەندە،
گۇل كۆرۈنگەن ئىدى هايات كۆزۈمگە.

سېنىڭ ئۈچۈن شېرىن چۈشلەر كۆرەتتىم،
تاتلىق ـ تاتلىق خىياللارنى سۈرەتتىم.
يەتكۈزگەندە سەندىن خەۋەر بىرلىرى،
زۇلەيخادەك بارلىقىمنى بېرەتتىم.

مۇڭلۇققىنە قارىشىڭنى خىيال قىپ.
تەسەۋۋۇرسىز شىرىن ھىستا كۈلەتتىم.
كېچىلىرى يۇلتۇز بىلەن سىردىشىپ،
ھىسلىرىمنى نۇر ـ زىياغا كۆمەتتىم.

تاسادىپىي ئۈچراشقاندا نىگاھلار،
ئوق ياغاتتى قاراقلاردىن ئۈزۈلۈپ.
كىرپىكلەرنىڭ گىرەسىدىن چېھرىمىز،
كېتەر ئىدى كۆك ئاسماندەك سۈزۈلۈپ.

بۇ شېئىرنى مەكتەپتىن سىنىپتىكى ساۋاغداشلارنى قۇمتوغراقتا كېۋەز تەرگىلى ئاپارغاندا كېچىدە ياتاقتا قايتىپ يازغان ئىدىم. ئۇ كۈنى كەچتە ساۋاغداشلار گۈلخان يېقىپ ناخشا ئېيتىشىپ ئولتۇرغان ئىدۇق. گۈلخاننىڭ تەپتىدە قىزىرىپ كەتكەن ئىللىق چېھرىڭ كۆزلىرىمگە باشقىچە نۇرلۇق كۆرۈنگەن ئىدى. نىمىشقىكىن كۆزلىرىمىز رەت ـ رەت ئۈچرىشىپ قالاتتى. قاراقلاردىن ئوخچۇپ چىققان نىگاھلار يۈرەكلەرگە ئوقيا كەبى تىگەتتى، يۇ چۆچۈپ كۆزلىرىمىزنى بىر ـ

بىرىمىزدىن قاچۇراتتۇق. ئوغۇللار بايا ئېتىزلىقتىن ئۈزۈۋېلىپ كېۋەزلىككە تىقىپ قويغان تاۋۇزلىرىنى ئەكىلىپ مۇشتۇملىرى بىلەنلا ئۇرۇپ پارچىلاپ ھەممىمىزگە ئۈلەشتۈرۈپ بەردى. كېلەڭسىز پارچىلانغان تاۋۇز پارچىسىنى يۈزلىرىمىزگە سۇۋاپ يىيىشكە باشلىغان ساۋاقداشلار بىر-بىرىمىزنى مەسخىرە قىلىپ قاقاھلاپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق.

- كامىلە، - دەپ توۋلىدى ئەختەم تاۋۇز پارچىسىنى قولىغا ئالغاچ، - مۇئەللىمنىڭ قېشىغا بېرىپ ناندىن بىرەر-ئىككىنى ئەكىلە، تاۋۇز بىلەن يىسەك بەك پەيزى بولىدۇ.

- ياق، قورقىمەن، - دېدىم مەن ئۇنىڭغا ھومىيىپ قاراپ قويۇپ، - باشقىلار ئەكەلسۇن!

- ھەي مۇئەللىم سەندىن باشقىمىزغا ئاسانلىقچە نان بەرمەيدۇ جۇمۇ؟ ماڭە ئۇنداق قىلماي، قوسقىم بەك ئېچىپ كەتتى. ھەراست، كامىل بىللە بېرىشىپ بەرسۇن.

- كامىل مۇئەللىمنىڭ يېنىغا بارالمايدۇ، - دېدى پاتىمە قاقاھلاپ كۈلۈپ، - ئۇ بۇگۈن تەرگەن كېۋېزىنىڭ كۆپ قىسمىنى كامىلەنىڭ كەم قالغان ۋەزىپىسىنىڭ ئورنىغا تولۇقلاپ بېرىۋېتىپ، ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسى توشماي مۇئەللىمدىن تىل ئىشتقان تۇرسا؟ ئۇ بارسا نان ئەمەس جېنىنى ئاران ئېلىپ كېلەرمىكىن؟

ساۋاقداشلارنىڭ ھەممىسى كۈلۈشۈپ كەتتى. خىجىللىقتىن يۈزلىرىم ۋىللىدە ئوت ئالدى ۋە ئۆزۈمنى ساۋاقداشلارنىڭ نەزىرىدىن قاچۇرۇپ گۈلخانىغا تاشلاش ئۈچۈن راسلاپ قويۇلغان ئۇتۇن دۆۋىسى تەرەپكە كەتتىم.

ئەختەمنىڭ يالۋۇرۇپ تۇرىۋېلىشى ۋە «قورسقىم ئېچىپ كەتتى» دەپ جەدەل سېلىشى بىلەن كامىل ئىككەيلەن قىزلار ياتىقىغا بېرىپ مۇئەللىمدىن نان ئەكىلىدىغان بولدۇق.

- تېخىچە قايتماي نېمىش قىلىۋاتىسىلەر؟ ھازىر تېخى سىلەرنى ئىزدەپ باراي دەپ تۇراتتىم، - دەپ كايىدى مۇئەللىم قۇچاق يەتكۈسىز چوڭ يېقىلغان نىپىز ناندىن ئىككىنى ماڭا ئۇزاتقاچ، - ناننى ئوغۇللارغا بېرىپ قىزلارنى دەرھال چاقىرىپ كېلىڭ.

مەن مۇئەللىمگە «ماقۇل» دېگەن ئىپادىدە باش لىڭشىتىتتىم-دە، ئۆيدىن چىقىپ سىرتتا مىنى ساقلاپ تۇرغان كامىلغا كۆزۈمنى قىسىپ مەغرۇرلانغان ھالدا قولۇمدىكى ناننى كۆرسەتتىم.

كامىل بىلەن يانمۇ يان مېڭىپ ساۋاقداشلار بار تەرەپكە كىتىۋاتاتتۇق. يېقىندىن بۇيان ئوخشاشلا ئايرىم قالغان چېغىمىزدا كۆپ پاراڭلاشمايدىغان بولۇپ قالغان ئىدۇق. بىر-بىرىمىزگە

پات ـ پات قاراپ قويغاننى ھېساپقا ئالمىغاندا، ئېغىر سۈكۈت ئىچىدە ئۆز خىياللىرىمىز بىلەن سىردىشىپ كېتىپ باراتتۇق، كامىل تۇيۇقسىز:

ـ توڭلىدىڭمۇ؟ مە ماۋۇ چاپاننى كىيۋال، ـ دېدى ئۇ ئۈچىسىدىكى چاپاننى سېلىپ ماڭا ئۇزاتقاچ.

ـ ياق، بولدى، توڭلىمىدىم، ـ دېدىم مەن.

ئەمىلىيەتتە كەچكۈزنىڭ سوغۇقى ئۆز كۈچىنى خېلىلا كۆرسىتىۋاتاتتى. ئۇ ئۇنىمىغىنىمغا قارىماي چاپاننى ماڭا يېپىنچاقلىتىپ قويىماقچى بولۇپ ئۇستۈمگە ئارتىۋاتاتتى، ئۇنىڭدىن كىلىۋاتقان ئەرلەرگە خاس ھىدىدىن ھېيىقىپ چاپاننى ئۆزۈم يېپىنچاقلىماقچى بولۇپ ئۇنىڭ بوينۇمغا ئارتىلىپلا قالاي دىگەن قوللىرىدىن چاپاننى ئېلىۋالماقچى بولدۇم. دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئوت يېنىپ تۇرغان قىززىق نەپەسلىرى مەڭزىمگىلا ئۇرۇلدى. قولۇم ئۇنىڭ قولىغا تېگىشى بىلەن خۇددى توك سوقۇۋەتكەندەك چۆچۈپ كەتتىم. بەدىنىمگە تولىمۇ ئىللىق بىر سىزىم ئولاشتى. كۆزلىرىمىز ئۇچراشتى بىر ـ بىرىنىڭ ئىسسىكەنجىسىدىن قۇتۇلالماي ئۇزۇندىن ئۇزۇن تىكىلىپ قېلىشتى. بىر ـ بىرىمىزگە تىكىلىپ قاراپ، ئۇنسىز سىردىشىپ قانچە ئۇزۇن تۇرغىنىمىزنى بىلمەيمەن. پەقەت ئۇنىڭ چوغدەك ھارارەتلىك لەۋلىرى لىۋىمگە تەككەندىلا ھوشۇمنى تېپىپ ئەسلىمگە كەلدىمدە، قورقۇنۇشلۇق بىر ۋەھىمىنىڭ ئىسسىكەنجىسىدە ئۇنى ئىتتىرىۋېتىپ گۈلخان تەرەپكە قاراپ يۈگرەپ كەتتىم. يۈرەكلىرىمنىڭ سوقۇشى ئۆزۈمگە ئاڭلىنىۋاتاتتى. پۈتۈن بەدىنىم لەرزىگە كىلىپ ئەتراپىمدىكى كەچكۈز ياپراقلىرى بىلەن تەڭ تىترەيتتى.

تەلىيىمگە ئوت بولۇپ يېنىۋاتقان مەڭزىمنىڭ رەڭگىنى گۈلخاننىڭ تەپتىدە ھېچكىم پەرق ئەتەلمىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ تاكى ياتاققا قايتقۇچە ئۇنىڭغا قاراشقا پېتىنالمىدىم. لېكىن، ئۇنىڭ يەر تىگىدىن ماڭا مېھرى بىلەن تىكىلىپ ئولتۇرغىنىنى سىزىپ تۇراتتىم، ئەلۋەتتە.

ئۇنىڭ لەۋلىرىنىڭ لىۋىمگە ئاستا تەككەندىكى ھارارىتى ئىختىيارسىز ئېسىمگە كىلىۋالاتتى ۋە ئەينى چاغدىكى ئەندىكىش ئىچىدىكى ئالاھىدە ئىنچىكە تەسۋىرلىگۈسىز لەززەت رەت ـ رەت تەكرارلىنىپ تۇيغۇلىرىمنى غىدىقلاپ ھالسىرىتاتتى.

ياتاققا قايتىپ كۆزۈمگە ئۇيقۇ ئىلىنمىدى. تەگسىز خىياللار قوينىدا كەلگۈسىمىز ھەققىدە نۇرغۇن تەسەۋۋۇرلارنى قىلدىم، خاتىرە بېتىدە توختاۋسىز يۈگرەۋاتقان قەلىمىم ئەركىمگە بويسۇنمايتتى.

ھېيىقمەن كۆزلىرىڭگە قاراشتىن،
خۇددى پەرۋانە چىراققا ئاشىق بولسىمۇ
قانتى كۆيگەندە ھارارەتتىن
ئەندىكىپ ئۆزىنى ئېلىپ قاچقاندەك.
قورقىمەن ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇقىغا چۆكۈشتىن
چۈنكى تۇنجۇقۇپ قالىمەن ھۇدۇقۇشتىن،
ئەپسۇس، ئىختىيارسىز قاراپ سالىمەن
دەقىقە ئىچىدە ماراپ سالىمەن،
ئۇچرىشىپ قالدۇ شۇندا كۆزىمىز
چۆچۈپ كىتىمەن ئاجىز ئاھۇدەك
نۇقتا تاپالماي قارىۋالغۇدەك
قارچۇقلىرىمنى ھەريان چاچىمەن
سىلكىپ ـ سىلكىپ كىرپىكلىرىمنى
خاتىمەدە تەسلىم بولغان كۆزلىرىمنى
ئاھ! يەنىلا سەندە ئاچىمەن.

مۇھەببەت ـ شۇنچە ئۇلۇغ بىر تىلسىم ئىكەنكى، ئۇ ئىنساننىڭ بارلىقىنى ئۆزگەرتىۋېتەلەيدىكەن. جىمغۇر، ئىچ مىجەز كىشىلەر ئۇنىڭ جامىدىن تۇنجى يۇتۇم شاراپنى ئىچىشىسە ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا چېھرى نۇرلىنىپ، ئېچىلىپ، شوخلىشىپ قالىدىكەن. يەنە بەزى شوخ قىز ـ يىگىتلەر بولسا جىمغۇرلىشىپ، مۇڭلۇق كۆزلىرىنى خۇمارلاشتۇرۇپ خىيال قىلىشقا ئامراق ئېغىر ـ بېسىق ئاشىقلارغا ئايلىنىدىكەن. شۇنداق، مەن دەل كېيىنكى كىشىلەر قاتارىغا ئۆتتۇم بولغاي، ئۆزۈمدىن ئۆزۈمگە يۇرەك تىۋىشلىرىمنى تىڭشاپ ئولتۇرۇپ كىتىدىغان، ھەرخىل پەرەز ۋە ئاللىقانداق ۋەھىملەر قوينىدا پۇچۇلىنىدىغان ، كۆنسىرى ئېغىرلىشىۋاتقان ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن ئۆز سۈكۈناتىمغا بەنت بولىدىغان بولۇپ قالدىم. مەن كاملىنى سۆيىمەن! ئۇمۇ

منى سۆيدۇ! شۇڭلاشقا چېھرىمىزدە نۇر ـ زىيالار چاقنايدۇ. بەخت تەپتى كۆزلىرىمىزدىن ئوت ئۇچقۇنلىرى چاچرىتىدۇ. ھەر كۈندىكى قۇياش بۇرۇنقىدىن ئىللىق بىلىنىدۇ. بۇرۇن ئانچە كۆزگە چېلىقمىغان گۈللەرنىڭ قانچىلىك رەڭدار ئىكەنلىكىنى ئەمدى ھېس قىلىمىز. كائىناتنىڭ، ھاياتلىقنىڭ، ھەممە ـ ھەممىنىڭ نەقەدەر گۈزەللىكىنى بۇرۇن نېمىشقا بايقىمىغان بولغۇيتۇق ھە؟! ياق! ئۇ چاغلاردا بىزدە مۇھەببەت يوق ئىدى. ھەممىگە مېھىر بىلەن قارايدىغان مۇھەببەتلىك كۆزلەر يوق ئىدى.

ھاياتىمىنىڭ تۈنجى بەتلىرى شېرىن مۇھەببەت مىسرالىرى بىلەن بېزىلىپ، يۈرۈگۈم ئۆزۈم سۆيگەن كىشى تەرىپىدىن سۆيۈلۈشتەك خۇشاللىقتا تېپچەكلەۋاتقان شۇ پەيتلەردە نېمىدىندۇر ئەنسىزلىنىپ سارا سىمىگە چۇ شۇپمۇ قالاتتىم. ئەنسىرىشىمىنىڭ سەۋەبى يەنىلا ئىككى ئائىلىنىڭ كەسكىن، سوغۇق مۇناسىۋىتىنىڭ بىزنىڭ كەلگۈسى بەختىمىزگە قىزىل چىراق يېقىپ، تەقدىرىنىڭ رەھىمسىز ئارقانلىرى بىلەن ئىككەيلەننى باغلاپ، ئۆمۈرلۈك ھىجران چۆلىگە تاشلاپ قويۇشىدىن خاۋاتىرلىنىشتە ئىدى.

ئەنسىرەيمەن بىر كۈنلىرى تەقدىر بىزنى،
ئاجىزلىقنىڭ ئارقىنىدا باغلارمۇ دەپ.
سۆيگۈ تىلەپ تۇرغان مىسكىن يۈرەكلەرنى،
رەھىمسىزلىك ئوتلىرىدا داغلارمۇ دەپ.

ئەنسىرەيمەن بىر كۈنلىرى سۆيگۈ بېغى،
جۇت ـ شۇۋرغان دەستى بىرلە سولارمۇ دەپ.
ئېچىلىشقا ئۈلگۈرمەيلا بىر جۈپ غۇنچە،
ئۈششۈك تېگىپ بەرگىدىنلا قۇرارمۇ دەپ.

ھېلىمۇ ئېسىمدە كامىل تۈنجى قېتىم تۇغۇلغان كۈنۈمگە ئاتاپ ياغاچتىن بىر جۈپ توشقاننىڭ چىرايلىق شەكلىنى ئويۇپ ماڭا سوۋغا قىلغان ئىدى. ئۇ شۇ چاغدا سوۋغىتىنى بېرىۋېتىپ: «ھەر ئىككىلىمىز توشقان يىللىق ئىكەنمىز شۇڭا بۇ ياغاچقا جۈپ توشقاننى ئويدۇم. گەرچە بۇ سوۋغات

ئاددى بولۇپ قالغان بولسىمۇ مەڭگۈ يېنىڭدىن ئايرىماسلىقىڭنى ئۈمىد قىلىمەن. ئۆيۈش جەريانىدا ئىككى تو شقاننىڭ ئۆتتۈردىسى سەل نېپىز چىقىپ قالدى، دىققەت قىل، سونۇپ كەتىسىلا بۇ بىر جۈپ توشــقان بىر-بىرىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ ھەم قىممىتىنى يوقىتىدۇ» دېگەن ئىدى. مەن قولۇمدىكى ســپىتا ئۆيۈلگەن جۈپ توشــقانغا ئۇزۇندىن ئۇزۇن تويىماي قارىغان ۋە نۇرغۇن ئىزگۈ خىياللارنى قىلغان، ياتاقتىكى قىزلارنىڭ ئۇنى تۇتۇپ سۇندۇرۇپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ ھېچقايسىغا كۆرسەتمەي، تىۋىت شارپامغا ئوراپ چامادىنىمنىڭ ئەڭ ئاستىغا تىقىپ قويغان ئىدىم.

يەنە بىر قېتىم ئۇ مەندىن ئارىيەت ئالغان كىتاپنىڭ بوش يېرىگە بىر جۈپ توشقاننىڭ رەسىمىنى تولىمۇ ئۇستىلىق بىلەن سىزىپ قويغان ئىدى. ئوخشمايدىغان يېرى شۇكى بۇ توشقاننىڭ بىرىنىڭ جۈغى چوڭراق، قارا رەڭدە، يەنە بىر جۈغى كىچىكرەكى ئاق رەڭدە بولۇپ، ئۇ ســۆرەتنىڭ ئاستىغا «مەن قاۋۇل قارا توشقان، سەن نازۇك ئاق توشقان، مەن سېنىڭدىن مەڭگۈ ئايرىلماي قوغدايمەن» دەپ يېزىپ قويغانىدى. خەتنى كۆرۈپ پۇتۇن بەدىنىمگە ياما شقان تاتلىق ھەسىنىڭ تۈرتكىسىدە ئىختىيارسىز كۈلۈپ قويدۇم.

ئەتىســى دەرس ۋاقتىدا كەپتەر شــەكلىدە قاتلىنىپ پارتامغا ئۇچۇپ چۈشــكەن قەغەزدىكى «جۈپ توشــقاننىڭ ســۈرىتىنى كۆرگەندىن كېيىنكى تاتلىق تەبەســۇمىڭنى بەكمۇ ياقتۇردۇم، كېچىچە شۇ ھالىتىڭنى كۆز ئالدىمدىن نېرى قىلالمىدىم، بەلكىم مەڭگۈ ئۇنتۇلالماسمەن» دېگەن خەتنى كۆرۈپ، مەڭزىلىرىم ۋىللىدە ئوت ئالدى ۋە خىجىللىق ئارىلاش نارازىلىقىم بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ھومىيىپ قويدۇم. ئەسلىدە ئۇ كىتاپنىڭ رەسىم سىزىلغان بېتىنى قەستەن قاتلاپ قويۇپ مىنىڭ ئېچىپ كۆرگەندىكى ھالىتىمنى يوشۇرۇن كۆزىتىپ تۇرغان ئىكەن.

ئىلگىرى ئۇنىڭدىن ھېچقانداق ھېيىقىش ھىس قىلمايتىم. ھېچكىمگە دېمىگەن ســۆزلىرىمنى ئۇنىڭغا بەمالال دېيەلەيتىم. قورۇنۇش-تارتىنىشــلاردىن خالى ســىردىشــاتتۇق. ئۇنى ئۆز قېرىندىشىمدەك، ھىمايىچىمدەك ھىس قىلاتتىم. ئەمدىلىكتە ئۇنىڭغا دېيىشكە تېگىشلىك نۇرغۇن سۆزلەر بوغۇزۇمغا تۇرۇپ قالىدىغان، ئۇنىڭ ئالدىدا تولىمۇ ئوڭايسىزلىق ھىس قىلىدىغان، ئۇنىڭغا ئېيتماقچى بولغان نۇرغۇن ســۆزلىرىمنى ئېيتالمىغىنىم، ئېيتقانلىرىمنىڭمۇ چالا بولۇپ قالغانلىقى سەۋەپلىك ئۇنىڭ بىلەن خوشلىشىپلا ئۆزۈمنى ئەيىپلەشكە باشلايدىغان بولۇپ قالغان ئىدىم. سىنىپقا مەن ئاۋۋال كىرمەي ياكى ئۇ ئاۋۋال كىرســۇن ھامان لەپپىدە ماڭا قارىغىنىدا كۆڭلۈمگە «چاچلىرىم پاخپىيىپ قالمىغاندۇ ھە؟ ياغلىقىم مايماق ئەمەســتۇ؟ كۆزۈمدە چاپاق بارمىدۇ؟» دېگەندەك ئەندىشــىلەر تولۇپ خاتىرجەمســىزلىنەتتىم ۋە ئامال بار ئۇنىڭ نەزىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرغۇم كېلەتتىيۇ يەنە ئۇنىڭ ماڭا نەزەر سېلىشــىنى ئۈمىد قىلاتتىم. ئۇ ماڭا قاراپ سۈس تەبەسسۇم

قىلىپ، كۆزلىرى ۋە يېنىك لىڭشىتقان باشلىرى ئارقىلىق ھال سورىغىنىدا يۈرىكىم قانائەتلىنىپمۇ قالاتتى. ئۆز ئۆزۈمگە پۈتكۈل جاھانغا جار سالغان كەبى «ئۇ مېنىڭ!» دەپ پىچىرلاپ قوياتتىم.

كامىل ئىككىمىزنىڭ مۇناسىۋىتىنى تۇنجى بولۇپ ياتاقداش دوستۇم شەكىلە سېزىپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ ئارقىمۇ ئارقا سوراۋېرىشلىرى، ئۆزىنىڭ پەرھات بىلەن بولغان مۇھەببىتىنى ھاياجان بىلەن سۆزلەپ بېرىشى مېنىمۇ ئاخىر ئۇنىڭغا ھەممىنى ئېيتىشقا تەسلىم قىلغانىدى. شۇ ياشتىكى قىزلارنىڭ تۇنجى مۇھەببىتى ئاتا قىلغان ھېسلىرىنى بىرەر دىلكەشكە ئېيتىۋېلىشىنىڭ نەقەدەر زۆرۈرلىكىنى شۇ ياشتىكى قىزلارلا چۈشىنىدۇ ئەلۋەتتە.

شۇندىن كېيىن شەكىلە مېنىڭ تېخىمۇ يېقىن دوستۇمغا، سىرداش، دىلكەشىمگە ئايلاندى. ئىككىمىز ياتاقنىڭ توكلىرى ئۆچۈرۈلگەندە دېرىزىدىن سىرتتىكى ھىلال ئايغا تويماي قارىشىپ يانمۇيان ئولتۇرۇپ، دىل سىرلىرىمىزنى، ھېس-تۇيغۇلىرىمىزنى تۆكۈشەتتۇق. مۇھەببىتىمىزنىڭ كەلگۈسى ھەققىدە شېرىن خىياللارنى سۈرەتتۇق. ئۇ پەرھاتنى چىن دىلىدىن سۆيەتتى. لېكىن ئۇنىڭ تەشۋىشلىرى مېنىڭكىنى بېسىپ چۈشەتتى. شەكىلەمۇ چەت يېزىدىن بۇ يەرگە كېلىپ ئوقۇۋاتقان بىر ئاددىي دېھقان قىزى. پەرھات بولسا مۇشۇ شەھەر مەركىزىدە تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان، دادىسى مائارىپ ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئىدى. شۇڭلا شىقمۇ پەرھاتتا ھېچنىمىگە ئېرەن قىلىپ كەتمەيدىغان، بىغەملىك ۋە كىبىرلىك بار ئىدى. ئۇ ھەتتا بەزىدە شەكىلەگىمۇ ئاشۇ كىبىرى بىلەن ئانچە ئېتىۋار قىلماي كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا شەكىلە تولىمۇ ئازاپلىنىپ، مۆكۈلىنىپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. ئۇنىڭ ھالىتىگە قاراپ ئىچىم ئېچىشىپ قانداق ياردەم قىلىشىمنى بىلمەي ئازاپلىناتتىم ۋە ئۆز لايىقىدا ھەرخىل تەسەللى بېرىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇشقا تىرىشاتتىم.

پەرھات بەزىدە شەكىلەگە ئالاھىدە ياخشى مۇئامىلە قىلىپمۇ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا شەكىلەنىڭ چېھرىدىكى بەخت نۇرلىرىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن خۇشاللىق ياشلىرىمنى تۆكەتتىم ۋە پەرھاتنىڭ ئەسلىدىنلا ئۇنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى، بەزىدە كىچىككىدىن يېتىلگەن ئىچ مىجەزلىكى سەۋەپلىك ئۇنىڭغا ئانچە ياخشى مۇئامىلە قىلالمىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ شەكىلەنىڭ كېلەركى قېتىملىق ئازابىنىڭ تەسەللىسىنى ئالدىن بېرىۋالاتتىم.

تۇلۇق ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرى كەلدى. ھەممە ساۋاقداشلار ئوخشاشلا ئالىي مەكتەپ ئىمتاھانىغا جىددىي تەييارلىق قىلىۋاتاتتۇق. شۇنداق، شۇنچە يىل ئوقۇغانلىرىمىزنىڭ نەتىجىسىنى خۇلاسىلايدىغان ھالقىلىق پەيت كەلدى. تەقدىر-پېشانىمىزگە تاللاش-شاللىنىشنىڭ ئۈمىت ۋە تەشۋىشكە تولغان پۈتۈكى پۈتۈلۈش ئالدىدا تۇراتتى. سىنىپتىكى ھەممىمىزنىڭ

چېھرىدىن جىددىيچىلىك ۋە ئەندىشە تۆكۈلۈپ تۇرغاندەكلا كۆرۈنەتتى. كامىل ئۆزىنىڭ ئەندىشىلىرىنى مىنىڭ ئالدىمدا چاندۇرماي ماڭا مەدەت بېرەتتى، رىغبەتلەندۈرەتتى. ئەلۋەتتە ئىككىمىزنىڭ ئەندىشىسى ئوخشاش ئىدى. ئالى مەكتەپ ئىمتاھانىدىن بىرسىمىز ئۆتەلمەي قالساقلا بىر - بىرىمىزدىن ئايرىلىپ قېلىش ئېھتىماللىقى روھى بېسىمىمىزنىڭ ئېغىرلىتىۋەتكەن بۇ مەزگىللەردە بىر - بىرىمىزگە مەنىلىك قارىشىپ تۇرۇپ قالىدىغان بولۇپ قېلىشقان ئىدۇق.

- ئەگەر ئىككىمىزدىن بىرىمىز ئىمتاھاندىن ئۆتەلمەي قالساق قانداق بولار ھە؟! - دەپ سورىدى بىر كۈنى كەچلىك تەكرار ۋاقتىدا كامىل كۆزۈمگە سۇئال نەزىرى بىلەن تىكىلىپ تۇرۇپ.

- مەن ئويلىنىپ قويدۇم كامىل، - دېدىممەن ئۇنى خاتىرجەم قىلىشقا تىرىشىپ، - ئەگەر سىز ئۆتەلمىسىڭىز مەنمۇ ئالى مەكتەپكە بارمايمەن. مەن ئۆتەلمەي قالسام سىز خاتىرجەم بېرىۋېرىڭ، مەن سىزنى ساقلايمەن. سۆزۈمنىڭ ئاخىرىنى ئېيتىۋېتىپ يىنىكلەپ قالغاندەك بولدۇميۇ، خىجىللىق ئىلكىدە يەرگە قارىۋالدىم.

- ئىككىمىز ئەزەلدىن ھەرقايسى دەرسلىكلەردە سىنىپتىكىلەرنىڭ ئىچىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرۇپ كەلدۇق. ئەگەر ئىككىمىز ئۆتەلمىسەك باشقىلاردا ئۈمىد يوق دېگەن گەپ، ھازىرچە كۆپ ئەندىشە قىلماي تەييارلىقنى ياخشى قىلايلى كامىلە. مەن ئىشىنىمەن، بۇ ئىمتاھاندىن چوقۇم ياخشى نەتىجە بىلەن ئۆتۈپ كېتىمىز. قولنى قولغا تۇتۇشقان ھالدا ئۇرۇمچىگە بېرىپ ئالى مەكتەپتە بىرگە ئوقۇپ، بىرگە قايتىمىز. ئاندىن ئىككىمىز...ئىككىمىز....

- ۋاي - ۋۇي...نىملەرنى ئويلاپ كەتتىڭىز ئەمدى؟! بولدى قىلىڭە. كېيىنكى ئىشلارنى تەقدىرگە تاپشۇرۇپ ھازىرقى تەييارلىقىمىزنى ياخشى قىلايلى، - دېدىممەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

ئىمتىھان باشلاندى. سۈرلۈك ئوقۇتقۇچىلار، سوغۇق سىنىپ، مۇزدەك ئىمتاھان قەغىزى....ھەممىسى شۇنچە ۋەھىملىك بىلىنەتتى. ئىمتاھان سۇئاللىرى دەل كامىل ئىككەيلەن قايتا - قايتا ئۆگىنىپ پىششىقلىۋالغان بۆلەكلەردىن چىقىرىلغان ئىدى. سۇئاللارغا بىر قۇر نەزەر تاشلاپ بۆلەكچىلا جانلىنىپ كەتتىم، سۇئاللار ماڭا ئويلىغىنىمدەك ئۇنچە قىيىن بىلىنمىدى. ئەلۋەتتە مەن قىينالماي بەردىم دېگەنلىك كامىلمۇ ئۇنچە قىينالمايلا ئۆتۈپ كېتىدۇ، دېگەنلىك ئىدى.

بۈگۈن ئېلىنغىنى ئەڭ ئاخىرقى ئەدەبىيات ئىمتاھانى ئىدى. ئىمتاھان قەغىزىنى مۇئەللىمگە تاپشۇرۇپ سىنىپتىن چىقىپلا كامىلنى ئىزدىدىم. بۇ قېتىمقى ئىمتاھان يېزىمىز قاراشلىق ناھىيەنىڭ

ناھيەلىك مائارىپ ئىدارىسـىـــــى تەرىپىدىن بىر تۈتاش ئېلىنغانچقا كامىل ئىككىمىز مائارىپ ئىدارىســــغا قاراشـــلىق ئىككى ئىمتاھان مەيدانىغا بۆلۈنۈپ كەتكەن ئىدۇق. دەرۋازا ســــرتىدا باللىرىنى كۈتۈپ تۇرغانلار قاتارىدا ئىنتىزارلىق بىلەن يولۇمغا قاراپ بويۇنلىرىنى ســـوزۇپ تۇرغان ئا پام ـ داداملارنى كۆرۈپ ئۆلارنىڭ يېنىغا ئوقتەك ئېتىلىپ بېرىپ ئۆلارنى خۇددى ئىمتاھان نەتىجەم چىقىپ بولغاندەك زەپەر ھىسسىدا قۇچاغلىدىم.

ئاتا ـ ئانامغا ئىمتاھان ســۇئاللىرىنىڭ ھەممىســـگە توغرا جاۋاپ بەرگىنىمنى ئېيتىپ ئۆلارنىمۇ خۇشاللىقىمغا ئورتاقلاشتۇرۇپ، شاتلاندۇرغان بولسامۇ ئۆلاردىن بىر قەدەممۇ ئايرىلالمىغاچ كامىلنى ئىزدىيەلمەي، ئۇنىــڭ ئىمتــاھــاننى قــانــداقراق بەرگىنىنى بىلەلمەي يۈرۈگۈم ئــارامســـز تىپچەكلەپ ،كۆڭلۈم يېرىم بولىۋاتاتتى.

ئۆيدىكىلەر بىلەن بىللە ناھيە بازىرىدىكى ئاشـــپىزۇلدا تاماق يەۋېتىپ دېرىزە ســـرتىدا ئاتا ـ ئانىسى بىلەن خۇشال كۈلۈشۈپ كىتىۋاتقان كامىلنى كۆرۈپ قالدىم، شۇنداقلا ئۇنىڭ چىرايىدىكى خۇشاللىقتىن خاتىرجەم بولۇپ كۆڭلۈم ئارامغا چۈشۈپمۇ قالدى.

چۈشتىن كيين ياتاقتىكى نەر سە ـ كېرەكلىرىمنى يىغىشتۇرۋاتاتتىم، شەكىلە يىغلاپ سىراپ كىرىپ كەلدى. مەن ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپلا ئىمتاھاننى ياخشى بېرەلمىگەنلىكىنى پەرەز قىلدىم.

ـ ئاداش مەن چوقۇم ئۆتەلمەيمەن، ـ دىدى ئۇ ئۆزىنى يىغىدىن توختىتالماي. ـ سـۇئاللارغا قاراپ بېشىم قېيىپ كەتتى. يېرىمىغا توغرا جاۋاپ بېرەلىشىمگىمۇ ئىشىنەلمەيمەن.

ـ ئۇنداق دىمە شـــەكىلە، ـ دىدىممەن ئۇنى كارۋاتقا ئولتۇرغۇزۇپ قوللىرىنى ئالقىنىمنىڭ ئوتتۇرىغا ئېلىپ چىڭ سىقىپ، ـ ئىمتاھان دىگەن تەقدىرگە باغلىقمۇ بولىدۇ. كىم بىلىدۇ سەن ئۆتۈپ مەن ئۆتەلمەي قالامدىم تېخى. ھازىرچە بۇنىڭغا بىرنىمە دىمەك تەس، شـــۇڭا كۆپ ئويلانمىغىن، نەتىجىمىزنى كۈتەيلى بولامدۇ؟

ـ مەن بۇ ئىمتاھاندىن چوقۇم ئۆتۈشـــۈم كېرەك كامىلە!ـ دىدى ئۇ قىزىرىپ كەتكەن چىرايلىق كۆزلىرىنى ماڭا تىكىپ، ـ بولمىســــا مەن پەرھاتتىن ئايرىلىپ قالىمەن. ئۇ چوقۇم ئۆتۈپ كىتىدۇ. ئۈرۈمچىدىكى ئالى مەكتەپكە كىتىدۇ. يېزىمىزنىڭ ئەھۋالىنى بىلســــەن، ئۆيدىكىلەر مىنىڭ ئۇنى ساخلىشــمىغا ھەرگىز قوشـۇلمايدۇ، بىرەر يىل ئۆتە ـ ئۆتمەيلا مىنى ياتلىق قىلىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىشقا باشلايدۇ. ئۇنى ساقلىيالىدىم دىگەن تەقدىردىمۇ ئۇ ئۈرۈمچىدەك چوڭ شـەھەردە نەچچە يىل ئوقۇش جەريانىدا ئۆزگىرىپ كىتىشى، مىنى ئۇنتۇپ كىتىشى مۇمكىن.

— يوقلاڭ خىياللاردا بولمىغىن شەكىلە، ئاۋال نەتىجىمىز چىقسۇن. قالدى ئىشلارنى شۇ چاغدا ئويلىشارمىز. مەن دېدىمغۇ، ئىمتاھان دېگەن تەقدىرگە باغلىق. كىم ئۆتۈپ، كىم قالىدۇ؟ ھازىرچە ھېچقايسىمىز بىر نىمە دېيەلمەيمىز. كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇرۇۋاتىدۇ ئاداش، سەن چوقۇم ئۆتىسەن. ئەنسىرىمە بولامدۇ؟ — دېدىممەن ئۇنى تېزرەك يىغىدىن توختىتىشقا تىرىشىپ.

شەكىلە ئىككەيلەن خېلى ئۇزۇنغىچە ئۆز غەملىرىمىزگە بەنت بولۇپ ئۈنسىز ھالدا نەرسە-كېرەكلىرىمىزنى يىغىشتۇرۇپ، دەرۋازا ئالدىدا بىزنى كۈتۈپ تۇرغان ئاتا-ئانىمىزنىڭ يېنىغا چىقتۇق ۋە نەرسىلىرىمىزنى ھارۋىلىرىمىزغا بېسىۋېتىپ بىر-بىرىمىز بىلەن قۇچاقلىشىپ، ياخشى تىلەكلەرنى تىلىشىپ، خوشلاشتۇق.

ئۆيگە قاتقاندىن كېيىن تەبىئىيلا ئانامغا ياردەملىشىپ ئۆي ئىشلىرى، تاماق ئېتىش ۋە رەشدىيە، كەشتە ئىشلىرىنى ئۆگەندىم. تۇنجى قېتىم ياستۇق قېپىغا بىر تال قىزىل گۈلگە قونۇپ سايراۋاتقان بۇلبۇلنى كەشتىلىدىم ۋە ئۇنىڭغا ھەر بىر يىڭنە سانجىغۇچە تاتلىق ھېسلاردا كامىلنى ئويلۇق مۇھەببىتىم بىلەن ئەسلىدىم. ئۇنى سېغىنغان تۈنلىرىمدە دەرىزىدىن ئۆز جۇلاسىنى نامايەن قىلىپ مارىلاۋاتقان ھىلال ئاي بىلەن سىردىشاتتىم. تۇيغۇلىرىم شۇ دەمدە ئۇنىڭمۇ ماڭا بولغان سېغىنىشلىرىنى ئۈنسىز ھالدا ئايغا تۆكىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدۇراتتى. تىۋىشسىز كېچىلەردە ئىختىيارسىزلا قولۇمغا ئالغان، ئويلۇق نىدالىرىمنىڭ شاھىدى بولغان قەلىمىملا ماڭا ھەمراھ بولۇپ كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇراتتى. ئۇنىڭغا بولغان سېغىنىشىمنى قانچە يازساممۇ يەنىلا بىر يەرلىرى كەمتۈكتەك بىلىنىپ يەنە قايتا يازاتتىم.....

قەلەم-ئۇ شۇنداق قابىل ئىكەنكى، تەپەككۇر جاۋاھىراتلىرى ئۇنىڭ بىلەن پۈتۈلىدىكەن. ئۇ ئۆز خاسىيىتى بىلەن ئاق قەغەز يۈزىدە ئۆچمەس ئىزلارنى قالدۇرالايدىكەن. ئۇنىڭ سىرداشلىقىدەك يېقىن دوست بارمۇ جاھاندا؟ ئۇنىڭ دوستى سەن، سېنىڭ دوستۇڭ ئۇ، ئۇ سېنىڭ يىغاڭنى، كۈلكەڭنى، ئازابىڭنى، شادلىقىڭنى.. تالاي قۇرلارغا مۇجەسسەملەپ، تەقدىرىڭدە ساڭا ھەمنەپەس، تەغدىرداش، تەسەللى بولالايدۇ. پانى دۇنيادىكى بۇرۇقتۇملۇق سېنى غەمكىن قىلغىنىدا، ئازاپلار باغرىڭنى تىلغىنىدا، يۈرىكىڭ ئاچچىق ئېچىشقىنىدا خۇددى رىۋايەتتىكى ئاشىقلار ئۆز دەردىنى ھېچكىمگە تۆكەلمەي تاتلىق ئازاپ ئىچىدە قىيىنىلىپ، پايانسىز ئاسمانغا قاراپ جار سالغىنىدا، قەلىمى ئارقىلىق كەچمىشتىن خاتىرە قالدۇرىدۇ. سەن ھاياتتا قەلىمىڭ بىلەن ھەققى سىردىشالايدىكەنسەن، ئورتاقلىشالايدىكەنسەن. شۇندىلا ھەققى قانائەت ھاسىل قىلىدىكەنسەنكى. پايانسىز قۇملۇقتا كىتىۋاتقان يالغۇز يولۇچى زەم-زەم بۇلىقىغا يەتكىنىدەك

يىنىك نەپەس ئېلىپ، پۇخادىن چىقىپ راھەتلىنەلەيدىكەنسەن. ۋۇجۇدۇڭ يالغۇزلۇقتا قىينالغىنىڭدا ئۇ ساڭا ئەڭ يېقىن تۇرالايدىكەن، ئەگەر بەخت ـ شادلىققا چۆمگىنىڭدە ئۇنى تا شلاپ قوي ساڭمۇ ئۆزىنىڭ تاشلاپ قويۇلغىنىغا قىلچىمۇ ئۆكۈنمەيدىكەن. ئازاپلىق قۇرلارنى يازغىنىڭدا ۋۇجۇدى تىترەپ ھەتتا سۇنۇپ كەتكىدەك بولسىمۇ قولۇڭدىن ئاجرىمايدىكەن. شادلىقلىرىڭنى خاتىرلەرگە پۈتكىنىڭدە ئۇنىڭ يورغىلىقىغا ئۆزۈڭمۇ ئىشەنمەي قالىدىكەنسەن. ئۇ نىمە دېگەن قابىل، نىمىدېگەن ئەركىن، نىمىدېگەن سادىق ـ ھە؟

ـ ئەي قەلىمىم مەن ساڭا تولىمۇ ئامراق ! پۈتۈن دۇنيا مەۋجۇتلىقىمنى تەرك ئەتسىمۇ پەقەت سەنلا قولۇمدا بولساڭ مەن ھايات بېتىمدىكى ئەستىلىكلىرىمگە ئىسمىمنى ئېپتىخارلىق ئىچىدە ھەۋە سلىنىپ يازالايمەن. ھەتتا مەن بۇ دۇنيادىن خو شلۇ شۇپ كەتكىنىمدىمۇ بالام قەبرە تېشىمغا ئىسمىمنى سەن بىلەن يازىدۇ. شۇڭا ھۆرمىتىم، ئىخلاسىم ساڭا باغلانغان. بىز سەن بىلەن ئۆزىمىزمۇ سەزمىگەن ھالدا ئاللىبۇرۇن چەمبەرچاس باغلىنىپ كەتكەن. سەن بولغاچقىلا تىلىملا ئەمەس دىلىممۇ سۆزلىيەلىگەن !

ھەسرەت چەككەن چېغىمدا،
سېنى ئالسام قولۇمغا.
غېرىپلىقىم بىلىنمەس،
سەن شاھىد سەن قۇرۇمغا.

ھەربىر مىسرا، ھەر چېكىت،
سەندىن پۈتەر قەلىمىم.
خاتىرەمگە مۇجەسسەم،
سەندىن شادلىق، ئەلىمىم.

بەزى سنى ئىگمەن،

كىلىپ قالسا غەزىپىم.

ئېشىپ بارار شۇ مەھەل،

ئاجىزلىقا نەپرىتىم.

لېكىن رەنجىپ باقمىدىڭ،

ئايان بولغاچ ھەسرىتىم.

سەن چۈشەنگەچ گۈزەلدۇر،

ھاياتلىقتا سەپىرىم.

سىردىشىمسەن،پەخرىمسەن،

ۋۇجۇدۇمدا مادارىم.

سېنى مەڭگۈ قەدىرلەش،

مېنىڭ ئەھدۇ ـ قارارىم

مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەندىن بېرى كامىل بىلەن ئىككى قېتىملا ئۇچرىشـــالىدۇق. بىرىنجى قېتىمىدا يېنىمدا ئاپام بولغاچ تۈزۈكرەك ســــالاملىشـــىش ئىمكانىيىتىمۇ بولمىدى. ھەتتا باش لىڭشىتىشقىمۇ جۈرئەت قىلالماي ئۈنچىغا لەپپىدە قاراپ قويۇپ كۆزلىرىمنى ئېلىپ قاچتىم. شۇ كۈنى كەچتە كۆزۈمگە ئۇيقۇ ئىلىنمىــدى. ئۇ ئۆيــدىكىلىرىنىــڭ دېھقــانچىلىق ئىشــلىرىغــا ياردەملىشـــۋاتقاچقىمىكىن چىرايلىرى قارىداپ، ئورۇقلاپ قاپتۇ. نىمىشـــقىكىن تولىمۇ ســـۇلغۇن كۆرۈنەتتى.

ئىككىنجى قېتىم چۈش مەزگىلىدە ئىشىك ئالدىمىزدىكى كىچىككىنە كۆكتاتلىقىمىزدىن كۆكتات يۇلۇپ قايتىۋاتقىنىمدا ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق.

ـ ياخشى تۇردۇڭمۇ؟ ـ دېدى ئۇ ئۆزىنى روھلۇق تۇتۇشقا تىرىشىپ.

ـ ياخشى، ئۆزۈڭچۇ؟ ـ دېدىم مەنمۇ كۈلۈپ تۇرۇپ.

ـ مەنمۇ ياخشى، كۆكتاتلىققا چىققانمىدىڭ؟

ـ هەئە، سەنچۇ؟

ـ هە مەنمۇ شۇ ئۆيدىكىلەرگە ياردەملىشىپ، كېۋەزلىكتە ئىشلەۋاتىمەن....

ئاڭغىچە هويلىدىن ئانامنىڭ سوزۇپ چاقىرغان ئاۋازى ئاڭلاندى. بىز جىددىيلىشىپ قىسقىلا خوشلاشتۇق. مەن دەرۋازا ئالدىغا كىلىپ قالغاندا ئۇ يۈگرەپ كەلدى ۋە دەرۋازىمىز ئالدىدىكى باراخسان بولۇپ كەتكەن يوغان ،قېرى سېدە دەرىخىنىڭ كاۋىكىنى كۆرستىپ تۇرۇپ بوش ئاۋازدا «كەچتە بۇ يەرگە خەت تىقىپ قويىمەن» دەپ قويۇپ كىتىپ قالدى.

كەچ كىرگۈچە ئۇ قېرى سېدىنىڭ كاۋىكىنى نەچچە رەت ئاختۇرۇپ يۈرۈپ ئاخىرى ئىنتىزارلىق ئىچىدە كۈتىۋاتقان خەتنى قولۇمغا ئالدىم ۋە بېغىمىزنىڭ پىنھانراق يېرىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ خەتنى ئوقۇشقا باشلىدىم. خەت مۇنداق باشلانغان ئىدى.

« سالام كامىلە، ياخشى تۇرىۋاتامسەن؟ ساڭا نەچچە رەت خەت يېزىشنى ئويلىغان ئىدىم، بۈگۈن سېنى ئۇچراتقاندىن كىيىن قەتئىي نىيەتكە كىلىپ ئاخىرى يازدىم. مەكتەپتىن قايتىپ كىلىپلا بەك ئالدىراش بولۇپ كەتتىم. ئۆيدىكىلەر بۇ يىل مىنى ئالى مەكتەپكە بېرىپ قالسا ئوقۇش پۇلىدىن قىينىلىپ قالمايلى، دەپ يېرىمىزنىڭ كۆپ قىسمىغا كېۋەز تېرىغان ئىكەن. ئۆزۈڭ بىلىسەن بۇ يىل كۈنلۈك ئىشلەمچىلەر بەك قىس هەم ئۇلارنىڭ تەلىۋىمۇ يۇقىرىلاپ كەتتى. شۇڭا بىز ئۆيدىكىلەر مەسلىھەتلىشىپ ئامال بار ئۆزىمىز كۆپرەك ئىشلەۋاتىمىز...

نەچچە كۈن بۇرۇن ئەسقەر بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم. ئۇنىڭدىن ئاڭلىشىمچە كىلەر هەپتىلەردە ئىمتاهان نەتىجىمىز چىقىدىكەن. نەتىجىمىزنى ئۆزىمىز مەكتەپكە بېرىپ سۈرۈشتۈردىكەنمىز. بۇلتۇرقىلارنىڭ نەتىجىسى مەكتەپ مۇدىر ئىشخانىسىنىڭ تېمىدىكى دوسكىغا چاپلىنىپتىكەنمىش. نەتىجە كەلگەندە ئەسقەر بىزگە خەۋەر قىلىپ قويىدىغان بولدى. ساڭا دەيدىغان بەك جىق گەپلىرىم بار ئىدى ، خەير، بىر كۈنى قانغۇدەك مۇڭدىشىدىغان پۇرسەتمۇ بولار. راستلا سەن بىلەن بەك مۇڭداشقۇم كەلدى. ئۆزۈڭنى ئاسرىغىن. ئەگەر كۆرۈشەلىگۈدەك پۇرسەت چىقسىلا ماڭا

بۇرۇنراق خەۋىرىنى بەرگىن بولامدۇ؟ ئاشۇ سىيدە كاۋىكىغا خەت سېلىپ قويساڭ بولىدۇ. مەن ئەمدى ئەتىگىنى ۋە كەچتە ئىشىكىڭ ئالدىدىن ئۆتكەچ ئۇ يەرگە قاراپ ئۆتىمەن.

ئىمتاھان نەتىجىسىدىن بەك كۆپ ئەنسىرەپمۇ كەتمىگىن، پىشانىمىزگە پۈتۈلگەننى كۆرەرمىز. ئاللا ئىگىمىز بىزنى قول تۇتۇ شۇپ ئالى مەكتەپ دەرۋازىسىدىن كىرىدىشكە نىسىپ قىلار. ئەگەر ئۇ كۈنلەر نىسىپ بولمىسىمۇ مەن پەقەت سەندىن ئايرىلىپ قالمىسىلا ھەرقانداق تەقدىرگە يۈزلىنەلەيمەن كامىلە! سەن مەن ئۈچۈن مەڭگۈلۈك بەخت، مەڭگۈلۈك ئىشەنچ ، تەسەللى ۋە غەيرەت ـ شىجائەتنىڭ مەنبەسى!

خەير سىنى ئاللاھقا ئامانەت قىلدىم.

سىنى مەڭگۈ چىن دىلىدىن سۆيىدىغان كامىل»

خەتنى باغرىمغا باستىم! قىزىرىشقا باشلىغان شەپەق نۇرىدا قولۇمدىكى خەت ئوت بولۇپ يېنىۋاتقاندەك قولىلىرىمنى، يۈرەكلىرىمنى كۆيدۈرىۋاتاتتى. ھەركۈندىكى سېغىنىشلىرىمنى، گۈل ـ گىياھ، ئېتىز ـ سەينالاردىن، ھەتتا كىچىككىنە لويىلىلاردىن ئېرىشكەن ئىلھام ـ تۇيغۇلىرىمنى خاتىرە بېتىگە، كەشتىلىرىمگە ۋە بەزلىرىنى كامىلغا يازغان خەتلىرىمگە سىڭدۈرۈپ سىيدە كاۋىكىغا ئاۋايلاپ سېلىش مەن ئۈچۈن ئەڭ سۆيۈملۈك ئىشلار بولۇپ قالغان ئىدى.

كامىلنىڭ ئەتە ئىمتاھان نەتىجىسىنى چىقىدىغانلىقىنى، لېكىن ئۇلارغا بىر ھەپتىدىن بېرى كۈتكەن ئېتىزلىقتا سۇ ئېچىش نۆۋىتى كېلىپ قالغانلىقى ئۈچۈن ناھىيەگە بارالمايدىغانلىقىنى، مۇمكىن بولسا مىنىڭ مەكتەپكە بېرىپ نەتىجىسىنى سۈرۈشتۈرۈپ بېقىشىمنى ھاۋالە قىلغان ئۈچۈرىنى سىيدە كاۋىكىدىن ئالغان كۈنىنىڭ ئەتىسى ئاپام بىلەن بىرگە مەكتەپكە باردىم. يولدا كەلگۈچە قانچىلىك تەشۋىشلەنگەن، ھەرخىل پەرەز، خىياللاردا پۇچۇلىنىپ كەلگەن بولسام مەكتەپنىڭ تۇنۇش دەرۋازىسى ئالدىغا كەلگەندە يۈرۈكۈم ئاغزىمغا تىقىلىپلا قالغان ئىدى. دەرۋازىدىن كىرىشىمگە ئالدىمغا يۈگرەپ كەلگەن شەكىلەنىڭ كۆزلىرىدىن خۇشاللىق ياشلىرى تۆكۈلۈپ تۇراتتى.

ـ مەن ئۆتتۈپتىمەن ئاداش، سەنمۇ ئۆتۈپسەن! پەرھاتمۇ ئۆتۈپتۇ! ھەممىمىزگە تىببى ئۇنىۋېرسىتتىن چاقىرىق كەپتۇ!!!

ـ كامىلچۇ؟ دىدىممەن بوغۇزۇمغا بىر نەرسە كەپلىشىپ قالغاندەك بىئاراملىقتا.

دەرۋەقە مەن ئەنسىرىگەن ئىش ئاخىرى يۈز بەردى! لېكىن بىر ھىساپتا مېنىڭ كۈتكىنىمدەك ئىش بولغان ئىدى. مەن ئىمتاھاندىن ئۆتكەن، كامىل ئۆتەلمىگەن ئىدى. ئەمىلىيەتتە ئۇنىڭ سىنىپتىكى ھەرقانداق بىر ئوغۇل ئوقۇغۇچىغا سېلىشتۇرغاندا ئىمتاھاندىن ئۆتۈش ئېھتىماللىقى يۇقىرى ئىدىغۇ؟سىنىپتىكى ساۋاقداشلار ئىچىدە ئالدىنقى قاتاردا مېڭىۋاتقان كامىل نىمىشقا ئۆتەلمەيدۇ؟!

مەن نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئۇنىڭ ئۆتۈپ، ئۆزۈمنىڭ ئۆتەلمەي قېلىشىمدىن، ئۇنىڭ ئالىي مەكتەپكە كىتىپ قېلىشىدىن راستىنلا خاۋاتىرلەنگەن ئىدىم. بىز ياشاۋاتقان بۇ مۇھىتتا مېنىڭ ئۇنى ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ كەلگۈچە ساقلىيالىشىم مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭلا شۇ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئىككىلىمىزنىڭ ئىمتاھاندىن ئۆتۈشىنى تىلەش بىلەن بىرگە ئەگەر ئۇ ئۆتەلمەي، مەن ئۆتۈپ قالسام دەپ ئىدىيەمدە قىلىپ قويغان تەييارلىقىم بويىچە نەتىجە، چاقىرىق قەغىزىمنى كۆزۈمگە سۈرتۈپ، ئۈنسىز ياشلىرىم بىلەن ھۆلدەپ تۇرۇپ يىرتىپ تاشلىۋەتتىم!

مېنىڭ ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىم ھەممىدىن غالىپ كەلگەن ئىدى. بۇ تاللىشىمنىڭ بىر كۈنلەردە مېنى پۇشايمان قويىنغا تاشلىشى مۇمكىن بولىسىمۇ مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىقىۋېتىپ ئۆز-ئۆزۈمگە-مەيلى قانداقلا كۈنگە قالاي پۇشايمان قىلمايمەن، ئۆكۈنمەيمەن دەپ پىچىرلىدىم.

دەرۋازا ئالدىدا تۆت كۆزى بىلەن مېنى، مېنىڭ تەقدىرىمنىڭ پۈتۈكىنى كۈتىۋاتقان ئاپام كۆزلىرىمگە قاراپلا يىغلىغىنىمنى بىلىۋالدى بولغاي، ئەندىشە ئىچىدە، سوئال نەزىرى بىلەن كۆزلىرىمگە تەلمۈردىيۇ گەپ قىلمىدى. ئۇنىڭغا قاراپ ئىچ-ئىچىمدىن يىغا تۇتتى.جېنىم ئاپام، مېنىڭ ئۇنىڭ ئالدىدىكى گۇناھىم ئۈچۈن يىغلاۋاتقىنىمنى بىلمەيتى. مېنى ئىمتاھاندىن ئۆتەلمىگەنلىكى ئۈچۈن يىغلاۋاتىدۇ دەپ چۈشىنەتتى. شۇنداق مېنىڭ ئۇنىڭغا قارىغۇدەك يۈزۈم يوق ئىدى. ئۇنىڭ شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى دادامنى ئالىي مەكتەپكە بېرىپ ئوقۇشۇمغا كۆندۈرۈشكە ئاز كۈچ سەرپ قىلمىغانلىقى ماڭا ئايان.بىچارە ئاپام دادامنىڭ ھېلىدىن ھېلىغا كۆرسەتكەن سەۋەپلىرىگە، ھەيۋە-ئەسكەرتىملىرىگە شۇنچە كۆپ چىرايلىق چۈشەنچىلەرنى بەرگەندىن سىرت، بەزىدە كۆز ياشلىرى بىلەن كەسكىن تاقابىل تۇرغان ۋە مېنىڭ ئوقۇشۇم ئۈچۈن دەپ قايسى تەييارلىقلارنى قىلمىغان ھە؟!

كەچتە سىېدە كاۋىكىغا ئىككىلىمىزنىڭ ئىمتاھاندىن ئۆتەلمىگەنلىكىمىز ھەققىدىكى قىسقىغىنە بىر پارچە خەتنى سېلىۋەتتىم.

ئەتىسى ئەتىگەندە كامىلنىڭ كۆرۈشۈشكە بىر ئامال قىلىشىم ھەققىدىكى خېتىنى تاپشۇرۇۋالدىم ۋە خېلى كۆپ ئويلىنىپ جەزىملەشتۈرگەندىن كېيىن، جاۋاپ خەتكە پەيشەنبە كۈنى سەھەردە قەبرىستانلىق تەرەپتىكى ئېقىن بويىدا كۆرۈشۈشنى يازدىم.

پەيشەنبە كۈنى ئەتىگەندە ئاپامغا «چوڭ ئاپام چۈشۈمگە كىرىپ قاپتۇ، تۇپراق بېشىنى يوقلاپ كېلەيمىكىن» دېگەن يالغان گەپنى ئاران ئېيتىپ ئۆيدىن چىقىپ قەبرىستانلىق تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم.

چوڭ ئاپامنىڭ قەبرىسىنىڭ تۇپىلىرىنى يۇمشىتىپ دان چاچتىم، دۇئا قىلىپ بولغاندىن كېيىنمۇ قەبرىستانلىقنىڭ جىمجىتلىقىنى بۇزۇپ ئەنسىز قاقىلداۋاتقان قاغىلارنىڭ، قاياقلاردىندۇر كېلىۋاتقان كاككۇكنىڭ ئاۋازلىرىغا زەن سېلىپ خېلى ئۇزۇن ئېرىنچەكلىك بىلەن ئولتۇردۇم. بۇ ئولتۇرۇشۇمدا خىيال سۈردۈممۇ ياكى مۈگدەك بېسىپ ئىزىلىپ ئولتۇردۇممۇ ئۆزۈمگىمۇ قاراڭغۇ ئىدى. قەبرىستانلىقتىن ئۆتۈپ كىچىكىمىزدە مال باقىدىغان دۆڭلۈكنى بويلاپ ئېقىن بويىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ ئۇنى ساقلىغاچ ئەتراپقا سىنچى كۆزلىرىم بىلەن نەزەر تاشلىدىم.

باشلانغۇچتا ئوقۇۋاتقان مەزگىللىرىمىزدە مەھەللىمىزدىكى بالىلار مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا ماللىرىمىزنى ھەيدەپ بۇ يەرگە كېلەتتۇق. قويلارنى ئوتلاشقا قويۇۋېتىپ ھەرخىل ئويۇنلار بىلەن ھەلەك بولۇشاتتۇق. ياز كۈنلىرى پۇشقاقلىرىمىزنى تۈرۈپ ئېقىنغا چۈشەتتۇق. سۈزۈك ئېقىۋاتقان ئېقىننىڭ سۈيى نەچچە قەدەم ئېلىشىمىزغىلا لېيىپ كېتەتتى. مىڭبىر تەستىلىكتە لاي سۇ ئاستىدىن كىچىك بېلىجانلارنى تۇتاتتۇق. ئانامنىڭ ئېيتىشىچە بىر غېرىچقا توشمىغان بېلىقنى يېيىشكە بولمايدىكەن. شۇڭا ئەكەلگەن بېلىقلىرىمنى تاغىل ئاسلىنىمغا بېرەتتىم.

كۆز ئالدىمدا بىز چوڭ بولغان توقايلىق،
ئۇندا ھەر كۈن پادىلارنى باقاتتۇق.
بەس-بەس بىلەن سەكرىشىپ تار ئېرىقتا،
چۆمۈلۈشۈپ سۇ بىلەن تەڭ ئاقاتتۇق.

چۇقىرىشىپ سۇ چېچىشىپ ئۆز-ئارا،

لاي سۇلاردىن بىلىقلارنى تۇتاتتۇق.
كىرىپ كەتكەچ قويلار مۇنبەت ئېتىزغا،
دېھقانلاردىن دەشنام ئىشتىپ تۇراتتۇق.

شوخلۇق قىلىپ بەزى كەپسىز ئوغۇللار،
ئوغۇرلايتتى ئېتىزلىقتىن تەرخەمەك.
مەززە قىلىپ بۆلۈشۈپ تەڭ يىگەندە،
بىلىنەتتى تەمى خۇددى ھەسەلدەك.

زىمىستاننىڭ ئاچچىق سوغۇق كۈنلىرى،
ئۇتۇن تېرىپ گۈلخانلارنى ياقاتتۇق.
(گا ـ گا)ئويناپ ئېگىزلىقتا بەستلىشىپ،
پالاق تىگىپ قاڭشارلارنى ياراتتۇق.

قىش كۈنلىرى گۈلخاننى چۆرىدەپ ئوتسىنىپ ئولتۇرۇپ تېپىشماق ئېيتىشاتتۇق. كىم ئۆز نۆۋىتىدە تېپىشماقنى تاپالمىسا شۇ ئۇتۇن ئەكىلەتتى. ھېلىمۇ ئېسىمدە، كامىل ئا شۇ چاغلاردىمۇ تالاي رەت مەن ئۈچۈن ئۇتۇن تېرىپ كەلگەن ئىدى. ئۇ شۇ چاغلاردىمۇ منى ياخشى كۆرەر بولغىيمىدى ـ ھە؟! راست، ئۇ ئاشۇ ۋاقىتلاردىمۇ ماڭا بەكلا كۆڭۈل بۆلەتتى. ئۇنىڭ قاپقارا، يۇملاق كۆزلىرى، سوغۇقتىن قىزىرىپ كەتكەن مەڭزى، دائىم ئۇچىسىدىن چۈشمەيدىغان ھاۋارەڭ پاختىلىق چاپىنى كۆز ئالدىمغا كىلىۋىدى. خىياللاردىن بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ كىلەر يولىغا قارىدىم. ئۇ تېخىچە كۆرۈنمەيتى.

قوللىرىمنى تۇتقان ئىدىڭ تۇنجى رەت،
توقاي‌لىققا ياققان گۈلخان يېنىدا.
(بەكمۇ كىچىك ساددا رايىش قىز ئىدىم،
قىزىرىشمۇ تۆرەلمىگەن ئېڭىدا.)

ـ نىمانچىلا توڭۇپ كەتتى قوللىرىڭ؟
دەپ سىلىساڭ مېھرىڭ بىلەن ئاۋايلاپ.
خۇيلىرىمنىڭ پىلتىسىگە ئوت يېقىپ،
كەتكەن ئىدىم تەمچىمنى قولتۇقلاپ.

شۇ بىر قېتىم مېھىر بىلەن سىلاشتىن،
باغلىنىپتۇ بىلسەڭ بىزنىڭ سۆيگۈمىز.
شۇندىن بېرى بېرىپ قالساق توقايغا،
كەچ ياناتتۇق يېتىلىشىپ ئۆيگە بىز.

ئېھ،توقايلىق سەندە يانغان گۈلخاننىڭ،
تەپتى قويغان مەندە سۆيگۈ كۆلدۈرۈپ.
قوللىرىمنى سىلىغان شۇ نۆۋەرنىڭ،
ئۆلتۈرىمەن يوللىرىغا تەلمۈرۈپ.

دەل ـ دەرەخسىز چىغىر يولدا ئۇنى مەھەللىدىن چىقىشىغىلا كۆرۈۋالدىم. ئۇ توپىلىق يولدا يۈگرەپ كېلىۋاتاتتى. قەدەملىرى ئاستىدىكى يۇمشاق توپا ئۇنىڭ كىچىك قەدەملىرىنىڭ بېسىمىدىن تۇماندەك توزۇپ بەدىنىنىڭ يېرىمى دىگۇدەك كۆرۈنمەي قالغان ئىدى.

كۆزلىرىمنى ئۇنىڭدىن ئۈزمەي تۇرۇپ خىياللارغا ئەسىرا بولدۇم. ئاتا ـ ئانامنىڭ تاتلىق ئارزۇلىرىدىن، ئۆزۈمنىڭ گۈزەل ھايات مەنزىللىرىمدىن بىرىنىڭ تەستىقنامىسىدىن، كىچىك چاغلىرىمدىكى ئارزۇ ـ ئارمانلىرىمدىن، شۇنچە يىمىل كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقىمنىڭ نەتىجىسىدىن... ۋاز كەچتۇرەلىگىنى دەل ئاشۇ زەبەردەس يىگىت! بۇ ھاياتتا قوللىرىمنى پەقەت ئۇنىڭغىلا بېرىپ، بۇ ئۆزۈن مۇساپىلەرنى قولنى قولغا تۇتۇشقان ئاساستا بىرگە بېسىشقا نىيەت قىلغىنىمۇ دەل ئاشۇ يىگىت. مەيلى ھايات بىزنى قايسى قىسمەتلەر بىلەن قىينىسۇن، بىز چوقۇم بىر بىرىمىزنىڭ ئوتلۇق مۇھەببىتىنىڭ ھارارىتىدە ھەممىگە يۈزلىنەلەيمىز...

ئۇ ئېقىن تەرەپكە قايرىلىپ كونا ياغاچ كۆۋرۈككە چىققاندا مىنى كۆردى ۋە قەدەملىرىنى سەل ئاستىلىتىپ، ئۇچىسىدىكى توپا ـ چاڭلارنى قېقىشتۇردى.

ـ ساقلىتىپ قويدۇم، كەچۈرگىن ـ ھە. ياخشى تۇردۇڭمۇ؟ ـ دىدى ئۇ خىجىللىق ئارىلاش كۈلۈمسىرەپ.

ـ ياقەي مەنمۇ ھازىر كەلگەن، ـ دىدىممەن ئۇنىڭ ئۆزۈندىن بېرى تۇزۇكرەك قارىشېلىش نىسىپ بولمايۋاتقان ئوتلۇق كۆزلىرىگە لەپپىدە بىر قارىۋېلىپ، ئۆزۈڭچۇ ياخشى تۇرغانسەن؟

ـ ھە، ياخشى! سەنچۇ؟ مەكتەپكە بارالمىدىم. خېتىڭنى كۆرۈپ كۆڭلۈم يېرىم بولدى، كاملە ئەسلىدە بىرگە ئۆرۈمچىدىكى مەكتەپلەرگە كەتكەن بولساقمىغۇ ياخشى بولار ئىدى.

مەن كۆزلىرىمنى ئۇنىڭدىن ئېلىپ قېچىپ، پەس ئاۋازدا:

ـ پىشانىمىزگە پۈتۈلمەپتىكەن، ـ دېدىم.

ـ بۇنىڭغىمۇ ئەلەكمۇللا دېدىم، ـ دېدى ئۇ ئۆزىنى روھلۇق تۇتۇشـقا تىرىشـىپ قەددىنى رۇسلاپ، ـ ئاتا ـ بوۋىمىز ياشاپ ئۆتكەن بۇ زېمىندا بىزمۇ ئوخشاشلا ياشىيالايمىزغۇ؟ نىمگە كۆڭلىمىزنى يېرىم قىلاتتۇق. ئاتا ـ ئانىمىزدىن، تۇغۇلغان يۇرتىمىزدىن، ئۆيىمىزدىن، ئەڭ مۇھىمى يەنىلا بىر ـ بىرىمىزدىن ئايرىلماي ياشايمىز ئەمەسمۇ؟، ـ دېدى ئۇ كۆزلىرىمگە مېھرى بىلەن تىكىلىپ تۇرۇپ.

بىز شۇ تەرىقىدە ئىبقىن بويىدىكى يۇمشاق قۇمدا ئولتۇرۇپ خېلى ئۇزۇن پاراڭلاشتۇق. ئۇ ئېتىز ئىشلىرىنىڭ كۆپ قىسمىنى ئاساسەن قولغا ئاپتۇ. يەنە تېخى ئۆيدىكىلىرىنىڭ مەسلىھەتى بىلەن ئوقۇشقا بېرىپ قالسا دەپ ئاتاپ قويغان،كۈزدە كېۋەز ساتقان پۇللارنىڭ بىر قىسمىغا ئەتىيازغا چىقىپلا ھويلىسىغا ئىككى ئىبغىزلىق ئۆي سېلىشنىمۇ ئويلىشىۋېتىپتۇ.

گەپلىرىمىز تۈگەيدىغاندەك بولمىسىمۇ ئىبقىن كۆۋرۈكىگىچە مۇڭدىشىپ كېلىپ نائىلاج خوشلاشتۇق. ئۇ ئېتىزلىققا، مەن ئۆيگە قايتتىم.

ئالى مەپتەپتە ئوقۇش ـ ئوقۇ ماسلىقىمنى تېمىتىپ ـ تىڭلاپ تۇرغاندەكلا ئۆيىمىزگە تەرەپ ـ تەرەپتىن ئەلچىلەر كەلگىلى تۇردى. تەلىيىمگە ئانام ئۇلارغا چىرايلىقچە چۈشەنچە بېرىپ «قىزىمىزنىڭ يېشى كىچىك، ھازىرچە ياتلىق قىلىشنى ئويلا شمىغان ئىدۇق. ئاۋال تويلىشىش يېشىغا توشسۇن، ئاندىن مەسلىھەت بىلەن بىر ئىش قىلارمىز» دەپ يولغا سالغاندىن كېيىن يۈرىكىم جايىغا چۈشەتتى.

زېمىستان قىش كۈنلىرىنىڭ بىرىدە كامىل بىلەن دېيە شىۋالغىنىمىز بويىچە يەنە ئىبقىن بويىدا ئۇچراشتۇق.

ئۇ مۇناسىۋەتىمىزنى ئۆيدىكىلەرگە پۈرىتىپ بېقىش نىيىتىگە كەلگەنلىكىنى ئېيتىۋىدى، مەن يەنە بىر ئاز كېيىنگە سۈرۈپ ئاۋال ئىككى ئۆيىنىڭ ئۆچمەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرۈپ ھەر

ئىككىلىمىزنىڭ كۆڭلىدە ئېنىق سان بولغاندا ئاندىن بۇ ھەقتە ئېغىز ئېچىشنى ئويلاشقىنىمنى ئېيتتىم.

ـ ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداق زىددىيەتلەر بولۇشىدىن قەتئىينەزەر بىز كۆۋرۈكلۈك رولىنى ياخشى ئويناپ ئاۋال ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى تۈگۈننى يېشەيلى. ئاندىن ئۆز ئىرادىمىزدە چىڭ تۇرساقلا بىزنى ئاللاھتىن باشقىسى ئايرىۋېتەلمەيدۇ، ـ دېدى كامىل قوللىرىمنى تۇتۇپ تۇرۇپ.

ـ مەن ئاپامدىن نەچچە رەت سورىماقچى بولغانىدىم، لېكىن، پېتىنالمىدىم كامىل. مۇۋاپىق پەيتتە ئۇنىڭ بىلەن مۇڭدىشىمەن، سىز مېنىڭ خەۋىرىمنى كۈتۈڭ، ئاندىن كېيىن باشقا مەسلىھەتلەرنى قىلايلى، ـ دېدىم مەن.

ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن ھەرۋاقىت ئاپام بىلەن مۇڭدىشىشنىڭ مۇۋاپىق پەيتىنى كۈتكەن، شۇنداق بىر پەيتلەر كەلگىنىدىمۇ، جۈرئەتسىزلىكىمۇ ياكى ئاپامنىڭ كامىل بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمنى بىلگەندىن كېيىن ئاچچىقىدا مېنى ئۇدۇل كەلگەن بىرسىگە بېرىۋېتىش قارارىنى چىقىرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىگىنىمدىنمۇ، ئىشقىلىپ ئۇزۇنغا سوزۇلغان زىمىستان قىش كۈنلىرىنى ئۇنىڭغا بۇ ھەقتە چىش يېرىپ، ئېغىز ئاچالماي ئۆتكۈزىۋەتتىم.

باھار كىلىپ ھەممە يەر جانلىنىپ، ھەممىمىز ئەتىيازلىق تېرىلغۇنىڭ ھەلەكچىدە ئالدىراش يۈرگەن مەزگىللەردە ئاپامنىڭ شەھەردىكى نەۋرە ھەدىسى تۇيۇقسىز ئۆيىمىزگە كەلدى. مەن شەھەردە ئوقۇۋاتقان مەزگىللەردە ئۆيگە قايتالمىغان بەزى دەم ئېلىش كۈنلىرىدە ئاشۇ ھامامنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۆي ئىشلىرىغا ياردەملەشكەچ بىرەر يېرىم كۈن تۇرۇپ كىلەتتىم.

ھامامنىڭ كەلگىنىدىن ھەممىمىز خۇشال بولدۇق. ئۇ قاچانلا قارىسا كۈلۈپلا تۇرىدىغان، خۇشچىراي، سالاپەتلىك ئايال ئىدى. ئاپام يېزىدىكى ئەتىيازلىق غۇربەتچىلىكىنى چاندۇرماسلىق ئۈچۈن ئۇ يەر ـ بۇيەردىن ھېلى گۆش، ھېلى مېۋە ـ چېۋە. قېتىق ـ قايماق تېپىپ كىلىپ ھامامنى ياخشىراق كۈتۈۋېلىشنىڭ كويىدا پايپېتەك بولۇپ كەتتى.

- ئاجايىپ قولى گۈل قىز بولدى جۇمۇ بۇ! - دېدى هامىمام بىر كۈنى سەهەردە كات ئۈستىگە يىغىلغان يوتقانـ كۆرپىلەرنىڭ ئۈستىگە جۈپى - جۈپى بىلەن قاتار تىزىلغان، چىرايلىق كەشتىلەنگەن ياستۇقلارنى ھەۋەس بىلەن سىلاپ چىققاندىن كېيىن مېنى مېھرى بىلەن قۇچاقلاپ تۇرۇپ.

- شۇنى دېسلە، - دېدى ئاپام ماڭا قىيمىغاندەك ھومىيىپ قاراپ قويۇپ، - كىملەرنىڭ چېكىسىگە قىسىلىپ كېتەركىن بۇ گۈلۈم دەپ يۈرىكىم سۇ...

- ياتلار قىسقۇالمىسۇن، بالدۇرراق ئۆزۈۋالاي دەپ كەلدىمغۇ مانا؟ - دېدى هامىمام كۆزلىرىنى ئوينىتىپ بىردە ماڭا، بىردە ئاپامغا مەنىلىك قاراپ. شۇ هامان يۈرىكىم بىر نەرسىنى سەزگەندەك ئېغىپ كەتتى.

ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋېتىپ، ئاپام بىلەن هامىمامنىڭ بىرنىمىلەرنى دېيىشىپ، مېنى ئىشارە قىلىپ كۈسۈرلىشىپ، كۈلۈشكەنلىرىنى كۆردۈم. لېكىن، ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشكىنى پەقەتلا كاللامغا چۈشمىدى. ئۇدۇل باغقا كىرىپ ئەمدى ئۈنۈشكە باشلىغان بېدىلىكنىڭ ئۈستىدە لاسىدە ئولتۇرۇپ قالدىم. خىيال ئېكرانىمغا هامىمامنىڭ ئوغلى، نەۋرە ئاكام كەلدى ۋە پۈتۈن بەدىنىم تىكەنلىشىپ كەتتى. ئۇ مەندىن 4 - 5ياشلار چامىسىدا چوڭ، كىچىكىدە قىزتىمىسى ئۆرلەپ كېتىش سەۋەبى بىلەن ئىككى پۇتى باسماس بولۇپ قالغاچقا مەكتەپتە ئوقۇيالماي زەرگەرلىك هۈنىرىنى ئۆگىنىپ دۇكان ئايرىغان، جىسمانى مېيىپلىق سەۋەبىدىنمىكىن قاچانلا قارىسا بۇ دۇنياغا نارازىلىقى باردەك چىرايىدىن مۇز يېغىپلا تۇرىدىغان بالا ئىدى. مەن شەهەرگە ئوقۇشقا بارغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئۆيىگە ھەربىر بارغىنىمدا ئۇمۇ خۇددى مېنىڭ كىلىدىغىنىمنى ئالدىن بىلگەندەك دۇكىنىنى بالدۇرلا شاگىرتلىرىغا تاشلاپ بېرىپ ئۆيىگە ئۈنەتتى. مەن ئۇنىڭ جاسارەتلىك، غەيرەتلىك ئىكەنلىكىگە قايىل ئىدىم ۋە ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىش يۈزىسىدىن رىغبەتلەندۇرۇپ ماختاپمۇ قوياتتىم. بۇنداق چاغلاردا ئۇ بەكلا جانلىنىپ كېتەتتى ۋە ئۆزىدىكى

ئاجىزلىققا تەن بەرگىسى كەلمىگەندەك قاملاشمىسىمۇ لاپ ئېتىپ، قوپال چاقچاقلارنى قىلىپ يېنىمدىن نېرى كەتمەيتتى. نىمىشقىكىن مەن ئۇنى ئانچە ياقتۇرمايتىم. هەرگىزمۇ ئۆزىنىڭ جىسمانىي مىيىپلىكى سەۋەبلىك ئەمەس، شۇنداقتىمۇ ئۇنى ئاكا ئورنىدا هۆرمەتلەيتتىم. گەپلىرى خۇشياقمىسىمۇ كۆڭۈل قويۇپ تىڭشاۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋالاتتىم. كىيىملىرىنى يۇيۇپ، دەزمال سىلىپ بېرەتتىم. شۇ چاغلاردىلا ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرغىنىمىزنى كۆرگەن هاممامنىڭ ئاغزى يۇمۇلماي قالاتتى ۋە پات-پاتلا ئۇ يوق يەرلەردە ئۆزىنىڭ قولىدىن قانچىلىك ئىش كېلىدىغان بالا بولغىنىنى، ساق كىشىلەر قىلالمايدىغان ئىشلارنىمۇ ۋايىغا يەتكۈزۈپ قىلىۋېتىدىغانلىقىنى، هۈنەرگە گۈل كەلتۈرىۋەتكەچكە نۇرغۇن قىزلارنىڭ ئۇنى ئەگىپ كېتەلمەيدىغانلىقىنى... ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ كېتەتتى.

هاممامنىڭ بىزنىڭ ئۆيگە تويۇقسىز كېلىشىنىڭ سەۋەبى كۆڭلۈمگە ئايان بولۇپ، بىئارامچىلىق ئىچىدە ياستۇقۇمغا يۆلىنىپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان بىر كەچلىكى ئاپام يېنىمغا كىردى ۋە تەڭقىس بولغان هالدا تەستە ئېغىز ئاچتى:

-قىزىم، ئۆزىڭىزمۇ بىلىسىز، مەن ئاتا-ئانامدىن كىچىك قالغان. تەلىيىمگە ئاسىيە هاجىملار مېنى يېتىملىك تارتقۇزماي بېقىپ چوڭ قىلغان، ئوقۇتقان. ئاخىرىدا تويۇمنىمۇ ئۆزلىرى قىلىپ دادىڭىزنىڭ قولىغا تۇتقۇزغان. ئۇلار ياخشى نىيەتلىك، ئاقكۆڭۈل كىشىلەر ئىدى. قايسى تەقدىر پۈتۈلدىكىن، شۇنچە يىلدىن كېيىن قوساق كۆتۈرۈپ، مىڭ تەستە ئارمانلاپ تۇغقان يالغۇز ئوغلى رەھىمجان كۆز تەككەندەكلا ئاجىز بولۇپ قالدى...

ئاپام مىشىلداپ كۆز يېشى قىلىشقا باشلىدى. مەن پۈتۈمنىڭ ئۈچىدىن كۆزۈمنى ئۈزمەي ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ گەپلىرىنى تىڭشىدىم. كۆڭلۈمدە بولسا ئاپامنىڭ مەن ئەنسىرىگەن، ئاڭلاشنى خالىمايدىغان ئاشۇ گەپنى ئېغىزىدىن چىقىرىپ سالماسلىقىنى تىلىدىم.

ـ رەھىمجانمۇ تىرىشچان، قولىقى يۇمشاق بالا بولدى. مەن ئاجىز دەپ ئاتا ـ ئانىسىغا تايىنىپ يېتىۋالماي بىر ئوبدان ھۈنەرنى ئۆگىنىپ دۇكان ئايرىپ چىقىپ ئۆز كۈننى گۈلدەك ئېلىۋاتىدۇ. ئۆزىڭىزمۇ كۆرۈۋاتىسىز، نى نى ساپمۇ ساق ئەركەكلەرمۇ بىر نېنىنى ئىككى قىلالماي سۆرىلىپ يۈرىدۇ. ئاسىيە ھاجىملارنىڭ تاپقان ـ تەرگىنىمۇ ۋاقتى كەلسە ئاشۇ يالغۇز ئوغلىغا قالىدۇ. شەھەردىمۇ ئۆيلارنىڭ يۈز ـ ئابرويى چوڭ. نەگىلا بارسا گېپى ئۆتىدۇ. شۇ ئوغلىنىڭ ئاجىزلىقىدىن باشقىلارنىڭ ئالدىدا يەرگە قاراپ قالماسلىقى ، ئاشۇ تاپقان ـ تەرگىنىنىڭ ياتلارنىڭ قولىغا قالماسلىقى ۋە تۇغقاندارچىلىقىمىزنىڭ ئارىنىڭ يىراقلىقى سەۋەپلىك ئۈزۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن سىزنى بالا قىلىۋېلىشنى ۋەلى ھاجىم بىلەن مەسلىھەتلىشىپ بىزنىڭ جاۋابىمىزنى ئالغىلى كەپتىكەن. دادىڭىز ئىككىمىزمۇ كۆپ ئويلا ندۇق. قىز بالا دېگەن ھامىنى خەقنىڭ قولىغا ئۆتىدىغان گەپكەن. تېگى ـ تەكتىنى بىلمەيدىغان، چۈشەنمەيدىغان بىرەرسىنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتكەندىن كۆرە ۋەلى ھاجىملارنىڭ قولىغا تاپشۇرساق بىزدىن كېيىن قالسىمۇ رەھىمجان ئۇنى بوزەك قىلىۋالمايدۇ. يېزىدىكى بىرەرسىگە كېلىن بولۇپ، ئۆي ئىشى، ئېتىز ئىشى جاپاسىدىن باش كۆتۈرەلمەي ئۆتكىنىدىن ياخشى دەپ ئويلاشتۇق قىزىم. ئەمدى شۇ رەھىمجاننىڭ ئاشۇ پۇتىنىڭ ئەيۋىنى ھىساپقا ئالمىغاندا باشقا ھېچكىمدىن قالغۇچىلىكمۇ يوق.

ئاپام ھەر بىر ئېغىز سۆزنى قىلىپ بولۇپ ماڭا سەپسېلىپ قارايتتى. مەن ھېچقانداق ئىپادە بىلدۈرمەي جىمجىتقىنە ئولتۇراتتىم. نىمىمۇ دىيەلەيمەن، شۇ تاپتا «ئاپا مىنىڭ باشقا تاللىغىنىم بار» دېسەم، ھەم ئۇنىڭ كامىل ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلىسام، ئاپامنىڭ ئۆيىنى بېشىغا كىيىپ چالۋاقاپ كىتىشى تۇرغانلا گەپ. ئاپامنىڭ مىجەزىنى بىلىمەن. ئۇ مەندىن بىرەر جاۋاپ ئالمىغۇچە بولدى قىلمايدۇ. سۈكۈتتە ئولتۇرىۋېلىشىمنى ئاپام خاتا چۈشىنىۋېلىپ مىنى رازىلىقى بار چېغى دەپ قالسىچۇ؟ ياق ياق! ئۇنىڭغا لاپپىدە قارىدىمىيۇ، دېمەكچى بولغان گېپىمنى نەدىن باشلاشنى بىلەلمىدىم. كالپۇكلىرىم چاپلىشىپ قالغاندەك پەقەتلا مىدىرلىتالمىدىم.

ئاپام يەنە ئالىكىملەرنىڭدۇر تۇرمۇشلىرىنى، چوڭلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىغانلارنىڭ پۇشايمان، ساۋاقلىرىنى سۆزلەۋاتاتتى. مەن ئۇنىڭ كاللېكلىرىنىڭ مىدىرلاۋاتقانلىقىنى سېزەتتىمىيۇ، خىياللىرىم قالايمىقانلىشىپ نەدىن، قايسى سۆزدىن باشلاپ ئېغىز ئېچىشىمنى بىلەلمەي گاڭگىراپ ئولتۇراتتىم.

ئاپامنىڭ ئاخىرقى سۇئالىغا «مەن بىر-ئىككى كۈن ئويلىنىپ جاۋاپ بېرەي» دىدىم. ئۇ ماڭا خاتىرجەمسىزلىنىپ بىر ھازا قاراپ تۇرىۋەتكەندىن كېيىن، يەنە نىملەرنىدۇر دىمەكچى بولدىيۇ، گەپ قىلماي چىقىپ كەتتى. ئاپامنىڭ كە سكىنلىك چىقىپ تۇرغان سۆزلىرىدىن دادام ئىككىسىنىڭ بۇ تويغا ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ بولغانلىقى ئايان ئىدى.

گۆرۈستان قاراڭغۇچىلىقى قاپلىغان بۇ زۇلمەت كېچە مەن ئۈچۈن تولىمۇ ئۇزۇن بىلىندى.

كېچىنىڭ زۇلمىتى باستى يەلكەمنى،
مىڭ پاتمان غەم بىلەن قۇشۇلۇپ بۈگۈن.
قايسىبىر قىسمەتلەر كۈتەر بىلمىدىم،
بۇ ئاجىز جىسمىمنى ئەتە ۋە ئۈگۈن.

بۈگۈنگۈ سۈكۈتتە تۇرارمەن جىمجىت،
ئەتىكى جاۋاپنى بېرەرمەن قانداق؟
مىڭ تەشۋىش ئىلكىدە تىترەيدۇ يۈرەك،
چۈشكەندەك قېتىغا تۈمەنمىڭ قاداق.

شاماللار يەتكۈزسە تەشۋىشلىرىمنى ،
ئۈيقۇدىن مەن كەبى بولامسەن بىدار.
بىلەمسەن ئەزىزىم بىلەمسەن شۇتاپ،
سەن ئۈچۈن پىنھاندا ياش تۆكتى نىگار.

كېچىنىڭ زۇلمەتى بارا ـ بارا سۇرۇلۇشكە باشلىغاندا قولۇمغا قەلەم ئېلىپ كامىلغا خەت يېزىشقا باشلىدىم. ئۇنىڭغا ئاسىيە ھامامنىڭ كىلىش سەۋەبىنى، ئاپامنىڭ سۆزلىرىنى، ھازىرقى ئازاپلىرىمنى...بىرىنى قويماي يېزىپ، ئەڭ ئاخىرىدا مەيلى قايسى قىسمەتلەر كەلسۇن كامىل بىلەن تەڭ يۈزلىنىشكە تەييارلىنىپ قويغىنىمنى يېزىپ خەتنى تاڭ سەھەردە سىېدە كاۋىكىغا سېلىۋەتتىم.

كەچتە ئۇنىڭ جاۋاپ خېتىنى تاپشۇرۇپ ئالدىم، ئوقۇشقا باشلىدىم:

« سالام كامىلە! خېتىڭنى كۆرۈپ يۈرەك ـ باغرىم تۈز سەپكەندەك ئېچىشىپ كەتتى. سېنىڭ ھازىرقى ھالىتىڭنى چۈشىنىمەن ئەزىزىم. غەيرەتلىك بول! قارىغاندا بىزگە چوڭلارنىڭ رۇخستىنى ئېلىپ، مەھەللە ـ كويدا يۈزىمىز يورۇق ھالدا مەرىكىمىزنىڭ ئۆتكۈزۈپ بىر ئۆيگە كىرىش نىسىپ بولمايدىغاندەك قىلىدۇ. مەنمۇ ئۆيدىكىلەرنى چىكىپ باقتىم...ئاخىرى ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئېلىشنىڭ بەسى مۇشكۈل ئىش ئىكەنلىكىنى ھىس قىلدىم. خەير تەقدىرگە نىمە ئامال؟ سەن ئېيتقاندەك بۇ ئاجىز بېشىمىزنى ئېلىپ يىراقلارغا كىتەيلى. شۇنچە كەڭرى جاھاندا بىزگىمۇ ئاللاھنىڭ ئېيتقىنى باردۇر. چىن مۇھەببەت ئۈچۈن باسقان گۇناھكار قەدەملىرىمىزنى ئاللاھ ئۆزى مەغپىرەت قىلار. چۈنكى ياراتقۇچىمىز ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدۇ. ئاجىزلارنىڭ بېشىنى ئۆزى ئوڭشايدۇ ئەمەسمۇ؟ بىر كۈنلەردە ئاتا ـ ئانىمىزنىڭ رازىلىقىنى ئېلىۋېلىشىمۇ، يۈزىمىز يورۇق بىرگە

ياشاشمۇ نىسىپ بولار...مەن ھەرقاچان سېنىڭ ئۈچۈن، مۇھەببىتىمىز ئۈچۈن ھەرقانداق بەدەل تۆلەشكە تەييار. لېكىن، سەن بىر قىزبالا...ئەلۋەتتە بۇ تاللىشىمىزنىڭ ساڭا ئېلىپ كېلىدىغان بېسىمى يېنىك ئەمەس، جاپا چېكىدىغان بولىدۇڭ. ۋاقتىنى ئۆزۈڭ بېكىتكىن مەن ھەرۋاقىت تەييارلىق ھالىتىدە سېنىڭ قارارىڭنى كۈتىمەن.»

خەتنى باغرىمغا بېسىپ قانچىلىك يىغلىغىنىمنى بىلمەيمەن. ئىشىك ئېچىلىپ ئاپام كىرىپتۇ، كۆزلىرىمدىكى ياش يۇقىنى ئۇنىڭدىن يوشۇرۇپ، خەتنى كۆرپە ئاستىغا تىقىپ، ئورنۇمدىن تۇردۇم. ئاپام ھەركىتىمگە ۋە چىرايىمغا سەپسېلىپ بىر ئاز قاراپ تۇرغاندىن كېيىن «ئاسىيە ھاجىم ئەتىگەنلىكتە قايتىدىكەن، تەييارلىقلارنى قىلىپ، كېلەر ھەپتىدە چاي ئىچكۈزۈشكە كەلسەك دەيدۇ» دېدى سوئال نەزىرى بىلەن كۆزۈمگە قاراپ.

- ئاپا دېدىم، مىڭ تەستە ئېغىز ئېچىپ، - بۇ تويغا دادام ئىككىڭلار راستىنلا ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ بولدۇڭلارمۇ؟

- ئەمدى شۇ داداڭمۇ، مەنمۇ ساڭا ياخشى بولسۇن دەيمىز قىزىم. بىزدىن كېيىن قالسىمۇ جاپا تارتىپ قالمىسكەن دەيمىز. نېمە، سەن قوشۇلمايدىغان ئوخشىمامسەن؟

- قارىغاندا مېنىڭ قوشۇلۇش - قوشۇلماسلىقىم سىلەرنىڭ قارارىڭلارنى ئۆزگەرتەلمەيدىغاندەك قىلىدۇ، - دېدىم مەن دوق قىلىپ.

- دېمەك، سەن قوشۇلمايدىكەنسەن دە؟ نېمىشقا؟ سەۋەبىنى دېگىنە ئاڭلاپ باقاي؟ - دېدى ئاپام قاتتىقراق تەلەپپۇزدا كۆزۈمگە تىكىلىپ قاراپ.

- مەن، مەن ھازىرچە توي قىلىشنى ئويلاشمىغان، - دېيەلىدىم مەن تىلىمنىڭ ئۇچىغا كېلىپ قالغان سۆزۈمنى مەجبۇرىي ئىچىمگە يۇتۇپ.

- بىرەرسى بىلەن دېيىشىپ قويمىغان بولغىيدىڭ؟

- ياق...ياقەي...

- كونىلاردا «تۇنجى مۇشتتىن ياندىما» دەيدىغان گەپ بار. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ ئەلچىمۇ كۆڭلىمىزدىكىدەك يەردىن چىقتى. ئەتە - ئۆگۈن «تاللاپ - تاللاپ تازغا ئۇچراپدىغان» ئىش بولمايدۇ، دېگىلىمۇ بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاسىيە ھاجىملارغا «ياق» دېيىشكە بىزنىڭ قانداقمۇ تىلىمىز بارسۇن؟

مەن يەنىلا ســـۈكۈتتە ئولتۇردۇم. ئاپام كارۋىتىمغا كىلىپ ئولتۇرۇپ خېلى ئۇزۇن جىمىپ كەتكەندىن كېيىن:

ـ قىزىم، قىز بالا دېگەن خام گۆش، ئۇزۇن تۇرســـا پۇراپ قالىدۇ. كەلگەن ئەلچىلەرنى قايتۇرىۋەرســەك ئەتە ـ ئۆگۈن مەھەللىدە قانداق گەپ ـ ســۆزلەر چىقىدۇ، بىلىپ بولمايدۇ. خەق ســېنى ھازىرچە توي قىلغۇســـى يوقكەن دىمەي، نەچچە يەردىن يېنىشـــىپ كىتىپتۇ يەي، ئۇنداقكەن، بۇنداقكەن دەپ ئۆســـەك ســـۆز تاپمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ. دۇنيادا قىز بالىغا ئانىســـىدىن يېقىن ئادەم بولمايدۇ. قىز چوڭ قىلغان ئانىنى قانچىلىك غەم ـ ئەندىشـــىلەرنىڭ بېسىپ تۇرىدىغىنىنى بىلمەيسەن. سېنىڭ كەلگۈسىڭدىن ئەنسىرەپ كېچىلىرى كۆزۈمگە ئۇيقۇمۇ ئىلىنمايدۇ، مۇشۇ كۈنلەردە... ـ ئانام مىشلداپ يىغلاشقا باشلىدى.

ـ ئاپا ، دىدىممەن ئۇنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە تىكىلىپ تۇرۇپ، ـ مىنى ئاشـــۇلارنىڭ ئۆيىگە بېرىۋەتسەڭ راستىنلا خاتىرجەم بولامسەن؟ بەختلىك بولالىشىمغا ئىشىنەمسەن؟

ـ قىزىم، گېپىمنى ئاڭلا، ئايال كىشــى ئۈچۈن ئەڭ مۇھىمى خاتىرجەملىك، بار ـ يوقنىڭ غېمىنى قىلماي، كۆڭلى ئازار يىمەي ياشاشــنىڭ ئۆزى بەخت. رەھىمجاننىڭ ئاشـۇ مىيىپلىقىدىن باشقا ئارتۇق خۇيىمۇ يوق بالا. ئاســـيە ھاجىم بىلەن ۋەلى ھاجىمۇ قائىدە ـ يۇســـۇنلۇق، ئوڭلۇق كىشىلەر.

ـ ئاپا...مەن ...

ـ نىمە گېپىڭ بولسا دېگىنە مەن بىر ئىچىڭدىكى بىلىپ باقاي.

ـ شۇ مىنىڭ.. توي قىلغۇم يوق.

ـ يەنە ئۆزۈڭنىڭ گېپىنىلا يورغىلىتىســـەنغۇ؟ باياتىن بېرى تۆت تامغا گەپ قىلىۋاتامدىم مەن؟ بولدى ئۈچۈق گەپنى قىلىپ قوياي، داداڭ ئىككىمىز بۇ تويغا ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ بولدۇق. تويۇڭدىن كېيىن بىزمۇ شـــەھەرگە كۆچۈپ كىتىمىزدىغان بولىۋاتىمىز. ئاســـيە ھاجىملار يېڭى شەھەردىن ئالغان زىمىنىنى بىزگە ئۆز باھاسىدا سېتىپ بېرىدىغان، داداڭمۇ ۋەلى ھاجىم بىلەن بىرگە تىجارەت قىلىدىغان بولدى. قېرىپ ئۆلگۈچە ئېتىزغا ئىشلەپ ئۆتۈپ كەتسەك، يا ئوغلىمىز بولمىسا، كېيىن تۇرمۇشىمىزنى قانداق قامدايمىز؟ ھازىرغۇ يەردىن چىققاننى يەرمىز، كېيىن شۇ يەرنىمۇ تېرىغۇدەك جان بولســا بولار؟ مەنغۇ داداڭغا تەككەندىلا شـەھەرگە كۆچۈپ كىتىشـنى شەرت قىلغان، داداڭ دىگەن لامزەللە بۇ مەھەللىدىن كېچەلمەي مۇشۇ كەمگۈچە جېنىمغا ئېكەك سېلىپ كەلدى. ئەمدى بۇ پۇر سەتنىمۇ قولدىن بەر سەم مۇ شۇ يەردە توپىغا مىلىنىپ، ئاچچىق

يۆتۈپ ئۆتمەن. ساغا ھەممە گەپنى دەپ ئولتۇرۇشنىڭ ئورنى يوق بالام. داداڭنىڭ بۇ مەھەللىدىن كىتىشكە كۆنمىكىمۇ ئۇنچە ئاسان ئەمەس.

شۇ تاپتا ئاپامنىڭ مەندىن يۇشۇرۇن چىكىپ كىلىۋاتقان سىرلىق ئازاپلىرى بارلىقىنى ۋە ھازىر ئۇنىڭغا نىملا دىيسەم كار قىلمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يىتىۋاتاتتىم. ئاپام يەنە بىرمۇنچە سۆزلىگەندىن كىيىن ئورنىدىن تۇردى ۋە؛

ـ مەن چىقىپ كەتتىم. ئاسىيە ھاجىم مىنى ساقلاۋاتىدۇ. چىقىپ ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ يولغا سالاي. يوقىلاڭ خىياللارنى تولا قىلماي سەنمۇ كۆڭلۈڭنى توختىتىپ ئۇخلا، ـ دىدى ۋە ئۇ ئىشىك ئالدىغا بىرىپ كەينىگە بۇرۇلۇپ، ـ ئەتىگەنلىككە سەنمۇ ئاسىيە ئاپاڭنىڭ ئالدىغا كىلىپ چىقىپ، چىرايلىق ئۇزات، ـ دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

ئولتۇرغان جايىمدا قانچە ئۇزۇن ئولتۇرغىنىمنى بىلمەيمەن. ھويلىدىن مۇڭلۇق دۇتتار ئاۋازى ئاڭلاندى. دادام شۇنداق مۇڭلۇق بىر پەدىنى چىلىۋاتاتتى.

چاپىنىمنى يىپىنچاقلاپ ئاستا ھويلىغا چىقتىم. دادام باراڭنىڭ تۈۋرۈكىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئىشتىياقى بىلەن دۇتتار چىلىۋاتاتتى. مۇزىكىنىڭ سېھرى كۈچى دىگەن مۇشۇ بولسا كېرەك، مۇڭلۇق مۇزىكىغا ئەگىشىپ ئاستا دادامنىڭ يىنىغا كىلىپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ مۇڭىغا جۆر بولىۋىدىم، ئىچ ـ ئىچىمدىن يىغا تۇتتى. شۇ تاپتا ئاۋازىمنى بولۇشىغا قويۇۋىتىپ قانغۇدەك بىر يىغلىغۇم كەلدىيۇ ئۆزۈمنى زور غەيرەتتە بىسىۋىلىپ دادامغا سەپسالدىم. ئۆيىنىڭ دىرىزىسىدىن چۈشۈپ تۇرغان چىراق يورۇقىدا دادامنىڭ چىرايى غۇۋا كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلىنەر بىلىنمەس يۇمۇلغان بولۇپ، باشلىرى دۇتتار مۇزىكىسىغا تەڭكەش ھالدا تىترەۋاتاتتى.

ئاتامغا نىمە دەپ يىغلاي،

ئانامغا نىمە دەپ يىغلاي.

ئېتىمنىڭ ئالدىدىن ئاشقان،

ساماندەك سارغىيىپ يىغلاي.

...

ئۆينىڭ ئىشكى ئېچىلىپ ئاپامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

- يېرىم كېچە بولدى هوي! بولدى، ئەمدى كىرىپ ئۇخلىسىلا ياش بىرىەرگە بارغاندىمۇ كېچىدە كاكىراشتىن خىجىل بولسىلىچۇ؟

دادامنىڭ قوللىرى توختىمىدى ۋە كۆزلىرىنى ئېچىپ ئاپامغا نارازىلىق بىلەن قارىۋەتكەندىن كېيىن ماڭا قاراپ ئېغىر ئۇهسىنىپ قويدى.

مۇزىكا بىلەن تىلسىز سىردىشىشىمۇ ئۈزۈلدى. ئاستا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۆيۈمگە قايتىپ كىردىم. دالان ئۆيدىن قايرىلغۇچە دادامنىڭ ئاپامدىن «بۇ بالىنىڭ بىرەر ئىچ پۇشۇقى بارمۇنېمە؟ مۇڭدىشىپ باقتىڭلىمۇ؟» دېگىنىنى ئاڭلىدىم.

ئارىدىن هەپتە ئۆتمەيلا ئاسىيە ئاپامлар بىرمۇنچە چوڭامالارنى باشلاپ چاي ئىچكۈزۈشكە كەلدى. ئاپامنىڭ خۇشاللىقتىن يومۇلماي قالغان ئاغزى ۋە بىر قاتار قائىدە - رەسمىيەتلەر تەرتىپ بويىچە ئېلىپ بېرىلىۋاتقاندا ماڭا بۇ ئىشلارنىڭ هەممىسى چۈشتەكلا بىلىندى. چاي ئىچىلىپ، توي ۋاقتى بېكىتىلدى.

ئاپام منى شەهەرگە بېرىپ توي خېتى ئېلىپ كېلىشكە يولغا سالماقچى بولغاندا، مېڭىشىنىڭ ئالدىنقى كۈنى كاملغا ئەته ئەتىگەن چوڭ يول بويىدىكى يۇلغۇنلۇقتا كۆرۈشۈش هەققىدە بىر پارچە خەت يازدىم. ئەتىسى ئاپام قېرىشقاندەك منى بىللە چوڭ يولغا ئەچىقىپ تاكى ماشىنىغا سېلىپ ماڭدۇرمىغۇچە يېنىمدىن ئايرىلمىدى. تەلىيىمگە ئۇ كۈنى توي خېتى بىجىرىلمەيدىكەن. مەهەللىگە كېلىپ ماشىنىدىن چۈشۈپلا چوڭ يول بويىدىكى يۇلغۇنلۇققا قاراپ يۈگۈردۈم، ئويلىغىنىمدەكلا ئەتىگەن ئاپام بىلەن بىللە تۇرغىنىمنى كۆرگەن كامىل منى يېنىشىدا كېلىدۇ دەپ يۇلغۇنلۇقتا ساقلاپ تۇرغان ئىكەن.

بىز قاچان، قانداق يولغا چىقىش هەققىدە كۆپ مەسلىهەتلەرنى قىلىپ ئاخىرىدا ئۇ ئەته ئەتىگەن شەهەرلىك قاتناش بېكىتىدە منى كۈتۈپ تۇرىدىغان بولۇشۇپ خوشلاشتۇق.

توي خېتى بېجىرىش ئە شخانە سىدىكىلەر بىزنى ئۈچ كۈندىن كېيىن كېل شكە بۇيرىغان ئىدى. مەن ئاپامغا ئەته بېجىرىپ بېرىدىغان بولدى دەپ يالغان ئېيتتىم ۋە ئۆيدىكىلەرگە چاندۇرماستىن ئەتىنىڭ تەييارلىقىنى قىلىشقا باشلىدىم. تۇۋا دەيمەن ناگاندا بىر پالانچىنىڭ قىزى پۈكۈنچىنىڭ ئوغلى بىلەن قېچىپ كېتىپتۇ دىگەن گەپنى ئاڭلاپ بىر مەزگىلگۈچە مەهەللە دوقمۇ شىدا پاراڭ تېمىسىغا ئايلىنىپ كېتىدىغانلارنىڭ قاتارىغا ئۆزۈمنىڭمۇ بىر كۈنلىرى قۇ شۇلۇپ قېلىشىمنى ئويلىمىغان ئىكەنمەن. مەنغۇ كېتەرمەن، بىچارە ئاتا - ئانام نىمە بولۇپ كېتەر هە؟! مەهەللە كويدىكىلەرنىڭ ئالدىدا قانچىلىك ئوڭايسىزلىقتا قالار؟ ئانامغۇ يىغلاپ - مىشىلداپ

ئۆلتۈرار. دادامغا قانچىلىك ئېغىر كېلەر ھە؟ ئەركىشىنىڭ ئىچى كۈچلۈك بولىدۇ. بىچارە دادامنىڭ مېنىڭ قېچىپ كەتكىنىمنى بىلگەندىكى غەزەپ ۋە مەيۇسلۇك قاپلىغان ئاھانەتلىك ھالىتىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈپ كۆڭلۈم تولىمۇ يېرىم بولدى.

مەسلىھەتلەشكىنىمىز بويىچە يېرىم كېچىدە بەزىبىر لازىمەتلىك، كىيىم-كېچىكىم، كىتاب-خاتىرەلىرىمنى چامادانغا سېلىپ باغنىڭ كەينى ئىشىكىدە ساقلاپ تۇرغان كاملىغا ئەچىقىپ بېرىش ئۈچۈن تەييارلاندىم. ئەتە ئەتىگەن ئۆيدىن چامادان كۆتۈرۈپ چىقىشىم مۇمكىن ئەمەستە؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاپام مېنى يەنىلا چوڭ يولغا بىللە ئەچىقىپ يولغا سېلىپ قويۇشى تۇرغانلا گەپ.

چامادانىنى كۆتۈرۈپ قاراڭغۇلۇق زۇلمەتتە تولىمۇ سۈرلۈك بولۇپ كەتكەن باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىشىمگە خۇددى يەردىن ئۈنۈپ چىققاندەكلا توقايلىق تەرەپتىكى ئېتىزلىقتا سۇ تۇتقىلى كەتكەن دادام «ئۆھۆ» دەپ ھۆتەلگىنىچە ئالدىمدا پەيدا بولدى. مەن بەك چۆچۈپ كەتتىم. پۇت-قولۇمدا جانىمۇ قالمىدى. پۈتۈن بەدىنىم جالاقلاپ تىترەۋاتاتتى. «كىمسەن؟» دېدى دادام ئەنسىزلىك بىلەن. «مە،،.ن..مەن دادا» دېيەلىدىم تىترەپ تۇرۇپ تولىمۇ پەس ئاۋازدا. «ھە، يېرىم كېچىدە باغدا نېمىش قىلىپ يۈرۈيسىز؟» دېدى دادام ئەجەپلىنىپ. «مۈ... مۈشۈكۈم يوق تۇرىدۇ. شۇ..شۇنى ئىزدەپ...»

-ئۇۋارا خۇدايا تۇۋا! ماۋۇ بالا نېمە دەپ يۈرۈيدىغاندۇ؟ كېچىدە مۈشۈك ئۇچرىسىمۇ ئايەت ئوقۇپ يەتتە قەدەم كەينىگە ماڭغۇلۇق. ئېلىشىپ قالدىڭىزمۇ كېچىدە مۈشۈك ئىزدەپ...

شۇ تاپتا باشقا بادانە كۆرسىتۈشنى بىلەلمىدىم. كاللام قۇپقۇرۇق، يىقىلىپ چۈشۈشكە ئازلا قالغان ئىدىم. «بىتەلەي سۇغا چىقسا نو بېشىدىن يار كېتىپتۇ» دېگەندەك كېچىدىن بېرى دىدارىنى كۆرسەتمىگەن ئاي تۇيۇقسىزلا بۇلۇت كەينىدىن چىقىپ يەرجاھاننى پاللىدە يورۇتتى. دادامنىڭ كۆزى قولۇمدىكى پارقىراپ تۇرغان چامادانغا تىكىلىپ تۇرۇپلا قالدى. مېنىڭ كۆزۈم يەردە، دادامنىڭ كۆزى بىردە مەندە، بىردە چامادانىدا، قانچە ئۇزۇن تۇرغىنىمىزنى بىلمەيمەن. بىر ھازادىن كېيىن دادام «ھامان مۇشۇنداق بولىشىنى بىلەتتىم. ماڭ ئۆيگە! نەگىلا كەتسەڭ ئەھلى-مەھەللىدىكىلەرنىڭ ئالدىدا يۈزىمىزنى يوق قىلماي، ئۈچۈق-يورۇق كەت!» دېگىنىچە ئۆي تەرەپكە ماڭدى. ئۇ ھەر ئىككى قەدەم مېڭىپ بىر توختاپ كەينىگە بۇرۇلۇپ ئىز بېسىپ كېلىۋاتقان ماڭا بىر نەرسە دېمەكچى بولاتتىيۇ «ھىم» دەپ ئېغىر خورسىنىپ قوياتتى.

دادام ئۆيگە كىرىپلا ۋاقىراپ ئاپامنى ئويغاتتى ۋە باياتىن باغدا بولغان ئىشلارنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ «خۇلۇم-خوشنىلارنى ئاڭلاپ قالمىسۇن دېمىسەم باغدىلا ھوشۇقىنى چىقىپ، ئىتنىڭ

كۆنىدە نان تاشلاپ بېرىپ باقاتتىم، بۇنى مىياۋ مۇشۈك ئىزدەپ يۈرگەنگە تويغۇزۇپ...» دەپ زەردە بىلەن ئىشىكنى يېپىپ چىقىپ كەتتى.كىچىچە ئاپامنىڭ تۈرلۈك قىيىن ـ قىستاقلىرى ۋە زەھەردىن ئاچچىق سۆز ـ ئاھانەتلىرىگە چىداپ لۋىمنى چىشلەپ ئولتۇرغان بولساممۇ ئۇنىڭ ئاخىرقى يىلنىپ ـ يالۋۇرۇشلىرىغا، ھازا ئېچىپ يىغلاشلىرىغا چىدىماي ئاخىرى راست گېپىمنى ئېيتتىم. ئاپام كاملىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپلا روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ھەيرانلىقتا ئاغزىنى ئېچىپلا قالدى. ئۇنىڭ پۇت ـ قوللىرى تىترەۋاتاتتى. ئاچچىقتىن ئاغزىغا گەپمۇ كەلمەيتى.

ـ سېنى كاللاڭدىن كەتكۈزگىنى ئېشىپ ـ تېشىپ يەنە شۇ تېگى پەسلەرنىڭ كۈچۈگىكەندە؟! ئۇ نىملەرنىڭ يەتمىش پۇشتىغا يولايدىكەنسەن، سەندەك قىزىم يوق! بىر ئۆمۈر مىنى ئازاپلىغىنى ئازدەپ، ئەمدى سېنىمۇ تارتىۋالاي دەپتۇدە ئۇ ئالۋاستى؟! ، ـ ئاپامنىڭ ئاۋازى بارغانسىرى بوغۇلۇپ چىقماي قالدى ۋە شاللىقتىكى قارانچۇق ئۆرۈلۈپ چۈشكەندەكلا پوككىدە يەرگە يىقىلدى.

ئاپام ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالغاچقا كامىل بىلەن بىرگە كىتىش پىلانىمىز كەينىگە سۈرۈلدى. داداممۇ ئاپامنىڭ ئېغىز ىدىن بىزنىڭ ئىشىمىزدىن خەۋەر تاپتى. ئۇ بۇ گەپنى ئاڭلىغان دەسلۋىدە ھەيرانلىقتا ئاغزىنى ئېچىپ قالغان بولسىمۇ ھېچقانداق ئىپادە بىلدۈرمىدى. لېكىن دادام شۇندىڭدىن كىيىن جىمپىلا كەتتى. ئامال بار ئۆزىنى بىرەر ئىشقا مىلىكە قىلغاندەك بولىۋالاتتىيۇ، ئەمما ئۇنىڭ ئېغىر خىياللار قوينىغا غەرق بولۇپ نىملەرنىدۇر چوڭقۇر ئويلىنىۋاتقانلىقىنى سىزىپ تۇراتتىم.

دادا مىدىن ئەيمىنىپ ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ يۈرگەن مەزگىللەردە ئۇنىڭ بىلەن دوقۇرۇشۇپ، كۆزلىرىمىز ئۇچرىشىپ قالغىنىدا بولسا ئۇ «ھىم» دەپ ئېغىر خورسىنىپ قوياتتىيۇ، ئارتۇق گەپ قىلمايتى.

ئاپام بىر ھەپتىگىچە ماڭا بىر ئېغىز گەپمۇ قىلماي، تاماق ئىتىپ ئەكەلسەممۇ يىگىلى ئۇنىماي، ئاخىرى«مىنى كۆزى ئۇچۇق ئۆلمىسۇن دىسەڭ ئەتىلا بىرىپ توي خېتىنى ئەكەل» دىدى تام تەرەپكە قاراپ يېتىپ.

ئاپام شۇ ھالدا تۇرسا يەنە باشقا گەپ قىلىشقا پېتىنالماي ئۇنىڭ يېنىدا خېلى ئۇزۇن يىغلاپ ئولتۇردۇم. دادام سىرتتىن كىرىپ كەلگەندىلا ياش يۇقى كۆزلىرىمنى ئۇنىڭدىن يوشۇرۇپ ھوجرامغا چىقىپ كەتتىم.

كۆزۈم ئەمدىلا ئۇيقۇغا ئىلىنىۋىدى، دادام ـ ئاپاملارنىڭ ۋاقىرىشــــلىرىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. ئۇلارنىڭ مىنىڭ توي ئىشىم ئۈستىدە تالىشىۋاتقانلىقىنى پەملىگەندىن، كىيىن يوتقىنىمنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ دالان ئۆيگە چىقىپ ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدىم.

ـ ھە؟! سەن ئۇلارنىڭ تويىغا ئەجەپ تېز قوشۇلۇپ كىتىپسىنا؟! ـ دىدى ئاپام يىغلاپ تۇرۇپ، ـ ئۆز ۋاقتىدا ئۇ خوتۇننى ئالالماي تام تۆشــۈكىدىن مارىشـــپ يۈرۈپ، ئەمدىلىكتە قۇدا بولۇپ يولنى ئېچىپ، ئاشكارە ئىش ـ پەش تارتىشىپ يۈرەي دەپسەندە؟

ـ يوق گەپنى قىلما! دەپ ۋاقىرىدى دادام زەردە بىلەن، ـ ئۇ ئۆتكەن ئىشــلارنىڭ باللار بىلەن نىمە ئالاقىسـى؟مەن سـەن بىلەن توي قىلغاندىن بىرى ئۇنىڭ بىلەن مارىشـپ يۈردۈمما؟مەن شۇنداق ئادەمما؟

ـ مارىشـــىپ يۈرگەن، يۈرمىگىنىڭنى خۇدايىم ئۆزى بىلىدۇ. مەن بار يەردە تەتۈر قارىشـــىپ يۈرگىنىڭ بىلەن بۇلۇڭ ـ پۇشـــقاقلاردا كونا ســـامانلىقلىرىڭغا ئوت كەتكەن ـ كەتمىگىنىنى كىم بىلىدۇ؟

ـ ئاغزىڭغا بېقىپ ســۆزلە ھە؟! خەقنىڭمۇ ئېرى بار. مۇشــۇنداق گۇمانخورلۇقىڭدىنمىغۇ ئۇلار بىلەن بىر ئۆمۈر سالاملاشماي ئۆتۈپ كەتتىم، ـ دادامنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقىۋاتاتتى.

ـ سالاملاشماي ئۆتۈپ كىتىۋاتقان ئادەم قىزىڭ ئۇ پەسلەرنىڭ ئوغلىغا تېگىمەن دىسە، ئەجەپ تېزلا ئۇيلىشىپ باقلى دەيسىنا؟

ـ مەنمۇ شۇ مەسىلىھەت سېلىۋاتىمەنغۇ ساڭا؟ ـ دىدى دادام ئۆزىنى سـەل تۇتۇۋېلىپ،باللىنىڭ مەيلى شۇ تۇرسا قانداق قىلاتتۇق؟

ـ قانداق قىلاتتۇق؟ ـ دىدى ئاپام، ـ مەن تەرەپتە تۇرۇپ ماۋۇ ياۋا ئاســـلىنىڭنى ئاســـيە ھاجىملارنىڭكىگە يولغا سېلىشىنىڭ، ماۋۇ نەس باسقۇر سەھرادىن قۇتۇلۇشنىڭ يولىنى قىل!

ـ مەنمۇ بۇ تويغا ئاللىبۇرۇن ماقۇل دېگەنغۇ؟ لېكىن قىزىمىزنىڭ رەھمجانغا مەيلى بولمىســـا، ئۇ ئۆيگە بارسىمۇ ياخشى ئۆتۈپ كىتەلىشـگە سـەن بىر نىمە دىيەلەمسـەن؟ بارسـىغۇ باردى، ئالىمادىس يوق يىمەســلىك قىلىپ كامىل بىلەن قېچىپ كەتســە قانداق قىلغۇلۇق؟ ئەلە ـ مەھەللىدىكىلەرنىڭ ئالدىدا يەر بىلەن يەكسان بولغاندىن كۆرە، تېگىمەن دېگىنىگە چىرايلىقچە بېرىپ بېشىمىزنى ساقايتىقىنىمىزنىڭ نىمىسى يامان؟

ـ ياق!!! ئەســـەبىيلىك بىلەن ۋاقىرىدى ئاپام، ـ ئۇ نىملەرگە بېرىدىغان قىزىم يوق. ئەگەر بۇ ئەقىلســـىز جۇۋاينىمەك ئۇنىڭغا تىگىمەن دەپ چىڭ تۇرىدىكەن ۋە ياكى قاچىمەن دەپ بوســـۇغا ئاتلايدىكەن، مەن شۇ ۋاقىتنىڭ ئۆزىدىلا پىچاق بىلەن يۈرۈكۈمنى يېرىپ ئۆلۈپ بېرىمەن!

ـ ئىشـــقىلىپ مەن دەيدىغاننى دەپ قويدۇم،ـ دىدى دادام ۋەزىنلىك ئاۋازدا،ـ ئەمدى قىزىمىزنى كۆندۈرەلىسەڭ قانداق قىلساڭ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى. لېكىن ماڭا ئىشلەتكەن بېشەملىكلىك بىلەن كاملەنى كۆندۈرەلىشىڭ تەس. شۇڭا «يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس» دېگەندەك، ئالدى ـ كەيننى ئويلىشىپراق بىر ئىش قىلارسەن. تەتۈرلۈك قىلىپ كيين ھەممىمىز پۇشايماندا قالىدىغان ئىش بولمىسۇن.

ـ جاھان ئۆرۈلۈپ چۈشـــىدىغان ئىش بولســـىمۇ كاملەنى ئۇ نىملەرگە بەرمەيمەن، مەنلا بولىدىكەنمەن كونا ئاشناڭ بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ مەقسىدىڭگە يىتىشمەن دەپ ئويلاشما!

ـ بولدى قىل! نەدىكى يوق گەپنى قىلماي! دەپ ۋاقىرىدى دادام،ـ مەنمۇ ئۇنىڭ كاملىغا تېگىشىنى خالىمايمەن، لېكىن بىر كېچىدىلا بىللە قېچىپ كەتسە قانداق قىلغۇلۇق؟

ـ ئەتە ئۇنى بىللە شـــەھەرگە ئاپىرىپ توي خېتى ئالغۇزىمەن. ســـەن تولا منى چىكىپ باقمەن دېمەي توينىڭ ۋە شەھەرگە كۆچۈشنىڭ تەييارلىقىنى قىل!ـ دىدى ئاپام قەتئىي ئاۋازدا.

دادام ئۈنچىقمىدى. پۈتۈمنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ھۇجرامغا قايتىپ كىردىم.

ئەتىســـى ئەتىگەندە ئاســـيە ھاجىم يەنە بىر ئايالنىڭ ھەمرالىقىدا ھويلىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ منىڭ توي خېتى ئالغىلى بارمىغىنىمدىن ئەنسىرەپ سۈرۈشتۈرۈپ باققىلى كەلگەن ئىكەن. ئاپام ئۇلارنى كۈرۈپ ســـاقىيىپ كەتكەندەكلا قىلاتتى. ئۆزىنىڭ ســـاقىيىپ ســـاقىسىز بولۇپ قېلىپ منى شـــەھەرگە ئەۋەتەلمىگىننى چىرايلىقچە چۈشـــەندۈرگەندىن كيين، منى ئۆزى ئۇلار بىلەن بىرگە شـــەھەرگە ئېلىپ بېرىپ توي خېتى رەسمىيتىنى بېجىرىپ كىلىشنى مەسلىھەتلەشتى.

شـــۇ كۈنىلا كاملىغا بولغان ئەھۋالنى يېزىپ ســـېدە كاۋىكىغا ســـېلىۋەتكەن ئىدىم. ماڭىدىغان كۈنى بامدات ۋاقتى بىلەن ئۇنىڭ جاۋابىنى تاپشـــۇرۇپ ئالدىم. ئۇ خېتىدە ئۆيدىكىلەر بىلەن بىزنىڭ ئىشىمىز توغرىلىق سۆزلەشكىنىنى، ھېچقانداق ئۈمىد يوقلىقىنى. ئەتە ئەتىگەن شەھەرگە

بېرىپ ئۆزۈن يوللۇق قاتناش بېكىتىدە مېنى ساقلايدىغانلىقىنى، مېنىڭ ئامال قىلىپ يېنىمدىكىلەردىن قۇتۇلۇپ ئۇنىڭ قېشىغا بېرىشىمنى ئېيتقان ئىدى.

ئەتىسى ئاپام ۋە ئاسىيە ھاجىملار بىلەن شەھەرگە باردۇق. ئاسىيە ھاجىملارنىڭكىدە چۈشلۈك تاماق يېيىلىپ چۈشتىن كېيىن تويى خېتى ئالغىلى بارىدىغان بولۇشتۇق. رەھىمجان نىمە قىلارىنى بىلمەي ئەتراپىمدىن پەرۋانىدەك چۆگىلەپ كىتەلمەيتى ۋە سوغۇق مۇئامىلەمدىن خاۋاتىرلىنىپ پۇتى كۆيگەن توخۇدەك ھېلىدىن ھېلىغا مىنى خۇشال قىلىشقا ئورۇناتتى. ئۇ كەيپىياتىمنى ياخشىلاشقا تىرىشىپ خوشامەت قىلغانسىرى كۆزۈمگە شۇنچە بىچارە كۆرۈنۈپ كەتتىكى، ئەر كىشى دېگەننىڭ سەل سۈر-ھەيۋىسى، قارىغان ئادەم ئەيمەنگۈدەك، ھۆرمىتى قوزغالغۇدەك سالاپىتى بولمىسىمۇ كىشىگە شۇنچە ئاجىز، يىرگىنىشلىك بىلىنىدىكەن.

چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن بازارغا چىقىپ لازىمەتلىك سېتىۋېلىش باھانىسىدە كاملىنىڭ يېنىغا بېرىش پىلانىمۇ ئاپام ۋە ئاسىيە ھاجىملارنىڭ بازارغا ھەمرا بولۇپ بىرگە چىقىشى بىلەن سۇغا چىلاشتى.

چۈشتىن كېيىن رەھىمجان بىلەن تويى خېتى ئالغىلى كېتىۋېتىپ ئۇنىڭدىن قانداق قۇتۇلۇپ كاملىنىڭ قېشىغا بېرىش مەسىلىسىدە كۆپ باش قاتۇردۇم ۋە ھۆكۈمەت بىناسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ئۇنىڭغا «سەل ساقلاپ تۇرۇڭ، كىملىكىم ئاپامدا قاپتۇ. بېرىپ ئېلىپ كېلەي» دېدىم. ئۇ ئەنسىزلىك بىلەن «ماڭىدىغاندا ئايزىمخان ئاپام سىزگە بەرگەندەك قىلغانىدۇ؟» دېدى. «نوپۇس دەپتىرىنى بېرىپ كىملىكنى بېرىشنى ئۇنتۇپ قاپتۇ شۇ...» دېدىم مەن سوغۇقلا. مانا، ئويلىغىنىمدەكلا ئۇ يەنە ماڭا ئەگىشىپ ئۆيى تەرەپكە بىللە ماڭدى. قانداق قىلىشىم كېرەك؟ ئەمدى كېچىكسەم بولمايتى. مەھەللە دوقمۇشىغا كەلگەندە ئۇنىڭغا «سىز كىرىپ ئاپامدىن كىملىكنى ئېلىپ چىقىڭ، مەن دۇكانغا كىرىپ بىر نەرسە ئالغاچ مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇراي» دېدىم. ئۇ بىر ھازا ماڭا ئارىسالدىلىق بىلەن قاراپ تۇرغاندىن كېيىن قىيمىغان ھالدا ئۆيى تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى.

يول بويىدىكى كىچىك بوتكا دۇكاننىڭ دېرىزىسىدىن قاراپ تۇرۇپ ئۇنىڭ قارىسى يۈتۈشى بىلەن تەڭ چوڭ يول تەرەپكە قاراپ خۇددى ئۇ ھازىرلا ئارقامدىن يېتىشىپ كېلىپ تۇتۇۋالىدىغاندەك بار كۈچۈم بىلەن يۈگۈرگىنىمچە ئۆزۈن يوللۇق قاتناش بېكىتىگە كېلىپ توختىدىم. كاملىنىڭ تەقەززالىق بىلەن يول تەرەپكە تەلمۈرۈپ، تىت-تىت بولۇپ تۇرغىنىنى يىراقتىنلا كۆردۈم.

- كىتەيلى كامىلە، ئىراقلارغا كىتەيلى، - دېدى ئۇ قىسقىلا ئەھۋال سورىشىپ بولغاندىن كېيىن كەسكىنلىك بىلەن. ئۇنىڭ چىرايىدىن قەتئىيلىكى چىقىپ تۇراتتى.

- ماقۇل، بىزگە بۇنىڭدىن باشقا يولمۇ قالمىغانىدەك قىلىدۇ، - دېدىم مەنمۇ ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلۇپ.

بىكەتكە كىرىپ سۈرۈشتۈرسەك ئۈرۈمچىگە ماڭىدىغان ئاپتوبۇس قوزغىلىدىغانغا يەنە ئىككى سائەتتىن ئارتۇق ۋاقىت بار ئىكەن. بىلەتتىن ئىككىنى سېتىۋالدۇق. كامىل ئەتىگەندىن بېرى مېنىڭ تاپالماي قېلىشىمدىن ئەنسىرەپ بىكەت دەرۋازىسىدىن نېرى كەتمەي يۈرگەچكە تېخىچە تاماق يېمىگەن ئىكەن. بىز بىكەت يېنىدىكى ئاشپۇزۇلغا كىرىپ تاماق يېگەندىن كېيىن، بىكەتتە تۇرساق ئۆيدىكىلەرنىڭ ئىزدەپ كېلىپ كۆرۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ شەھەرنىڭ سەل چېتىگىرەك كېلىپ خالىراق جايدىن بىرنى تېپىپ ئولتۇردۇق. كامىلنىڭ دېيىشىچە مەھەللىمىزدىكى روزى كوماك دېگەن بىرسى نەچچە يىل ئىلگىرى سادىق ئىمامنىڭ توپىقىنى ئوغۇرلاپ ئىمامغا تۇتۇلۇپ قالغاندىن كېيىن ئىمام ئۇنىڭغا بىرمۇنچە ۋەز - نەسىھەت قىلىپ يولغا سېلىپ قويغان بولسىمۇ ئۇ شۇ خىجىلچىلىقتا مەھەللىدە تۇرالماي بىر كېچىدىلا جىمىدە مەھەللىدىن يوقاپ كەتكەن ئىكەن. كېيىن ئۇ ئۆيىدىكىلەرگە ئۆزىنىڭ ئۈرۈمچىدە تىجارەت قىلىۋاتقانلىقىنى، ھال - ئەھۋالىنىڭ خېلى ياخشى بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتىپ خەت ۋە پۇل ئەۋەتكەن ئىكەن. كامىل روزى كوماكنىڭ ئۆيىدىكىلەردىن ئۇنىڭ ئادرېسىنى ئېلىۋاپتۇ.

- ئۈرۈمچىگە بېرىپ ئۇنى ئىزدەپ باقىلى، - دېدى كامىل دەرەخ شېخىدىن بىر تاپ يوپۇرماقنى ئۈزۈپ ئويناپ ئولتۇرۇپ، - شۇنچە ئادەم ياشاۋاتقان ئۈرۈمچىدەك چوڭ شەھەردە بىزگىمۇ خۇدايىمنىڭ ئېيتقىنى باردۇر، سەن كۆپ ئەنسىرەپ كەتمە كامىلە، مەن بىر پۈتۈن سۈرۈك ئوغۇل بالا مەيلى نىمە ئىش قىلاي سېنى ھەرگىز جاپاغا قويمايمەن. جاپاغا چىدايدىغان ئادەم ھېچيەردە كۆڭ ئاللىماي قالمايدۇ.

مەن ئاستا بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا رازىمەنلىك بىلەن قاراپ قويدۇم:

- پەرھات بىلەن شەكىلمۇ شۇ يەردە، لېكىن ئۇلار ئوقۇغۇچى بولغاچ بىزگە كۆپ ياردەم قىلالماسلىقى مۇمكىن. شۇنداقتىمۇ ھەر ھالدا يېتىمسىراپ قالماسمىز. سىزلا يېنىمدا بولسىڭىز مەن كېيىنكى كۈنلىرىمىزدىن ئەنسىرىمەيمەن.

ـ رەھمەت ساڭا كامىلە، مىنى دەپ ئۆز ئۆيۈڭدىن، ئاتا ـ ئاناڭدىن ئايرىلىپ مۇساپىرچىلىقتا قەدەم قويىدىغان بولىۋاتىسەن. بۇ كۆڭلەرمۇ ئۆتۈپ كىتىدۇ. خۇدايىم بۇيرىسا تىنچ ـ ئامان قايتىپ كەلسەك، يۇرت ـ مەھەللە، ئاتا ـ ئانىلىرىمىزنىڭ ئالدىدا يۈزىمىزنىمۇ يورۇق قىلىۋالارمىز.

ـ چوڭلارنىڭ بىزنىڭ ئىشىمىزغا نىمىشقا بۇنچە توسقۇنلۇق قىلىدىغىنىنىڭ سەۋەبىنى ئازراق بىلىپ قالدىم كامىل، ئەسلىدىدە دادام بىلەن ئانىڭىز...

ـ مەن بىلگىلىمۇ نەچچە كۈن بولدى كامىلە، ئەسلىدە ئۇلارمۇ مۇرادىغا يىتىشەلمەپتىكەن، ـ دىدى كامىل. مەن ئۇنىڭ بىلگەنلىرىنى تەپسىلى ئېيتىپ بېرىشىنى ئۆتۈنگەندىن كىيىن ئۇ ئاخىر بۇ ھەقتە ئېغىز ئاچتى:

ـ ئانام ۋە موماملارنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، ئەينى يىللىرى ئانام بىلەن كامىران دادام ھەققى ياخشى كۆرۈشۈپ، توي قىلىشقا ۋەدىلىشىپتىكەن. ھەتتا كەلگۈسىدە پەرزەنتى ئوغۇل بولسا كامىل، قىز بولسا كامىلە قويۇشنى نىيەت قىلىشقان ئىكەن. كىيىن كامىران دادام ھەربىي سەپكە كەتكەندىن كىيىن ئانامغا تەرەپ ـ تەرەپتىن ئەلچىلەر كىلىشكە باشلاپتۇ. ئانام كەلگەن ئەلچىلەرنى قەتئىي رەت قىلىۋەرگەچكە مەھەللىدە ئانام ھەققىدە سۆز ـ چۆچەكلەر ئاينىپ كىتىپ چوڭلارنىڭ قۇلىقىغا يىتىپتۇ ـ دە، ئۆيىدىكىلەر ئانامنىڭ كامىران دادامنى ساقلىشىغا يول قويماي، مەھەللىدىكىلەرنىڭ ئاغزىنى ئىتىش ئۈچۈن ئانامنى مەجبۇرى ھالدا بىرسىگە ياتلىق قىلماقچى بوپتۇ. بىچارە ئانام ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆيدىكىلەرنى قايىل قىلىپ بولالماي سۆيگۈنگە بەرگەن ۋەدىسى بويىچە ئۆلىۋالماقچى بولۇپ تويى بولىدىغان كۈنى سەھەردە ئۆزىنى كۆلگە ئېتىپتۇ. ئانامنى مەھەللىدىكى بارات قويچى قۇتقۇزىۋاپتۇ. ئانام يېرىم جان ھالەتتە بولسىمۇ ئۇ توي ئۆتكۈزۈلۈپتۇ. تويدىن كىيىن ئۇ ئادەم كىشىلەرنى مىش ـ مىش گەپلىرىدىن ئانام بىلەن كامىران دادامنىڭ ئىشلىرىدىن ۋە ئانامنىڭ كۆلگە سەكرىۋالغىنىدىن خەۋەردار بولۇپ ئانامنى قىين ـ قىستاققا ئاپتۇ ۋە ھەربىيلىككە كەتكەن كامىران دادام بىلەن ئىككىسىنىڭ مۇناسىۋىتىنى بىلىپ ئانامنى ئېغىزغا ئالغۇسىز سۆزلەر بىلەن ھاقارەتلەپتۇ. شۇنىڭدىن كىيىن ئۇ ئادەم ھاراق ۋە نەشىگە بېرىلىپ كىتىپتۇ.

ئېتىز ـ ئېرىقنىڭ ئېغىر ـ يىنىك ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى ئانامنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەندىن سىرت ئۇ ئادەم ھەر كۈنى يېرىم كېچىلەردە مەست كىرىپ ئانامنى ھارغۇچە ئۇرىدىكەن. بىچارە ئانام يۈز ـ كۆزلىرى كۆكتىن نېرى كەلمەي ئۆتىۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە كامىران دادام ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەپتۇ ۋە ئانامنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى بىلىپ چىديالماي ئۇنى ئىزدەپ بېرىپ كۆرۈشۈپتۇ. ئۇلار كۆرۈشكەندىمۇ ئانامنىڭ بىر قولىنى ئېرى ئۇرۇپ سۇندۇرىۋەتكەن بولۇپ ياغلىق بىلەن بويىنىغا

ئىسۋالغان ئىكەن. ئانام كامىران دادامغا يۈز كېلەلمەيدىغانلىقىنى، ئۇنىڭغا قىلغان ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ ئۇنى ساقلىيالمىغانلىقىنى ئېيتىپ كەچۈرۈم سوراپ يۈم-يۈم ياش تۆكۈپتۇ. لېكىن، كامىران دادامنىڭ ئۇنىڭ ئۇ ئەردىن سۆزىنى ئېلىپ يېنىغا قايتىپ كېلىشىگە قوشۇلماپتۇ. چۈنكى ئۇ ۋاقىتتا ئانام ئاللىبۇرۇن ئاكامنى تۇغۇپ بولغان بولۇپ يەنە ئىككى قات ئىكەن. شۇڭلاشقا ئۇ-باللىرىمنى تىرىك يېتىم قىلمايمەن. سىزنىڭ ئالدىڭىزغىمۇ ئىككى بالىنى ئېلىپ بېرىشتىن ئۇيۇلمەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەھەللىدىكى گەپ-سۆزلەر ئەمدىلا بېسىققاندا يەنە گەپكە قالغۇم يوق. بولدى سىزمۇ ئۆز بەختىڭىزنى تېپىڭ. ئەمدى مېنى ھەرگىز ئىزدەپ يۈرمەڭ، دەپ تۇرىۋاپتۇ. كامىران دادام خېلى يالۋۇرۇپ باققان بولسىمۇ ئۇنى سۆزگە كۆندۈرەلمەي نائىلاج ئۇنىڭ تاللىشىغا يول قويۇپتۇ. ئانامنىڭ ئاي-كۈنى توشۇپ بىر قىز يەڭگىپتۇ. لېكىن بالا قورساقتىكى چاغدا ئۇ نىجىسنىڭ ئانامنى ھە دېسىلا ئۇرۇپ-خورلىشىدىن زەخمىلەنگەنمۇ قانداق، تولىمۇ ئاجىز تۇغۇلۇپ نەچچە كۈنگە قالماي بۇ ئالەم بىلەن خوشلىشىپتۇ. ئانام بۇ زەربىلەرگە بەردا شلىق بېرەلمەي شۇ تۇغۇتتا ياتقانچە خېلى ئۇزۇن ئەسلىگە كېلەلمەپتۇ. كامىران دادام ئانامنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىپ ئۇنى يوقلاشقا بارغانىكەن، بوۋام-موماملار ئۇنى بوسۇغىدىن ئاتلىغىلى قويماي «ئېرى بار ئايالنى ماراپ يۈرمەي ۋاقتىدا سەنمۇ ئۆز يولۇڭغا ماڭ!» دەپ تىللاپ قوغلىۋېتىپتۇ. ئۇ ئادەممۇ پات-پاتلا ھاراق ئىچىپ مەس بولۇپ ياكى نەشە چېكىپ پاڭ بولغانلىرىدا كامىران دادامنىڭ ئالدىنى توسۇپ «خوتۇنۇم بىلەن زادى نىمە ئىشىڭ بار؟» دەپ ئۆكتەملىك قىلىدىكەن. ئۇ كامىران دادامنى ئۇچراتقان كۈنلا ئانامنى ئۇرۇپ ئارام بەرمەيدىكەن. شۇنىڭدىن كېيىن كامىران داداممۇ ئاپامنى ئاياپ ئۇ نىجىسقا ئامال بار يولۇقمايدىغان، ئاپاملارنىڭ ئۆيى تەرەپكىمۇ يولىمايدىغان بوپتۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ كامىران دادام ئانام بىلەن ھەربىي سەپتىن قايتىپ كەلگەندە كۆرۈشكەنچە ئايرىم كۆرۈشۈپىمۇ باقماپتىكەن.

كامىران دادامنىڭ ئاتا-ئانىسى بالدۇرلا ئۆلۈپ كەتكەن بولغاچقا، ئۇكىچىكىدىن كەنتنىڭ ئات قوتىنىغا قارىشىپ بېرىپ چوڭ بولغان ئىكەن. ھەربىي سەپكە بېرىشىنىمۇ كەنت ئورۇنلاشتۇرغان بولۇپ قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ كەنتنىڭ ئات قوتىغا قاراپ شۇ يەردىكى بىر ئېغىزلىق ئۆيدە تۇرىدىكەن.

كەنت با شلىقى كامىران دادامغا ئۆز بالىسىدەكلا ئامراق بولغاچقا ئۇنىڭ يېشىنىڭ چوڭىيىپ كېتىۋاتقىنىغا قاراپ ئۆيلىنىپ شەھەردىكى بىر دوستىنىڭ يېتىم چوڭ بولغان جىيەن قىزىنى كامىران دادامغا سايە قىلىپتۇ ۋە ئۆزى ئەلچىلىك قىلىپ، تويىنىمۇ باش بولۇپ قىلىپ قويۇپتۇ.

قاتتىق سوغۇق بولغان بىر كۈنى ھېلىقى ھاراقكەش مەست ھالەتتە ھېزىمكاملارنىڭ يېڭى ئۆي سېلىش ئۈچۈن ھۇل سېلىپ قويغان ئورىكىگە يىقىلىپ چۈشۈپ چىقالماي توڭلاپ قاپتۇ.

ئانام شۇنىڭدىن كېيىن تۇل قاپتۇ. كامىران دادام ئۇنىڭ ئېتىز ئىشلىرىغا يىتىشلەمەيۋاتقىنىنى كۆرۈپ بىر قېتىم قۇرۇپ قالاي دېگەن بۇغدايلىقىغا سۇ باشلاپ قويغىنىنى ئاڭلىغان ئاپام بۇ يەرگە كىلىپلا ئاڭلىغان ئۆ سەكلەرنى دە ستەك قىلىپ كامىران دادام بىلەن ئۇرۇ شقاندىن سىرت ئانامنى خەقنىڭ كۆزىچىلا ھاقارەتلەپ ئارام بەرمەپتۇ.

كېيىن ئانام دادام بىلەن توي قىلىپتۇ. مەھەللىمىدىكىلەر ئانامغا «بۇرۇندىنلا بۇزۇق بولغاچقا ئېرى ئاچچىققا چىدىماي ھاراقكەش بولۇپ كەتكەن. بىر ئەرنىڭ بېشىغا چىققان، كامىران بىلەن ھېلىغۇچە ئىش-پەش تارتىشىپ يۈرەرمىش» دېگەندەك ناملارنى توختىماي توقۇپ كېيدۈرىۋەرگەچكە، دادامۇ بەزىدە ئۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىسا نەچچە كۈنلەرگۈچە ئانامغا چىراي ئاچمايدىكەندۇق.

ئېتىز باشلىرىدا سۇ تالىشىشنى سەۋەپ قىلىپ دادام بىلەن كامىران دادامۇ نەچچە قېتىم ھۇرپىيىشكەن ئىكەن. «تىرىككىمۇ ئۈچ كۈن سۆز، ئۆلۈككىمۇ ئۈچ كۈن سۆز» دېگەندەك، كىيىنكى كۈنلەردە مەن تۇغۇلغاندىن كىيىن دادام-ئانامىلارنىڭ تۇرمۇشىمۇ خېلى ئىزىغا چۈشۈپتۇ. شۇ ئىشلار تۈپەيلىدىن ئىككى ئائىلە پەقەتلا بېرىش-كېلىش قىلىمايدىكەن. ئە مدى بۇگۈنگە كەلگە ندە ئۇلارنىڭ ئۆتمۈشى بىزنىڭ بەختىمىزنى توسۇپ قويدى. دەسلۇۋدە ئانامغا ئەھۋالنى ئېيتسام بېشىمنى سىلاپ يىغلاپ كەتكەن بولسىمۇ يەنىلا كىشىلەرنىڭ سۆز-چۆچەكدىن ۋە دادامنىڭ پوزىتسىيىسىدىن ئەنسىرەپ بولغان ئىشلارنى ماڭا سۆزلەپ بەردى. مىنىڭ بۇ خىيالدىن ۋاز كېچىشىمنى ئۆتۈندى. لېكىن مەن سەندىن ۋاز كېچىشنى ئويلاشقىمۇ پېتىنالمايمەن كاملە. سەنسىز ھاياتنى تەسەۋۋۇرمۇ قىلالمايمەن.

كاملدىن دادامنىڭ ۋە كاملنىڭ ئانىسىنىڭ مۇھەببەت كەچۈرمىشلىرىنى، تارتقان ئازاپ-ئوقۇبەتلىرىنى ياشلىرىمنى توختىتالماي ئولتۇرۇپ تىڭشىدىم. بىز ئۇلارغا قارىغاندا يەنىلا غەيرەتلىك ۋە تەلەيلىك ئىكەنمىز دىيىشتۇق.

ئاپتوبۇس قوزغىلىشقا ئاز قالغاندا ئىككىمىز ئورۇندۇقلىرىمىزنى تېپىپ ئولتۇرۇپ ئە مدى جايلىشىۋاتقان ئىدۇق. ئاپامنىڭ ئىسمىمنى توۋلىشىدىن چۆچۈپ كەتتىم. ئاپام ئاپتوبۇس ئىشكى تۈۋىدە ئۆڭسلى ئۆچكەن ھالدا ماڭا چەكچىيىپ قاراپ تۇراتتى.

ئاپام ئاپتوبۇس ئىچىدىكىلەرگە بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن ئۆزىنى ســـەل تۇتتۇۋېلىپ يېنىمىزغا كەلدى ۋە «مىنىڭ بالام بولســاڭ ئاپتوبۇســتىن چۈش!» دېدى قەتئىيلىك بىلەن بۇيرۇق قىلىپ. ئۇنىڭ كۆزلىرى ھەرقانداق ئادەم ئەيمىنگۈدەك سۈرلۈك، سوغۇق نۇر تارقىتىپ تۇراتتى.

ـ چۈشمىسەڭ ھازىرلا ساقچى چاقىرىپ ماۋۇ ھاراماتماقنى تۇتۇپ بېرىمەن! ـ دېدى ئاپام ئامال بار ئــاۋازىنى ئەتراپتىكىلەر ئــاڭلىمىغۇدەك دەرىجىــدە تۆۋەنلىتىشـــكە تىرىشـــىپ. شـــۇنداقتىمۇ ئەتراپتىكىلەرنىڭ ھەممىســى ئۇنىڭ ســۆزىنى ئاڭلىدى بولغاي، بىز تەرەپكە بويۇنداپ قاراشــقىلى تۇردى. شــوپۇرمۇ مېڭىشــقا تەييارلىنىپ ئاپتوبۇســنى ئوت ئالدۇرۇپ قويۇپ بىزگە قايرىلىپ قاراپ تۇراتتى...

ئاپام بىلەن بىرگە كىتىۋاتىمەن. كۆزلىرىمدىن ئېقىۋاتقان ياشــلار ئەمدىلا يېغىشــقا باشــلىغان يامغۇر سۈيىگە قوشۇلۇپ مەڭزىمنى بويلاپ تۆكۈلۈۋاتىدۇ. بېكەت دەرۋازىسىغا كەلگەندە كەينىمگە قايرىلىپ قارىدىم ۋە كاملىنىڭ ئاپتوبۇســتىن چۈشــۈپ ماڭا قاراپ تۇرغان ئىلاجىســىزلىق تۆكۈلۈپ تۇرغان مەيۈس تۇرقىنى كۆرۈپ، كۆڭلۈم تېخىمۇ بۇزۇلدى. ئۇ «مۇشــۇ يەردە ســاقلايمەن» دېگەن ئىشارىدە تۇرغان يېرىنى ئىما قىلىپ شەرەت قىلدى مەنمۇ بېشىمنى يىنىك لىڭشىتتىم.

ـ رەھمىجان كىرىپ كىملىكنى بەرسىلە، دىگەندىلا سىنىڭ شۇملۇق ئويلىغىنىڭنى سەزگەن ئىدىم، دىدى ئاپام، ھېلىمۇ ئەقلىمگە كىلىپ، ـ كىملىكنى ئەتىگەن كاملەگە بەرگەن ئىدىم، ئۆيدە ئۇنتۇلۇپ قالدىمۇنىمە؟ دەپتىكەنمەن. قۇددۇ سىجانلارنىڭكىگە بېرىپ كىلەي دېسەم ئاسىيە ھاجىم بىللە باراي دىۋىدى. ئاخىر بولمىاي ئۆيدىن جىمى مدىلا قېچىپ چىقىپ بېكەتكە كەلدىم. ئۇرۇمچىنىڭ ئاپتوبۇســى ماڭغۇچە شــۇ يەردە تۇرۇپ ھەر بىر ئاپتوبۇســقا بويۇنداپ يۈردۈم. مۇشــۇ پېتىلا كەتسەم ئاپام نىمە بولۇپ كىتەر؟ ئاسىيە ھاجىملارغا نىمە دەر، يۇرت ـ جامائەتكە نىمە دەر، دەپ ئويلىيالمىدىڭمۇ ۋۇ ئەقلىســىز، تۈزكور؟! ئەمدى خام خىيالنى ئاز قىل! بۇ تويىنى قىلســاڭمۇ قىلىسەن، قىلمىساڭمۇ قىلىسەن. قېچىپ كىتىپ قۇتۇلىمەن دەپمۇ ئويلىما!

ئاپام يول بويى مىنى تۇغقاندىلا ئۆلتۈرۈپ قويمىغىنىغا پۇشــايمان قىلىۋاتقىنى، دادامغا تېگىپ سالغىنىغىمۇ پۇشايمان قىلىۋاتقىنى ھەققىدە زارلىنىپ مىنى تىللاپ ـ قارغاپلا كەلدى ۋە ئاخىرىدا:

ـ ئاسىيە ئاپاڭنىڭكىگە كىرگەندە كىملىكىم ئۆيدە قاپتىكەن شۇنى ئالغىلى بېرىپ قايتاشىمدا ماشىنا تېپىلماي كەچ قالدىم ـ دە، دىدى ئەسكەرتىپ.

ئۆيگە كىرگىنىمىزدە ئاســيە ھاجىمنىڭ ئەنســىزلىك بىلەن ســورىغان ســۇئالىغا مىنىڭ جاۋاپ بېرىدىشمىنىڭمۇ ھاجىتى يوقلا ئاپام ئۆزى ھەممە گەپنى توغرىلاپ چۈشەنچە بەرگەندىن كېيىن ئۇلار

مەندىن رەھمجاننى سوراشتى. ئەسلىدە ئۇ ئۆيگە كىرىپ كىملىكنىڭ گېپىنى قىلغاندىن كېيىن چىقىپ كەتكەنچە تېخى قايتىپ كەلمىگەن ئىكەن.

ئورۇن ـ كۆرپىلەر سېلىندى. ئاسىيە ھاجىمنىڭ كۆڭلى بىر ئىشنى سەزگەندەكلا مىنىڭ ئورنۇمنى ئاپام ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا سالغان ئىدى. كېچىدە ئىككى قېتىم ھاجەتكە چىقىش باھانىسىدە سىرتقا ماڭغىنىمدا سەگەكلىك بىلەن ياتقان ئاپام ماڭا «ھەمرا» بولۇپ چىقىشىپ بەرگەچ پىلانىم يەنە سۇغا چىلاشتى.

ئاپامنىڭ يىنىك خورەك ئاۋازى ئاڭلانغاندىلا قايتىدىن ئۇمىدلىنىپ ئورنۇمدىن ئاستا تۇرۇپ پۇتۇمنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئىشىك تۈۋىگە بېرىشىم بىلەن دەرۋازىنىڭ ئورۇلغان ئاۋازىدىن چۆچۈپ كەتتىم ۋە دەرھال ئورنۇمغا كىلىپ يېتىۋالدىم.

ـ رەھمجان ئەمدى كەلدىمۇ نىمە؟ نەلەردە يۈرگەندۇ بۇ بالا؟ ـ دىدى ئاسىيە ھاجىم تامدىكى چىراق ياقىدىغان يىپىنى سىلاشتۇرۇپ تىپىپ ياندۇرغاچ. ـ مەن كىيىممنى كىيىپ بولغۇچە سىزلا چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپ بېرىڭچۇ قىزىم، دىدى ئۇ مىنىڭ ئۇيغاقلىقىمنى كۆرگەندىن كېيىن.

دەرۋازىنىڭ تۇمۇر تاقىغىنى تارتىپ ئېچىپ رەھمجاننى كۆرگەندىن كېيىن كەينىمگە ياناماقچى بولىۋىدىم ئۇ:«مەن بىلەن توي قىلغىڭىز يوقلىقىنى بۇرۇنراق دىسىڭىز بولمامدۇ؟» دەپ سورىدى. مەن دەماللىققا نىمە دىيىشىمنى بىلمىگەن بولسامۇ ئۇنىڭ بەزى ئىشلاردىن خەۋەر تاپقىنىنى جەزىملەشتۇردۇم ۋە ئۇنىڭ سۇئالىغا جاۋاپ قايتۇرمايلا ئارقىمغا ياندىم.

ـ مەن سىزدىن گەپ سوراۋاتىمەن! نىمىشقا ماڭا ئەينى ئەھۋالنى ئېيتمىدىڭىز؟ ـ ئۇنىڭ ئاۋازىدىن چۆچۈپ كەينىمگە بۇرۇلدۇم. ئۇنىڭ قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىدىن، تىترەپ تۇرغان ئاۋازىدىن ۋە تىنىقىدىن كىلىۋاتقان ئادەمنى سەسكەندۇرىدىغان بەدبۇي پۇراقتىن ھاراق ئىچكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى.

ـ سىزگە ئېيتقىنىمنىڭ نىمە پايدىسى؟ دىدىم مەنمۇ غەيرەتكە كىلىپ، ـ بۇ توينى چوڭلار بېكىتىپ بولغان تۇرسا؟

ـ ئۇلارنىڭ بۇ توينى ئۆز ـ ئالدىغا بېكىتكىنىگە مانا مەن تويغۇزىمەن. ـ دىدى ئۇ ئاران تەستە مېڭىپ سۇپىنىڭ لىۋىغا كىلىپ ئولتۇرىۋالغاندىن كېيىن، ـ مەندەك بىر ناكەسنى دەپ سىزنى قۇربانلىق قىلماقچى بولغىنىغا پۇشايمان قىلغۇزىمەن! مەن سىزنى ئالمايمەن! سىزنى ئالسامۇ كۈندە تۇتۇلۇپ يۈرگىنىڭىزنى كۆرۈپ قانچىلىك خۇشال بولۇپ كىتەرمەن؟ مىنى ھەققى ياخشى كۆرىدىغان بىرەرسىنىڭ چىقمايدىغانلىقىغا مەن ئىشەنمەيمەن. ئەگەر شۇندىقى چىقمىسا مەن

مەڭگۈ مۇشۇنداق ئۆتۈپ كېتىمەن. ماڭا راست گېپىڭىزنى ئېيتىڭە ئەگەر كامىل بولمىسا سىز مېنى ياخشى كۆرەتتىڭىز شۇنداقمۇ؟ جاۋاپ بېرىڭ، شۇنداقمۇ؟

ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇردى ۋە ئالدىمغا كېلىپ، كۆزلىرىمگە تىكىلىپ تۇرۇپ: «مەن كامىل بىلەن كۆرۈشتۇم. ئۇ سىزنى ھەقىقى ياخشى كۆرىدىكەن. شۇڭا مەن سىلەرنى مۇرادىڭلارغا يەتكۈزىمەن. ئۇنىڭدىن بىرەر ئېۋەننى بايقىيالىغان بولسام سىزنى ھەرگىز ئۇنىڭغا بەرمەيتتىم. ئۇ سىزنى ساقلاۋاتىدۇ. مەن سىزنى ئۇنىڭ يېنىغا باشلاپ بارىمەن، يۈرۈڭ!» ـ دىدى ئۇ قولىنى ماڭا ئۇزىتىپ. مەن ھەيرانلىق بىلەن بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي ئۇنىڭغا ئەجەپلىنىپ قاراپ تۇراتتىم. ئىشىك ئېچىلىپ ئاسىيە ھاجىم چىقىپ كەلدى.

ـ رەھىمجان بالام كەلدىڭمۇ؟ نىمە كېچىمدە بۇ يەردە پاراڭلىشىپ كەتتىڭلار؟ كىرىپ ئارام ئېلىڭلار. ئەتىگەنلىككە يەنە توي خېتى ئالغىلى بارىسىلەر ئەمەسمۇ، بالدۇرراق يېتىڭلار بالىلىرىم.

ـ ئاپا! مەن توي خېتى ئالغىلى بارمايمەن! ـ دىدى رەھىمجان كەسكىن ئاۋازدا. ئۇ ئاپىسى تەرەپكە قارىلىشىغا ئەسلىدىنلا ئاجىز پۇتلىرىنى باشقۇرالماي سەنتۈرۈلۈپ كەتتى.

ـ ۋېيەي، نىمە دەپ يۈرىدۇ ماۋۇ بالا؟ ئاغزىڭنى ئۇشۇتمە بالام؟ نىمە پۇراۋاتىسەن ھەي؟ ۋاي خۇدايىم ،تۇۋا ماۋۇ بالىنىڭ ئۆمرىدە قىلمىغان سەت ئىشنى قىلىپ يۈرگىنىنى! تېز بول ماڭ ئۆيۈڭگە كىرىپ يېتىۋال، ھېلى داداڭ ئويغىنىپ كېتىپ قالسا ۋاي ئاللا بۇ سەتچىلىكنى قانداق قىلارمەن؟

ئاسىيە ھاجىم ئىككىمىز ئاللىنىملەرنىدۇر دەپ غودۇراپ، جۆيلىگەنىدەك ئالتاغىل سۆزلەۋەتقان رەھىمجاننى سۆرەشتۈرۈپ يۈرۈپ مىڭ تەستە ئۆيگە ئەكىرىپ ياتقۇزدۇق. ئۇ «مەن كامىلەنى ئالمايمەن. ئۇ مەندەك توكۇرغا تەگسە قانداق بولىدۇ. سىلەر خاتالاشتىڭلار. كامىلە ئەتىگەنلىككە توي خېتى ئالغىلى بارىمىز، سىز خاتىرجەم ئۇخلاۋېرىڭ. مىنىڭ دېگىنىم دېگەن ھە؟ سىزنى مەن ئاپىرىمەن، ئۆزۈم ئاپىرىمەن» دىگەن سۆزنى تەكرارلىغىنىچە ئەمدىلا ئۇخلىۋىدى، ئاپام كىرىپ كەلدى. ئاسىيە ھاجىم ئاپامغا ھېچنىمە دىمەسلىك ھەققىدە ئىشارە بەرگەنىدىن كىيىن بىز رەھىمجانغا ھېچقايسىمىز ئۈنچىقماي بىر دەم قاراپ تۇرغاندىن كىيىن بىز ياتىدىغان ئۆيگە قايتىپ چىقتۇق.

ـ بايا سىرتتا ئىككىسىنىڭ دىيىشكەن گەپلىرىنى چالا ـ پۇچۇق ئاڭلاپ قالدىم، ـ دىدى ئاسىيە ھاجىم كات لىۋىدە خېلى ئۇزۇن ئۈنچىقماي ئولتۇرغاندىن كىيىن خۇددى جىنايەت ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك سالپىيىپ ئولتۇرغان ئاپامغا لەپپىدە بىر قاراپ قويۇپ، ـ كامىل دېگەن كىم ئۇ؟

ئاپام خېلى ئۇزۇن بېشىنى تۆۋەنگە ساڭگىلىتىپ سۈكۈتتە ئولتۇردى ۋە بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا ھومىيىپ قارىۋىدى، مەن ئاستا ياندىكى ئۆيگە چىقىپ كەتتىم.

ئاپام ئەينى يىللاردىكى دادام بىلەن كاملىنىڭ ئانىسىنىڭ ئىشلىرىنى يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلەپ بېرىۋاتاتتى. دادامنىڭ ئۇ ئايالغا قانچىلىك ياردەملەرنى قىلغىنىنى، بۇلۇڭ-پۇشقاقلاردا قانداق گەپلەرنىڭ بولۇنغىنىنى، ئاخىرىدا كامىل ئىككىمىزنىڭ ئىشىنىمۇ يىپپىراق ئېيتىپ ئۆتتى. لېكىن ئىككىمىزنىڭ قاچماقچى بولغىنىنى ئېيتمىدى.

- توۋا شۇنچە ئىشلار بولسا ماڭا ئەجەپ دىمەپسىزا؟ بۇنچە دەرت تارتقىنىڭىزنى بىلمەي يۈرۈپتىمەن. بىزچۇ ئۇنى تۇرمۇشى ئاربىلىشۋالىدىغان ئاتا-ئانىسى يوق، ئۆزى يۇۋاش، كۆڭلىڭىزنى ئاغرىتماي ئۆتەرمىكىن دىمىسەك ئۇنداق بىر يىتىم ئوغلاق سەھرالىقلا بىرەمتۇق؟ قىز بالىغۇ خام سۈت ئەمگەن، ئەقلى چولتا كىلىدۇ. ئاۋۇ دادا بولغان ئادەمنىڭمۇ ئاشۇنداق تىگى پەس بىرىنىملەرگە قىزىنى بېرىشىنى قوبۇل قىلىپ قالغىنىدىن قارىغاندا ئۇ بەزگەك ھازىرمۇ ئاشۇ خوتۇندىن مېھرىنى ئۈزەلمەي يۈرگەن ئوخشايدۇ.

ئاپام مىشىلداپ يىغلاپ ئولتۇراتتى. ئاسىيە ھاجىم بولسا دادامنى بىر ھازا تىللىغاندىن كىيىن، «بۇ تويىنچۇ قىلمىز! ئاشۇ نىملەرنىڭ قېرىشقىنىغا بولسىمۇ قىلمىز. ئۆز ۋاقتىدا مەن ئۇنىڭدىن قىزىمنى ئايىمىغان ئىكەنمەن، ئەمدى ئۇ قىزىنى مەندىن ئاياپ باقسۇنا، كېچمەن بۇنداق تۇغقاندارچىلىقتىن! قىزىنىلا ئەمەس سىزنىمۇ قوشۇپ يېنىمغا قايتۇرۇپ ئەكىلىۋالىمەن. ئاشۇ قىيالمىغان سەھراسىدا يالغۇز قالسۇن ئۇنداق ياخشىلىق يارا شمايدىغان يىتىم ئوغلاق! مەن تېخى بىزنىڭ ھاجىمغا شۇنچە ياخشى گەپلەرنى قىلىپ، شەھەردىكى زىمىننى كامىران قارىلارغا بېرەيلى. ئۇنى ئانچە-مۇنچە سودىغا كىرىشتۈرۈپ قويساق شەھەردە ئاسانراق كۈن ئالسۇن دەپ دىمىگەن ياخشى تەرىپىم قالمىغان.

- كاملە! - دەپ چاقىردى ئاسىيە ھاجىم بىر ھازا قايناپ بولغاندىن كىيىن مىنى.

مەن ئاستا ئۇلار بار ئۆينىڭ بوسۇغىسىغا كىلىپ تۇردۇم.

- سىزگە ئېيتىپ قوياي. سىزمۇ دادىڭىزدەك بەختتىن نېزىقايدىغان ئەقلىسىزلاردىن بولماي، كۆز ئالدىڭىزدىكى ياخشى پۇرسەتنى قولدىن بەرمەڭ. مىنىڭ ئوغلۇمنىڭ نەرى ئۇ ياللاڭتۆشتىن قېلىشقۇدەك؟ پۈتى ئازراق ئاقسىغىنى بىلەن نى نى ساقلار ئۇنىڭ قولىغا سۇ قويۇپ بېرەلمەيدۇ. تاپقان-تەرگىنىمىز ياتلارغا قالمىسۇن دىمىسەكچۇ، ئوغلىمىزغا قىز چىقماي سىزنى سوراپ يۈرمىگەن بىز! قىزىمىزنى بەرسەك دەپ ئەلچىلىككى ئۆزى كەلگەنلەرمۇ ئاز ئەمەس ئىدى، يالغۇز سىڭلىمنىڭ

يالغۇز قىزى ئاشۇ سەھرادا قالمىسۇن دەپ يېنىمىزغا تارتقىنىمىزنى بىلمەي پوق يىمە سىلىك قىلىپ شەيتاننىڭ كەينىگە كىرەي دەۋاتامسىز؟

ئاسىيە ھاجىم شۇ يوسۇندا خېلى ئۇزۇن ئوغلىنىڭ قولىدىن قانچىلىك ئىش كېلىدىغانلىقى ۋە بىر نەچچە ئۆي - زېمىنىنى، ئېرىنىڭ تاپقان بايلىقلىرىنى ئىككىمىزگە ئاتاپ قويىغانلىقىنى خېلى ئۇزۇن ئەزۋەيلەپ سۆزلىگەندىن كېيىن:

- ئۆتكەن ئىشقا سالىۋات، يېپىق قازان يېپىق پېتى قالسۇن. بۇ ئىشلارنى ئەمدى ھېچقايسىمىز تىلغا ئالمايلى. مېنىڭ، جايىڭىزغا چىقىپ يېتىڭ! ئەتىگەنلىككە بىرىپ چىرايلىقچە توي خېتىنى ئېلىپ كېلىڭلار. - دىدى.

- بارماي ھەددى ئەمەس، - دىدى ئاپامۇ كىچىك ئاپىسىنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەپ، - بارماي باقسۇنا قېنى، پۇت - قولىنى سۇندۇرىۋېتىپ، ئاۋۇ ئۆلۈمتۈك دادىسىغا جاۋابىنى ئۆزۈم بېرىمەن. بىر ئۆمۈر ئاچچىق يۇتسەممۇ مۇشۇ شۇمنى دەپ ھەممىگە چىداپ ياشىغانمەن، ئەمدىلىكتە مىنىڭ تارتقان يېرىمگە بارمايدىكەن، مەندىن دادا - بالا ئىككىسى ياخشىلىق كۆرمەيدۇ!

يوتقانغا بېشىمنى پۈركەپ يېتىپ، كاملىنىڭ مىنى ھېلىمۇ شۇ يەردە ساقلاۋاتقىنىنى ئويلاپ كۆز يېشىمنى توختىتالماي قالدىم. مەن نىمىدىگەن ئاجىز - ھە؟ ھەتتا ئاۋازىمنى چىقىرىپ يىغلىغۇدەكمۇ، ئىچىمدىكى ئاھۇ - زارىمنى تۆككىدەكمۇ ئىمكانىيىتىم يوق. ھەر قانداق مۇشكۇلاتقا بويسۇنماسلىق ھەققىدە بېرىشكەن ۋەدىلىرىمىز ئىلاجسىزلىقنىڭ ئالقىنىدا رەھىمسىزلارچە مۇجۇلماقتا. ئۇ مىنى ساقلاۋاتىدۇ، مەن بۇ يەردە يۇمشاق يوتقان ئىچىدە يېتىۋاتىمەن، ئانىملار كەلگۈسىدىكى گۈزەل كۈنلىرى، مەقسەتلىرىگە قانداق يىتىش ھەققىدە تاتلىق پىچىرلىشىۋاتىدۇ، تەقدىرىمىنىڭ پۈتۈكلىرىنى قېلىپتا قۇيىغاندەك تۈزۈپ چىققاندىن كېيىن خاتىرجەم ئۇيقۇسىنى ئۇخلاۋاتىدۇ. بەلكىم چۈشلىرىدىمۇ رەھىمجان ئىككىمىزنىڭ تويىنى قىلىپ، شەھەرگە كۆچۈپ كىلىپ پاراغەتتە ياشاپ تاتلىق كۈلۈمسىرىشىۋاتقاندۇ...

ئەتىگىنى ئانامنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ھويلىلارغا سۇ چېچىپ، پاكىز سۈپۈرۈپ بولغاندىن كېيىن رەھىمجاننى ئويغىتىپ، ھاجىم دادامنىڭ ئالدىدا ھېچنىمە بولمىغاندەك بىرگە ئولتۇرۇپ ناشتىلىق قىلىشقاندىن كېيىن توي خېتى ئېلىشقا ماڭدۇق.

- ئاخشام ئارتۇق سۆزلەپ كۆڭلىڭىزنى ئاغرىتىپ قويمىغاندىمەن، - دىدى رەھىمجان چوڭ يولغا قايرىلغاندىن كېيىن پەس ئاۋازدا.

مەن«ياق» دېگەن ئىشرىدە بېشىمنى چايقىغاندىن كېيىن ئۇ «ئاپاملارنىڭ ئالدىدا چاندۇرۇپ قويمىغانلا بول سام بولدى» دېدى ۋە مېنىڭ سۆل شىپ كېتىۋاتقانلىقىمغا خېلىدىن دىققەت قىلىپ بىرەر ئىشنى سەزگەنلىكىنى، توڭۇگۈن مەن ئۇنى ئۆيگە كىملىكنى ئېلىپ چىقىشقا بۇيرىغاندىن كېيىن مېنىڭ ئىزىمغا چۈشكىنىنى، كامىل بىلەن بىرگە بېلەت ئالغىنىمىزنى، شەھەر سىرتىدىكى ئورمانلىقتا مۇڭدىشىپ ئولتۇرغىنىمىزنى. ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغىنىنى، بىزنىڭ ئاپتوبۇسقا چىققىنىمىزنى كۆرگەندىن كېيىن كەينىگە ياندىماقچى بولغىنىدا، ئاپام بىرىپ مېنى قايتۇرۇپ ماڭغاندىن كېيىن كامىل بىلەن كۆرۈشكەنلىكىنى، ئۆزىنىڭ دەل مەن بىلەن تويى بولماقچى بولغان رەھىمجان ئىكەنلىكى ئېيتقانلىقىنى، كاملىنىڭ مۇھەببىتىمىز ھەققىدىكى بايانلىرىنى، سەممى سۆزلىرىنىڭ ھەممىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا قايىل بولغانلىقى ئۈچۈن كامىل بىلەن دوست بولۇشۇشقا قول بېرىشكەنلىكىنى ۋە بىزنى، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزنى قوللاش قارارىغا كېلىپ، كاملنى بۇ شەھەر بىلەن ئۇرۇمچى ئوتتۇرىسىدا يۈك ماشىنىسى ھەيدەيدىغان شوپۇر ئاغىنىسىنىڭ ئۆيىگە باشلاپ بېرىپ دوستىغا ئۆزىنى ساقلاشنى، مېنى ئېلىپ بارغاندىن كېيىن ئاندىن يولغا چىقىشنى تاپىلاپ، كاملنى شۇ يەردە قويۇپ قايتىپ چىقىپ نىمىشقىدۇر ھاراق ئىچىپ باققۇسى كېلىپ كوچا دوقمۇشىدىكى بوتكىدا ئولتۇرۇپ بىر بوتۇلكا ھاراقنى ئىچىۋەتكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى.

ئۇ مېنى ئۇدۇل ھېلىقى شوپۇر دوستىنىڭ ئۆيىگە باشلاپ باردى. شوپۇر ۋە كامىل بىزنى ساقلاپ تۇرغان ئىكەن.

- ئۇنىڭ كۆزىدىن تامچە ياش ئاققۇزغان كۈنۈڭ مەن سېنى بوش قويۋەتمەيمەن، - دېدى ئۇ بىز ماشىنىغا چىقىپ بولغاندا كاملنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ.

- ئۇنىڭ كۆزىدىن ياش چىقارغان كۈنۈم مەن ئۆزۈمنىمۇ كەچۈرمەيمەن ئاداش، خاتىرجەم بولغىن، - دېدى كاملمۇ ئۇنىڭ قولىنى سەمىمىلىك بىلەن سىقىپ تۇرۇپ.

كامىل ئىككىمىز ئۇنىڭغا رەھمىتىمىزنى ئېيتىپ يولغا چىقتۇق.

ماشىنا ھايالشىمايلا بىزنىڭ مەھەللىنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىپ، مەھەللىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان چوڭ يولغا كەلدى. مەن تۇغۇلۇپ - ئۆسكەن مەھەللەمگە، يولنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى كۆز يەتكۈسىز توقايلىقلارغا قاراپ ئولتۇرۇپ ئىختىيارسىز خىياللارغا ئەسرا بولماقتىمەن.

ئاشۇ توقايلىقلاردا بالىلىقىمنىڭ غۇبارسىز، شوخ كۈلكىلىرى ۋە بالىلىق دوقمۇشىدىن يا شلىق بۇسۇغىسىغا ئاتلىغان مەزگىللىرىمدىكى نۇرغۇن ئەستىلىكلەر سىڭگەن. مېھىر مايىسلىرىمىز بىخ

سۆرگەن، مۇھەببىتىمىزنىڭ يالقۇنلىرى گۈلخانغا ئايلانغان دەملەر ئۆتكەن. ئەنە ئىككى بالا يالاڭئاياغ پۇتلىرىدىن توپا تۇزۇتۇپ پادىلىرىنىڭ كەينىدىن قوغلىشىپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇلار ئۆتمۈشتىكى كامىل ۋە كامىلەلەرغۇ؟ ئۇلارمۇ كېيىن ماڭا ئوخشاش ئاشۇ توقايلىقتا مەيۈسلىنىپ قارىغاندا يەنىلا بىر جۈپ كامىل ـ كامىلەلەر مۇشۇ يولدىن توپا تۇزىتىپ ئۆتەر ـ ھە؟! سول تەرەپتىكى ئۆستەڭدە بىر توپ بالىلار چۇقىرىشىپ سۇغا چۆمۈلۈپ ئوينىشىۋاتىدۇ. ئۇلار نىمىدىگەن بىغۇبار ـ ھە؟ ئۇلارمۇ بىر كۈنلەردە بىزگە ئوخشاش قىسمەتكە دۇچار بولارمۇ؟ بالىلار، مۇشۇ بېغەم، شادلىقىڭلارغا تازا قېنىۋېلىڭلار. مەڭگۈ چوڭ بولماڭلار! بىز كۆرگەن كۈننى كۆرمەڭلار ئىلاھىم!...

نەچچە ۋاقىتتىن بېرى مۇشۇ مەھەللىدىن، چوڭلارنىڭ ئىسكەنجىدىن قوتۇلۇپ رەھىمسىز پۈتۈكلەرنى يىرتىۋېتىپ باش ئېلىپ كېتىشنى تىلىگەن ئىدىم. مانا ھەقىقى يولغا چىقىۋىدىم، يەنىلا كۆڭلۈم تولىمۇ يېرىم. ئانام، دادام، ئاسىيە ھاجىملار بۈگۈن كەچكىچە بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپىدۇ. ئۇلار قانداق ئويلار؟ نىمە ئىشلار بولۇپ كېتەر ـ ھە؟ رەھىمجانغۇ مەرتلىك بىلەن بىزنى يولغا سېلىپ قويدى. لېكىن، ئۇ بىز كەتكەندىن كېيىن چوقۇم تېخىمۇ بىئارام بولدى. ئەتە ـ ئۆگۈنلا كىشىلەر ئۇنىڭغا ئاڭلىتىپ تۇرۇپ «ئالماقچى بولغان قىزى باشقىلار بىلەن قېچىپ كېتىپتۇ» دېيىشىدۇ. ئۇنىڭ ئەسلىدىنلا ئاجىز جىسمى تېخىمۇ پۈچۈلىنىپ كېتىدۇ ـ ئەلۋەتتە. مەن ئۇنىڭ بىز ئۈچۈن قىلغانلىرىنى، تۆلىگەن بەدەللىرىنى ھەرگىز ئۇنتۇلۇپ قالمايمەن. ئۇنى مەڭگۈ ئۆز ئاكام دەپ بىلىمەن. ئاللا نېسىپ قىلسا، كېيىنكى كۈنلەردە ئۇنىڭ ياخشىلىقىغا چوقۇم ياخشى جاۋاپ قايتۇرۇپ، ئۇنىڭ يالغۇز بالىلىقنى بىلىندۈرمەي ئاكا ـ سىڭىل بولۇپ ئۆتىمەن...

شۇنداق قىلىپ يولغا چىقىپ ئىككى كىندىن كېيىن چۈش مەزگىلىدە ئۈرۈمچىگە يېتىپ كەلدۇق. كامىل يولدا كەلگۈچە خېلىلا چىقىشىپ، دوست بولۇشۇپ قالغان شوپۇرغا ھەربىر كەلگەندە بىز بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرۇشنى ئېيتىپ، قۇچاغلىشىپ تۇرۇپ خوشلاشتى. ئۇ شوپۇرمۇ بىزگە ئاسانلىق تىلىدى ۋە بۇ شەھەردە باشقىلارغا ئاسان ئىشەنمەسلىكىمىزنى، ھەرۋاقىت سەگەكلىك بىلەن كۆن ئېلىشىمىزنى جېكىلەپ خوشلاشتى.

كامىلنىڭ قولىدىكى ئادرىس بويىچە 4 ـ كۆۋرۈك دەيدىغان جايدىكى كۆكتات توپ تارقىتىش بازىرىغا بېرىپ روزى كوماكنى ئىزدىدۇق. ئۇنى تېپىشقۇ ئانچە تەسكە چۈشمىدى. لېكىن، ئۇنىڭ ئەھۋالى بىز ئويلىغاندەك ئۇنچە ياخشى ئەمەس ئىكەن.

ئۇ كۈندۈزلىرى كۆكتاپ توپ سېتىش سودىگەرلىرىگە ياردەملىشىپ ماشىنىدىن مال چۈشۈرۈش، سېتىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلىشىپ بەرسە، ئاخشاملىرى ئاشۇ بازاردىكى كۆكتات ساقلايدىغان لەمپىلەردە باشقىلارنىڭ ماللىرىغا قاراپ بېرىپ ياتىدىكەن.

- ئۇكام مىنى پاناھ تارتىپ كەلگىنىڭلارغا رەھمەت، - دېدى ئۇ بىزنى شۇ بازاردىكى تۆت تەرىپى رەخت بىلەنلا توسۇلۇپ، ئوتتۇرىسىغا ئىككى شىرە قويۇلغان ئاددى ئاشخانىغا باشلاپ كىرىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، - ئەمدى ئۆزۈڭلارمۇ كۆردۈڭلار، مىنىڭ تۇرغان تۇرقۇم مۇشۇ شۇ. سىلەرنى باشلىغۇدەك بىرەر ئۆۋامۇ يوق. ئۆرۈمچى دېگەن بۇ شەھەردە ھەممە نەرسە تېپىلىدۇ، لېكىن شۇ ئۆي دېگەن نەرسىنى تاپماق، تاپسىمۇ ئىجارىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ بولماق تەس. مەندەك بويتاقلارغا ئاسانلىقچە ئىجارە ئۆيمۇ تېپىلمايدۇ. ئەمدى سىلەر بېشىڭلارغا كۈن چۈشۈپ بۇ يەرگە كېلىپسىلەر. خالىساڭلار مۇشۇ يەردە بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتۇپ ئىشلىشىڭلارغىلا ياردەم قىلالايمەن. گەپنى ئوچۇق قىلسام ئۇكام، سىلەر مەندەك بوك يېتىپ، بوك قوپۇپ بولالمىغۇدەك سىلەر. مىنىڭ مەسلىھەتىم يېنىڭلاردا يەتكۈدەك پۇل بولسا ئاۋال ئۆيدىن بىرنى ئىجارىگە ئېلىپ، ئاندىن بۇ بازاردا توپ ئېلىپ پارچە سېتىپ يۈرۈپ تىجارەتنىڭ ئېپىگە كىرىشىۋېلىڭلار.

كامىل ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلدى. بىز تاماقتىن كېيىن بازارغا يېقىن ئەتراپتىن ئۆي ئىزدەشكە باشلىدۇق. لېكىن، ۋاقىتلىق يېتىپ تۇرغۇدەك بىرەر ئېغىز ئۆي تېپىشمۇ شۇنچە تەس ئىكەنكى، بۇ يەرلىكلەر بىزدەك جەنۇپتىن كەلگەنلەرگە پەقەتلا ئىشەنمەيدىكەن. سە پايىراق مۇ ئاملىمۇ قىلمايدىكەن. قاراڭغۇ چۈشكەندە ھارغىن پۇتلىرىمىزنى ئاران سۆرەپ بازارغا قايتىپ كەلدۇق. روزى كوماك بىزنى بىر دۆۋە سامساقنىڭ يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ قاياقلارغىدۇر ياتقىدەك يەرنىڭ ئېپىنى قىلغىلى كەتكەن ئىدى. بازاردىكى تىجارەتچىلەر بىر-بىردىن تارقاپ كېتىشكە باشلىغاندا ئۇ قېشىمىزغا كېلىپ «ھاشىمجانلارنىڭ لاپىسىدا بۈگۈن ياتىدىغان ئادەم يوقكەن، ئۇ سىلەرنىڭ ئۇنىڭ مېلىغا قارىغاچ شۇ يەردە تۈنەشىڭلەرگە قوشۇلدى»» دېدى ۋە بىزنى ئۇ لاپاسقا باشلاپ باردى. ھاشىمجان دىگەن كىشىنىڭ لاپىسىغا نەچچە ماشىنا كاۋا چۈشۈرۈلگەن بولۇپ، بىر چېتىدە بىر تال كونا ياغاچ كارىۋات قويۇلغان ئىكەن. ئۇ ئادەم بىزگە بىر قۇر سەپسالغاندىن كېيىن ،كېچىدە ھۇشىيارراق بولۇش ھەققىدە ئەسكەرتمە بېرىپ لاپاسنىڭ ئوتتۇرىسىنى يېرتىپ چىقىرىۋالغان ئىككى يېرىدىن تېشىپلا سېلىنىدىغان ئىشىكنىڭ ئاچقۇچىنى بېرىپ چىقىپ كەتتى. روزى كوماك دېگەن كىشى «ھە، ئۇكام بۇ يۇرتتا خەقكە گەپ قىلىپ ئىشەندۈرمەكمۇ تەس. ماۋۇ ھاشىمجان سىلەرنى ئىشەنچىكمۇ؟ دەپ بەك سوراپ كەتتى. بولسا مۇشۇ لوبەننىڭ ئىشەنچىسىگە ئېرىشىپ سودىسىغا ياردەملىشىپ، بىرەر ئۆي تېپىلغۇچە مۇشۇ يەردە تۇرۇپ

تۇرار سىلەر-ھە؟!» دېدى. كامىل ئۇنىڭغا «ماقۇل» دېگەن ئىشارىدە باش لىڭشىتقاندىن كېيىن ئۇ «مەنمۇ مۇشۇ ياندىكى لاپاستا بىرەر ئىش بولسا تۇۋلارسىلەر» دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

- بۇ يەرگە كېلىپلا سېنى تەس كۈنگە قويىدىغان بولدۇم كامىلە، - دېدى كامىل كۆزلىرىنى ئەتەي مەندىن قاچۇرۇپ تۇرۇپ، - سەن ئاۋۇ كارىۋاتتا يېتىپ ئارام ئالغىن، مەن ماۋۇ يەردە ياتاي، - ئەتىلەتىن بىزگىمۇ بېشىمىزنى تىققۇدەك بىرەر ئۆي تېپىلىپمۇ قالار.

بىز لامپا ئىچىنى غۇۋا يورۇتۇپ تۇرغان كىچىك لامپۇچكىنىڭ يورۇقىدا بىردەم بىر-بىرىمىزگە تەسەللى بولىدىغان، ئۈمىتلەندۈرىدىغان سۆزلەرنى قىلىشىپ، مەن كارىۋاتتا، كامىل يەرگە قالايمىقان تاشلاپ قويغان تاغارلارنى رەتلەپ سېلىپ ئۈستىدە ياتتۇق. سەپەر ھاردۇقى ۋە بۈگۈن ئۆي ئىزدەپ يۈرۈپ يەتكەن ھاردۇقنىڭ تەسىرىدە كونا، كىرلىشىپ كەتكەن كۆرپە ئۈستىدە بىردەملا ئىزىلىپ ئۇخلاپ كېتىپتىمەن.

چۈشۈمدە دادامنى كۆرگەن ئىدىم، لېكىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتكەچكە چۈشۈمدە دادامنىڭ نېمىلەرنى دېگىنىنى ئەسلىيەلمىدىم.

بۇ يەردە ھەرقانداق جايدىكىدىن بۇرۇنراق بىر كۈنلۈك ئىشلار باشلىنىپ كېتىدىكەن. يېرىم كېچىدىن سەللا ئاشقاندا بۇ بازار كارامەت جانلىنىپ كېتىدىكەنكى، باشقا پارچە سېتىش بازارلىرىدىن مال سېتىۋېلىشقا كەلگەن تىجارەتچىلەر، ئاشپۇزۇل-رېستورانلىرىغا كۆكتات ئالغىلى كېلىدىغانلار تۈشمۇ-تۈشتىن كېلىپ ماشىنا، ھارۋا، ئۈچ چاقلىق موتىسىكلىتلىرىغا ھەر خىل كۆكتاتلارنى توشقۇزۇش بىلەن ئالدىراش بولسا، بۇ يەردىكى تىجارەتچىلار يىراق-يېقىندىكى يېزىلاردىن كېچىلەپ يۆتكەپ كېلىنگەن ماللارنى تالىشىپ ئۆتكۈزۈۋېلىش ۋە خېرىدارلىرىغا سېتىش بىلەن تاڭ ئاتقۇچىلا ھېرىپ ھالى قالمايدىكەن. كامىل ھاشىمجان لوبەنگە ياردەملىشىپ چوڭ گىردا مال ئۆلچەش بىلەن ئالدىراش بولسا، مەن چۈشۈرۈلگەن ماللارنى رەتلەش ۋە چۈشۈرۈش، سېتىش جەريانىدا تاغارلىرى يىرتىلىپ، كۇلا-چىگە باغلىرى ئۈزۈلۈپ كەتكەن كۆكتاتلارنى رەتلەش بىلەن تاكى چۈشكىچە شۇنداق ئالدىراش ئۆتتۇق.

- ھە ئۇكىلىرىم ئەمدى قوساقنى ئازراق ئەستەرلىۋالايلى، - دېدى ھاشىمجان بىزگە رازىمەنلىك بىلەن باش لىڭشىتىپ قاراپ، - بۇ سودىدا ئەتىگىنى ناشتا جايىدا بولمايدۇ. ھەركۈنى مۇشۇ چاغلاردا ناشتا قىلىپ كۆنۈپ كەتكەن بىز، لېكىن سىلەرنىڭ قوساقلار تازا ئاچقاندۇ-ھە؟! دۇكاننى تاشلىغىلى بولمايدۇ، شۇڭا ئاۋال ئىككىڭلار بېرىپ تاماق يەپ كېلىڭلار، سىلەر كەلگەندىن كېيىن مەن باراي.

بىز ئۇنىڭغا ئاۋال بېرىپ غىزالىنىپ كىلىشنى ئېيتىپ خېلى تەكەللۇپ قىلساقمۇ ئۇ «ئاۋال سىلەر بېرىڭلار» دەپ چىڭ تۇرىۋالغاچقا، كامىل لاپاس ئىچىگە كىرىپ چاپىنىنى ئېلىپ چىققاندىن كيىن بىللە ئاشپۇزۇل تەرەپكە ماڭدۇق.

- ھەي ئۇكىلىرىم، دەپ تۇۋلىدى، - ھاشىم لوبەن مېڭىشىمىزغىلا، - مانا ماۋۇ پۇلغا تاماق يەڭلار، بۇگۈن ئوبدان ئەسقاتتىڭلار، مۇشۇنداقلا يېقىن تۇرۇشۇپ بەرسەڭلار ياتاق - تامىقىڭلارنى كۆتۈرگەندىن سىرت يەنە قاراپ تۇرمايمەن.

بىز ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتقاندىن كيىن ئۇ كامىلنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي قولىدىكى پۇلنى كامىلنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ قويدى.

كامىل نەچچە قەدەم مېڭىپلا چاپىنىنىڭ يانچۇقىغا قولىنى سېلىپ چىرايى تاتارغان ھالدا جايىدا تۇرۇپلا قالدى.

- نىمە بولدى كامىل، - دېدىممەن ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپ تەشۋىشلىنىپ.

- پۇل يوق تۇرىدۇ كامىلە! ئۆيدىن ئېلىۋالغان پۇل يوق!

- نىمە؟! نىمە دەيدىغانسىز؟ ياخشىراق قاراپ بېقىڭە؟

- ئەتىگەن ئورنۇمدىن تۇرغاندا يانچۇقۇمدا بار ئىدى. كيىن مال چۈشۈرگەندە بەك تەرلەپ كىتىپ چاپاننى لاپاسنىڭ ئىچىگە ، سەن ياتقان كارىۋاتتىكى كۆرپىنىڭ تىگىگە تىقىپ قويغان ئىدىم.

ئىككىمىز بىر - بىرىمىزگە نىمە دېيىشىمىزنى بىلەلمەي قاراپ تۇرغاندا روزى كوماك يېنىمىزغا كىلىپ:

- ھە ئۇكام ئىشلار قانداراق؟ ھاشىمجاننىڭ يېنىغا كۆنۈپ قالغىدەكسىلەرمۇ؟ چۈشتىن كيىن مىنىڭ قىلىدىغان باشقا ئىشىم يوق، شۇڭا سىلەرگە ئۆي ئىزدەپ باقاي دەيمەن. سىلەر ئىشىڭلارنى قىلىۋېرىڭلار. ۋاي نىمە بولدى سىلەرگە؟ ھاڭۋېقىپلا تۇرىسىلەرغۇ؟ بىرەر ئىش بولدىما؟ ھاشىمجان گېپى قوپالراق ئادەم، سىلەرگە بىر نەرسە دەۋالمىغاندۇ - ھە؟ بوپتۇ ئۇكام مۇساپىرچىلىقتا ئازراق سەۋر قىلمىساقمۇ خەقنىڭ ئاغزىدىن نان ئېلىپ يېيەلمەيدىغان گەپ.

كامىل ئۇنىڭغا ئەھۋالنى ئېيتقاندىن كيىن ئۇ بىزگە چەكچىيىپ بىردەم قاراپ تۇرغاندىن كيىن بېشىدىكى شەپكىسىنى ئېلىپ يۈزىنى ئېيتىپ يەردىلا بادا شىقاننى قۇرۇپ ئولتۇردى. ۋەبىر ھازادىن كيىن : «بوپتۇ ئۇكىلىرىم، بولغۇلۇق بولۇپ بوپتۇ. بۇ بازارنىڭ ئوغرىسى ئەزەلدىنلا بەك يامان. تۇنۇگۈنلا بىرەر ئۆي تۇتىۋالغۇچە پۇلۇڭلارنى مەن ساقلاپ بېرەي دەيمىكىن دەپ، سىلەرنى

خاتا چۈشىنىپ قالمىسۇن دەپ دىمىگەن ئىدىم. «دۆ غېرىپنى ئۇرۇپتۇ، ئۆمۈچۈك مۇساپىرنى»دەپ، ئاشۇ نائىنساپ ئوغرىنىڭ جاجىسىنى خۇدايىم بېرەر. «مېلى بارنىڭ مېلىغا، جېنى بارنىڭ جېنىغا» دەپتىكەن، جېنىڭلار تىنىڭلاردىلا بولسا خۇدانىڭ سىلەرگىمۇ ئېيتقان كۈنى باردۇر. يۈرۈڭلار تاماق يەيلى، ـ دىدى.

چۈشتىن كىيىن كۆكتات توپ تارقىتىش بازىرىنىڭ يېنىدىكى تاش ئۆستەڭنىڭ بويىغا كىلىپ ئولتۇرۇپ قا نداق قىلىش ھەققىدە خېلى ئويلا ندۇق. ھاشىمجان لوبەننىڭكىدە نەچچە كۈن يارەملىشىپ ئۇنىڭدىن ئازراق ياردەم سوراپ، ئاندىن ئۆي ئىزدەش قارارىغا كەلدۇق. ئۆيدىن ئايرىلىپ چىققان ئىكەنمىز، بىزنى ئەكىلىپ قويغان شوپۇر ئېيتقاندەك ناھايىتى سەگەك تۇرىشىمىزغا ۋە جاپا ـ ئۇۋالچىقلارغا چىدىشىمىز كېرەك ئىدى. لېكىن، تۇنجى قەدەمدىلا بىخۇتلىقىمىز تۈپەيلى قۇرۇق قول، باشقىلارنىڭ قولىغا قاراشلىق ھالغا چۈشۈپ قالدۇق. كامىل توختىماي ئۆزىنى ئەيىپلەيتتى. مىنىڭ كۆڭلۈمۇ شۇنچە يېرىم بولسىمۇ يەنىلا ئۇنىڭغا چاندۇرماي تەسەللى بېرىپ، ئۆلا يېنىمدا بولسا مىنىڭ ھەممىگە كۆنۈپ كىتىدىغانلىقىمنى، بۇ كۈنلەرنىڭمۇ ئۆتۈپ كىتىدىغانلىقى ئېيتىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇراتتىم.

ـ بولغۇلۇق بوپتۇ ئۆكام، ـ دىدى ھاشىمجان لوبەن كەچتە لاپاس ئىچىدە ئولتۇرۇپ كامىلنىڭ گەپلىرىنى تىڭشىغا ندىن كىيىن، ئانچە پەرۋا قىلمىغان قىياپەتتە، ـ بۇ يۇرت تا ئادەم نىمىگە كۆنمەيدۇ؟ زىيان تارتىپمۇ كۆنۈپ كىتىسەن. مەنمۇ بۇرۇن ياندىكى مۇۋە ـ چىۋە توپ تارقىتىش بازىرىدا باشقىلارغا يارەملىشىپ بېرىپ ئىش باشلىغان. ئىشلىرىمۇ نەچچە يىلغا قالماي خېلى ياخشى بولۇپ قېلىۋىدى، غۇلجىدىن ئەكەلگەن ئۈچ ماشىنا ئالمىنى تېخى ماشىنىدىن چۈشۈرمەي تۇرۇپلا بىر «دەتتىكام»دا ئۇتتۇرۇۋېتىپ «ناسىۋال قاپاققا نان بارمۇ؟»دەيدىغان ھالغا چۈشۈپ قالدىم. يا يۇرتقا قايتالمايمەن. ئاخىرى مۇشۇ بازاردا باشقىلارنىڭ سامىسىقىنى ئۆرۈپ يۈرۈپ ئىككى تاغار كۈدىگە چۈشلۈق پۇل قىلىپ يەنە سودامنى باشلىۋالدىم. بەزىدە زىيان تارتىپ نەچچە كۈن قوپالماي ياتقان ۋاقتلىرىمۇ بار. مانا ھازىر ھەرھالدا قەرزلەرنى تۈگىتىپ يامان ئەمەس كىتىپ بارىمەن. خوتۇن ـ بالىلىرىمنىمۇ ئەكىلىپ مۇشۇ يەردىن ئۆي تۇتۇپ بەردىم.

روزى كوماك بىزنىڭ بۇ يەرگە كىلىش سەۋەبىمىزنى ۋە ئەمدىكى ئويلىغانلىرىمىزنى ئۇنىڭغا بىرەر قۇر چۈشەندۈرۈپ قويغاندىن كىيىن ئۇ:

ـ ئۆكام ئەمدى سىلەرمۇ ياشىكەنسىلەر. نىكاھسىز بۇنداق يۈرسەڭلار قاملاشمايدۇ. بولۇپمۇ بۇنداق سودا قىلىدىغان يەر دېگەندە تاھارەتسىز يەرگە دەسسەپ سالساق ئىش ـ ئوقەت كەينىگە دەسسەيدىغان گەپ، ـ دىدى ماڭا قاراپ بىر ھېجىيىپ قويۇپ.

خىجىللىقتىن يۈزلىرىم ئوت ئېلىپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ سـۆزلىرىدىن روزى كوماك ۋە كامىلنىڭ ئالدىدا شـۇنچە ئۆيالدىمكى، كامىل دەرھال باشـقا ياققا قارىۋېلىپ ئۇنىڭغا بىزنىڭ نىكاھىسىز ھەرگىزمۇ باشقىچە نىيەتتە بولمايدىغانلىقىمىز ھەققىدە تولىمۇ بىئەپ ھالەتتە چۈشەنچە بەردى.

ھاشـىمجان لوبەن، ئەمىسـە ھازىرچە كامىلە بىزنىڭ ئۆيگە بىرىپ يەڭگىسىگە ياردەملەشكەچ باللارغا قارىشىپ بىرىپ تۇرسۇن، ـ ئايال كىشى دىگەن سودىغا ئارىلىشىپ يۈرسىمۇ، بۇ يەردە يىتىپ يۈرسىمۇ ئانچە قاملاشمايدۇ. سەن مىنىڭ يىنىمدا سودىغا ياردەملەش، مەن ئۆيىنىڭ ئامالىنى قىلغاندىن كىيىن نىكاھىڭلارنى ئوقۇتۇپ قوياي. ئۇنىڭغىچە سـەنمۇ ئۆز ئالدىڭغا بىرەر ئىش قىلغۇدەك بولۇپ قالىسەن، ـ دىدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كامىل ئىككىمىز تەڭلا بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ تۇرۇپ قالدۇق. نىمەشقىكىن كامىلدىن ئايرىلىپ ھاشـىم لوبەنلەرنىڭ ئۆيگە بىرىپ تۇرۇشـقا پەقەتلا كۆڭلۈم تارتمىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھاشىم لوبەننىڭ ساپسىرىق قاش ـ كىرپىكلىرى ئارىسىدىكى كۆپ ـ كۆك كۆزلىرى ماڭا ھەر بىر قادالغاندا كۆڭلۈم قانداقتۇر بىر شۈملۇقنى سەزگەندەك ئەندىكىپ كىتەتتىم.

ھاشـىمجان لوبەن دىلغۇل بولىۋاتقانلىقىمنى پەملەپ، ـ ئۆيىمۇ بۇ يەرگە ئانچە يىراق ئەمەس. كىلىپ ـ كىتىپ تۇرمامسـىز؟ ئۇنىڭ ئۈسـتىگە بۇ يەردىكى ئاشـخانىلارنىڭ تامىقىنى ئۆزىڭىزمۇ بىلىدىڭىز. كامىلنى يوقلىغاچ ئانچە ـ مۇنچە ئۆي تامىقى ئەكىلىپ بەرسـىڭىزمۇ تىخى ياخشـى ئەمەسمۇ؟ ـ دىدى. مەن كامىلغا قاراپ قويۇپ ئۈنچىقماي ئولتۇرغاندىن كىيىن ئۇ كامىلغا سۇئال نەزىرىدە قاراپ تۇردى.

كامىل نىمە دىيىشـــنى بىلمەي بىردە ماڭا، بىردە روزى كوماككا قارىۋىدى ،روزى كوماكمۇ ھاشىم لوبەننىڭ سۆزىنى قوللاپ « مەيلى ئۇكام، بۇمۇ ھاشىمجان لوبەننىڭ ياخشى كۆڭلى، قىز بالا بۇ يەردە جاپا تارتىپ قالىدۇ ھەم قىز بالا دىگەننىڭ ئىشـى جىق خەق، قولايسـىز بولۇپ قالىدۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە ھاشىمجان لوبەننىڭ ئايالى بىلەن گۇڭگۇر ـ مۇڭگۇر بولۇشۇپ ھەمرادارچىلىقتا ئۆيىنىڭ خۇلقىنى كۆرۈپ ئولتۇرسا تىخى ياخشى، ـ دىدى.

ـ رەھمەت سـىلەرگە، دىدى كامىل تەڭقىسـلىقتا، ـ ھىلىمۇ سـىلەرنى كۆپ ئاۋارە قىلدۇق، مەسلىھەتلىشىپ ئەتىگىچە جاۋابىنى بىرەيلى.

ھاشىمجان لوبەن ۋە روزى كوماكلار چىقىپ كەتكەندىن كىيىن، كامىل:.

ـ ئۇلارنىڭ ئۆيگە بار ساڭ قانداق بولار؟ قىسىلىپ قالار سەنمۇ؟ پۇلىمىز يىتىپ كەتمىگەن بولسا ئاۋال ئۆيىنىڭ غىمىنى قىلىۋالغان بولساق...

ـ ئەنسىرىمەڭ كامىل، ـ دېدىممەن ئۇنىڭ ئىلاجسىزلىقىغا قاراپ تۇرالماي، سۆزىنى بۆلۈپ، ـ ئەتە كەچتە سىز مېنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئاپىرىپ قويۇڭ. مەن نەچچە كۈن شۇ يەردە تۇرۇپ تۇراي، سىز تېززەك پارچە سېتىشنى ئۆگىنىۋېلىڭ، ئاندىن ھالقامنى سېتىپ ئۆز ئالدىمىزغا ئىش قىلايلى.

ئەتىسى كەچتە كامىل بىلەن ھاشىمجان لوبەنگە ئەگىشىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە كەلدۇق. ئۇنىڭ ئۆيى كۆكتات توپ سېتىش بازىرىغا ئانچە يىراق بولمىغان جايدىكى ئىككى ئېغىزلىق ئىجارىگە ئېلىنغان ئۆي بولۇپ، ئىشىكىنى ئېچىپ كىرىشىمىزگىلا ئۇنىڭ ئىككى قىزى يۈگرەپ كېلىپ دادىسىغا ياماشتى. ئارقىدىن ئۇنىڭ سېمىزغىنە كەلگەن، ئادەمگە ئۆچى باردەكلا شۈبھىي بىلەن چەكچىيىپ قارايدىغان ئايالى چىقىپ بىزگە سەل ھەيرانلىق بىلەن سەپسېلىپ قارىۋېتىپ ئاددىيلا سالام قىلىپ ئۆيگە باشلىدى. ئۆينىڭ ئىچى خېلى ياخشى سەرەمجانلاشتۇرۇلغان بولسىمۇ شۇنچە قالايمىقان ئىدىكى، كىيىم ـ كېچەكتىن تارتىپ چىنە ـ قاچىقۇچە ھەممە يەردە چېچىلىپ ياتاتتى. باللارنىڭ خېلى چوڭ بولۇپ قالغىنىغا قارىماي ئۆينىڭ ئىچىدىكى ئادەمنى بىئارام قىلىدىغان بەدبۇي پۇراق دىماقنى ئېچىشتۇراتتى.

ھاشىمجان لوبەن چاي دەملىگىلى ماڭغان ئايالىنىڭ ئارقىدىن كىرىپ كېتىپ بىر ھازادىن كېيىن چىقتى ۋە ئايالىغا « مانا ساڭا ھەمراھتىن بىرنى ئەكەلدىم خوتۇن. بۇ بايا ساڭا گېپىنى قىلىپ بەرگەنلەر شۇ. بېشىغا كۈن چۈشمەيدىغان كىم بار دەيسەن؟ بۇلار بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتۇپ، ياتقۇدەك جاي راسلىۋالغۇچە بۇ سىڭلىمىز ساڭا ھەمرادارچىلىق قىلىپ تۇرسۇن. بۇ ئىنىمىز لاپاستا ماڭا ياردەملىشىدۇ» دىدى.

ئايال بىلىنەر ـ بىلىنمەس مىيىقىدا كۈلۈپ باش لىڭشىتىپ قويۇپ ئاشخانا ئۆيگە چىقىپ كەتتى. ھاشىمجانمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن چىقىپ كېتىۋىدى، كامىل قۇلىقىمغا «بۇمۇ بىر ئېغىزلا ئۆيكەن قىستىلىپ قالارسەنمۇ؟ ئۇنىڭدىن لاپاستا ياتقىنىمىز ياخشىراق ئىكەندۇق» دىدى.

نىمە ئىلاج؟ ھازىر بىزنىڭ يەنە قانداق تاللاش ھوقۇقىمىز بولسۇن؟ ئىچ ـ ئىچىمدىن يىغا تۇتتۇۋاتقان بولسىمۇ ئۇنىڭغا چاندۇرماي مىيىقىمدا كۈلۈپلا قويدۇم.

ـ بۈگۈن ئاچا ـ سىڭىل ئىككىڭلار ئەركىن ـ ئازادە مۈڭدىشىپ يېتىڭلار، ـ دىدى ھاشىمجان لوبەن چاپىنىنى كىيگەچ، ـ مەن كامىل بىلەن لاپاسقا بېرىپ ياتاي.

ـ ھە، «ئات ئايلىخانىغا، يول سارىخانىغا» بولمىسۇن يەنە؟ ـ دىدى ئايال ئۇنىڭغا ھومىيىپ، ـ پۇتلىرى قىچىشىپ باشقا ياققا كېتىپ قالسىلا مەن بىلمەيدىغان لاپاس ئەمەس ھە ـ ئۇ؟

ـ توۋا دىگىنە خوتۇن، ـ دىدى ھاشىمجان لوبەن بىزدىن خىجىل بولۇپ ئايالىغا يىلىنغاندەك قىياپەتتە، ـ قاچانلىققىمۇ ئەشنەر سەن ھە ماڭا؟ مەن نىمە كويدا، سەن نىمە ئويدا؟ تىرىكچىلىك قىلىپ سىلەرنى ياخشى باقمەن دىمىسەمغۇ، مىنىڭمۇ مۇشۇ ئۆيدىن چىقماي ياتقۇم بار.

ھاشىمجان لوبەن سۆزىنىڭ ئاخىرى تۈگىمەيلا كامىل بىلەن چىقىپ كەتتى. مىنىڭ كامىلنىڭ ئارقىدىن بىللە چىقىپ ئۆزىتىپ قويغۇم كەلدىيۇ، يەنە ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم.

ـ ئاۋۇ بالا راست سىزنىڭ ئىنىڭىزمۇ ـ يە؟ ـ دىدى ئايال ئۇلار چىقىپ كەتكەندىن كىيىن ماڭا قاتتىق تەلەپپۇزدا. ئۇنىڭغا «ياق بىز كىچىكىمىزدىن ۋەدىلەشكەن بىر جۇپلەردىن ئىدۇق، ئۆيدىكىلەر قوشۇلمىغاچ بۇ يەرگە كەلدۇق» دەپ چۇشەندۇرۇپ يۇرۇشنى خالىمىدىم ۋە «ھەئە» دەپلا جاۋاپ بەردىم.

ـ ھە ئەمدى دەيمىنا. بۇرۇنمۇ بۇ ئادەم «نەۋرە ئىنىمنىڭ ئايالى، بۇ يەرگە كىبسەل داۋالاتقىلى كەپتۇ» دەپ سىزدەك بىرسىنى باشلاپ كەپتىكەن. مەن ئاخماق ئۇ بىرنىمىنىڭ قوسىقى پولتىيىپ چىققۇچە ھىچنىمىنى بىلمەي يۇرۇپتىمەن.

ئۇ ئايال ئىبرى بۇرۇن باشلاپ كەلگەن قىزنىڭ كىيىن قوساق كۆتۈرگىنىنى كۆرگىنىنى، سۇرۇشتۇرسە قوساقتىكى ئىبرىنىڭ بالىسى بولۇپ چىققىنىنى، ئىبرى ئۇ ئايال بىلەن سىرتتا بىر ئۆي تۇتۇۋالغىنىنى، ئۇ ئايالنى ئىزدەپ بېرىپ چاچلىرىنى يۇڭداپ كۆرگۈلۈكنى كۆرسەتكىنىنى، كىيىن ئۇ ئايالنىڭ يوقاپ كەتكىنىنى، لىكىن ئىبرى بىلەن ئۇ ئايالنىڭ ھازىرمۇ سىرتتا ئۆيى بارلىقىدىن گۇمان قىلىدىغىنىنى. . .سۆزلەۋاتاتاتتى.

ئۇنىڭ «سىزدەك بىر قىزنى» دىگەن سۆزى ۋە كىينكى ئاشكارا بىشارەتلىرى مەندىن گۇمان قىلىۋاتقىنىنى ئىسپاتلاپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئورنۇمدىن تۇرۇپلا «مىنى نىمە كۆرۈۋاتىسەن؟كىملەرگە ئوخشىتىۋاتىسەن؟ ئىبرىڭنىڭ تۆت تال پۇلىغا ھەممە ئايال بويسۇنىدۇ دەپ ئويلامسەن؟ بىلىپ قوي مەن پاك قىز! ئىبرىڭدەك نىملەرنى كامىلنىڭ ئىبلىۋەتكەن تىرنىقىغا تەڭ قىلمايمەن!» دەپ رەددىيە بېرىپ، تەستىكگە بىرنى سىلىپ بۇ ئۆيدىن چىقىپ كەتكۇم كەلگەن بولسىمۇ بوغۇزۇمغا كەپلىشىپ قالغان ئاچچىقنى، كۆزلىرىمگە يامرىغان يىشىمنى زور غەيرەت بىلەن يۇتۇپ، لىۋىمنى چىشلەپ ئولتۇردۇم.

ئايال ھەربىر ئىبغىز سۆزىدە ماڭا دوق قىلىپ چىقىۋالغاننى ئازدەپ، ھە ياتسىلا خىنىم، دەپ بىر يوتقاننى چۆرۈپ تاشلاپ بىرىۋىدى، ئىچى ـ ئىچىمدىن يىغا تۇتتى. يوتقانغا بىشىمنى تىقىپ يىتىپ ئۇنسىز ياشلىرىمنى توختىتالماي قالدىم.

شۇ كۈنى كېچىچە باسقان غېرىپلىق مىنى شۇنچە ئەزدىكى بۇ دۇنيادا ئۆزۈمنى شۇنچە يەككە ـ يىگانە ھىس قىلدىم. خۇددى كامىلنى ئەمدى قايتا كۆرەلمەيدىغاندەك تەشۋىشتە تاڭنىڭ تېزرەك ئېتىشىنى تىلەپ ئۇيقۇسىز چىقتىم.

ـ ھە؟! نىمە بىر كۈن بولمايلا لاپا سقا بارغىلىرى كىلىپ كەتتى؟ ـ دىدى ئايال چۇ شلۇك تاماقتىن كىيىن كامىلنىڭ يېنىغا بېرىشىنى ئېيتىپ ئىشىك تۈۋىگە كىلىشىمگىلا، ـ ئالدىرىمىسىلىچۇ كەچتە كۆرگىلىرى كىلىپ كەتكەن ئادەممۇ كىلىدۇ مۇشۇ ئۆيگە!

ـ نىمە دەۋاتىدىلا؟ دىدىممەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئانچە ئاڭقىرالماي، ـ كامىلنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ كىيىملىرىنى ئەكىلىپ يۇيۇپ بېرەي دېگەن ئىدىم...

ـ ئوھوش...! نەگە بارسىڭىز بارمامسىز؟ سىز بىلەن كىمنىڭ كارى؟! ئاۋۇ پالاكەتكە دەپ قويۇڭ ئەمدى ئۆيدە سىزنى بار دەپ باھانە قىلىپ ئۆزى سىرتتا قونۇپ يۈرۈيمەن دەپ خام ـ خىيال قىلمىسۇن. كەچتە كەلمىسە مەن بېرىپ كۆرگۈلكىنى كۆرستىمەن! سىزمۇ ئاۋۇ بىرنىمىڭىزگە دەپ ۋاقتىدا ياتقۇدەك يەرنىڭ ئېپىنى قىلىڭ «ئۆزۈم پاتمىغان كامارغا، غەلۋىر باغلاي كۆتۈمگە» دېگەندەك تۇتۇپ بەرگەن ئۆيى مۇشۇ، يەنە تېخى كوچىدا ئۆي تاپالمىغانلىكى قىز ـ چوكاننىڭ ھەممىسنى ئەكىلىۋالغۇسى بار ئۇ پاقا مەرۇقنىڭ!

ئۇنىڭ ئاغزى يومۇلماستىنلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتىم.

لاپاس ئالدىغا كىلىشىمگە بىرسى بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرغان ھاشىمجان لوبەن مىنى كۆرۈپ سەت ھجىيىپ «ھە سىڭلىم، قانداق ئۆيدە ياخشى ئۇخلىدىڭىزمۇ؟» دەپ ئالدىمغا كەلدى. مەن يىنىكلا باش لىڭشىتىپ قويۇپ كامىلنى ئىزدەپ ئەتراپقا قارىدىم.

ـ كامىلنى كۆرگۈڭىز كىلىپ تۇرۇپ ئۇيقۇڭىزمۇ كەلمىگەندەك قىلىدۇ ـ ھە؟چرايىڭىزمۇ بۆلەكچىلا تۇرىدۇ، ـ دىدى ئۇ ساپسېرىق چىشلىرىنى چىقىرىپ تېخىمۇ سەت كالچاراپ ـ يىگىتىڭىز باراتجانلارنىڭ مىلىنى چۇ شۇرۇ شۇپ بەرگىلى كەتكەن. ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ كىلىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى.

ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغۇم كەلمەي بازارنىڭ ئىچىنى ئارىلاپ كامىلنى ئىزدەشكە باشلىدىم. كامىل بازارنىڭ ئارقا ئىشىكى تەرەپتىكى بىر سودىگەرنىڭ مىلىنى چۇشۇرۇشۇپ بېرىۋاتقان ئىكەن. ئۇ ئالدىراشچىلىقتا مىنى كۆرمىدى. مەن ئۇنىڭ ئېغىر تاغارلارنى ماشىنىدىن چۇشۇرۇپ، يۈدۈپ لاپاس ئىچىگە توشۇۋاتقىنىغا قاراپ تۇردۇم. ئۇنىڭ پىشانە ـ چېكىلىرىدىن توختىماي ئېقىۋاتقان تەر مايكىسىنىڭ ئالدىنى ھۆلدىۋەتكەن ئىدى.

ئۇ ئاخىرقى تاغارنى لاپاس ئىچىگە ئەكىرىۋېتىپ چىققاندىن كېيىن يېڭى بىلەن تەرلىرىنى ئېيتقاچ ئەتراپقا قارىدى ۋە مېنى كۆرۈپ ھارغىن چىرايىغا زەررىچە خۇشاللىق يۈگۈرۈپ، كۆزلىرى يورۇپ، مەن تەرەپكە ماڭدى. ئەلۋەتتە مەنمۇ ئۇنىڭ كۈلۈپ باققاندىكى چىرايىدىن لەززەت تېپىپ كېچىدىن يۈتكەن ئاچچىق-ئازارلىرىم نەلەرگىدۇر غايىب بولۇپ، ئۆزۈمنى شۇنچە يېنىك سەزدىم.

بازارنىڭ يېنىدىكى تاش ئۆستەڭ بويىغا كىلىپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭغا «كامىل بىز ئۆز ئالدىمىزغا بىرەر ئىشنىڭ پېشىنى تۇتايلى، بۇ ھاشىم لوبەننىڭ ئۆيىدە پەقەت تۇرغۇم يوق، سىزمۇ ئۇنىڭ يېنىدا تۇرماڭ» دېدىم ۋە ئاخشامدىن بولۇنغان گەپ-سۆزلەرنى ئېيتىپ بېرىپ يىغلاپ سالدىم.

-ماقۇل كامىلە، مەنمۇ كېچىدىن سېنىڭدىن ئەنسىرەپ تۈزۈك ئۇخلىيالمىدىم. ھاشىم لوبەننىڭ ئايالىنىڭ تۇرقى كۆز-ئالدىمغا كەلسىلا سىزنى خۇددى بىر ئالۋاستىنىڭ قولىغا تاپشۇرغاندەك بىئارام بولدۇم. بۇ ھاشىم لوبەن دېگەنمۇ نىيىتى دۇرۇس ئادەم ئەمەسكەن. ئاخشام ئۆيىدىن چىقىپلا مىنى لاپاسقا بېرىپ تۇر، دەپ قويۇپ يوقاپ كەتكەن. سەھەردىكى سودىغا ئۈلگۈرۈپ ئۆلگۈدەك مەست ھالەتتە كىلىپ خاقىراپ ئۇخلىدى. سودىنى ئۆزۈم يالغۇز قىلىپ چارچىغاننىڭ ئۈستىگە «سودىنىڭ پۇلى كەمدەك قىلىدۇ» دېگەن ئىدى بۇ ئۇۋالچىلىققا چىدىيالماي قالدىم، - دېدى.

بىز بازار ئىچىدىن روزى كوماكنى ئىزدەپ تاپتۇق ۋە بىزنى زەگەرخانىغا باشلاپ بېرىشىنى، ھالقامنى سېتىپ ئۆز ئالدىمىزغا سودا قىلىش نىيىتىگە كەلگىنىمىزنى ئېيتتۇق. ئۇ ئادەممۇ بولغان ئەھۋاللاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ئېغىر ئۇھسىنىپ قويۇپ باشقا گەپ قىلماي بىزنى زەگەرخانىغا باشلاپ باردى.

كۆكتات توپ سېتىش بازىرى ئۈرۈمچىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن كېسىپ ئۆتىدىغان تاش ئۆستەڭنىڭ بويىغا جايلاشقان بولۇپ، بەزى تۇرغۇدەك ئۆيىنىڭ ئېپىنى قىلالمىغان تىجارەتچىلەر ئۆستەڭ بويىنى بويلاپ لاپاسلارنى تىكىپ پاناھلانغۇدەك ماكان تۇتىشىۋالغان ئىدى. بازارنىڭ تۆت تەرىپىنى چۆرىدەپ تىكىلگەن لاپاسلاردىكى تىجارەتچىلەرنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ مۇشۇ ئەتراپتا ئۆيى بارلار ئىدى. بازارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى چوڭ مەيداندا بولسا ئازغىنە ماللىرىنى ئالدىغا دۆۋىلەپ قويغان ئۇششاق تىجارەتچىلەر بولۇپ ئەتىگىنى ئالغان ماللىرىنى تىزىشىپ پارچە سېتىپ تۇرمۇشىنى قامدايتى.

-ئۇكىلىرىم، -دەپ گەپ باشلىدى روزى ئاكام بىزنى بازارغا قايتۇرۇپ كەلگەندىن كېيىن، -ئەتىگىنى مالنى ئامال بار مەن ئېلىشىپ بېرەمەن، شۇنداقتىمۇ سەمگىلارغا سېلىپ قوياي، ئەرزان

بەردى دەپ ناچار ماللارنى تۆتۈپ سالماقلار. سۈلىشىپ قالغان، ئوخشىماي قالغان كۆكتاتلارنى سېتىشمۇ تەس، پايدىسىنى كۆرۈشمۇ تەس. شۇڭا سەل قىممەترەك بولسىمۇ ياخشى كۆكتاتلاردىن ئېلىڭلار. مال ئالغاندىمۇ مال ئىگىســگىمۇ قاراپ ئېلىڭلار، نىيىتى دۇرۇس ئەمەس، بەك گىجىك، پىخسىق ئادەمنىڭ ماللىرىنىمۇ ئالماڭلار. ئۇنداقلاردىن نەپ تەگمەيدۇ.

كەچتە ئۆستەڭ بويىغا لاپاس تىكىپ تۆت بالىسى بىلەن بىرگە تۇرىدىغان، كۈندۈزى بازارنىڭ ئوتتۇرىسىدا پارچە كۆكتات سېتىپ تۇرمۇشىنى قامدايدىغان، ھەممە كىشى «قارا خوتۇن» دەپ ئاتايدىغان، پاتەمخان ئاچىنىڭ لاپىسىدا تۈنىدۇق.

پـــاتەمخـــان ئـــاچـــا بىز بىلەن بىر يۇرتلۇق بولۇپ، ئېرى قىمـــار ئويـنـــاپ ئۆي-زېمىنلىرىنى ئۇتتۇرۇۋەتكەننى ئاز دەپ باشـــقىلارغا پىچاق تىقىپ قويۇپ تۈرمىگە كىرىپ كەتكەندىن كېيىن يۇرتتا تۇرغۇچىلىكى قالماي چۆچۈرىدەك ئۇششاق بالىلىرىنى ئېلىپ بۇ يەرگە كەلگەن ئىكەن. باشتا باشقىلارغا ياردەملىشىپ بېرىپ يۈرۈپ، بىر تال تاغار، بىر پارچە سۈلياۋ، بىر تال كېسەك تاپسىمۇ يىغىپ يۈرۈپ، كۆكتات ئەكىلىدىغان ماشىنىلارنىڭ چۆرىسىگە تارتىلغان بادىرىلارنى سوراپ يىغىپ مۇشۇ لاپا سىنى ياسىۋالغان ئىكەن. يازنىڭ پىژغىرىن ئىسسىقلىرىدا ئوچۇقچىلىقتا ئولتۇرۇپ سودا قىلىۋەرگەچكە ئاپتاپتا كۆيگەن تېرىســــى قارىداپ كەتكەچكە بازاردىكىلەر ئۇنى « قارا خوتۇن» دەپ چاقىرىشقا ئادەتلىنىپ كەتكەن ئىكەن.

پاتەمخان ئاچىنىڭ بالىلىرى يېرىم يالىڭاچ، يالاڭئاياغ ، يۈزلىرى قاچانلا قارىســـا قاســـماق، جۇغلىرى كىچىك بولســـىمۇ قوســـاقلىرى پومپىيىپ چىققان ھالەتتە بازارنىڭ ھەممە يېرىدە چېپىپ ئويناپ يۈرىشەتتى. بازارغا كەلگەن خېرىدار ۋە ساياھەتچىلەر بۇ بالىلارنى كۆرسە ھەيران قالماي، ســـۆرەتكە تارتىۋالماي قالمايتتى. پاتامخان ئاچا ئۆزى ئوڭلۇق، ئوچۇق-يۇرۇق ئايال بولۇپ، ئۆزىمۇ مۇساپىرچىلىقنىڭ دەردىنى خېلى تارتقان بولغاچقا بىزگە بەكلا ياخشى مۇئامىلىدە بولغان بولســىمۇ لاپاســىنىڭ كىچىكلىگى ۋە يەرگىلا ســېلىنغان بىر پارچە كىگىزدىن باشــقا ياتقۇدەك جاي بولمىغاچقا، كامىل ئىشىك سىرتىغا بىر پارچە بورىنى سېلىپ ياتقان بولسىمۇ بىز ئۆلارنى قىستاپ قويغىنىمىزدىن خىجىل بولدۇق.

ئەتىســــــى ســـــەھەردە بىز پاتەمخان ئاچا ۋە روزى ئاكىلارنىڭ ياردىمىدە تۆت تاغار كۈدە سېتىۋېلىپ، پاتەمخان ئاچىنىڭ يېنىدىكى ئورۇنغا جايلىشىپ تىجارىتىمىزنى باشلىۋالدۇق. تاغارغا قاچىلانغان كۈدىلەرنى بىر-بىرلەپ تۆكۈپ، تازىلاپ، تەكشى رەتلەپ باغلامغا ئايرىپ، پاتەمخان ئاچىنىڭ تارازىســىدا ئۆلچەپ ســاتتتۇق. باشــتا خېرىدار تووۋلاش، ئۆلارنىڭ ھەرخىل سوئاللىرىغا

جاۋاپ بېرىش قاتارلىق كەسپى ئىشلاردا سەل قىينالغان بولساقمۇ بارا ـ بارا پاتەمخان ئاچىنىڭ ياردىمىدە بۇ ئىشلارغىمۇ خېلىلا كىرىشىۋالدۇق.

هاشىمجان لوبەن پات ـ پات بىزنىڭ ئەتراپىمىزدا پەيدا بولۇپ قالاتتى. بەزىدە قاملاشمىغان تېتىقسىز چاخچاقلىرىنى قىلىپ سەت ھىجىيىپ قويۇپ، بىز ئىنكاس قايتۇرمىغاندىن كېيىن غايىپ بولاتتى. بەزىدە ئۇنىڭ يىراقتىن بىزگە دىققەت قىلىپ تۇرىۋاتقانلىقىنى سېزەتتىم. نېمىشقىكىن ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن بىرەر شۇملۇقنى هامان سىزىپ تۇراتتىم.

ـ ئۇ كام، دېدى بىر كۈنى ئۇ يېنىمىزغا كېلىپ پەمىدۇر تىزىۋاتقان كامىلنى نوقۇپ تۇرۇپ، ـ مۇ شۇنداق يۈرۈۋەرمەكچىمۇ سىلەر؟ ماۋۇ پىيا «توپ تارقىتىش بازىرى» دېگەننىڭ ئىگىسىنى يوق، بىز نىملا ئىش قىلساق ھېچكىمنىڭ كارى يوق، دەپ قالدىڭلارما؟ بۇ دېگەن سودا قىلىدىغان يەر! ھەممىمىز پاكىز يەر دەسسەپ، ئۆزىمىزگە ئىگە بولۇپ يۈرمىسەك بولمايدۇ! سىلەرگە دېمىگەن بىلەن نەچچەيلەن سىلەردىن نارازى بولۇشۇپتۇ «يا نىكاھ ئوقۇتۇپ، پاكىز يۈرۈشسۇن، ياكى ماۋۇ بازاردىن يوقالسۇن»دەيدۇ دېدى ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن.

ـ ماقۇل ئاكا، ـ دېدى كامىل ئېغىر خۇرسىنىپ قويۇپ، بىزمۇ ماۋۇ قولىمىزدىكى مال تۈگىگەندە نەچچىڭلارنىڭ گۇۋاھلىقىدا نىكاھىمىزنى ئوقۇتىۋېلىشنى ئويلىشىۋاتىمىز.

ـ ھە ئۇنداقتا ياخشى! لېكىن، نىكاھنىغۇ ئوقۇتارسىلەر، نەدە تۇرماقچىسىلەر؟ نىكاھ ئوقۇتقان كۈنى تالادا ياتامسىلەر؟ ھى ھى ھى، ـ ئۇ تولىمۇ يىرگىنىشلىك ھالدا سەت ھىجايدى.

ـ «تىرىككە ئۆي تېپىلىدۇ، ئۆلۈككە گۆر» دەپتىكەن، ـ دېدى كامىل جاۋابەن، بىزگىمۇ ياتقۇدەك يەر چىقار. ئۈستەڭ بويىغا لاپاس تىكىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتىمىز.

ئۇ «ھىم» دەپ دىمىقىنى قېقىپ قويۇپ يوقالدى.

ـ مۇشۇ ئادەم كۆزۈمگە پەقەت سىغمايدۇ، ـ دېدى پاتەمخان ئاچا ھاشىمجان لوبەن يىراقلاپ كەتكەندە، ـ نەچچە يىلدىن بېرى بۇنىڭ قولىدىن بىرەر ئادەمگە ياخشىلىق كەلگىنىنى كۆرۈپ باقمىدىم. نىيىتى قارا نېمە بۇ! ئادەم چېقىشتۇرىدىغان، تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزدەيدىغان ھەممە ئىش مۇشۇنىڭدىنلا چىقىدۇ. مەن دەسلەپتە كەلگەندە تۆت كۈن سېسىپ كەتكەن پىيازلىرىنى ئاقلىشىپ بەرسەم بىر تىيىن بەرمىگەننى ئازدەپ «قولى ئەگرىكەن، يۈرتىدا خەقنىڭ پۇلىنى ئېلىۋېلىپ قايتۇرماي ئېرى بار تۇرۇپ قېچىپ چىققان خوتۇنكەن» دەپ ئارقىمدىن گەپ تارقىتىپ تاس قالغان بۇ يەردىكىلەرنى كۈشكۈرتۈپ مېنى قوغلىۋەتكىلى. ئىشقىلىپ ھوشيار تۇرۇڭلار، قېرىشىپلا قالساڭلار بۇنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ، ـ دېدى.

بىزمۇ ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھەرقانداق چاغدا سەگەك تۇرمساق بولمىغۇدەك دەپ ئويلىدۇق. مىچۇەن تەرەپتىن بىر ماشىنىغا يېسىۋېلەك بېسىپ كەلگەن خۇيزۇنىڭ كۆكتات ئاستىغا سالغان كونا يوتقىنىنى سوراپ ئېلىپ، ئۈستەك بويىغا ئاپىرىپ، پاختىسىنى ئاپتاپقا يېيىپ، ئەستە ـ تاشلىرىنى ئۈستەڭدە يۇيۇپ تازىلىغاندىن كېيىن كەچلىكى مەيداندا، مىلىمىزنىڭ يېنىغىلا سېلىپ، ئۈستىمىزگە قايسى كۆنى بىر كىرلىك ساتقۇچى مۇشۇ بازارغا ئەكىلىپ ساتقان پاختا رەخت ئەديالنى يېپىپ يېتىپ تىجارىتىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق.

ـ ئاپام ھەممە ئادەمنىڭ بىردىن يۇلتۇزى بولىدۇ. بىر ئادەم ئۆلۈپ كەتسە شۇنىڭ يۇلتۇزى ئاسماندىن ساقىيدۇ، ـ دەپ ھەر بىر ئاقار يۇلتۇزنى كۆرگەندە ئايەت ئوقۇيتتى دېدىممەن كېچىدە ئاسمانغا قاراپ ياتقىنىمىزدا تېزلىك بىلەن ئېقىپ، كۆزدىن يوتكەن ئاقار يۇلتۇزغا قاراپ. ـ قايسى يۇلتۇزلار بىزنىڭدۇر ھە؟!

ـ ئاۋۇ ھەممىدىن يورۇق يۇلتۇز چوقۇم سېنىڭ، ـ دېدى كامىل ئاسماندىكى ئەڭ نۇر چېچىپ تۇرغان يۇلتۇزنى ئىشارە قىلىپ.

ـ ۋاي مېڭىڭە ھەي؟ قانداقسىگە ئەڭ يورۇق يۇلتۇز مېنىڭ بولسۇن؟ ـ دېدىممەن كۈلۈپ كېتىپ.

ـ چۈنكى باشقا يۇلتۇزلارنىڭ ئەگىلىرى ئۆيىنىڭ ئىچىدە بولغاچقا تازا نۇر چاچالمايدۇ. سەن سىرتتا، مۇشۇنداق ئوچۇقچىلىقتا بىر يىگىتنىڭ يېنىدا ئوت بولۇپ يېنىپ ياتقاچقا، سېنىڭ يۇلتۇزۇڭ ھەممىدىن يورۇق بولىدۇ ـ دە؟!

ـ ئۇنداقتا يورۇق يۇلتۇزدىن ئىككىسى بىر يەردە بولۇشى كېرەكتىغۇ؟ دېدىممەن.

ـ كۆرەمدىڭمۇ يېنىمدىكى بىر يېنىپ ـ بىر ئۆچۈپ تۇرغان خىرە يۇلتۇزنى؟ ئۇ يېنىمدىكى يورۇق يۇلتۇزغا ياخشىراق پاناھگاھ تېپىپ بېرەلمەي، ئاشۇ ئوچۇقچىلىقتا قويغىنى ئۈچۈن خىجىلچىلىقتا قىزىرىپ ـ تاتىرىپ تۇرىدۇ، ـ دېدى كامىل ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلىغاندەك بوش ئاۋازدا.

ـ ئىملا بولسۇن، يېنىدا ئۇنىڭ ئۈچۈن يېنىپ تۇرىدىغان بىر يۇلتۇز بولغاچقىلا ئاۋۇ يۇلتۇزمۇ ئاشۇنداق نۇر چېچىپ تۇرالايدۇ. ئۇنىڭسىز ئۇ يورۇق يۇلتۇزمۇ بەخت ئىسسىقىسىگە تويۇنغان ھالدا پۈتكۈل جاھانغا كۈلۈپ باقالمىغان بولاتتى، ـ دېدىممەن.

ـ سېنى ئويلىغىنىمدەك ياخشى كۆڭلەرگە ئېرىشتۇرۇشۇم كېرەك ئىدى، ـ دېدى كامىل يەنە خورسىنىپ، ـ مېنى دەپ مۇشۇ جاپالارغا قېلىۋاتىسەن.

- ئۇنداق دېمەڭ كامىل، - دېدىم مەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، - سىزنى دەپلا ئەمەس ئۆزۈمنى، ئۆزۈمنىڭ خاھىشىنى دەپ، ئۆز رازىلىقىم بىلەن بۇ سەپەرگە ئاتلاندىم. ھېلىمۇ ۋە كەلگۈسىدىمۇ پۇشايمىنىم يوق. بۇ كۆڭلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ. يېنىمدا سىزلا بولسىڭىز مەن ھەممىگە كۆنۈپ كېتەلەيمەن.

ئەتىسى چۈشلەردە روزى ئاكام يېنىمىزغا كېلىپ بىزگە يېقىنلا جايدىن بىر ئېغىز ئۆي تاپقانلىقىنى ئېيتتى. كامىل ئىككىمىز ھېيتلىق ئالغان كىچىك باللاردەك شاتلىقتا قىن-قىنىمىزغا پاتماي قالدۇق ۋە روزى ئاكىغا تەكرار رەھمىتىمىزنى بىلدۈرۈپ، بازاردىن يانغاندا بىللە بېرىپ ئۆينى كۆرمەكچى بولۇپ كېلىشىۋالدۇق.

چۈشتىن كېيىن تازا قايناق بازاردا سودا قىلىۋاتاتتۇق. ئۇچىسىغا ئادەتتىكى كىيىملەرنى كىيىۋالغان نەچچە كىشى كېلىپ ساقچى كېنىشكىسىنى كۆرسىتىپ كامىلنى «ئاخشام بۇ يەردىكى بىر سودىگەرنىڭ ماللىرى يوقىلىپ كېتىپتۇ. سېنىڭ شۇ ئەتراپتا يۈرگىنىڭنى كۆرگەنلەر بار ئىكەن، بىز بىلەن يۈر!» دەپ ئالدىغا سېلىپ ماڭدى.

بېشىمدىن بىر چېلەك سوغۇق سۇنى قويىۋەتكەندەك ئەندىكىپ كەتتىم ۋە ئۇلارغا «نىمىشقا ئەھۋالنى ئېنىقلىماي تۇرۇپلا ئادەم تۇتىسىلەر؟كامىل باشقىلارنىڭ مېلىغا قول ئۇزارتىدىغانلار ئەمەس» دەپ يىلىنىپ-يالۋۇرۇپ كامىلغا ئېسىلىۋالدىم. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرى «بىزمۇ شۇ ئەھۋالنى ئىگەللەيمىز دەپ كەلدۇق. ئۇنىڭدىن سورايدىغان بەزى گەپلەر بار» دېدى قوپاللىق بىلەن. كامىل «ئەنسىرىمە، ھېچ ئىش بولمايدۇ، قورسىقىمنىڭ ئاغرىشى يوق، ھېلىلا قايتىپ كېلىمەن. روزى ئاكامنى ئىزدىگىن» دېدى ۋە مېنىڭدىن ئەنسىرەپ كەينىگە تەكرار قاراپ «ئەنسىرىمە،ئەنسىرىمە جۇمۇ!» دەپ قويۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا چۈشۈپ ماڭدى.

تۇرغان جايىمدا روھىم چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك قانچە ئۇزۇن ئېسىمنى يوقىتىپ تۇرغىنىمنى بىلمەيمەن. ۋاراڭ-چۇرۇڭنى ئاڭلاپ ئولىشىۋالغانلارنىڭ ئارىسىدىن روزى ئاكام ئالدىراش چىقىپ يېنىمغا كەلدى ۋە «نىمە ئىش بۇ؟ قانداق ئىش بولۇپ كەتتى؟» دەپ سورىدى جىددىيلىشىپ. مەن بولغان ئەھۋالنى ئۇنىڭغا ئېيتىۋېتىپ غايىپ بىر ۋەھىمىنىڭ تۇرتكىسىدە ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي ئاۋازىمنى قويۇۋېتىپ يىغلاپ كەتتىم.

- ئاھاي، ھەي سىڭلىم يىغلىماڭە، يىغلىماي گەپ قىلىڭ دەيمەن، - دېدى روزى ئاكام تېخىمۇ جىددىيلىشىپ، - ھەممە ئىش ھامىنى ئايدىڭلاشماي قالمايدۇ. ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىپ، جان بېقىۋاتقان يۇۋاش مۇساپىرغا قارا سۇۋاپ، بىكاردىنلا چېقىشتۇرغان شۇ مۇناپىقنىڭمۇ خۇدايىم ئۆزى

جاجىسىنى بېرىدۇ. توۋا دەيمەن، بۇ بالا ھېچكىمگە يامانلىق قىلمىسا يە؟ ياكى بىرەرسىنىڭ يەۋەتقان ئېشىنى تارتىۋالمىسا؟ مۇساپىرچىلىقنىڭ دەردىنى تارتقىلى قويسا بولمامدۇ بۇ خەق؟ يىغلىماي تۇرۇڭ. مەن بازارلىق ساقچىخانىغا بېرىپ سۈرۈشتۈرۈپ باقاي. ـ دەپ ماڭدى روزى ئاكا.

مەنمۇ كۆكتاتلارنىڭ ئۈستىگە بىر تال تاغارنى تاشلاپ قويۇپلا ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ بازارلىق ساقچىخانىنىڭ ئالدىغا كەلدىم.

ساقچىخانىنىڭ ئىشىكىدىن كىرىدىشىمىزگىلا چوڭ زالنىڭ ئىشىكى تۈۋىدىكى ئۈستەلدە ئولتۇرغان بىرەيلەن بىزنى توسىۋېلىپ ئىچكىرىگە كىرگىلى قويمىدى. روزى ئاكا ئۇنىڭغا ئەھۋالنى يېنىش ـ يېنىشلاپ چۈشەندۈرگەندىن كېيىن ئۇ:«مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇڭلار، تېخى بىر تەرەپ قىلىنمىدى» دېدى قوپاللىق بىلەن. روزى ئاكام ھەر بىر ساقچى ئىشىكتىن كىرسە ياكى چوڭ زالنىڭ چۆرىسىنى بويلاپ قاتار تۇرغان ئىشخانىلاردىن بىرەر سى چىقسىلا ئالدىغا يۈگرەپ بېرىپ كاملىنى سورايتى. نىمە ئىش بولغانلىقىنى سۈرۈشتۈرەتتى ۋە ئۇخشاشلا «ساقلاپ تۇرۇڭلار» دېگەن سۆزدىن ئامالسىزلىنىپ يېنىمغا كىلىپ ئولتۇراتتى. مەن بۇ دۇنيادىكى بىردىن بىر ھمايىچىمدىن تۇيۇقسىزلا ئايرىلىپ قالماسلىقىمنى ئاللادىن تىلەپ، ئىچى ـ ئىچىمدىن قىيان كەبى بېسىپ كىلىۋاتقان يىغامنى توختىتالماي، بۇ ئىشلارنىڭ تىگىگە يېتەلمەي تىتىلداپ ئولتۇراتتىم.

ـ يىغلىماڭ سىڭلىم، دەپ قويۇاتتى روزى ئاكام پات ـ پات ماڭا تەسەللى بېرىپ، خاتىرجەم قىلىشقا ئورۇنۇپ، ـ يىغا دېگەن يىغا چىللايدۇ. يەنە بىر ئاز ساقلاپ باقايلى.

خىزمەتچىلەرنىڭ ئىشتىن چۈشۈش ۋاقتى بولۇپ قالغاندا ئەڭ ئىچكىرىدىكى ئىشخانىدىن بىرەيلەن چىقىپ:

ـ كاملىنىڭ ئۆيىدىكىلەر بۇ ياققا كىرىڭلار، ـ دېدى.

روزى ئاكام بىلەن ئىككىمىز دەرھاللا ئۇ ساقچى ئىشارەت قىلغان ئىشخانىغا كىردۇق. ئىشخانىدىكى ئۈستەلنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئولتۇرغان ئىككى مۇزچىراي ساقچى بىزگە مۇنداقلا قاراپ قويغاندىن كېيىن:

ـ سىلەر كاملىنىڭ نىمىسى؟ ـ دەپ سورىدى .

ـ ھە، مەن ئۇنىڭ نەۋرە ئاكىسى بولىمەن. بۇ ياق ئۇنىڭ ئايالى بولىدۇ، ـ دېدى روزى ئاكام ئۆلارغا قول قوشتۇرۇپ تۇرۇپ جاۋاپ بېرىپ.

ـ بىرەيلەن ئۈنىڭ ئاخشـــــام مال يوتكەن لاپاس ئەتراپىدا يۈرگىنىنى كۆرگىنىنى مەلۇم قىلغاندىن سـىرت، ئۈنىڭ بىر قىزنى ئالداپ ئېلىپ قېچىپ كىلىپ، قانۇنسـىز بىرگە تۇرىۋاتقانلىقىنى تەكرار ئىنكاس قىلغان ئىدى. قارىغاندا ئۇ قىز سـىز ئوخشـايسـىز؟ نەدىن كەلدىڭلار؟ دەپ سـورىدى ساقچى مەندىن.

ـ ھە...ھە...بىز XX دىن كەلگەن. رەسمىيەتلەرنى پات يېقىندا بېجىرمەكچى ئىدۇق، ـ دىدىم مەن دۇدۇقلاپ تۇرۇپ.

ـ نەچچە يا شقا كىردىڭىز؟ ئۆز ئىختىيارىڭىز بىلەن ئۈنىڭ بىلەن بىرگە كەلگەنمۇ؟ ـ دەپ سورىدى ساقچى يەنە.

ـ يىگىرمە بىرگە، ـ دەپ جاۋاپ بەردىم مەن يەرگە قاراپ تۇرۇپ، ئۆز ئىختىيارىم بىلەن.

توۋا ساقچىخانا دېگەننىڭ شۇنچە مەرى سوغۇق ۋە مۇدھىش سۈرلۈك بولىدىكەنكى، ئادەمنى سۈر بېسىپ تىللىرىمۇ كالۋالىشىپ كىتىدىكەن. سۈرلۈك ساقچىلارنىڭ قوپال سۇئاللىرى خېلى ئۇزۇن داۋاملاشتى.كىملىكلىرىمىزنى قايتا ـ قايتا كۆرگەندىن كىيىن:

ـ سىلەر قايتىڭلار بىز ئۈنىڭ ئىشىنى سۈرۈشتۈرگەندىن كىيىن يا قويۇپ بېرىمىز، ياكى يۇقىرىغا يوللايمىز، خەۋىرىمىزنى كۈتۈڭلار، ـ دىدى.

روزى ئاكام ئۇلارغا يىلىنىپ ـ يالۋۇرۇپ، كاملىنىڭ توغرا نىيەتلىك بالا ئىكەنلىكىنى، ئۇنى قويىۋەتسـە ئۇلارنىڭ ياخشـىلىقىغا ئۆزىنىڭمۇ قاراپ تۇرمايدىغانلىقىنى قايتا ـ قايتا تەكرارلاۋاتاتتى، ئىشىك چىكىلىپ ياشىراق بىر سـاقچى كىرىپ كەلدى ۋە ئاخشـامقى يوتكەن ماللارنى ئوغرىلىغان ئوغرىنىڭ تۇتۇلۇپ كىلىنگەنلىكىنى ئېيتتى. ئولتۇرغان ئىككى سـاقچى بىر ـ بىرىگە قاراپ قويۇپ چىقىپ كىتىشتى ۋە ئالاھەزەل ئىككى سائەتلەردىن كىيىن قايتىپ كىرىپ بىزگە كاملىنىڭ ئوغرلىق جىنايىتى گۇماندارلىقىنىڭ بىكار قىلىنغانلىقىنى، لېكىن بىزنىڭ قانۇنسـىز بىرگە تۇرىۋاتقىنىمىزنى ھەل قىلىشـقـا، ۋاقىتلىق نوپۇس بېجىرىشـمىزگە ۋە بۇنـدىن كىيىن بىرەر خـاتـالىق ئۆتكۈزمە سلىكىمىزگە كېپىل بولغۇدەك، مۇقىم كەسپى ۋە تۇرالغۇ سى بولغان بىرەر سىنىڭ بۇ يەرگە كىلىپ كېپىل بولمىسا ئۈنىڭ ھازىرچە قويۇپ بېرىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتتى.

روزى ئاكامنىڭ مۇقىم خىزمىتى، تۇرالغۇ ئادرىسى بولمىغانلىقى ئۈچۈن كېپىللىك سالاھىيىتىگە ئىگە ئەمەس ئىكەن. سـاقچىلارغا يىلىنىپ، ئېيتمىغانلىرىمىز قالمىغان بولسـمۇ يېرىم كېچىدىن ئاشقاندا ئۇ سوغۇق ئىشكىلەردىن ئىلاجىسىز قايتىپ چىقتۇق. ئەمدىكى بىردىنبىر ئامال ساقچىلار

ئېيتقانداق بىرەر ھامىنى تېپىپ كىلىپ كاملىنى ئېلىپ چىقىش ئىدى. لېكىن، بۇ يەردە ئەمدى كىمنىمۇ ئىزدەرمىز؟

روزى ئاكام بازارنىڭ ئالدىغا كەلگۈچە ئۈنچىقمىدى ۋە سىمنوت تاختاينىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ موخۇركىسىنى يۆگەپ، كۈچەپ نەچچە تارتقاندىكىن كيىن ھۆتىلىپ تۇرۇپ:

- بۇ ئىشلارنى تېرىغان ئادەمنىڭ مەقسىدىمۇ بىزنى يالۋۇرتۇپ، ئۆزىنى تونۇتۇشىپتۇ. «ئىگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەپتۇ» دىگەن گەپ بار، - دىدى ۋە بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا بىر قارىۋېتىپ ، - ھاشىمجان لوبەننى ئىزدەيلى، - دىدى.

- ھاشىمجان لوبەن؟ ئۇنىڭ بۇ ئىش بىلەن قانداق ئالاقىسى باردۇر؟ كاللامغا چاقماق تېزلىكىدە كەلگەن بۇ سۇئالغا يەنە شۇنچە تېز جاۋاپ تاپقاندەك بولدۇم ۋە لاســـــدە ئولتۇرۇپلا قالدىم. ئۇزىمنىڭ نەچچە قېتىم دارتمىلاپ « ھازىر باللا يول تېپىپ كەتتى. بىزدەك ئاكىلىرىڭغا ھاجىتى چۈشمەيدۇ، شۇڭا قارارغا كۆزىمۇ يوق» دېگەندەك تېتىقسىز گەپلەرنى قىلىپ، «سىزدەك چىرايلىق قىزلار بىزنىڭ خۇتۇنلاردەك تاۋار كۆرپە ئۈستىدە يېتىشقا ئەڭ لايىق ئىدى...ئىست...ئىست توپىغا مىلىنىپ كىتىۋاتىدۇ-دە» دەپ تىللىرىنى تامشـــتىپ، كۆزۈمنىڭ ئىچىگە بىزاڭلىق بىلەن چەكچەيگىنىدە ئالىيىپ قويۇپ ئۆزۈمنىڭ ئىشـــنى قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن كارىم بولمىغاندىن كيىن زەھەرخەندىلىك بىلەن سەت ھىجاراپ قويغانلىقىنىڭ نەتىجىسى مۇشۇكەندە؟

ئامالسىزلىقنىڭ ئارقىسىدا باغلانغان ئېغىر گەۋدەمنى سۆرەپ روزى ئاكامغا ئەگىشىپ ھاشىمجان لوبەننىڭ لاپىسىنىڭ ئالدىغا كەلدىم.لاپاس ئىشكىگە سىلىنغان قۇلپىنى كۆرگەندىن كيىن ئۇنىڭ بۈگۈن لاپاستا ياتمىغانلىقىنى پەملەپ ئۇنى ساقلاپ ئولتۇردۇق. ئۇزۇن ئۆتمەيلە تەرەپ-تەرەپتىكى تىجارەتچىلەر ئۆيغىنىشـــپ لاپاســـلىرىنىڭ ئىشـــكلىرىنى ئېچىشـــپ بىر ئازدىن كيىنلا باشـــلىنىپ كىتىدىغان سەھەرلىك بازارنىڭ تەييارلىقلىرىنى باشلىۋەتتى.

قېرىشـــقاندەك ھاشـــىمجان لوبەن بۈگۈن كىچىكىپ كەلدى. ۋە لاپاســـنىڭ ئىشـــكىنى ئاچقاچ بىزگە «ھە، بۇ يەردە تۇرۇپ كىتىپســــلەرغۇ؟ بۈگۈن مىنىڭ يوقلىقىمنى چاندۇرماي دۇكىنىمغا قاراپ ئولتۇردۇڭلارما؟» دەپ قويۇپ بىز گەپ باشـــلاپ بولغۇچە لاپاس ئىچىگە كىرىپ كەتتى. روزى ئاكام ئۇنىڭ ئارقىدىن لاپاس ئىچىگە كىرىپ، بولغان ئىشـــلارنى بىرەر قۇر ئېيتقاندىن كيىن ئۇنى ئىزدەپ كىلىشتىكى سەۋەبىمىزنى ئېيتتى.

- ھە شـــۇ، بىز لازىم بولمىســـاق بۇ تەرەپكە قاراپ قويۇشـــقمۇ ۋاقتىڭلار يىتەمتى؟ - دىدى ئۇ كۆرەڭلىك بىلەن.

مەن لاپاسنىڭ سىرتىدا ئۇنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىمغانغا سېلىپ تۇراتتىم. روزى ئاكام ئۇنىڭغا يارەملىشىپ ماللىرىنى لاپاس سىرتىغا يۆتكىشىپ بەرگەندىن كېيىن «ئۇكام بىر ياخشىلىق قىلىپ قويساڭ، بىزدىن يانمىسا خۇدايىمدىن يانار. بۇ بىچارىلەرنىڭمۇ بۇ يەردە بېشىنى سىلىغۇدەك ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى يوق» دەپ يىلىنىۋىدى، ھاشىم لوبەن: «مەن شۇ بېشىنى سىلاي دەپ، ياتىدىغانغا يەر، يەيدىغانغا ئاش بەرسەم، ئۆزلىرىچە قۇچاغلىشىپ ياتقىلىرى كېلىپ، مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىدا ھېچكىمنى كۆزگە ئىلىشماي، تاھارەتسىز يۇرگەننىڭ ئاقىۋىتى بۇ. تويسۇن!» دىدىخۇددى بىز ئۇنىڭ ئالدىدا شۇنچە گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك ۋەز ئوقۇپ.

بۇ ئاھانەتتىن پۈتۈن بەدىنىم تىترەپ كەتكەن بولسىمۇ يەنىلا ئاڭلىماسقا سېلىپ تۇردۇم. روزى ئاكام ئۇنىڭغا خېلى يالۋۇرۇۋىدى، ئۇ ئاخىرىدا «كېپىل بولۇش دېگەن كىچىك ئىش ئەمەس. كېيىن بىرەر ئىش بولسىلا بۇلارنىڭ ئورنىدا مەن جاۋاپكار بولىدىغان گەپ» دەپ ماڭا بىر قارىۋېتىپ، «بوپتۇ بۇلار قىلغاننى مەن قىلماي، چۈشتىن كېيىن سودا بېسىققاندا ساقچىخانىغا بېرىپ باقىلى» دىدى.

بىز ئۇنى ساقلىغاچ مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تۇنۇگۇن قالغان ماللارنى روزى ئاكام بىلەن بىر ئاماللارنى قىلىپ سېتىپ تۈگىتىپ يەنە ھاشىم لوبەننىڭ لاپىسىنى ئالدىغا كىلىۋىدۇق، ئۇ روزى ئاكامنى بازاردىن ئىككى بېكەت يىراقلىقتىكى ئا شخانىغا كۆكتات ئاپىرىپ بېرىپ كېلىشىنى ئۇنىڭغۇچە ئۆزىنىڭمۇ بۇ يەردىكى ئىشلىرىنى تۈگىتىپ ساقچىخانىغا بارىدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئىككى تاغار كۆكتاتنى ئۈچ چاقلىق ۋېلىسىپتكە ئارتىپ يولغا سالدى. مەن پاتەمخان ئاچىنىڭ يايمىسى تەرەپكە بېرىپ ئولتۇرۇپ تۇرماقچى بولۇپ مېڭىۋىدىم ھاشىمجان لوبەن «خېنىم! خاپا بولمىسىلا ماۋۇ لاپاس ئىچىدىكى شۇپەكلەرنى بىر تازىلىشىپ بەرگەن بولسىلا ئىشىمۇ بالدۇرراق تۈگەيتى. يىگىتلىرىنىڭ قېشىغىمۇ تېزرەك بارالايتۇق» دىدى تەنە قىلىپ.

مەن بىر ئاز ئويلانغاندىن كېيىن ئۇنچىقماي لاپاس ئىچىگە كىرىپ قولۇمغا سۇپۇرگىنى ئالدىم. يەردىكى چېچىلىپ ياتقان كۆكتات شۇپۇكلىرىنى چىگە تاغارغا قاچىلاۋاتاتتىم ساغرامغا تەككەن قولدىن چۆچۈپ بېشىمنى كۆتۈردۈم. ھا شىم لوبەن سىرىق چىشلىرىنى چىقىرىپ سەت ھجىيىپ قويۇپ قولنى تارتماستىن، نىمىدىگەن ئەۋرىشىم بەللەر بۇ؟ دەپ ھجىيىپ تۇراتتى، «تارت قولۇڭنى!» دەپ ۋاقىرىدىم ئەلەم بىلەن.

ـ ۋاي ۋۇي نىمىدىن ئۈركۈيسەن؟ ھېچكىم تۇتمىغان بەللەرمىدى ـ بۇ؟ مۇشۇنداق ياۋايىلىق قىلمىغان بولساڭ بۇ كۈنگىمۇ قالمايتىڭ، ـ دىدى ئۇ .

ـ ۋۇ ئادەم قېلىپىدىن چىققان مەرەز! دىگىنىمچە ئۇنى پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئىتتەردىم. ئۇ ياندىكى تاغارلارنىڭ ئۈستىگە چۈشكەندىن كېيىن «بۇ دۇنيادىچۇ بىكارغا ئىش يوق. ئاۋۇ ھارامتامىقىڭنى ئېلىپ چىقمەن دەيدىكەنسەن. مىنىڭ گېپىمگە كۆنسەن. بولمىسا نەگە بېرىپ كىمنى ئىزدىسەڭ ئىزدە!» دىدى ئورنىدىن تۇرغاچ.

ـ ئۆلىدىغان ئىش بولسىمۇ سەندەك ھايۋانىنىڭ ئالدىغا كەلمەسمەنا، ـ دەپ ئىشىك تەرەپكە مېڭىۋىدىم ئۇ قۇچاقلىرىنى يېيىپ ئالدىمنى توستى ۋە « ئۇنداق قىلماڭ كاملە سىزگە كۆيۈپ قالغىنىم گۇناھمۇ؟ سىزنى كۆرگەندىن بېرى گېلىمدىن غىزامۇ ئۆتمەيدۇ. ماڭا ماقۇللا دىسىڭىز مەن كاملىنى ئېلىپ چىقمەن. سىلەرگە ئۆي تېپىپ بېرىمەن. تۇرمۇشىڭىزدىن ئۆزۈم خەۋەر ئالىمەن» دەپ يىلىنىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپ شۇنداق سەسكەندىمكىن بار كۈچۈم بىلەن ئۇنى ئىتتىرىۋېتىپ ئاچچىقتىن يېرىلىپ كىتەي دىگەن جىسمىمنى سىرتقا ئاتتىم.

كۈچلۈك بىر قولنىڭ چاچلىرىمنى قاماللاپ تۇتىشىدىن چۆچۈپ ۋاقىرىۋەتتىم.

ـ ۋۇ پاسكىنا!

چاچلىرىم يۇلۇنغاندىكى ئاغرىقتىن يۇمۇلۇپ كىتىۋاتقان كۆزۈمنى كۈچەپ ئېچىپ چۆچۈپ كەتتىم. ئالدىمدا ھاشىم لوبەنىنىڭ بەتبەشىرە خوتۇنى مىنى يەۋىتىدىغاندەك ئەلپازدا ھۆرپىيىپ تۇراتتى.

ـ قاپىقىم بىكارغا تارتماپتىكەن ھە؟ كېچىدىن ئوينىشىپ تويماي كۈندۈزىمۇ قوغلىشىپ يۈرۈشتىڭما ۋۇ ھايۋانلار؟! بۈگۈن سېنى ئوينىغانغا تويغۇزىمەن! ئۇ ئۇدۇل كەلگەن يېرىمگە تېپىپ مىنى يىقىتقاندىن كېيىن ئۈستۈمگە مىنىۋېلىپ ئۇرۇشقا باشلىۋىدى، پۈتۈن بەدىنىم چىدىغۇسىز ئاغرىپ بەللىرىم ئۇنىڭ ئېغىر تىنىنىڭ بېسىمىدىن سۇنۇپ كىتىدىغاندەك چاراسلاپ كەتتى.

ھاشىم دىگەن ئىپلاس لاپاس ئىچىدىن يۈگرەپ چىقىپ ئايالىنى تارتىۋىدى. ئايال ئورنىدىن تۇرۇپ ياندىكى گىرنىڭ تېشىنى ئېلىپلا ئۇنىڭ بېشىغا بىرنى سالدى. ئۇ بېشىدىن ئوخچۇپ چىقىۋاتقان قاننى ئالقىنى بىلەن توسۇپ ئولتۇرۇپ قالدى.

بېشەم خوتۇن قولىدىكى گىر تېشىنى ماڭا ئاتماقچى بولۇۋىدى، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭنى ئاڭلاپ يىتىپ كەلگەنلەر ئارىسىدىن پاتەمخان ئاچا تېزلىكتە چىقىپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى، ـ ئىگە ـ چاقىسى يوق دەپ بۇنچە بوزەك قىلىشماڭلار، ـ دىدى پاتەمخان ئاچا ئۇ خوتۇنغا ۋاقىراپ تۇرۇپ، ـ خۇدالىق جاھان بۇ؟!

ئۇ خوتۇن پاتەمخان ئاچىنىڭ گېپىنى بۆلۈپ «بۇلارنىڭ خۇداسى بولسا مىنىڭ يوقمكەن؟ ئېرىمنى كېچە ـ كۈندۈز ئۆيگە بارغۇزماي سولىۋالسا مەن قاراپ تۇرامدىكەنمەن؟ مانا بۈگۈن نەق ئۈستىدىن چۈشۈپ تۇتۇۋالغىنىم يالغانمىكەن؟ بۈگۈن بۇ ئالۋاستىنى نەمۇ ـ نەدىن كىلىپ خەقنىڭ ئۆيىنى بۇزماقچى بولغىنىغا تويغۇزىمەن!

تووۋا بۇ جاھاندا بۇنداقمۇ تۆھمەت ـ بالالار بولىدىكەن دىسە؟ ئۇنىڭ ئاغزىغا قاراپ ھەيرانلىقتا ئۆزۈمنى نىمە دەپ ئاقلىشىمنى بىلمەي تۇرغىنىمدا ئەتراپقا يىغىلغان تىجارەتچىلەرمۇ تۇشمۇ تۇشتىن مىنى تىللاشقا باشلىدى.

ـ ئەسلىمۇ نومۇسنى بىلمەيدىغان نىمكەن بۇ. بىر ئەركىشى بىلەن مۇشۇ مەيداندىلا قۇچاغلىشىپ ياتىدۇ ، ـ ھايا دىگەن نەرسە يوق.

ـ تووۋا قىز بالا تۇرۇپ قىلىپ يۈرگەن ئىشنى.

ـ نۇمۇسنى بىلسە ئاتا ـ ئانىسىنى تاشلاپ بىر سولتەكىنىڭ ئارقىدىن قېچىپ كىلەرمىدى؟

ـ ۋاي شۇ! تۈنۈگۈن ئېرىنى تۇتۇپ كەتسە بۈگۈن خەقنىڭ دۇكىنىدا يۈرۈپتىغۇ مانا؟ بۇنداق نىملەرچۇ كىم بەش موچەن بەرسە «ياق» دىمەي كەينىدىن ماڭىدۇ.

ـ . . .

تووۋا!!! مەن بۇ كىشىلەرگە نىمە يامانلىق قىلغان بولغىيدىم؟ قاچانلاردا بۇلار ماڭا بۇنچە ئۆچ بولۇشۇپ كەتكەندۇ؟ تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرىشى بىلەن ئېغىر كۈنلەردە قالسامۇ ئۆزۈمگە يۈز كىلەلمىگۈدەك ئىش قىلىپ باقمىغان ئىدىمغۇ؟ كامىل بىلەن مەيداندا يېتىپ ـ قوپۇپ يۈرگىنىمىز راست. لېكىن بىز تېخى شەرىئەتكە مۇخالىپ ئىش قىلىپ سالمىغان ئىدۇققۇ؟ مەن تېخىچە ئېپپىتىم بىلەن يۈرگەن بىر قىزغۇ؟ ئاھ خۇدا بۇ ھەقىقەتنى كىم چۈشىنەر؟ كىم بىزگە ئىشىنەر؟

ـ بولدى قىلىڭلار!!! ـ بار كۈچۈم بىلەن ۋاقىرىدىم. ئەتراپتىكىلەر سۆزلىرىنى توختىتىپ ماڭا ھەيرانلىقتا قاراشتى.

ـ مەن ھېچقانداق خاتالىق ئۆتكۈزمىدىم. كامىل ئىككىمىز ئەخلاققا مۇخالىپ ھېچ ئىش قىلغىنىمىز يوق! بىز پاك! ئۇنى ساقچىلارغا ھاشىم لوبەن تۇتۇپ بەردى. ئامالسىز ئۇنىڭ ئالدىغا كامىلنى قۇتقۇزىۋېلىش ھەققىدە ياردەم سوراپ كەلسەم ، ماڭا بولمىغۇر تەلەپ قويدى. مەن ئۇنىڭ تەلپىگە كۆنمەي بۇ يەردىن كىتىش ئۈچۈن ماڭغىنىمدا ئۇنىڭ خوتۇنى كىلىپ مىنى قارىلىدى. ئۇنىڭ ئاخشام ئۆيگە قايتمىغىنىنىڭ مەن بىلەن ھېچ ئالاقىسى يوق! مەن ئاخشام كېچىچە روزى ئاكام

بىلەن ساقچىخانىدا يۈردۈم. ئىشەنمىسەڭلار روزى ئاكام ماڭا گۇۋاھ بولالايدۇ! سىلەرگە مىڭ چۈشەندۈرسەممۇ بىكار ئوخشايدۇ. شۇنچە ئادەم پاتقان بۇ چوڭ بازارغا مەن پاتمىغان بولسام بۇ يەردىن كېتەي. لېكىن مىنىڭ ئۈستىمدىن بۇنداق تۆھمەتلەرنى توقىماڭلار! ـ ئاۋازىمنى بولۇشىغا قويۇۋېتىپ يىغلاپ تۇرۇپ قانچىلىك سۆزلىگىنىمنى بىلمەيمەن. ئەتراپتىكىلەر بىر ـ بىرلەپ تارقاشقا باشلىدى. ھاشىم دىگەن ئىپلاسنىڭ خوتۇنىمۇ بىرنىمىلەرنى دەپ غودۇراپ قويۇپ ئېرىنى شىپاخانا تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى.

يۈگرەپ چوڭ يولغا چىقىپ، بۇ ئازارچىلىقتىن، خورلۇق ـ ئاھانەتتىن يىراقلاپ كېتىش ئۈچۈن بار كۈچۈم بىلەن يۈگۈردۈم.

كۆزلىرىمدىن ئۈزۈلمەي تۆكۈلۈۋاتقان ياشلىرىمنى باياتىن ھاشىمنىڭ بېشىدىن چىققان قان چاچراپ كەتكەن يەڭلىرىمگە سۈرتكەچ يۈزلىرىممۇ قان يۇقى بولۇپ كەتكەن بولسا كېرەك يولدا ئۇچرىغانلار ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ يىغلاپ كېتىۋاتقان، كىيىملىرى، يۈز ـ كۆزلىرى توپا ـ لاي ۋە قان يۇقى بولۇپ كەتكەن ماڭا قاراپ ھەيرانلىقتا ياقىلىرىنى چىشلىشەتتى.

شۇ ھالەتتە نەگە بېرىشىمنى، نىمە قىلىشىمنى بىلمەي مەقسەتسىز يۈگرەپ كېتىۋېتىپ بىر نەرسىگە قاتتىق سوقۇلغىنىمنىلا بىلىمەن پۈتۈن ئالەم قاراڭغۇلىشىپ، تىنىم ئاستا ـ ئاستا ئارام تېپىشقا باشلىدى.

كۆزۈمنى ئاچقىنىمدا ئاپئاق كىرلىكلەر قاپلانغان بالنىست كارۋىتىدا يېتىپتىمەن. پۇت ـ قوللۇمنى مىدىرلاتقۇدەكمۇ كۈچۈم يوق، ھالسىز ھالەتتە ئىكەنمەن. ئاستا بېشىمنى بۇراپ يان تەرىپىمگە قارىدىم. كۆز ئالدىمدا ماڭا قاراپ ئۈنسىز كۆز يېشىنى تۆكۈۋاتقان بىر تونۇش سىمانى كۆرگەندەك بولدۇمىيۇ، كۆزلىرىم يەنە ئىختىيارىمسىز يۇمۇلۇپ كەتتى.

پۈتۈن كۈچۈمنى يىغىپ كۆزۈمنى ئېچىپ بايىقى سىمانى قايتا كۆرۈشكە تىرىشساممۇ نەچچە تۈننا ئېغىرلىقتىكى نەرسىدە باستۇرۇپ قويغاندەك ئېغىرلىشىپ كەتكەن قاپاقلىرىمنى ئېچىشقا پەتلا ماغدۇرۇم يەتمىدى. مەن نىمە بولغاندىمەن؟ بۇ دوختۇرخانىدەك قىلىدۇ، ماڭا زادى نىمە بولغاندۇ؟ ماڭا قاراپ ئولتۇرغان كىم بولغىيتى؟ ئەجەپلا تونۇشقۇ؟كامىل نىمە بولۇپ كەتكەندۇ؟ مەن بۇنداق يېتىپ قالغىلى قانچىلىك ۋاقىت بولغاندۇ؟ دېگەندەك خىياللار تېزلىك بىلەن كاللامدا ئالمىشىپ ، ئاجىز نىرپىلىرىمنى ھالسىرتاتتى.

ـ كامىلە! جېنىم ئاداش كۆزۈڭنى ئاچقىنە؟

بۇ ئاۋاز تونۇشلىغۇ؟! بايىقى غۇۋا تونۇش سىما بىلەن بۇ ئاۋازنى بىرلەشتۈرۈپ يېنىمدا ئولتۇرغىنى، تىترەك ئاۋازدا ئىسمىمنى چاقىرىۋاتقىنىنىڭ شەكىلە ئىكەنلىكىنى جەزملەشتۈردۈمىيۇ شۇنچە كۈچەپمۇ يەنىلا ئېغىر قاپاقلىرىمنى يېرىپ، كۆزلىرىمنى ئاچالمىدىم. «شەكىلە، جېنىم دوستۇم قانداق بولۇپ بۇنچە چوڭ شــەھەردە مۇشــۇ ھالدا ئۇچرىشــىپ قالغاندىمىز ـ ھە؟ ســەن قانداق بولۇپ مىنىڭ يېنىمدا بولۇپ قالدىڭ؟ شــۇ تاپتا ماۋۇ جانســىــز كالپۇكلىرىمنى مىدىرلىتالىســـام، كۆزلىرىمنى ئاچالىسام ئىدىم، مىنى باسقان بۇ كۈلپەتلەرنى ساڭا سۆزلەپ بەرسەم، بوينۇڭغا ئېسىلىپ قانغۇچە يىغلىۋالسام قانچىلىك يېنىكلەپ كىتەر ئىدىم ھە؟!»

ـ ئەنســىرىمەڭلار، خەتەرلىك باســقۇچتىن ئۆتۈپ كەتتى، ـ دىگەن ســۆزنى ئاڭلىغاندەك بولدۇم ۋە كۆزلىرىمنى كۈچەپ ئاچتىم. ئاق خالاتلىق دوختۇر بىلىكىمدىكى تەكشــۈرۈش ئەســـۋابىنى يىغىشتۇرغاچ يېنىمدىكىلەرگە تەسەللى بېرىۋاتاتتى. ئەتراپىمدىكى ھەممە نەرسە خىرە كۆرۈنىۋاتقان ئاجىز كۆزلىرىمنى يۆتكەپ، شــەكىلەگە قاراپ ئۈنســىز ئۈمچەيدىم. كۆزلىرىمىز بىر ـ بىرىگە تويماي قارا شتى. بۇ قارا شلارغا مىڭلىغان سۇئالالار ۋە سېغىنىشلار سىڭگەن ئىدى. توختاۋسىز ئېقىۋاتقان ياشلىرىم قۇلاقلىرىمنى بويلاپ پەسكە ساقىپ، ياستۇقۇمنى ھۆلدەۋاتاتتى.

ـ كامىلنى. . .كامىلنى قۇتقۇزىۋېلىڭلار، ـ دىدىم زور غەيرەتتە ئېغىز ئېچىپ.

ـ كامىل؟ئۇ نەدە؟ ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولدىمۇ؟ ـ دەپ ئەنسىزلىك بىلەن سورىدى شەكىلە تېخىمۇ يېقىن كىلىپ.

ـ ئۇ تۆتىنجى كۆۋرۈكتىكى مۇەـ چۇە، كۆكتــات توپ تــارقىتىش بــازىنىــڭ يېنىــدىكى ساقچىخانىدا. . .يەرلىك بىرەرسى كېپىل بولسا قويۇپ بېرىلەتتى، ـ دىدىم مەن ۋە بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى زەئىپ ئاۋازىم بىلەن بىرەر قۇر سۆزلەپ بەردىم.

ـ بولدى قالغان گەپلەرنى سەل ئەسلىڭگە كەلگەندە دىيەرشەيلى، ـ دىدى شەكىلە ۋ ەيېنىدا بىزگە ئېزچىل قاراپ نىمە قىلىشنى بىلمەي تۇرغان كىشىگە «يۈرۈڭ بىز بېرىپ كىلەيلى» دىدى.

ئۇ سېستىرانى چاقىرىپ ماڭا ياخشى قاراپ قويۇشنى جېكىلىگەندىن كىيىن چىقىپ كەتتى.

كىشــىلىك ھايات ئىنســاننى قايســى قىســمەتلەرگە دۇچار قىلسۇن يەنىلا بىر چىقىش يولى ئاتا قىلىدىكەن. مۇشۇنداق ھالدا شەكىلەنى ئۇچرىتىپ قالغىنىمدىن سەل تە سەللى تاپقان بولسامۇ ماڭا قاراڭغۇ بولغان ئۆزۈمنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى، كامىلنىڭ ئەھۋالى يېرىم بىھۇش نېرۋىلىرىمنى تېخىمۇ ھالسىرىتاتتى. شۇنچە كۈچەپمۇ بەدىنىمنى پەقەتلا مىدىرلىتالمىدىم. ئوڭ پۇتۇمنىڭ گىپىس بىلەن قاتۇرۇلۇپ ئېســىپ قويۇلغانلىقىنى كۆردۈم. ســېســترا قىزدىن بىلىشــىمچە، مەن تۈنۈگۈن

كەچتە بىھوْش ھالەتتە دوختۇرخانىغا ئەكىلىنگەندىن كېيىن شەكىلە مىنىڭ سىڭلىم ئۆرنىدا رەسمىيەتلەرگە قول قويغاچقا جىددى ئوپراتسىيە تاڭ ئاتارغا يېقىن تاماملىنىپتۇ. داس سۆڭىكىم ۋە ئوڭ پۇتۇم سۇنغاندىن سىرت بۆرىكىممۇ زەخىملىنىپتۇ...

شەكىلەر ئىشىكتىن كىرىشىگە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كامىلنىڭ كىرمىگىنىدىن ئەنسىرەپ ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قارىدىم.

- ئاداش كامىلنى ئەتىگەن قويۇۋېتىپتىكەن، - دېدى شەكىلە ماڭا يېقىن كىلىپ، - ئۇ نەلەرگە باردۇ؟ سىلەر نەدە تۇرىۋاتىسىلەر؟

مەن ھازىرچە تۇرغۇدەك يېرىمىز يوق، بازار مەيدانىدا يېتىپ-قوپۇپ يۈرۈپ تىجارەت قىلىۋاتقىنىمىزنى شەكىلەگە ئېيتتىم ۋە تېز بازارغا بېرىپ روزى ئاكامنى ئىزدەپ كامىلنى سۈرۈشتۈپ بېقىشىنى ئۆتۈندۇم. شەكىلە ماقۇل بولۇپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئەنسىزلىك بىلەن ئىشىككە تەلمۈرۈپ ياتتىم. ناركوزنىڭ تەسىرىدىن بولسا كېرەك تۇرۇپ-تۇرۇپلا ئەس-ھوشۇمنى يىغالماي خىياللىرىم قالايمىقانلىشىپ ئۇيقۇ باساتتى. ئاردىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتكىنىنى بىلمەيمەن. ئىشىكنىڭ ئېچىلغىنىنى ئاڭلاپ تېزلىكتە كۆزلىرىمنى ئاچتىم. ئىشىكتىن شەكىلە بىلەن ھېلىقى كىشىدىن باشقا روزى ئاكام كىرىپ كەلدى. كامىل يەنە يوققۇ؟!

روزى ئاكام يېنىمغا كىلىپ ئەھۋال سورىغاندىن كېيىن ئېسىقلىق پۇتۇمغا قاراپ ئېغىر خۇرسىنىپ قويۇپ، تۈنۈگۈن ھاشىمجان لوبەن بۇيرىغان كۆكتاتلارنى جايىغا ئاپىرىۋېتىپ قايتىپ كىلىپ ھا شىملارنىڭ لاپەسىنىڭ تاقاقلىق تۇرغىنىنى، بازاردىكىلەردىن بولغان ئەھۋالنى بىلگەندىن كېيىن مىنى ئەتراپتىن خېلى ئىزدەپمۇ تاپالماي ساقچىخانىغا كەلسە ئۇ يەردىمۇ يوقلۇقىمنى، ساقچىلارنىڭ 24 سائەت ئىچىدە كېپىل بولغۇچىنى تېپىپ كامىلنى ئېلىپ چىقىپ كىتىڭلار دېگىنىنى، ئاخشامدىن بېرى بىر تەرەپتىن مىنى سۈرۈشتۈرگەچ بىر تەرەپتىن كېپىل بولغۇدەك ئادەم ئىزدىگىنىنى، بۈگۈن ئەتىگەندە بازاردىكى باراتجاننى كېپىل قىلىپ كامىلنى ئېلىپ چىقىش ئۈچۈن بارغىنىدا ساقچىخانىدىكىلەرنىڭ كامىلنى ھازىرلا قويۇۋەتكەنلىكىنى بىلىپ بازارغا بېرىپ ئۇنى سۈرۈشتۈرسە ئۇنىڭمۇ بازارغا كىلىپ پاتەمخان ئاچىدىن روزى ئاكامنى ۋە مىنى سۈرۈشتۈرۈپ بولغان ئىشلارنى بىلگەندىن كېيىن مىنى ئىزدەپ چىقىپ كەتكىنىدىنى خەۋەر تېپىپ، ھەر ئىككىلىمىزنىڭ نەدىلا بولساق يەنە شۇ يەرگە قايتىپ بېرىشىمىزنى جەزىملەشتۈرۈپ ساقلاپ ئولتۇرغىنىنى ئېيتتى.
كامىل نەگىمۇ كەتكەندۇ؟ئۇ مىنىڭدىن قانچىلىك ئەنسىرىگەندۇ ھە؟ - دېدىم مەن ئۆز-ئۆزۈمگە.

- ئەنسىرىمەك سىڭلىم، - دېدى روزى ئاكا، - بۇ قىز مېنى ئىزدەپ بېرىپ سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى ئېيتقاندىن كېيىن پاتەمخانىغا سىز تۇرۇشلۇق دوختۇرخانىنىڭ ئادرېسىنى يېزىپ، كامىل كەلسە بېرىپ قويۇشىنى تاپىلاپ قويۇپ كەلدۇق. كامىل چوقۇم يەنە ئۇ بازارغا بېرىپ پاتەمخاندىن سىزنى سۈرۈشتۈرىدۇ. بەلكىم بۇ چاققا خەۋەر تېپىپ بولۇپ بۇ تەرەپكە كېلىۋاتقاندۇ.

ناركوزنىڭ تەسىرى ئاستا - ئاستا يوقىغانسېرى كۆيۈشۈپ ئاغرىۋاتقان ئاجىز بەدىنىمنىڭ ئاغرىق ئازابىغا كامىلنىڭ تېخىچە بىرەر خەۋىرىنى بىلەلمىگىنىم قوشۇلۇپ مېنى ئەنسىزلىك قوينىغا تاشلاپ ئازاپلايتى.

شەكىلە ئەتراپىمدا پەرۋانە بولۇپ ھالىمدىن خەۋەر ئالاتتى. ھېلىقى ئادەممۇ پات - پات كىلىپ مەندىن ئەھۋال سورىغاندىن سىرت شەكىلە بۇيرىغان لازىمەتلىكلەرنى ئەكىلىپ بېرىپ تۇراتتى.

- ئۇ ئادەم كىم بولىدۇ؟ - دەپ سورىدىم مەن شەكىلەدىن چايدان كۆتۈرۈپ چىقىپ كىتىۋاتقان كىشىنى ئىشارەت قىلىپ.

- ئاداش دەپ كەلسەم گەپ بەك جىق، - دېدى شەكىلە بىر ئاز جىمىپ كەتكەندىن كېيىن، - ئاۋال ئازراق ياخشى بولىۋالغىن. ساڭا دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرىم بار. كامىلنى تاپقاندىن كېيىن، سەن ساقايغاندىن كېيىن بىز يۇرتقا قايتىپ كىتەيلى. بۇ ئادەم تۇرىدىغان يەر ئەمەس ئىكەن. بۇ يەرگە نۇرغۇن غايە - ئىستەكلەر بىلەن كەلگەن كىشىلەر ئاستا - ئاستا ئىرادىسىنى يوقىتىدىكەن. بارچە گۈمراھلىقنىڭ مەنبىيى مانا مۇشۇ بىز ئارزۇ قىلغان سىرتقى كۆرۈنۈشى ئىنتايىن گۈزەل، لېكىن قات - قېتىغا رەزىللىك سىڭىپ كەتكەن شەھەردىكەن. بۇ يەردىن ساپ ھاۋانى تاپقىلى بولمىغىنىغا ئوخشاش، ساددا - ئاقكۆڭۈل سىمالارنىمۇ تاپماق تەسكەن. رەڭگارەڭ تۇرمۇش قاينىمىغا غەرق بولۇپ ئەس - ھوشىۇڭنى يىغقىنىڭدا ھەممىدىن مەھرۇم بولىدىكەنسەن. بولۇپمۇ بىز بۇ ئاددى كاللىمىز بىلەن بۇ يەردە ياشاشقا پەقەتلا ماس كەلمەيدىكەنمىز. يۇرتقا كىتەيلى ئاداش! ئۆيۈڭدىكىلەرمۇ ئەمدى تەقدىرگە تەن بەرگەندۇ؟ كامىل بىلەن ئاشۇ ساپ تۇپراقتا خاتىرجەم تۇرمۇشىڭنى باشلىغىن. مەنمۇ. . .ماڭىمۇ خۇدايىمنىڭ ئېيتقىنى باردۇر. . .

شەكىلەنىڭ مۇڭ باسقان كۆزلىرىدىن غەزەپ، ئاچچىق ئەلەم ئۇچقۇندىلىرىنى كۆرگەندەك بولدۇم ۋە ئۇنىڭ يارىلىرىنى تاتىلىغۇم كەلمەي تىلىمنىڭ ئۇچىغا كىلىپ قالغان «پەرھاتچۇ؟ سىلەر بىرگە ئوقۇشقا كەتكەنغۇ؟ سەن مەكتەپتىن چىكىندىڭما؟» دېگەن سۇئاللىرىمنى ئىچىمگە يۇتۇۋەتتىم.

كەچتە ئىشىك ئەنسىز ئېچىلىپ چىرايىنىڭ ئۆڭسىلى ئۆچكەن روزى ئاكام كىرىپ كەلدى ۋە نىمە دىيىشىنى بىلمەي بىر ھازا تۇرىۋالغاندىن كىيىن مىنىڭ ئۇزۇلدۇرمەي سورىغان سوئاللىرىمغا جاۋاپ بەرمەستىن كارىۋات يېنىدىكى ياغاچ ئورۇندۇققا كىلىپ روھى چىقىپ كەتكەن ئادەمدەك ئىلاجىسىزلىق چىقىپ تۇرغان نەزىرىنى يەردىن مىڭتەستە ئۈزۈپ ماڭا لەپپىدە بىر قارىدىيۇ يەنە يەرگە قاراپ تۇرۇپ:

ـ كامىل. . .ئۇ. . .ھاشىم لوبەننى ئىزدەپ بېرىپ. . .

ـ نىمە؟ ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ قاپتىمۇ؟ تېز دەڭە روزى ئاكا، كامىلغا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ئۇ ھازىر نەدە؟ ـ دىدىم مەن بوغۇزۇمغا بىر نەرسە تۇرۇپ قالغاندەك بىئارامچىلىقتا نەپسىممۇ يىتىشمەي قالدى.

ـ ساقچىخانىدىكەن، ـ دىدى، روزى ئاكام بېشىنى كۆتۈرمەستىن.

ـ ئاھ خۇدا! يەنە نىمە كۆرگىلىكىمىز باردۇر ـ ھە؟ كامىل ھا شىمنى نىمە قىلىپتۇ؟ ئېغىر ئەمە ستۇ؟ تېز دىسىڭىزچۇ روزى ئاكا؟!

ـ شۇ ھاشىم بىلەن ئۇرۇشۇپ قېلىپ ئاچچىقىدا پىچاق تەڭلىگەن ئوخشايدۇ. . .لېكىن. . .لېكىن ئەنسىرەپمۇ كەتمەڭ. . . چوڭ ئىشمۇ بولماس. . .

بېشىمدىن كىرگەن ئاغرىق پۇتۇن بەدىنىمنى زىمىستان سوغۇقىدەك ئاچچىق چېقىپ پۇتۇمنىڭ ئۇچىغا بارغاندەك بىر خىل ئارام سىزلاندىم. شۇ ھالەتتە يەنە بىر كېچە ـ كۈندۈز گاھى ھوشسىز، گاھى نىملەرنىدۇر دەپ جۆيلۈپ، ۋاقىراپ يېتىپتىمەن.

شەكىلە ماڭا كۆپ تە سەللى بەرگەندىن سىرت ھېلىقى كىشىدىن كامىلنى قانداقلا بولمىسۇن قۇتۇلدۇرىۋېلىشىنى ئۆتۈنەتتى. ئۇ كىشىمۇ قانچىلىك پۇل كەتسىمۇ كامىلنى ساقچىخانىدىن ئېلىپ چىقىدىغانلىقى ھەققىدە ۋەدە بېرىپ چىقىپ كەتكەنچە ئەتىسى كەچتە پەيدا بولدى.

كامىل بازارغا كەلگەندىن كىيىن پاتەمخان ئاچىدىن، مىنىڭ يىغلاپ يۈگۈرگىنىمچە چوڭ يولغا چىقىپ كەتكىنىمنى، شۇنىڭدىن بىرى پاتەمخان ئاچىنىڭمۇ مىنىڭ دېرىكىمنى قىلالمايۋاتقىنىنى بىلگەندىن كىيىن مىنى ئىزدەپ كىتىۋاتسا شىپاخانىدىن بېشىنى قايتا تاڭدۇرۇپ قايتىپ چىقىۋاتقان ھاشىملارغا ئۇچراپ قاپتۇ. «كامىلەگە بىرەر ئىش بولۇپ قالدىغان بولسا ھەرقايسىڭنى بوش قويۇۋەتمەيمەن» دەپتىكەن، ھاشىمنىڭ خوتۇنى ئېغىزغا ئالغۇسىز سۆزلەر بىلەن مىنى قارىلاپ تىللاپتۇ. كامىل ئۇ خوتۇننىڭ كاچىتىغا بىرنى سالغاندىن كىيىن ياقىسىغا ئېسىلغان ھاشىم بىلەن

ئۇرۇشۇپ كېتىپتۇ. جېدەل جەريانىدا غەزىپىنى باسالمىغان كامىل يول ياقىسىدا تاۋۇز سېتىۋاتقان ھارۋىدىكى پىچاقنى ئېلىپ ھاشىمغا تىقىماقچى بولغىنىدا ھاشىم بىلىكى بىلەن پىچاقنى توسۇۋاپتىكەن، پىچاق ئۇنىڭ بىلىكىگە كىرىپ كېتىپتۇ. نەق مەيدانغا يېتىپ كەلگەن ساقچىلار ئۇلارنى ئاجرىتىپ ساقچىخانىغا ئاپىرىپتۇ...

ــ سىز بەكمۇ ئەنسىرەپ كەتمەڭ، ــ دېدى ئۇ كىشى ماڭا تەسەللى بېرىپ، ــ مەن يولىنى مېڭىۋاتىمەن. بىر ئۇستەل بۇيرۇتۇپ قويدۇم. كەچتە مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنى چاقىرىپ بۇ ئىشنىڭ يولىنى قىلىمەن.

ئۇ ئادەم ھەركۈنى دېگۈدەك كامىلنىڭ يولىنى مېڭىپ چاپمىغان يېرى قالمىغان بولسىمۇ ھېچبىر نەتىجىسى چىقماي دىمىدى. كۈنلەر بىر ـ بىرىنى قوغلاپ ئۆتىۋەردى. 20كۈندىن ئاشقاندا شەكلە يۆلەپ قويسا ئاران ئولتۇرغۇدەك بولدۇم. لېكىن بەل ـ پۇتلىرىمغا ئازراقمۇ جان كىرەي دىمەيتى. دوختۇرلارنىڭ دېيىشىچە، مىنىڭدە ئەزەلدىن قان ئازلىق كېسىلى بولغاچقا، ھەم شۇ كۈندىكى ھادىسىدە خېلى كۆپ مىقداردىكى قېنىم ئېقىپ كەتكەن بولغاچقا، ئوپراتسىيىدە قان بېرىلگەن بولسىمۇ ھازىرقى بەدىنىمنىڭ ئاجىزلىقى، كەيپىياتىمنىڭ تۇراقسىزلىقى سەۋەپلىك ئەسلىگە كېلىشىم بەك ئاستا بولىۋېتىپتۇ. سۇنغان ئۇستىخانلىرىمنىڭ ئەسلىگە كېلىشىمۇ بەك ئاستا، بۆرەكتىكى زەخمىمۇ ياللۇغلىنىشقا باشلاپتۇ.

كاملغا سوت ئېچىلىدىغان كۈنى شەكلەنىڭ ياردىمىدە ھاسا تايىقىغا تايىنىپ سوت مەيدانىغا باردىم. كاملنىڭ ساقال ـ بۇرۇت باسقان ياداڭغۇ چىرايىنى كۆرۈپ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي بوقۇلداپ يىغلىدىم. ئۇمۇ مىنىڭ ھالىتىمگە قاراپ «مىنى كەچۈر كامىلە» دېيەلىدى ۋە ئاچچىق ياشلىرى تۆكۈلىۋاتقان كۆزلىرىنى مەندىن ئۈزمەي، قىيالمىغان ھالەتتە سوت مەيدانىدىن چىقىپ كەتتى.

ئۇنىڭ ئۆيىدىكىلەرگە بۇ خەۋەر بارغاندىن كېيىن ئاكىسى يېتىپ كەلدى ۋە كاملغا ئاخىرقى سوت ئېچىلغان كۈنى سوت مەھكىمىسىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا مەن بىلەن تۇنجى قېتىم يىنىك باش لىڭشىتىپ خوشلىشىپ قويۇپ قايتىپ كەتتى. كېيىن شەكلەدىن ئاڭلىشىمچە ئۇ شەكلەنى ئىزدەپ بۇ ئىشلارنىڭ جەريانىنى سۈرۈشتۈرۈپتۇ ۋە «كامىل ئۆزىگىمۇ، بىزگىمۇ قىلدى. ئۇ كەتكەندىن كېيىن ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدا چوڭ جېدەل چىقىپ ئانام بالىنىستا، دادام ۋە كامىلەنىڭ دادىسى سولاقخانىدا يېتىۋاتىدۇ. كامىلەنىڭ ئانىسى قىزىنى ئىزدەپ مۇشۇ شەھەرگە كېتىپتىكەنمىش» دەپتۇ. دەرد ئۈستىگە دەرت، ئازاپ ئۈستىگە ئازاپ قوشۇلدى. بىچارە دادام نىمە كۈنلەرنى كۆرىۋاتقاندۇ؟ ئاپام مىنى ئىزدەپ بۇ شەھەرگە كەپتۇ. ياق! بۇ ھالدا ئۇنىڭ بىلەن

كۆرۈشسەم بولمايدۇ! مەن كاملنى ساقلايمەن. مەيلى كىم بىلەن كۆرۈشەي،چوقۇم كامىل بىلەن بىرگە تۇرۇپ كۆرىشىمەن. مەيلى يۇرتقا قايتاي چوقۇم كامىل بىلەن بىرگە قايتىمەن.

شەكىلە ۋە دوختۇرنىڭ يالۋۇرۇش، ئەسكەرتمىلىرىگە قۇلاق سالماستىن شۇ كۇنلا بالنىستىن قايتىپ چىقتىم. روزى ئاكامنى چاقىرتىپ ئەگەر ئاپام ئۇنى ئىزدەپ بېرىپ قالسا بىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىمىزنى ھەرگىز دېمەسلىكىنى، مىنىڭ نەدىلىكىمنىمۇ دېمەسلىكىنى ئۆتۈندۈم، ھەمدە شەكىلەنىڭ تۇرۇشلۇق ئورنىنى، مىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بىرگە تۇرىدىغانلىقىمنى روزى ئاكامدىنمۇ سىر تۇتتۇم.

شەكىلە تۇرىۋاتقان ئۆي 5-قەۋەتتە بولغاچقا پۈتلىرىمنى ھەر بىر پەلەمپەيگە يۆتكىگەندىكى ئاغرىق ئازابىدىن مۇنچا-مۇنچاق تەرلىرىمنى ئاقتۇرۇپ يۇرۇپ، شەكىلە ۋە ھېلىقى ئەرنىڭ ياردىمىدە خېلى مۇشكۇلدە چىقتىم.

شەكىلەنىڭ تۇرىۋاتقان ئۆيى شەھەرنىڭ ئۇيغۇرلار ئولتۇراقلاشقان، ئاۋات رەستىلىرىنىڭ بىرىدە بولۇپ، خېلى ياخشى سەرەمجانلاشتۇرۇلغان بىر يۇرۇش ئۆي ئىدى.

-بۇ ئۆينىڭ ئىجارىسىمۇ خېلى قىممەتتۇ-ھە؟ سەن بۇ ئۆيدە يالغۇز تۇرىۋاتامسەن؟ -دەپ سورىدىممەن ھېلىقى ئەر شەكىلە بۇيرىغان لازىمەتلىكلەرنى ئالغىلى سىرتقا چىقىپ كەتكەندە.

-ھەئە 500 يۈەن دىدى، -شەكىلە ۋە، -ئۇ ھەپتىدە بىرەر ئىككى قېتىم كىلىدۇ. قالغان چاغدا ئۆزۈم يالغۇز تۇرىمەن. . .

ئۇنىڭ كۆزىگە سوئال نەزىرىدە تىكىلىپ قارىدىم. ئۇ كۆزلىرىنى مىنىڭدىن ئېلىپ قېچىپ، قولىدىكى چاي ئىستاكىنى ماڭا سۇنغاندىن كىيىن كىرىسلوغا چۆكۈپ ئولتۇرۇپ سۆز باشلىدى.

-كامىلە، بۈگۈن مەن ساڭا ھەممىنى ئېيتىپ بېرەي دوستۇم، ھېلىمۇ بۇ ئازاپ-ئوقۇبەتلەر يۈرەك-باغرىمنى تىتىۋەتمىسىز يەپ قۇرتىپ بولاي دىگەن ئىدى. مۇشۇ باھانىدە ئىچىممۇ بوشاپ قالار. سېنىڭ شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى مەندىن نۇرغۇن ئىشلارنى سورىماقچى، ھازىرقى ھالىتىمنىڭ تىگىگە يەتمەكچى بولغىنىڭ ماڭا ئايان.

ساڭا نەچچە قېتىم چۈشەندۈرمەكچى بولغان بولساممۇ ھازىرقى ئىشلىرىمنى ساڭا ئېيتىشقا تىلىم كۆيگەندىن سىرت سېنىڭ مىنىڭ قىلمىشلىرىمنى قوبۇل قىلالماي ھازىرقى ئازاپلىرىڭنىڭ ئۈستىگە تېخىمۇ ياغ چېچىلىشىدىن ئەنسىرىدىم. . .ئىمتاھاندىن نىمىشقا پەرھاتنىڭ ئۆتۈپ، كاملنىڭ ئۆتەلمىگىنىنى بىلگۈڭ بارمۇ؟ -دىدى ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا لەپپىدە قاراپ قويۇپ، -ئەسلىدە

كامىل ئىمتاھاندىن ياخشى نەتىجە بىلەن ئۆتكەن، پەرھات بولسا ئاق قەغەز تاپشۇرغان ئىكەن. پەرھاتنىڭ دادىسى ھوقۇقىغا تايىنىپ كامىلنىڭ ئورنىغا پەرھاتنى ئالماشتۇرۇۋەتكەن ئىكەن. مەنمۇ بۇ ئىشنى كېيىن پەرھات مەستلىكىدە ئېيتىپ سالغاندىن كېيىن بىلدىم.

شەكلە ئېغىر ئۇھسىنىپ قويۇپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

- پەرھات ئىككىمىزنىڭ بىرگە ئۇنىۋېرسىتتا ئوقۇشقا كەلگەندىن كېيىنكى خۇشاللىقىم ئانچە ئۇزۇنغا بارمىدى. ئۇ دەسلىۋىدە ماڭا «مۇھەببىتىمىزنىڭ تېخىمۇ مۇكەممەل بولۇشى ئۈچۈن» دەپ تەلەپ قىلغان ئېپپەتمنى ئۆزۈمچە ئۇنى ئۆزۈمنىڭ ئۇنتۇغا بولغان چىن مۇھەببىتىمگە ئىشەندۈرۈش، مۇشۇ ئارقىلىق ئۇنى ئۆزۈمگە تېخىمۇ چىڭ باغلاپ تۇرۇش دىگەن ئەخمىقانە خىياللىرىمنىڭ نەتىجىسىدە ئۇنىڭ تەلىپىگە قوشۇلدۇم. ئۇ رازىمەنلىك بىلەن مېنى سۆيگەن ۋە مېنى مەڭگۈ قوغداش، مۇھەببىتىمىزگە مەسئۇل بولۇش ھەققىدە تولىمۇ ۋەدىلەرنى بەرگەن، ما ڭا خېلى كۆڭۈل بۆلگەندەك قىلغان بولسىمۇ بارا - بارا مەندىن ئۆزىنى تارتىشقا باشلىدى. كېيىن بىلسەم ئۇ پاراللېل سىنىپتىكى ئۇرۇمچىلىك پاتىمە ئىسىملىك بىر قىز بىلەن ئارىلىشىۋېتىپتۇ. پاتىمە تولىمۇ ھاكاۋۇر ۋە ياسانچۇق قىز ئىدى. ئۇنىڭ دادىسىمۇ قايسىبىر شىركەتنىڭ خوجايىنى بولغاچقا تولىمۇ پۇلدار كىشى ئىكەن. شۇڭلاشقا ئۇ مەكتەپتىكى ھەرقانداق قىزغا قارىغاندا بەكرەك ياسىنىپ، چاچلىرىنى ھەرخىل ياسىتىپ، مودا كىيىملەرنى كىيىپ، چاقىرغۇسىنى يېنىغا ئېسىپ غادىيىپ يۈرەتتى.

پەرھاتنى نەچچە قېتىم ئىزدەپ يالۋۇردۇم، ئۇ باشتا ئىككىمىزنىڭ ھېچقانداق مۇناسىۋىتى يوقلىقىنى ئېيتىپ چۈشەندۈرۈپ تۇرىۋالغان بولسىمۇ كېينچە كۆز ئالدىمدىلا قولتۇقلىشىپ يۈرىدىغان بولدى. قىزبالا ئۆز ئىززىتىنى ئۆزى ساقلىمىسا باشقىلارنىڭ ئالدىدا قىلچە قىممىتى قالمايدىكەن ئاداش، پەرھاتقا ئىشىنىپ ئۆتكۈزگەن خاتالىقلىرىمغا پۇشايمان قىلدىم. قىزلىق ئېپپىتىمنىڭ ئاشۇنداق بىر ئىنسان تەرىپىدىن دەپسەندە قىلىنىپ تاشلانغىنىدىن ئۆرتەندىم. ئۇنى بۇنداقلا باشقىلارغا ئۆتۈنۈگۈم كەلمىدى. نىمىشقا ئۇ بۇنداق ئاسانلا قۇتۇلغۇدەك؟ مەن نىمىشقا بۇنچە قۇر بانلىق بەرگىنىمنىڭ بەدىلىگە يەنە خورلۇق تارتقۇدەكمەن؟مەيلى نىملا بولمىسۇن ئۇنى قېشىمغا قايتۇرۇپ كىلىشكە بەل باغلىدىم. ئۇنى تەكرار ئىزدەپ يالۋۇردۇم، ئۇنۇمى بولمىغاندىن كېيىن تەھدىت سالدىم، تىلمۇ تەككۈزدۈم. ھېچقايسىسى كار قىلمىغاننىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ مېنى «سەھرالىق مەتو، يا تۇرقۇڭ يوق، يا خۇلقۇڭ يوق» دەپ تىللىشى يۈرەك - باغرىمنى مىڭ پىچاقتا تىلغاندەك ئېچىشتۇردى. قىشلىق تەتىلدە ئۇنىڭ يۇرتقا قايتمايدىغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن مەنمۇ قايتماسلىق قارارىغا كەلدىم. ئاپاملارغا تەتىلدە ۋاقىتلىق خىزمەت تېپىپ

ئىشــــلىمەكچى بولغىنىمنى يۇرتقا يازلىق تەتىلدە بارىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ خەت ســـېلىۋەتتىم. ۋاقىتلىق خىزمەت تېپىپ ئىشلەپ ئۈستۈۋېشىمنى ئانچە ـ مۇنچە ئوڭشاش قارارىغا كەلگەن ئىدىم. يەنە بىر ياتاقداشىم ئىككىمىز كىيىم ـ كېچەك دۇكىنىدىن ۋاقىتلىق خىزمەت تاپتۇق. لېكىن دۇكان خوجايىنى «دۇكاندىن بىرمۇنچە مال يۈتتى، سىلەر تۆلەيسىلەر» دەپ ئوننەچچە كۈن ئىشلىتىپ ھەق بەرمىگەننى ئازدەپ تاس قالدى بىزنى مەكتەپكە ئىزدەپ كېلىپ شـــەرمىســـاز قىلغىلى. پەرھاتنىڭ مەكتەپكە يېقىن يەردىن ئۆي ئىجارىگە ئېلىپ تۇرغىنىنى ئاڭلىدىم. ئۇنىڭ ئاشـۇ پاتىمە بىلەن بىرگە تۇرىۋاتقىنىنى ئېنىق بىلىپ تۇرسامـمۇ ئۇ قانجۇق ئۆيدىن چىقالمىغان بەزى كۈنلەردە پەرھات مېنى چاقىرتسا غورۇر، ئەخلاق دېگەنلەرنى، ئۇنىڭغا بولغان نەپرىتىمنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ كىرلىرىنى يۇيۇپ، ئۆيلىرىنى تازىلاپ بەردىم. بىر كۈنى ئۇنىڭ ئۆيىگە تۇيۇقســـىز بېرىپ ئۇ ئىككىســـنىڭ ناشـــايان ئىش قىلىۋاتقان يېرىگىلا كىرىپ قالدىم. «مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك» دېگەندەك پاتىمە مېنى تىلغا ئالغۇسىز سۆزلەر بىلەن ئاھانەتلىگەندىن سىرت پەرھاتتىن مېنىڭ بىلەن زادى نىمە مۇناسىۋىتى بارلىقىنى سوراپ ئۆيىنى بېشىغا كىيىپ ئۆرۈشتى. مېنى ئەڭ ئازاپلىغىنى پاتىمەنىڭ تىل ـ ئاھانىتى ئەمەس بەلكى، پەرھاتنىڭ ئۇنىڭغا يان بېسىپ مېنى تىللاپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىشى بولدى.

ياتاققا كېلىپ ئۆزۈمنى كارىۋاتقا ئېتىپ ئاۋازىمنى قويۇۋېتىپ يىغلىدىم. پاتىمەنىڭ مېنى تىللىغاندىكى غەلىبە قىلغۇچىلارغا خاس مەغرۇر ھالىتى، پەرھاتنىڭ ماڭا مەنســـىتمەسلىك بىلەن قاراپ مازاق قىلىشى، خۇددى ئىشلىتىپ بولغان تازىلىق قەغىزىنى سىرتقا ئاتقاندەك مېنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىشـــى، ئۇلارنـىڭ مەســـخىرىلـىك كۈلكىلىرى... كۆز ئـــالـــدىمـــدىن نېرى كەتمەيتى. «كۆتۈرەلمىســـەڭ ســـاڭگىلىتىۋال» دېگەندەك بۇ دەرت ـ ئازاپلارغا، مېنى رەھىمســـىز ئالقىندا مۇجۇۋاتقان ئىقتىســـادى قىيىنچىلىقلارغا ياندىشـــىپ ئۇنىڭ پەســـكەش قىلمىشـــىنىڭ شاھىدىنىڭ بەدىنىمگە ماكانلاشقانلىقى مەلۇم بولدى.

ئۆزۈمنى كـاچـاتلاپ، چـاچلىرىمنى يۇلۇپ، ئۇلۇغ ئـاللادىن بۇ ئەرزىمەس جېنىمنى بىراقلا ئېلىشـــىنى تىلەپ نالە قىلىپ يىغلىدىم. نىملا بولمىســـۇن بۇ مەينەت تېنىمدىكى گۇناھىمنىڭ شاھىدىنى تېزرەك يوقىتىشىم كېرەك ئىدى. لېكىن، ھەر ئايلىق تۇرمۇش پۇلۇمنى ئۆزلىرى يىمەي ـ ئىچمەي دېگىدەك تېجەپ ماڭا ئەۋەتىپ بېرىۋاتقان ئانامغا «تەتىلدە ۋاقىتلىق خىزمەت تېپىپ ئۆز تۇرمۇشـــۇمنى ئۆزۈم قامدايمەن» دېگەن تۇرۇغلۇق قانداقمۇ يەنە «پۇل ئەۋەتىپ بەر» دېيەلەيمەن؟ يەنە بىر قېتىم تەۋەككۈل قىلىپ پەرھاتنى ئىزدەپ باردىم ۋە ئارتۇق گەپ قىلمايلا ئەھۋالنى ئوچۇق ئېيتىپ ئۇنىڭدىن قورسـىقىمدىكى ھامىلىنى چۈشـۈرۈشـكە ئازراق پۇل بېرىشـىنى

ئۆتتۈندۈم. ئاھ خۇدا!! كۆز ئالدىمدا تۇرغان بۇ مەخلۇققا قانداقلارچە ئالدىنىپ كەتكەن بولغۇيتتىم ھە؟ مۇشۇنداق بىر نىجىسنىڭ جىسمىدىن نىملەرنى كۈتكەن بولغىيدىم؟ ياق! ئۇنى ھېچقانداق جانلىققا ئوخشىتىشقا بولمايدۇ! چۈنكى بىز ئىنسانلاردىن نەچچە يۈز ھەسسە تەپەككۇرسىز بولغان ھايۋانلار جېنىدا ئۆز نەسلىدىن تانمايدىغۇ؟ ئۇ ماڭا پۇل بېرىش، يول كۆرسىتىش، تەسەللى بېرىش تۇرماق «كىمدىن تاپقان بولساڭ شۇنى ئىزدە! مەندە پۇل يوق!» دېگىنىچە ئالدى-كەينىگە قارىماي كىتىپ قالدى.

ئارقا-ئارقىدىن كىلىۋاتقان ئازاپ-خورلۇقلار، كەينىگە سوزۇشقا بولمايدىغان زۆرۈر مەسىلىلەر، تۈرلۈك قىيىنچىلىقلار مىنى ھالسىراتتى. بىلىسەڭ دوستۇم، قورسىقى ئاچ، ئىلاجىسىز كىشىلەردە، ئەس-يادىنى يوقاتقان دەرتمەنلەردە نورمال كىشىلەردە بولۇشقا تېگىشلىك ئەقىل ۋە تەپەككۇر بولمايدىكەن. غەمسىز كىشىلەرنىڭ دەبدەبىلىك سۆزلەرنى قىلىشى ئاسان بولغىنى بىلەن ھەممە ئادەم بېشىغا كەلمىگۈچە بۇ تۇرمۇشنىڭ بۇنچىۋالا مۇرەككەپلىكىنى ھىس قىلىپ يىتەلمەيدىكەن...

شەكىلەنىڭ كۆزلىرىدىن توختاۋسىز تۆكۈلۈۋاتقان ياشلارغا قاراپ، مەنمۇ كۆز-ياشلىرىمنى توختىتالماي قالدىم. ئۇ قەغەز قولياغلىققا ياشلىرىنى سۈرتكەچ ئادەمنىڭ يۈرەك-باغرىنى ئەزگۈدەك ھېققداپ تۇرۇپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

- ئەتىسى ھېلىقى دۇكاندا بىللە ئىشلىگەن دوستۇم بىر رېستۇراندىن ۋاقتلىق كۈتكۈچىلىك خىزمىتى تاپقانلىقىنى ئېيتىپ مىنى بىرگە ئېلىپ باردى. ئۇ كۈنلەرنى ئويلىسام ھازىرمۇ ئۆزۈمنى توختىتىۋالالمايمەن كاملە. رېستۇراندىكى ھەر خىل قورۇمىلارنىڭ پۇراقلىرى دىمىقىمغا ئۇرۇلسىلا كۆڭلۈم ئايىنىپ قەي قىلغۇم كىلەتتى. باشقىلارنىڭ گۇمانىنى **قوزغاپ** قويماسلىق ئۈچۈن ئۆزۈمدىكى ئاشۇ ئىپادىلەرنى يوشۇرۇشقا تىرىشاتتىم. ئىشلەپ ئۆزۈنغا بارماي رېستۇران خوجايىنىنىڭ ماڭا ئالاھىدە دىققەت قىلىۋاتقىنىنى سېزىپ قالدىم. باشتا ئۇنىڭدىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ يۈردۈم. لېكىن تۇرۇپلا ئۆزۈمنىڭ يەنىلا باشقىلارنىڭ مېھىر-مۇھەببىتىگە، دىققەت-ئېتىۋارىغا، ياردىمىگە مۇھتاج ئىكەنلىكىمنى ھىس قىلىپ قالاتتىم. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئادەمنىڭ ياخشىلىقلىرىغا، ئىنچىل كۆڭۈل بۆلۈشلىرىگە سۈكۈت بىلەن جاۋاپ بەردىم.

ئەتىل توشۇپ ئوقۇش باشلىنىشقا نەچچە كۈنلا قالغاندا بېشىمغا تاغ يىقىلىشقا باشلىدى. بۇ يەردە ئىشلىگىنىمىزگە تېخى بىر ئاي توشمىدى. لېكىن ئوقۇش باشلاشتىن بۇرۇن قورسىقىمدىكى بالىنى بىر تەرەپ قىلىۋېتىشىم كېرەكتە؟!

- كىچىككىنە قىزنى بېسىۋالغان نىمەئانچە ئېغىر غەمدۇ بۇ؟ - دىدى بىر كۈنى رېستوراننىڭ ئارقا زالىدا تەخسىلەرنى تىزىۋاتقاچ ئۆز خىياللىرىمغا بەنت بولۇپ ئۇنىڭ كىرگىنىنىمۇ سەزمىگىنىمنى خېلىدىن كۆزىتىپ تۇرغان خوجايىن.

مەن دەرھال ئۆزۈمنى ئوڭشاپ ئۇنىڭغا قاراپ سۇسلا باش لىڭشىتىپ قويۇپ تەخسىلەرنى ئىشكاپقا تىزىشقا باشلىدىم.

- بىرەر قىيىنچىلىقىڭىز بولسا ماڭا دەڭ، - دىدى ئۇ ماڭا يېقىنلاپ كىلىپ، - قاچانلا قارىسام غەمكىن يۈرۈيسىز. بىلمەن بۇ شەھەردە سىزنىڭ باشقا يېقىنراق ئادىمىڭىزمۇ يوق، شۇڭا خالىسىڭىز سىزنى سىرتلارنى ئايلاندۇرۇپ، ئوينىتىپ كىلەي. ماۋۇ بىچارە قاپاقلىرىڭىزمۇ ئېچىلىپ قالار.

مەن ئۇنىڭغا «رەھمەت، ھاجىتى يوق» دەپ قويۇپ يەنە ئۆز ئىشىمغا مەشغۇل بولىۋەردىم.

- بۇ شەھەرنىڭ قىشى بەك سوغۇق بولىدۇ، قارىسام قېلىنراق كىيىملىرىڭىزمۇ يوقكەن. مەڭ ماۋۇ بۇ ئايلىق ئىش ھەققىڭىزنى ئالدىن بېرەي. ئۇقۇش باشلىغۇچە ئۈچىڭىزنى بىرەر قۇر ئوڭشىۋېلىڭ، - دىدى ئۇ يانچۇقىدىن ھەميىننى ئېلىپ ئۇنىڭدىكى پۇللاردىن ئازراق ئايرىپ ماڭا ئۇزاتقاچ.

نەچچە كۈندىن بىرى ئىچىمنى مۇشۇنداق تاتىلاۋاتقاندەك ئارام سىزلاندۇرغان، كىچىلىرى تۈننى تاڭغا ئۇيقۇسىز ئۇلاتقان غەملىرىمنىڭ نىجاتچىسى ئاشۇ پۇللارغا قاراپ كۆزۈمدىن ئىختىيارسىز نەچچە تامچە ياش چىقىپ كەتتى. بۇ ھالىمدىن تولىمۇ ئوڭايسىزلاندىم - دە، دەرھال باشقا ياققا قارىۋالدىم. نىمىشقىكىن شۇ تاپتا ئۇ ماڭا شۇنچە يېقىن بىلىندى. ئۇنىڭغا ھەممە دەردىمنى تۆكۈپ يىغلاپ بەرگۈم كىلىپ قالدىيۇ، يەنىلا ئۆزۈمنى تۇتىۋېلىپ»رەھمەت» دەپ تىترەپ تۇرغان قوللىرىم بىلەن ئۇنىڭ قولىدىكى پۇللارنى ئالدىم.

ئەتىسى ئۇنىڭدىن «بازارغا چىقىپ سودىلىق قىلىمەن›› دەپ رۇخسەت سوراپ ئۇدۇل دوختۇرخانىغا باردىم. دوختۇرلارنىڭ سوغۇق نەزەردە ماڭا گۇمان بىلەن قارىشى، قوپاللىق بىلەن سۇئال سوراشلىرى جان - جېنىمدىن ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ «ئۆزۈمنىڭ شورى» دەپ لىۋىمنى چىشلەپ ئۇلارغا ماسلاشتىم. دوختۇرنىڭ «سىزدە قان ئازلىق ئالامەتلىرى باركەن، تىنىڭىزمۇ ئاجىزكەن، نەچچە كۈن بالنىستا يېتىپ ئاندىن ئوپراتسىيە قىلغۇزىشىڭىز كېرەك» دىگەن ئەسكەرتمىلىرىگە يىلىنىپ - يالۋۇرۇپ «ھەرقانداق ئاقىۋەتكە ئۆزۈم ئىگە» دەپ قول قويۇپ بېرىپ

يۈرۈپ بەدىنىمدىكى بۇ زەردە گۆشىنى سوغۇق ئەسۋاپلار ئارقىلىق پارچىلىتىپ تىتما قىلىپ تاشلىدىم.

ئوپراتسىيەدىن كېيىن مىنى نەچچە سېستىرا يۆلەپ يۈرۈپ ماڭ تەستە كۆزىتىش ئۆيىگە ئەكىرىپ ياتقۇزۇپ قويدى. چۈش كۆرۈۋاتامدىم،خىيال سۈرۈۋاتامدىم ۋە ياكى راست ئىشلار بولۇۋاتامدۇ ماڭا نامەلۇم، پەرھاتنى كاچاتلاپ، يۈزلىرىنى تاتىلاپ «نىمىشقا؟ نىمىشقا بۇنداق قىلىسەن؟»دەپ يىغلاۋاتقۇدەكمەن. ئۇنىڭ يۈزلىرىدىن ئاققان قان پۈتۈن بەدىنىمگە چاچراۋاتقۇدەك، ئۇ قانلارنى ھەرقانچە قىلىپمۇ، سۈرتۈپمۇ، يۇيۇپمۇ چىقىرالمىغۇدەكمەن...

كۆزىتىش ئۆيىدە قانچە ئۇزۇن ياتقىنىمنى بىلمەيمەن. مېنىڭ تەستە غەيرەتكە كېلىپ ئورنۇمدىن تۇردۇم. پۈتۈن جاھان پىقىراپ، كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ كەتتى. يەنە بىر ئاز ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن ئاستا سىرتقا قاراپ ماڭدىم. قەدىمىمنى ھەر بىر يۆتكىگىنىمدە خۇددى بۇلۇت ئۈستىدە لەيلەۋاتقاندەك ئۆزۈمنى دەڭسىيەلمەيتتىم. كوچىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ماڭا نەپرەت بىلەن قاراۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ئۇلارنىڭ نەزىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرغانسىرى پۈتلىرىم خۇددى مەست ئادەمنىڭكىدەك باشقۇرۇشۇمغا بويسۇنمايۋاتاتتى. شۇنداق مەسخۇش ھالەتتە كىتىۋاتقىنىمدا بېشىم پىررىدە قايغاندەك بولدى. كېيىن نىمە ئىشلار بولغىنىنى بىلمەيمەن. كۆزۈمنى ئېچىپ كۆرگىنىم ئاسما ئۇكۇل بوتۇلكىسى بولدى. دوختۇخانا كارۋىتىدا يېتىپتىمەن. ئەنسىزلىك بىلەن ئەتراپقا قارىدىم. ئاھ خۇدا! نىمە سەتچىلىك بۇ؟! يېنىمدا رېستۇران خوجايىنى مۆگدەپ ئولتۇراتتى.

ئۇ مىنىڭ ھوشۇمغا كەلگىنىمنى كۆرگەندىن كېيىن سېستىرانى چاقىرىپ سۇلياۋ خالتىدىكى ئىچ كىيىملەرنى ئۇنىڭغا ئۇزىتىپ ئالماشتۇرۇپ قويۇشنى ئېيتىپ سىرتقا چىقىپ كەتتى. بۇ نومۇس، خىجىلچىلىقلاردىن ئۆيۈلۈپ يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم.

- بولدى ئارتۇق گەپ قىلماڭ، - دىدى ئۇ، مەن تىترەپ تۇرغان كالپۇكلىرىمنى مىدىرلىتىپ سۆز باشلاپ بولغۇچە، - ئاۋال ساقىيىڭ. ئىنساننىڭ بېشىغا نى قىسمەتلەر كىلىدۇ. مەن بىلىمەن، سىز ياخشى قىز...بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كىتىدۇ.

مەن يۈزلىرىمنى يانغا بۇراپ يېتىپ ئىچ-ئىچىمدىن تېلىقىپ يىغلىدىم.

دوختۇرخانىدا بىر ھەپتە يېتىپ خېلى ئەسلىمگە كەلدىم. ئۇ مىنىڭ ھالىمدىن كۈندە نەچچە رەت كېلىپ خەۋەر ئالاتتى. كۆڭلۈمنى ئاۋۇندۇرىدىغان سۆزلەرنى قىلىپ، مىنى خۇشال قىلىشقا تىرىشاتتى. كېيىن بىلدىمكى ھېلىقى كۈنى مەن دوختۇرخانىدىن چىققاندىلا ئۇ ماشىنا ھەيدەپ

كىتتۈۋېتىپ مېنى كۆرۈپ قالغان ۋە مېنى ماشىنىدىغا چىقىرىپ ياتاقتا ئاپىرىپ قويۇش ئۈچۈن ماشىنىنى مېنىڭ يېنىمغا كىلىپ توختىتىشىغا مەن يىقىلىپ چۈشكەن ئىكەنمەن.

ئىنسان تەبىئەتتىنلا مېھىر-مۇھەببەتكە كۆيۈنۈشكە مۇھتاج بولىدىكەن. بولۇپمۇ مۇۋشىنداق يات بىر شەھەردە ئەلەملەر يۈرەكنى چۇلغاپ، يالغۇزلۇق باغرىنى ئەزگەندە كىملەرنىڭدۇر ئۆزىگە كۆڭۈل بۆلۈشىنى ئىستەيدىكەن. يالغۇزلۇقتىن قورقىدىكەن.

بارا-بارا رىستۇران خوجايىنىنى ياقتۇرۇپ قالدىم. ئۆزۈمنىڭ بىر يۆلەنچۈككە ئېرىشكەنلىكىمنى ئويلىسامالا خاتىرجەملىك ۋە رازىمەنلىك بىلەن قانائەتلىنەتتىم. قىسقىسى ئۇ ماڭا ئۆزۈم خالاپ نابۇت قىلىشىغا يول قويغان ھېلىقى ئېپلاستىن ئېرىشەلمىگەن نەرسىلەرنى بېرەلەيتتى. بىلىمەن ئۇنىڭ ئائىلىسى، خوتۇن-باللىرى بار. ياش-دېمەتىمىزدىمۇ زور پەرق بار. لېكىن ئۇ بۇ قىيىن ئۆتكەللەردىن ئۆتۈشۈم ئۈچۈن كۆۋرۈك بولالايدۇ. پەرھاتنىڭ، پاتمەنىڭ ئالدىدا بۇرۇنقىدەك تۈگۈلۈپ يۈرمەسلىكىمگە تۈرتكە بولالايدۇ. قىينچىلىقنىڭ، ئىلاجسىزلىقنىڭ، يالغۇزلۇقنىڭ، خورلۇقنىڭ ئالقانلىرىدا بۇرۇنقىدەك مۇجۇلمايمەن.

ئۇقۇش باشلىغان كۈنى ئۇ ئېلىپ بەرگەن يارىشىملىق كىيىملەرنى كىيىپ، روھلۇق ھالدا مەكتەپ دەرۋازىسىدىن ئاتلاۋېتىپ ئۆزۈمنى شۇنچە يېنىك ھىس قىلدىمكى، خۇددى تەتىل جەريانىدا قايتا تۇغۇلغاندەكلا ھىسسىياتقا كىلىپ قالدىم.

سىنىپتىكى ساۋاغداشلىرىمنىڭ، كارىدوردا دوقۇرۇشۇپ قالغان پەرھاتنىڭ ماڭا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ قالغاندىكى تۇرقىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرسەملا ئىچ-ئىچىمدىن خۇشال بولۇپ كىتەتتىم. ئەينەك ئالدىغا كىلىپ بۇرۇنقى غەمكىنلىك تۈكۈلۈپ تۇرىدىغان سارغۇش چىرايىمنىڭ بارغانسىرى نۇرلىنىپ كىتىۋاتقىنىدىن سۆيۈنەتتىم.

«ئادەم سەتى ئەمەس كىيىم سەتى» دېگەندەك ئۈستىبېشىمغا قىممەت باھالىق كىيىملەر ئارتىلىپ، گاز ياغلىقىم نەلەرگىدۇر تاشلىنىپ چاچلىرىم چىرايلىق ياستىلىپ، چانمىغۇدەك سۈس گىرىم قىلىپ يۈرىۋېدىم، بۇرۇن ماڭا ئانچە قاراپمۇ قويمايدىغانلار باشقىچە نەزەردە ھەۋەس قىلىشقا، دىققەت قىلىشقا باشلىدى. باشقىلارنىڭ ئۆزىگە دىققەت قىلىۋاتقىنىنى، ئۆزىگە ھەۋەس بىلەن قاراۋاتقىنىنى سەزگەندە ئۆز گۈزەللىكىدىن سۆيۈنمەيدىغان قىزلار بولمىسا كېرەك. غەمسىزلىكمۇ، كۆڭۈلنىڭ ئاراممۇ ئاجايىپ ھوزۇرلۇق ئىشكەن كامىلە. بۇرۇن ساۋاقداشلارنىڭ نەزىرىدىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇپ، مۆرىتىدە ئىككى ئېغىز گەپ قىلىشقىمۇ پېتىنالماي قورۇنۇپ يۈرەتتىم. ئۆزۈمنى ھەمىشە باشقىلاردىن تۆۋەن چاغلايتتىم. پاتمەنىڭ پەرھاتنى تارتىۋېلىشى ئۆزۈمنىڭ

ھەققەتەن باشقىلارغا يېتەلمەيدىغانلىقىمنىڭ ئىسپاتىنى كۆزۈمگە تىقىپ مېنى چۈشكۈنلۈك ئورىكىگە تېخىمۇ ئىتتىرگەن ئىكەن. تاشقى قىياپىتىم ئۆزگەرگەنچە ئىچكى مىجەزلىرىمدىمۇ ئۆزگىرىش بولدى. بۇرۇنقىدەك يەرگە قاراپ تۈگۈلۈپ ماڭماي، مەيدەمنى تىك تۇتۇپ، قىممەت باھالىق ئاياغلىرىمنى يەرگە قەستەن قاتتىقراق ئۇرۇپ، رېتىملىق ئاۋاز چىقىرىپ ماڭىدىغان بولدۇم. توۋا دەيمەن، بۇرۇن ئۇچرىغانلارغا مەن ئاۋال سالام قىلساممۇ ئانچە ئېرەنشىمەيدىغان، سالىمىمنى كۆرمەسكە سېلىپ مەغرۇر ئۆتۈپ كېتىدىغانلار مانا ئەمدى، ماڭا تەشەببۇسكارلىق بىلەن ھېجىيىپ ئاۋال سالام قىلىدىغان، ماڭا يېقىنلىشىشقا ئورۇنىدىغان، مېنىڭ ئەھۋاللىرىمغا بەك كۆڭۈل بۆلىدىغان بولۇپ قېلىشقان ئىدى.

رېستوران خوجايىنى بىلەن مەكتەپتىن يىراقراق جايلاردا كۆرۈشۈپ ئۇنىڭ بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمنى مەكتەپتىكىلەرگە بىلدۈرمەسلىككە تىرىشقان بولساممۇ، بىر قېتىم ئۇ مېنى ئەكىلىپ قويغاندا مەكتەپ دەرۋازىسىدا تۇرغان پەرھاتنىڭ ماڭا ھاڭۋېقىپ قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئۆزۈمچە ئۇنىڭ مېنىڭ ئىسىل ماشىنىدىن چۈشكەندىكى ھالىتىمنى كۆرۈپ قالغىنىدىن مەغرۇرلۇق ھېس قىلدىم. ئۇنىڭ ئالدىدىن يېڭىلا بۇدرە قىلىنغان چاچلىرىمنى بارماقلىرىم بىلەن ئارقىغا تاراپ قويۇپ، كۆز قىرىمنىمۇ سالماستىن ئۆتۈپ كەتكىنىمدە ئۆزۈمدىن تولىمۇ رازى بولغان بولساممۇ نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ مېنىڭ ئىسمىمنى چاقىرىشىنى ئۈمىد قىلىپ قىلدىم.

نەچچە كۈن ئۆتكەندە پەرھات بىلەن مەكتەپ كۇتۇپخانىسىدا يەنە بىر قېتىم يۈزمۇيۈز دوقۇرۇشۇپ قالدۇق. ئۇ ماڭا بىرنېمىلەرنى دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىۋىدى، مەن پەرۋاسىز ھالدا ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتتىم.

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە مەكتەپتە پەرھاتنىڭ ھاراق ئىچىپ جېدەل تېرىپ، مەستلىكىدە ھاراق بوتۇلكىسى بىلەن بىرەيلەننىڭ بېشىنى يېرىۋەتكەنلىكى، يارىلانغۇچىنىڭ دوختۇرخانىغا ئۆلگۈرمەيلا قازا قىلغانلىقى، پەرھاتنىڭ ساقچىلار تەرىپىدىن تۇتۇپ كېتىلگەنلىكى ھەققىدىكى خەۋەر تارقالدى.

تالاي كېچە يىغلاپ، قارغىغان، يۈرۈكۈمدە ئۇنىڭغا نىسپەتەن قىلچىمۇ مۇھەببەت قالمىدى دەپ جەزىملەشتۈرۈپ، نەپرەتلىنىپ يۈرگەن ئاشۇ ئادەمنىڭ چۈشۈپ قالغان ھالىتىنى بىلگەندىن كېيىن يەنىلا چىن يۈرۈكۈمدىن چىقىرىپ ئۇنىڭغا ئاسايىشلىق تىلىدىم. ئۇنىڭ تەقدىرىگە ئېچىنىپ ئىچ-ئىچىمدىن ئۆكسۈپ يىغلىدىم. مەن پەقەت ئۇنىڭغا ئۆزۈمنىڭ پاتمەدىن قېلىشمايدىغانلىقىمنى ئىسپاتلاپ كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن يا سىنىپ يۈرۈشكە ئەھمىيەت بەرگەن ئەمەسمىدىم؟ ئەمدى

مەن كىمدىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن، كىملەرگە ئۆزۈمنى كۆرستىپ قويۇش ئۈچۈن ياشايمەن؟ ئەمدى يەنە بەدەل تۆلىشىمنىڭ نىمە ئەھمىيىتى بولسۇن؟

شۇ كۈندىن ئېتىۋارەن هايات ماڭا يەنە بىر قېتىم تولىمۇ ئەهمىيەتسىز بىلىندى. مەكتەپ دەرۋازىسى ئالدىدا رېستوران خوجايىنىغا ئەمدى كۆرۈشمەسلىكنى ئېيتىپ ئۇنىڭ ماڭا ئېلىپ بەرگەن چاقىرغۇ ۋە ئالتۇن ئۈزۈكنى قولىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ ، ئۇنىڭ سەۋەبنى چۈشەندۈرۈشۈم ھەققىدىكى ئىلتىجالىرىغا قۇلاق سالماستىن ياتاققا قايتىپ كىردىم.

بىلەمسەن كاملە؟ ماڭا دائىم كەلگۈلۈك كەلسە قوشلاپلا كىلىدۇ. ئەتىسى ساۋاقدىشىمنىڭ يالۋۇرۇپ تۇرىۋېلىشى بىلەن مەكتەپ ئۇدۇلىدىكى ئاشخانىغا چىقىپ تاماق يەپ قايتاشىمىزدا دەرۋازا ئالدىدا تۇرغان ئىككى ئايال تۇيۇقسىزلا منى چېچىمدىن تۇتۇپ سۆرىگەنچە، يەردە دوملىتىپ تاكى ئۆزلىرى ھېرىپ توختىغۇچە ئۇردى. بىلسەم ئۇلارنىڭ بىرسى رېستوران خوجايىنىنىڭ ئايالى، يەنە بىرسى سىڭلىسى ئىكەن. ئەتىسى يېرىلغان قاپاقلىرىم، كۆكىرىپ، ئىششىپ كەتكەن يۈزلىرىمدىن ئۇيۇلۇپ دەرسكە چىقمىدىم. ئۇنىڭسىزمۇ پۈتۈن بەدىنىم كۆيۈشۈپ ئاغرىپ ئورنۇمدىن تۇرغۇدەك ھالىم يوق ئىدى. چۈشتىن كىيىن مەكتەپ مۇدىرىنىڭ چاقىرتىشى بىلەن ملڭ تەستە ئۇنىڭ ئىشخانىسىغا كىردىم. ئۇ خوتۇن منى شۇنچە ئۇرغاننى ئازدەپ مەكتەپ رەهبەرلىرىنى ئىزدەپ نەچچە ۋاقىتتىن ئېرىنىڭ كەينىگە مەخسۇس ئادەم سېلىپ توپلىغان سۆرەت ۋە مېهمانخانا، ياتاق تالونى...دىگەندەك نەرسىلەرنى كۆرستىپ مەكتەپ تەرەپنىڭ بۇ ئىشنى تېزرەك بىر تەرەپ قىلىشنى، بولمىسا سوتقا ئەرز سۇنىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ھەممە تۈگىدى! پەرهاتنىڭ ۋەقە سادىر قىلىشىغا سەۋەپچى بولغان پاتىمە بىلەن بىر كۈندە مەكتەپتىن قوغلاندىم.

ئەمدى قانداق قىلىشىم كېرەك؟ «مەكتەپتىن قوغلاندىم» دەپ يۇرتقا قايتايمۇ؟ مەن بۇ هالدا قايتىپ بارسام بىچارە ئاپامنىڭ شۇنچە ئۆزۈندىن بېرى مەندىن كۈتكەن ئارزۇلىرى ئۈمىتسىزلىنىپ، مەيۈسلۈك ياشلىرىنى تۆكىشنى، مەھەللىدىكىلەرنىڭ مەسخىرەلىك تەنە-تاپىلىرىنى، ھەرخىل پەرەز، ئۆسەكلىرىنى كۆرگۈم، ئاڭلىغۇم يوق.

چامدىنىمنى سۆرەپ ئۈرۈمچىنىڭ مېهرى سوغۇق، ئەمما تولىمۇ گۈزەل كوچىلىرىدا مەقسەتسىز ئايلىنىپ يۈردۈم. ئادەمگە يەككە-يېگانىلىقتىن ئارتۇق ئازاپ بولمىسا كېرەك. شۇ تاپتا ماڭا يول كۆرسەتكۈدەك، تەسەللى بېرىپ، ھاياتلىق چىقىش يولۇمنى كۆرسىتىپ بەرگۈدەك، مىنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىمنى، هازىرقى باش قېتىنچىلىقىمنى ھەققى چۈشەنگۈدەك بىرەر دىلكەشىمنىڭ بولۇشىنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتىم-ھە؟!

خەلق مەيدانىدىكى ياغاچ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ بىر كېچە ئويلىنىپ چىقتىم. يېرىم كېچىدە ئەتراپىمنى ئەگىپ يۈرگەن ئىككى بالا سالامغا ئەسەبىيلىك بىلەن ۋاقىراپ جاۋاپ بېرىشىمدىن چۆچۈپ، ئەجەبلەنگىنىچە كىتىپ قالدى. قىزلار پەقەت ئوغۇللارنىڭ كۆڭلىنى ئېچىشى ئۈچۈنلا يارالغانمۇ؟ مۇھەببەت ئۈچۈن پەقەت قىزلارلا قان-ياشلىق بەدەل تۆلىشى كېرەكمۇ؟ قىزلار يوقاتلىرىنى مەڭگۈ ئەسلىگە كەلتۈرەلمەيدىكەنۇ، يىگىتلەر قىلغۇلۇقنى قىلىپ، ئۆز نەپسىنى قاندۇرغاندىن كېيىنلا قانداق ھۆكۈم چىقىرىشقا قابىل ئىكەن. خالىسا سېنى كولدۇرلىتىپ ئۆز مەككارلىقىدىن كۆرەڭلەپ يۈرىشىدىكەن. خالىسا سېنى خۇددى كونا چاپاننى چۆرۈپ تاشلىغاندەك تاشلىۋېتىپ، يەنە كىملەرنىدۇر قاپقىنىغا دەسسىتىش پىلانى بويىچە كىتىپ قالىدىكەن. قاراشتا شۇنچە ئىسىل سۈپەت، سالاپەتلىك كۆرۈنگەن، ئائىلىسى بار ئەرلەرنىڭمۇ پىنھانلاردىكى رەزىللىكلىرى ئۈچۈن ئۆز سالاھىيىتىنى ئۇنۇتقان ھالدا ھەقىقىتىنى ئاشكارىلاپ، كۈچۈكلەشلىرىنى ئۇنى ھۆرمەتلەيدىغانلار، قايىل بولىدىغانلار، ئۇنىڭ ئەخلاقىغا ئىشىنىدىغانلار كۆرسە ئىدى-ھە؟ خوتۇن-بالىلىرى بىلسە ئىدى-ھە؟ نىمىشقا ئاشۇ رەزىل ئەرلەر ئۈچۈن ئاياللارلا بەدەل تۆلەيدۇ؟ ئەرلىرى كېچىچە ئۆيگە كىرمىسە ئۇنى خىزمەت ياكى سودا ئۈچۈن جاپا چىكىۋاتىدۇ دەپ بىلىپ كۆزىنى يۇمماي، تاماقنى تەكرار ئىسسىتىپ ساقلايدىغىنىمۇ يەنە شۇ ئايال. سىرتتا ئۇنىڭغا ئاشنا بولۇپ ئۇنىڭدىن كىچىككىنە ماددى نەرسە ياكى مەنۋىيەت كۈتىدىغىنى، شۇ ئېرىشكەن كىچىككىنە ساختا ئىمتىيازلىرى ئۈچۈن خورلۇقلارغا، ئاھانەتلەرگە ئۇچرايدىغىنى يەنىلا بىر ئايال! ياق، مەن نىمە ئۈچۈن بۇنداقلا يۇرتىقا قايتقۇدەكمەن؟ بۇ ھالىم بىلەن بىرەرسى بىلەن تويى قىلسامۇ ئۇنىڭ سۇئال-سوراقلىرىغا قايسى يۈزۈم بىلەن جاۋاپ بېرىمەن؟ ئۆمۈر بويى بېشىمنى تىك كۆتۈرەلمەي، خورلۇق، ئۇۋالچىلىق تارتىشىم ئېنىق تۇرسا، يەنە نىمە ئۈچۈن تەۋەككۈل قىلىپ ئۆزۈمنى ئۆمۈرلۈك خورلۇق باياۋانىغا سۆرگۈن قىلغۇدەكمەن؟ مەن چىن دىلىمدىن سۆيگەن يىگىت مىنى ئالدىدى. ئۇنىڭغا بولغان ئۆچمەنلىكىم تۇپەيلى ئۆچ ئېلىش مەقسىدىدە پايدىلانغان ئەردىن ئېرىشكەنلىرىمدىن تارتقان ئاھانەتلىرىم، تۆلىگەن بەدەللىرىم كۆپ بولدى.

نىمىشقىكى ماڭا دۇنيادىكى ھەممە ئەرلەر ئوخشاشتەكلا بىلىنىدۇ. پەقەت بەزىلىرىنىڭ ئەپتى-بەشىرىسىنى ئەتراپىدىكىلەرنىڭ بايقىيالماي قالغىنىلا راست. مەن نىمىشقا دائىم زىيانلانغۇچى بولۇپ ياشىغۇدەكمەن؟ مەن بارلىق ئەرلەردىن نەپرەتلىنىمەن، ئۇلاردىن ئۆچ ئالىمەن. ئۇلارنى قەستەن قىيناپ، ئاۋارىچىلىقلارغا ئىتتىرىپ ئۆز كۆڭلۈمنى خۇش قىلىپ ياشايمەن. شۇنداق! مەن شۇنداق قىلىشىم كېرەك. ئۇنىڭسىزمۇ مىنىڭ قولۇمدىن باشقا نىمە ئىش كەلسۇن؟...

ئەتىسى خىزمەت ۋاقتى بىلەن رېستوران خوجايىنىغا تېلېفون قىلدىم. ئۇ ھايال-شىمايلا قېشىمغا كەلدى ۋە بۇ ھالىتىمگە قاراپ ئارتۇقچە گەپ قىلمايلا مېنى ياتاققا ئورۇنلاشتۇردى. يۇيۇنۇپ-تارانغاندىن كېيىن ئۇ ئەكىرگەن تاماقلارنى يېگەچ ئۇنىڭغا بولغان ئەھۋاللارنى ئېيتىپ ئېچىم بوشىغۇچە يىغلىدىم. ئۇ ئايالنىڭ قىلغان ئىشلىرىدىن خەۋەرسىز ئىكەن. توۋا دەيمەن، ئېرىنىڭ بىر ستودېنت قىز بىلەن مەخپىي ئارىلىشىپ يۈرگىنىنى سەزگەن بىر ئايال ئېرىگە ئۆزىنىڭ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقىنىنىمۇ بىلدۈرمەستىن ئاچچىقىنى مەندىن چىقىرىۋېلىپ يەنە «مەن خوجايىنىنىڭ خانىمى» دەپ مەيدىسىنى كېرىپ يۈرۈۋېرىپتۇ. بەلكىم ئۇمۇ ئائىلىسى، پەرزەنتلىرى ئۈچۈن بەدەل تۆلەش قارارىغا كەلگەندۇ، ياكى بۇنداق ئىشلار بۇرۇنمۇ بولۇنغان بولغاچ ئۇمۇ كۆنۈپ كەتكەندۇ. رېستوران خوجايىنى ماڭا كۆپ ئۆزرىخاھلىق ئېيتىپ تەسەللى بەرگەندىن كېيىن قولۇمغا بىر تۇتام پۇلنى تۇتقۇزۇپ «بىرەر قۇر يېڭى كىيىم سېتىۋېلىڭ، مەن چىقىپ بىرەر ئۆينىڭ ئېپىنى قىلاي، مېھمانخانىدىمۇ تۇرىۋەرسەك ياخشى بولمايدۇ» دەپ چىقىپ كەتتى.

نەچچە كۈندىن كېيىن ئۇ مۇشۇ ئۆيىنى ئىجارىگە ئېلىپ سەرەمجانلاشتۇرۇپ، مېنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدى. مەنمۇ ئىلگىرىكىدەك ئۇنىڭ بەرگىنىنى«رەھمەت» دەپ ئېلىپ ئولتۇرماي، جىقراق بېرىشىنى تەلەپ قىلىدىغان، ئالتۇن،كىيىم-كېچەك دېگەننىڭ غەلۋىسىنى ئايىماي قىلىدىغان بولدۇم. ھەمدە يۇرتتىكى ئاپامغىمۇ«دەرستىن سىرت خىزمەت قىلىۋاتىمەن» دەپ ئانچە-مۇنچە پۇل ئەۋەتىپ تۇردۇم. ئەلۋەتتە ئۇنىڭ گۇمانىنى قوزغاپ قويماسلىق ئۈچۈن بىر قېتىمدا ئانچە كۆپمۇ ئەۋەتمەيتتىم.

پەرھاتقا ئالتە يىللىق قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىنغاندىن كېيىن ئايدا بىر بېرىپ ئۇنىمۇ يوقلاپ تۇرىۋاتىمەن. ئۇ مېنى كۆرسىلا يۇم-يۇم يىغلاپ كەچۈرۈم سورايدۇ. ئۇنىڭ ئاشۇ ھالىتىغا قاراپ يەنىلا ئېچىم سېرىلىپ كېتىدۇ. ئۇنى ھەر بىر يوقلاپ قايتقىنىمدا نەچچە كۈنگىچە قولۇم ئىشقا بارمايدۇ. ئۇنىڭغا ئۇنى مۇشۇ شەھەردە تۇرۇپ ساقلايدىغىنىمنى، ئۇ جازا مۇددىتىنى تۈگىتىپ چىققاندا ئۇنىڭ بىلەن يۇرتقا قايتىپ بىرگە ياشايدىغانلىقىمنى تەكرار ئېيتىپ ۋەدە بەردىم. مانا بۇ خەتلەر ئۇنىڭ ماڭا يازغانلىرى، - دېدى شەكىلە بىر تۇتام خەتنى ماڭا ئۇزىتىپ، - ئۆتكۈزگەن سەۋەنلىكلىرىگە تۆۋە قىلىپ يىغلايدۇ. «مېنى ئاشۇ نارەسىدە بالامنىڭ قىساسى تۇتتى» دەپ نالە قىلىدۇ. ئەمدى نېمە ئامال؟ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولاتتىمۇ؟ بىر ھېساپتا ئۇنىڭ سوغۇق تاملار ئىچىگە سولانغىنىمۇ قىلمىشلىرى ھەققىدە ياخشىراق ئويلىنىشىغا پۇرسەت يارىتىپ بەردى دەپ ئويلايمەن. ئەگەر ئۇ يەنىلا مەكتەپتە بولسا بېشىنى سىلكىپ ئويلىنىشقا ۋاقىت ئاجرىتالماي پاتمىگە باغلىنىپ يۈرگەن، مەكتەپ پۈتتۈرۈپ باي قېيىنئاتىسىنىڭ ياردىمىدە ياخشى

خىزمەتكە ئېرىشىپ، پاتىمە بىلەن توي قىلىپ مۇشۇ شەھەردە قالغانمۇ بولاتتى. نىملا بولسۇن، ئاپامغا ھازىرچە ئوقۇۋاتىمەن دەپ، كېيىنچە ئۈرۈمچىدە خىزمەتكە تەقسىم قىلىندىم دەپ ئۇنى ساقلاش قارارىغا كەلدىم.

- ئۇنى ھازىرمۇ ياخشى كۆرەمسەن؟ - دەپ سورىدىم مەن شەكىلەنىڭ سۆزىنى بۆلۈپلا.

- بىلمەيمەن، بۇرۇن ئۇنى ھەققەتەن چىن يۈرىكىمدىن سۆيەتتىم. كېيىن بۇ مۇھەببەت نەپرەتكە ئايلىنىپ كەتكەن بولسىمۇ ھازىر يەنىلا ئۇنىڭدىن ئۈمىتلىنىپ ياشاۋاتىمەن. تۈنجى قەدەمنى خاتا باسقان ئىكەنمەن، بۇنىڭغا ئۇنىڭ ۋاپاسىزلىقىلا ئەمەس، ئۆزۈمنىڭمۇ ئەقىلسىزلىقى سەۋەپچى، - ئەمدى مەڭگۈ ئاشۇ خاتالىقىم ئۈچۈن بەدەل تۆلىشىم كېرەك...

شەكىلە بىلىمگە يۈلەنگەن ياستۇقنى ئوڭشاۋاتقاندا ھېلىقى كىشى بىرمۇنچە لازىمەتلىكلەر ۋە نەچچە خىل تاماقلار سېلىنغان يالتىراق خالتىلارنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى. ئۇ بىزنىڭ كۆزلىرىمىزگە قاراپ يىغلىغىنىمىزنى بىلدى بولغاي «مەن قايتىپ ئەتە كېلەي سىلەرمۇ ياخشىراق مۇڭدىشىۋېلىڭلار» دەپ قولىدىكى نەرسىلەرنى چاي شىرەسىگە قويۇپ ئىشىك تۈۋىگە بارغاندىن كېيىن كەينىگە بۇرۇلۇپ :«مۇڭدىشىڭلار دىسەم كۆڭۈلسىزلىكلەرنى سۆزلىشىپ يىغلاپلا ئولتۇرماي، خۇشال-خورام ئولتۇرۇڭلار جۇمۇ؟ كامىلە ساقايغاندا سىلەرنى ئەڭ ياخشى جايلارغا ئاپىرىپ ئوينىتىپ كۆڭلۈڭلەرنى تازا ئېچىپ قويىمەن» دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

- ئاۋال بىر ساقىيە ئاداش، - دىدى شەكىلە ئۇنى ئۇزىتىپ قويغاندىن كېيىن تاماقلارنى شىرەگە تىزغاچ، - ئوينايمىزلا دىسەڭ ئۇنىڭسىزمۇ ئوينىتىدىغانلار ئاز ئەمەس.

- نىمە؟ يەنە باشقىلىرىمۇ بار ئوخشىمامدۇ، - دەپ سورىدىم مەن ئەجەپلىنىپ.

- ئەلۋەتتە ئاداش، مەن نىمىشقا بۇ قېرىغىلا قاراپ ئولتۇرۇپ، ئۇنىڭغىلا ئىتائەت قىلىپ، ئەھدە قىلىپ كەتكۈدەكمەن؟ ۋاقتى چىقسا كۈندە بىر كىلىدۇ، چىقمىسا ھەپتە-ھەپتىلەپ يوق. مەن ئۇنىڭ ھەقلەپ ئالغان خوتۇنىمىدىم يا ئۇنى ساقلاپ، يولىغا تەلمۈرۈپ ئولتۇرىدىغان؟ ئۇنىڭ پۇلى بىلەن ئۆزۈمنى ياساپ، ئۆزۈمنىڭ كۆڭلى تارتقانلار بىلەن ئىچ-پۇشۇغۇمنى چىقىرىپ يۈرىۋاتىمەن. ماڭا كۆزى چۈشۈپ كۈچۈكلىنىپ كىتىۋاتقان ئەرلەرنى كۆرگىنىمدە گاھ نەپرەتلىنەمسەم، گاھ مەمنۇن بولۇپمۇ قالىمەن، قەستەن ئۇلارنى ھەرخىل سەۋەپلەر بىلەن قىيناپ ئۇلارنى ئامالسىز ھالغا چۈشۈرۈپ قويغىنىمدا ئۇلارنىڭ ئىلاجسىز، بىچارە قىياپىتىگە قارىغىنىمدا ئىچ-ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ كىتىمەن. نىمە ئۈچۈن ئاياللارلا بەدەل تۆلىشى كېرەككەن؟ ئۇلارمۇ ئاخماق بولۇشىنىڭ، ئالدىنىشنىڭ تەمىنى تېتىسۇن. خوتۇنى «ئون يۇەنگە پايپاق ئېلىپ بېرىڭ» دىسە ھۆركىرەيدىغان

ئەرلەر سىرتتا شۇنچە مەرتلىشىپ كىتىدۇ. خوتۇنغا چىراي ئاچقۇسى كەلمەيدۇيۇ، سىرتتىكى ئاياللارغا شۆلگەيلىرى ئېقىپ كەتكۈچە ھجىيىپ، مەرتلىكنى ئىسپاتلاشقا تىرىشىپ، ياخشى كۆرۈنۈش ئۈچۈن قىلمىغنى قالمايدۇ.

ئۇنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان سۆزلەرگە ھەيران قېلىۋاتقانلىقىمنى سەزدى بولغاي، ئېغىر خورسىنىۋېتىپ «بولدى تاماق يەيلى ئاداش، ۋاقىت تېخى ئۇزۇن، ساڭا دەيدىغان سۆزلىرىم كۆپ، بىلمەن ھازىر مىنىڭدىكى بۇ ئۆزگىرىشلەرگە ھەيران قېلىۋاتىسەن، لېكىن ھەممە ئادەم بېشىغا كەلگەندە بىلىدىكەن» دىدى.

تاماقنى شۇنداق بىر كۆڭۈلسىز كەيپىياتتا جىمجىت ئولتۇرۇپ يىدۇق. تاماقتىن كيىن ئۇ دورىلىرىمنى ئىچۈرۈپ ئورۇن راسلىدى. كاللامدا گىدىرماچ خىياللار ئۆزلۈكسىز ئەگىپ يۈرەتتى. ياتقۇچە ئۇنىڭغا نەچچە قېتىم چاقىرغۇ كەلدى. ئۇ بەزىلىرىنى قايتۇرۇپ بۇگۈن سىرتقا چىقالمايدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆزرە سورىدى.

نەچچە كۈنگىچە پات-پات قىزىتمام ئۆرلەپ، پۈتۈن بەدىنىم جانسىزلىنىپ شۇنچە قىينالغان بولساممۇ، ئۇنىڭ مىنى يەنە بالنىستا ياتقۇزىشغا قەتئىي قوشۇلمىدىم.

كامىل بىلەن خىيالەن سىردىشاتتىم. ئۇنىڭ تېزرەك يىنىمغا قايتىپ كىلىشىنى ئۈلۈغ ئاللاھتىن تىلەپ ئۆزۈندىن ئۆزۈن دۇئا قىلاتتىم.

شەكلەنىڭ بەزى ئىشلىرىنى پەقەتلە توغرا چۈشىنەلمەيۋاتاتتىم. ئۇنىڭ بۇنداقلا تۈگىشىپ كىتىشىنى خالىمايتىم. لېكىن ئۇنىڭغا كۆپ نەسىھەت قىلىشتىن يەنىلا ئۈيىلاتتىم، چۈنكى ھازىر ئۇنىڭغا تايىنىشتىن باشقا ئامالىم يوق ئىدى. دوختۇرخانىدا ياتقان مەزگىللىرىمدە شۇنچە كۆپ پۇل چىقىرىپ داۋالاتقىنىنى دىمىگەندىمۇ ھازىرقى دورىلىرىممۇ بەكلا قىممەت ئىدى.

كامىل تالاپەتكە ئۇچرىغان بولسىمۇ، مەن بولسامۇ ساق بولغان بولسام ئىدىم، ھېچبولمىسا ئاشخانىلاردا قاچا يۇيۇپ بولسىمۇ ئۆز كۈنۈمنى ئۆزۈم ئېلىپ تۇرالىغان بولاتتىم. «بۇ قىسمەتلەرگە نىمە ئامال؟ بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كىتەر» دەپ ئۆز-ئۆزۈمگە تەسەللى بېرەتتىم. شەكلەنىڭ دوختۇرخانىغا ئاپىرىمەن دەپ تۇرىۋېلىشىدىن ئەنسىرەپ بەدىنىمدىكى ئاغرىق ئاسارەتلىرىنى ئۇنىڭدىن يۇشۇرۇشقا تىرىشاتتىم. شەكلەنىڭ ئالى ماكتەپتىكى ساۋاقدىشى، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە رېستۇراندا ئىشلىگەن دوستى رەنا ھەر ھەپتە ئاخىرىدىكى دەم ئېلىش كۈنىدە بۇ ئۆيگە كىلىپ تۇراتتى. رەنا ئانچە چىرايلىق قىزلاردىن بولمىسىمۇ يۈزى تۈۋەن، مىھرى ئىسسىق، ئەقىللىق، تىرىشچان قىز ئىدى. شەكلە ۋە رېستۇران خوجايىنىدىن باشقا ئادەم كىرمەيدىغان بۇ ئۆيگە

رەنانىڭ ھەپتىدە بىرەر قېتىم كېلىشى مەن ئۈچۈن زور خۇشاللىق ۋە تەسەللى ئىدى. رەنا بىلەن كىشىلىك ھايات، جەمئىيەت ھەققىدىكى كۆز-قاراشلىرىمىزدا ئورتاقلىق بولغاچ ئۇ ھەرقېتىم كەلگەندە تولىمۇ قىزغىن مۇڭدىشىپ كېتەتتۇق. ئۇ ماڭا يېڭى-يېڭى كىتاپلارنى ئالغاچ كېلەتتى. خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشىمنى تەۋسىيە قىلاتتى ۋە خەنزۇ تىلى ئۆگىنىش قوللانمىلىرىنى ئالغاچ كېلىپ ماڭا كۆيۈمچانلىق، سەۋىرچانلىق بىلەن يېتەكچىلىك قىلاتتى. مەنمۇ بۇ زېرىكىشلىك، ئازاپلىق كۈنلەردە زېھنىمنى خەنزۇ تىلى ئۆگىنىشكە ئاجرىتىپ ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ۋە ئازراق بولسىمۇ بىرەر نەرسە ئۆگىنىشكە بەل باغلىغانلىقىمدىن خۇشال ئىدىم.

ئۈرۈمچىنىڭ زىمىستان قىش كۈنلىرىنى ئاساسەن بۇ ئۆيدە يالغۇز دىگۈدەك ئۆتكۈزىۋاتاتتىم. رەنا تەتىلدە شىمالدىكى يۇرتىغا كەتكەن ئىدى. شەكىلە بەزىدە بىر چىقىپ كەتسە يېرىم كېچىلەردە مەست ھالەتتە ياكى ئەتىسى چۈشلەردە ھارغىن ھالەتتە قايتىپ كېلىپ ئۆزىنى كارىۋاتقا ئېتىپ كۈنلەپ ئۇخلايتى. ئۇنىڭ چاقىرغۇسى توختىماي سايراپلا تۇراتتى. ئۇ سىرتقا چىقىشتىن بۇرۇن مەندىن ئۇڭايسىزلىنىپ تۇرۇپ چۈشەنچە بېرەتتى ۋە تاماقنى، دورىنى قەرەلىدە يېيىشىمنى ئەسكەرتىپ تۇراتتى. مەنمۇ بارا-بارا بۇ تۇرمۇشقا كۆندۈم. كۆنمەي نىمە ئامال؟يۆلەنچۈكۈم، باشپاناھىم ئىگىز تاملار بىلەن قورشالغان قارا تۆمۈر دەرۋازا ئىچىدە. مەن بولسام ئۆزۈمنىڭ ھالىدىن ئۆزۈم خەۋەر ئالالمىغۇدەك ھالەتتە بىر زەمبىل گۆش بولۇپ ياتىمەن. شەكىلەگە بەكرەك نەسىھەت قىلىشقا تىلىم كۆيىدۇ. ئۇمۇ بەزى ئىشلارنى ئۆزى خالىماي قىلىۋاتقان بولىشى، مىنىڭ ئازاپلىنىشىمدىن ئەنسىرەپ بۇ ئىشلارنى بۇرمىلاشقا تىرىشىپ مىنى ئۆزۈمنى ئەيىپلىشىمدىن ساقلىۋاتقان بولىشى مۇمكىن. ئۇنىڭ ھەر-بىر چاقىرغۇ كېلىپ سىرتقا ماڭغان چېغىدىكى ئامالسىزلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ زورلاپ كۈلۈپ، ئۆزىنى روھلۇق تۇتۇشقا تىرىشىشلىرىنى كۆرگىنىمدە يۈرىكىم ئېچىشىپ، ئۆپكەم ئاغزىمغا تىقىلىپلا قالىدۇ.

بەزى ئىشلارنى ئوچۇق-ئاشكارا دېيىشىشتىن ئۆزىمىزنى ئېلىپ قاچاتتۇق. بىر-بىرىمىزنى خۇشال قىلىشقا تىرىشاتتۇق. ئۇ بەزىدە بۈگۈن بارغان سورۇندىكى قىزىقارلىق ئىشلارنى ماڭا تولىمۇ يۇمۇرىستىك قىلىپ سۆزلەپ بېرەتتىيۇ، مىنىڭ ئانچە كۈلەلمەيۋاتقىنىمنى سېزىپ ئۇڭايسىزلىنىپ گەپنى باشقا ياققا بۇرايتى ياكى بىرەر ئىش بىلەن مەشغۇل بولغان قىياپەتكە كىرىۋالاتتى.

5-قەۋەتتىن يەتتە ئاي بولغاندا تۇنجى قېتىم ئاران چۈشەلىدىم. پۇتۇم خېلى ياخشى بولۇپ قالغان بولسىمۇ بېلىمنىڭ ئاغرىقى يەنىلا ھەركىتىمنى چەكلەپ قوياتتى. ئەمدى شەكىلە يوق

چاغلاردا ئۆزۈمنىڭ ھالىدىن ئۆزۈم خەۋەر ئالالىغۇدەك، تاماقلارنى غەيرەت قىلىپ، ئاغرىققا چىداپ يۈرۈپ ئۆزۈم تەييارلىيالىغۇدەك بولدۇم.

ھەممىدىن بەك خۇش بولغىنىم ئەمدى كامىلنى يوقلاپ بارالىغۇدەك بولۇپ قالغىنىم ئىدى.

كامىل قامالغان تۈرمە ئۈرۈمچىنىڭ چېتىدىرەك بولۇپ، نەچچە ئاپتوبۇس ئالمىشىپ ئاران بارغىلى بولاتتى. شەكلە بەزىدە تونۇشلىرىنىڭ ماشىنىسىدا مىنى بىللە ئېلىپ باراتتى. شۇنچە ئۇزۇن يولنى بېسىپ، شۇنچە تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن دەملەر بىردەمدىلا توشۇپ قالاتتى. كامىل مىنىڭ ھالىمغا قاراپ يىغلىسا مەن ئۇنىڭ ھالىتىگە قاراپ يىغلايتىم. بېشىمىزغا كەلگەن بۇ كۈلپەتلەرگە، ھەر ئىككىلىمىزنىڭ ھازىرقى ئامالسىزلىقلىرىغا ئىچ ـ ئىچىمىزدىن ئۆرتىنىپ يىغلايتۇق. ئۇنىڭ يېنىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا دېيىشنى دىلىمغا پۈككەن سۆزلەرنىڭ چالا قالغىنىدىن ئۆزۈمنى ئەيىپلەپ كېتەتتىم. ھەر قېتىم ئويلىغان سۆزلىرىم بىر چەتتە قېلىپ باشقا سۆزلەرنى قىلىپ كەتكىنىمدىن ئۆزۈمگە ئاچچىقىم كېلەتتى. ئۇ ماڭا ھەر قېتىم «ئۆزۈڭنى ئاسرىغىن. سالامەتلىكىڭنىڭ تېزرەك ئەسلىگە كېلىشىدىن باشقىنى ئويلىما. مەن چىققۇچە چىداپ تۇر. مەن چىققاندىن كېيىن ھەممە ئىش ياخشى بولۇپ كېتىدۇ» دەپ تەسەللى بېرەتتى، ھەمدە ئۆزىنىڭ بۇ يەردىن تېزرەك چىقىپ كېتىشى ئۈچۈن ئىپادىسىنى ئالاھىدە ياخشى قىلىپ، ۋەزىپىلەرنى ئاشۇرۇپ ئورۇنداپ ئايدا بىر كۈندىن كەچۈرۈم ئېلىۋاتقانلىقىنى ئېيتاتتى. مەنمۇ ئۇنىڭغا تەسەللى بېرەتتىم، كۆڭلىنى ئاۋۇندۇراتتىم. ئىپادىسىنىڭ ياخشىلىقىدىن سۆيۈنگىنىمنى تەكرارلاپ رازىلىق ياشلىرىمنى تۆكەتتىم.

ئادەم كۈتۈش، بولۇپمۇ ئۆزى ياخشى كۆرگەن، ئۆمۈرلۈك ئايرىلماسلىققا نىيەت قىلغان كىشىسىدىن ئامالسىز ئايرىلىپ ئۇنىڭ يېنىغا قايتىپ كېلىشىنى كۈتكەندىكى ۋاقىت ھەممىدىن بەك ئاستا ئۆتىدىكەن. باشتا ئۆزۈم ئۇنى يوقلاپ كېلىش ئىمكانىيىتىدىن مەھرۇم ۋاقىتلاردا ئۇنى قايتا كۆرەلمەيدىغاندەك بىر ۋەھىمىنىڭ ئىسكەنجىسىدە كېچە ـ كۈندۈز مۇجۇلغان، ئىككى يېرىم يىل ۋاقىتنى ئۆمۈردىنمۇ ئۇزۇن تەسەۋۋۇر قىلغان پەيتلىرىمگە قارىغاندا ئۇنى يوقلاپ كېلىپ يۈرگەن مەزگىللەردە خېلى روھلىنىپ قالدىم . ئۇنى ھېچبولمىسا ئايدا بىر قېتىم كۆرەلەيمەن. ئاۋازىنى ئاڭلىيالايمەن! ماڭا چەكسىز بىلىنگەن شۇ ئىككى يېرىم يىل ۋاقىتنىڭ دەل يېرىمى ئۆتتى. ئۆزۈممۇ خېلىلا ياخشى بولۇپ قالدىم. خەنزۇ تىلىدىنمۇ ساۋادىم چىقىپ ئادەتتىكى گېزىت ـ ژۇرناللارنى ئوقۇپ، مەزمۇنىنى خېلىلا چۈشىنەلەيدىغان بولۇپ قالدىم. لېكىن ئەمەلىي سۆزلىشىش ئىمكانىيىتىم كۆپ بولمىغاچقا سۆزلەشتە قىينىلىپ، ئاۋازلىرىم قېيىپ كېتەتتى. بۇنداق چاغلاردا رەنا «ۋاي ساڭا خەنزۇچە ئۆگەتتىم دەپ دۇنيادا يوقلا بىر تىلنى ئۆگىتىپ سالدىممۇ نېمە؟ يۇرە بۇ تىلغا پاتىنىت

ھوقۇقى ئېلىشۋالايلى» دەپ چاخچاق قىلىپ مېنى تىرىكتۈرەتتى. ھەپتە ئاخىرىدا رەنا ئامراق تاماقلارنى تەييارلاپ ئۈنى كۈتىۋالاتتىم. ئەلۋەتتە دەم ئېلىش كۈنلىرىدە شـــەكىلە بەكلا ئالدىراش بولۇپ كەتكەچكە ھەم رەنانىڭ كىلىدىغىنىنى بىلگەچكە مېنىڭ يالغۇز قېلىشـــىمدىن ئانچە ئەنسىرەپ كەتمەي ،ئاساسەن ئۆز ئىشلىرى بىلەن يۈرەتتى.

ئۈزۈنغا ســوزۇلغان كېچىلەردە كامىل بىلەن خىيالەن ســىردىشــاتتىم. ئۈنى چىن يۈرۈكۈمدىن بەرداشــلىق بەرگۈســىز ئىنتىزارلىق ئىچىدە ســېغىناتتىم. جۈپ توشــقان ئويۇلغان ياغاچ ھەيكەلنى قانماي ھىدلاپ، باغرىمغا باســـاتتىم. يىراقتىكى ئاتا ـ ئانامنى ســـېغىناتتىم. ئۇلارنى شـــۈنچە دىشۋارچىلىقتا سالغىنىم ئۈچۈن ئاللاھ ماڭا مۇشۇ كۈلپەتلەرنى كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى ئويلاپ ئىچى ـ ئىچىمدىن ئۆكسۈپ يىغلايتىم. ھەر بىر نامىزىمدا ئۇلارنىڭ سالامەتلىكىنى تىلەيتىم. بىر كۈنلەردە كامىل بىلەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا بارغىنىمدا ئۇلارنىڭ بىرەرسىنى كۆرەلمەي قېلىشىمدىن ئەنسىرەيتىم. دادام ھازىر نىمە ئىش قىلىۋاتقاندۇ ـ ھە؟ شۇ تاپتا ئۈنىڭ ئىللىق قۇچىقىغا بېشىمنى قويۇپ يېتىپ بارلىق ئازاپلىرىمنى تۆكۈپ قانغۇچە يىغلىۋالالســـام ئىدىم ـ ھە؟ بىلمەن، بۇ دۇنيادا ماڭا ئەڭ كۆيۈنىدىغىنى يەنىلا شـۇ مېھرىبان دادام. ئەلۋەتتە ئاپامنىمۇ بەزىدە ســېغىنىپ قالىمەن. ھەممىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ ئۇلارنىڭ يېنىغا قايتقۇم كىلىدۇ. لېكىن، ئاپامنىڭ مېنى كۆرگەنىدىن كېيىنكى زىمىستان مىسالى چىرايىنى، تۈزدىنمۇ ئاچچىق سۆزلىرىنى ئاڭلىغۇم يوق. بۇنىڭ بىلەن تۈگىســىغۇ مەيلى، ئۇ چوقۇم مېنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويىســىمۇ كامىل بىلەن بىرگە ياشــىشــىمغا يەنىلا قارشــى چىقىشــى مۇمكىن. «بىرەر باللىق بولغاندا بارســامغۇ تەقدىرگە تەن بېرەر ئىدى» دەپمۇ ئويلاپ قالىمەن.كامىل بىلەن دە سىلىۋىدىمۇ«ئۈرۈمچى تەرەپكە بېرىپ نىكاھىمىزنى ئوقۇتۇپ بىرەر يېرىم يىل تۇرغاندىن كېيىن بىرەر باللىق بولۇپ ئاندىن يۇرتقا قايســـاق ھەممىنىڭ ئاغزىمۇ بېســـقار »دەپ ئويلىغان ئىدۇق. كىم بىلســـۇن ئىككى يېرىم يىل ۋاقتىنىڭ ئۈنىڭ بىلەن ھالال نىكاھ ئوقۇتۇش پۇرستى نىسىپ بولۇش تۈگۈل بىرگىمۇ تۇرالماي ئۆتۈپ كىتىدىشنى؟ ئۈرۈمچىنىڭ يەنە بىر قەھرىتان ســـوغۇقىنى يەنىلا مۇشـــۇ مۇئەللەقتىكى ئۆيدە خىياللىرىمنىڭ ھەمراھلىقىدا ئۆتكۈزدۈم. شـــەكىلەنىڭ يۈرۈش ـ تۇرۇشـــلىرى ،كۆز ـ قاراش، ئوي ـ پىكىرلىرى بارغانســـىرى ئىككىمىزنىڭ ئارىلىقىنى يىراقلاشتۇرۇپ، ئەينى يىللاردىكى سىرداش دوستۇم شەكىلەنىڭ ئوبرازىنى پۈتۈنلەپ خۇنۇكلەشـــتۈرۈپ قويغان ئىدى. رەنا ئىككىمىز ئۈنىڭغا تالاي رەت نەســـىھەت قىلغان بولســـاقمۇ قىلچە ئۈنۈمى بولمىغاننى ئاز دەپ بىرمۇنچە كۆڭۈلســـىزلىك يۈز بەرگەنىدىن كېيىن ئۈنىڭغىمۇ ئارتۇق گەپ قىلماس بولدۇق. لېكىن ئۈنىڭ مۇشۇنداق كىتىۋېرىشىدىن ئەنسىرەيتۇق. رەنانىڭمۇ ئۈندىگىدىن رايى قايتقان بولۇپ پەقەت مېنى دەپلا بۇ ئۆيگە ئانچە ـ مۇنچە كىلىپ تۇراتتى. «شـــەكىلە مۇھەببەتتىن ئازار يىدىم دەپ پۈتكۈل جەمىيەتتىن ئۆچ ئالماقچى بولىۋاتىدۇ،

لېكىن ئۇ ئۆزى ئۈچ ئالماقچى بولغانلار تەرىپىدىن يەنىلا ئۆزىنى جازالايدۇ. ئاخىرقى ھېساپتا يەنىلا ئۆزى ئۆرنىنى تولدۇرىۋالغۇسىز بەدەل تۆلەيدۇ» دەيتى رەنا شەكىلەنىڭ تۇرقىغا قاراپ ئېچىنىپ.

«خۇدايىم كۆڭلىگە ئىنساپ بىرەر» دەيتىم مەنمۇ. ئۇنىڭ ھازىرقى گەپىدانلىقىغا، ئۆزىنىڭ قىلمىشلىرىنى باشقىلارغا ئارتىپ ئۆزىنى ئاقلاپ سەكرەشلىرىگە، مۆرتى كەلسە كۆز-يېشى ئارقىلىق باشقىلارنىڭ نەپرىتىنى ھېسداشلىققا ئايلاندۇرۇشقا تىرىشىشلىرىغا بىز ھەقىقەتەن تولىمۇ ھەيران ۋە ئامالسىز قېلىۋاتاتتۇق.

- ئەمىسە سىلەر ماڭا يول كۆرسىتىڭلار، - دېدى ئۇ بىر كۈنى رەنا ئىككىمىز ئۇنىڭغا ئىككى ئېغىز گەپ باشلاپ بولغۇچىلا ئەسەبىيلىك بىلەن ۋاقىراپ، - بىرەر ئەر تېپىڭلار تىگەي! قېنى كىم مىنى، مىنىڭدەك بىر كوچىدا يۈرگەن قىزنى ئۆزى خالاپ ئالىدىكەن؟ ئالسىمۇ كۈندە بىر دۇمبالىمايدۇ دەپ سىلەر ھۆددە قىلالامسىلەر؟ ياكى خىزمەت تېپىڭلار، مەن ئىشلەي! لېكىن تازىلىقچى، پىركازچىك دىگەندەك ۋاقىتلىق ئۇششاق ئىشلار بىلەن ماۋۇ ئۆيىنىڭ ئىجارىسىنى تۆلەپ، جېنىمنى باقالامدىمەن؟

ئۇ شۇنداق ۋاقىراپ-جارقىرىغىنىچە ئىشىكنى قاتتىق يېپىپ چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاخىرقى سۆزلىرى يۈرۈكۈمنى پىچاق سانجىغاندەك ئېچىشتۇردى. ھەي، نىمە دىگۈلۈك؟ مەن بولسامۇ ئۆزۈمنىڭ كۈننى ئۆزۈم ئالالىغان بولسام ئىدىم، ئۇنىڭغا گەپ قىلىشتا تىلىم ئۇزۇنراق بولار ئىدى.

ئەتىسى چۈشتىن كىيىن رەنانى مەپتەپكە ئۇزىتىپ قويۇپ تۇردىشىمغا شەكىلە ئىشىكتىن تولىمۇ سولغۇن ھالدا كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ چاچلىرى چۇۋۇلغان، چىرايىنىڭ ئۆڭسىلى ئۆچكەن بولۇپ تولىمۇ روھسىز ھالەتتە كىرىپ ئۆزىنى كىرىسلوغا تاشلاپ ئېپادىسىز كۆزلىرىنى تورۇسقا تىكىككىنىچە ئۈنسىز ئولتۇردى.مەن ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولغىنىدىن ئەنسىرىگەن بولسامۇ ئۇنىڭدىن ئارتۇق گەپ سوراشتىن ئۆيۈلۈپ بىر پىيالە چاي قويۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپ يېنىغا كىلىپ نىمە دىيىشىمنى بىلمەي ئولتۇرغىنىمدا ئۇ ئۆز-ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك سۆزلەشكە باشلىدى.

- بۇ دۇنيا بەكلا تاركەن كاملە، - دىدى ئۇ كۆزلىرىنى بىر نۇقتىدىن يۆتكىمەستىن، - ئىنسان ھاياتلا بولسا ھەرقانداق ئىشنى كۆرىدىكەن. سەن بىرەر قۇر تەييارلىقلارنى قىلغىن، مەن ئەتە چىقىپ باشقا جايدىن ئۆي ئىزدەيمەن. بۇ ئۆيدىن كۆچۈپ كىتەيلى...

مەن نىمە ئىش بولغانلىقنى ئاڭقىرالماي ئولتۇراتتىم. ئۇ بولغان ئىشلارنى تەپسىلى سۆزلەپ بەردى.

شەكىلە تونۇگۈن كەچتە يېڭىدىن تونۇشۇپ قالغان بىر ئەر بىلەن يېرىم كېچىدە تانسىخانىدىن يېنىپ بىر مېھمانخانىدىن ياتاق ئاچقۇزۇپ يېتىپ قالغان ئىكەن. تاڭ ئاتارغا يېقىن مېھمانخانىنى ساقچىلار قورشاپ ئومۇميۈزلۈك تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپتۇ. ساقچىلار بارلىق كىشىلەرنى مېھمانخانا زالىغا يىغىپ گۇمانلىق دەپ قارىغانلارنى ساقچىخانىغا ئېلىپ مېڭىشقا باشلاپتۇ. كىم بىلسۇن، شەكىلە 5 ـ قەۋەتتە بىر ئەر بىلەن، رېستوران خوجايىنى6 ـ قەۋەتتە بىر ئايال بىلەن، رېستوران خوجايىنىنىڭ ئايالى 7 ـ قەۋەتتە بىر ئەر بىلەن ياتاق ئاچقۇزۇشقان ئىكەن. ئۇلار چوڭ زالدا بىر ـ بىرلىرىنى كۆرۈش بىلەنلا دەسلەپتە ھەيران قېلىشىپ ئاندىن باشلىرىنى ساڭگىلىتىشىپ تۇرۇپتۇ. شەكىلەنىڭ تەلىيىگە ئۇنىڭ بىلەن ياتاق ئاچقۇزغان كىشى بويتاق ئىكەن. شۇڭا ئۇلا ر«بىز مۇھەببەتلىشىۋاتقان، يېقىندا توي قىلماقچى ئىدۇق» دەپ يۈرۈپ بىرمۇنچە ئاگاھلاندۇرۇشلاردىن كېيىن قويۇۋېتىلىپتۇ.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ نېمە دېيىشىمنى بىلمەي تۇرۇپ قالدىم. ئىچىمدە بولسا تەكرار«توۋا» دەيتتىم. شۇنچە گۇناھلارغا شاھىد بولىۋاتقان بۇ تۇپراقنىڭ ھېلىمۇ مۇشۇنچىۋالا گۇناھلارغا چىداپ، گۈمتۈرۈلۈپ كەتمەي تۇرىدىغىنىغا ھەيران قالدىم. مىڭ يىللىق ئىسلام ئەقىدىسىگە ئىگە مىللىتىمىزنىڭ ئەخلاق قارىشى بۈگۈنكى كۈندە مۇشۇنچىلىك دەرىجىدە سۇسلىشىپ كەتتىكەنمىدۇ؟ شەرمي ـ ھايانى ھاياتىدىن ئەلا بىلىپ كەلگەن ئانىلىرىمىز، ئەخلاقنى غورۇرنىڭ يادروسى بىلىپ ياشىغان ئاتىلىرىمىزنىڭ روھى ئۇلار بىلەن تەڭلا ئۆلۈپ تۈگەپ كەتتىكەن بولارمىدى؟ ئەر ئۆزىنىڭ تاپقان كىچىككىنە پۇلى، ئىمتىيازىغا ئىشىنىپ سىرتلاردا ئۆز خاھىشى بويىنچە خالىغانچە كۆڭۈل ئاچسا، ئايال ئېرىدىن ئۆچ ئېلىش ۋە ياكى قۇرغاقچىلىق باسقان تۇرمۇشىنى ۋاقىتلىق ئېيپەت سودىسى بىلەن سۇغىرىپ تەسەللى تاپماقچى بولسا، ئەرلەردىكى مەسئۇلىيەت ئېڭى، ئاياللاردىكى بەدەل تۆلەش، شۈكرىچان بولۇشلار خامۇش سەزگۈلىرىدىن كۆتۈرۈلسە، ھەممىسى ئۆز قىلمىشىغا قارىشى تەرەپنى جاۋاپكار، سەۋەپچى قىلىپ كۆرسەتسە، نىكاھنىڭ مۇقەددەسلىكى، ئائىلىنىڭ ئىللىقلىقى، ئەر ـ ئايال ئوتتۇرىسىدىكى مېھرى ۋاپا، ئىشەنچ دېگەنلەر بولمىسا، بۇ ھاياتتا قەدىرلىگۈدەك يەنە نېمە قالسۇن؟ ئاشۇنداق ئائىلىلەردە چوڭ بولغان بالىلارچۇ؟ ئاتا ـ ئانىسى مېھمانخانىلاردا ئىشرەت كەيپىنى سۈرىۋاتقاندا ئاشۇ بالىلار نېمە ئىش قىلىۋاتقان بولغىيتى؟ كۈندۈزى سودا بىلەن ئالدىراش يۈرگەن ئاتا ـ ئانىسىدىن كەچلىكلىرى، دەم ئېلىش كۈنلىرى بىر ئائىلە كىشىلىرى ئائىلە ئىللىقلىقىغا چۆمگەن ھالدا مۇڭدىشىپ، غىزالىنىشىنى كۈتىۋاتقان بالىلىرى ئا تا ـ ئانىسىنىڭ ئۆزلىرى ئارزۇلىغان ئاشۇ پەيتلەرنى مەئىشەت كوچىلىرىدا خامۇش ئۆتكۈزىۋاتقانلىقىنى بىلەمدىغاندۇ؟ ياق، ئۇلار چوقۇم بالىلىرىغا «مەن سىلەرنى باقىمەن دەپ كېچە ـ كۈندۈز ئالدىراش پالاقلاپ يۈرىۋاتىمەن» دەپ ھۆرپىيىشىدۇ. بىچارە بالىلار باشقا

دوستلىرىنىڭ ئائىلىسىدىكى كۆڭۈللۈك مەنزىرەلەر، خۇشال كەيپىيات، مېھرىلىك ئەركىلىتىشلەرگە ھەۋەسلىنىدۇ. ئاتا-ئانىلىرىنىڭ ئۇلارغا مېھىر تولۇقلاش ئۈچۈن بەرگەن پۇللىرىنىڭ قەدرىگە يېتىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن ئاشۇ پۇللار بىلەن ئۆز ئائىلىسىدە كەم بولغان مېھىر-مۇھەببەتنىڭ خۇشال كەيپىياتىنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش ئۈچۈن چۈشكۈن گەۋدىلىرىنى تانسىخانا، كۆڭۈل ئېچىش سورۇنلىرىغا مۇددەتتىن بۇرۇن ئېتىشىدۇ...

شۇنىڭدىن كېيىن شەكىلە ئالدىراش باشقا جايلاردىن مۇۋاپىق ئۆي ئىزدەش ھەلەكچىلىكىدە يۈردى. مەن بولسام بۇ قېتىم يۈز بەرگەن شەرمەندىچىلىكنىڭ شەكىلەنى ئازراق سىلكىپ قويۇشىنى ئۈمىت قىلغاچ ئۇنىڭدا بىرەر ئۆزگىرىشنىڭ بولۇپ ھايات يولىنى قايتا تاللاش قارارى چىقىرىشىنى تىلىدىم. لېكىن ئۇنىڭدىن بىرەر ئۆزگىرىش بايقىيالمىغاننى ئازدەپ ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ تېخىمۇ چوڭلاپ، ئەسەبىيلىشىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىۋاتاتتىم. ئۇنىڭ مۇشۇ باشباشتاقلىقى ۋە ھېچنىمىدىن ئەيمەنمىگۈدەك ئەركىنلىشىپ كېتىۋاتقىنىنىڭ سەۋەبىدىن بىرەر بالا-قازاغا يولۇقۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتىم.

رەنا بىر كەشتىچىلىك كارخانىسىدىن ياتاق-تامىقىمنى ئورۇنلاشتۇرىدىغان ئىش تاپقانلىقىنى، بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ ھازىرقى ھەرىكەت قولايلىقسىزلىقىمغىمۇ، ئۆزۈمنىڭ بۇ ئىشنىڭ ئەھلى بولغاچ ئانچە تەمتىرەپ قالمايدىغانلىقىمنىمۇ ئېيتىپ ماڭا بۇ خۇشخەۋەرنى ئېلىپ كەلگىنىدە ئۇنى سەل ئۈمىتسىزلەندۈرۈپ قويدۇم. نىمىشقىدۇر شەكىلەنى بۇنداقلا تاشلاپ قويغۇم كەلمەيتى. شۇنچە يىللىق دوستلىقىمىزنى، ئەينى يىللاردىكى كېچىلەپ مۆگدىشىپ چىقىدىغان سىرداشلىقىمىزنى ياد ئېتەتتىم. ئۇنىڭ ئاشۇ سەبى، سەممى شەكىلەگە قايتىپ كېتىشىنى چىن يۈرىكىمدىن تىلەيتتىم ھەم ھامان بىر كۈنى ئۇنى قايتا تېپىۋالىدىغانلىقىمغا ئىشىنەتتىم.

كۆز ئايلىرىنىڭ بىرىدە چىنە زاۋۇتى تەرەپتىكى بىر ئېغىزلىق ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ كۆچۈپ كەلدۇق. رەنا كەشتىچىلىك كارخانىسى بىلەن ئالاقىلىشىپ يۈرۈپ ماڭا ئۆيدە تۇرۇپ قىلىدىغان ئىش تېپىپ بەردى. مەن ئۇنبەش كۈندە بىر كارخانىغا بېرىپ ئۇلاردىن ئۆرنەك ۋە لازىملىق ماتېرىياللارنى ئەكىلىپ ئۆيدە كەشتىلەرنى تىكىپ، پۈتتۈرۈپ ئۇلارغا ئاپىرىپ بېرەتتىم. ئۇلار ئاۋال دېيىشكىنىمىز بويىچە ھەق بەرگەن بولسىمۇ كېيىنچە كەشتىلىرىمنىڭ سۈپەتلىكىدىن تولىمۇ رازى بولۇپ ماڭا ھەسسىلەپ ھەق بېرىدىغان بولۇشتى. بۇ ئىشنىڭ كىرىمى ئۆيلىگىنىمدىن ياخشى بولۇش بىلەن بىرگە ماڭا يېڭىچە ئۈمىت ۋە ئىشەنچلەرنى ئاتا قىلاتتى. كامىل چىققۇچە ئازراق پۇل جەملىۋالىدىغىنىمنى ئويلىساملا قايتىدىن روھلىنىپ كېتەتتىم ۋە بەل-پۇتلىرىم سىقىراپ ئاغرىپ، كۆزلىرىم تورلىشىپ كەتكۈچە يىڭنىنى قويغۇم كەلمەيتى. شەكىلەنى بۇ ئىشقا قىزىقتۇرۇش

ئۈچۈن ھەر خىل نۇسخىدىكى چىرايلىق گۈللەرنى كەشتىلەپ ئۇنىڭغا كۆرسەتتىم ۋە ئۇنىڭمۇ كەشتىلەپ بېقىشنى تەۋسىيە قىلاتتىم. شۇڭىدىسى ئۇنىڭ بۇنداق قول ئىشلىرى بىلەن پەقەتلا خۇشى يوق ئىدى.

بىر كۈنى مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ ئۇ ماڭا «بىلمەن كامىلە، سەن مېنى دۇرۇس يوللارغا ئۈندەش ئۈچۈن ئاز كۈچىمىدىڭ. مېنىڭمۇ ئويلىغىنىم بار ئاداش، بۇ كوچا ماڭا باقۋەندە ئەمەس، كامىل چىقىدىغانغىمۇ نەچچە ئايلا قالدى. مەن شۇنىڭغۇچە ئازراق ئۆزۈمنى ئوڭشىۋالاي، ئۇ چىققاندا ھەرگىز بۇنداق ئىشلارنى قىلىپ يۈرسەم بولمايدۇ. ئۇنىڭغۇچە ئازراق پۇل جەملىۋالساق ئۈچىمىز بىرلىشىپ بىرەر ھالال ئىشنىڭ پېشىنى تۇتۇپ كۈنىمىزنى ئالارمىز. شۇڭا ئاداش، سەنمۇ ھازىرچە مېنى خىجىل قىلىپ بەك كۆزۈمگە كىرىۋالمىغىن. ماڭا ئازراق ۋاقىت بەر، بىر تەرەپ قىلىۋالمىسام بولمايدىغان ئازراقلا ئىشلىرىم قالدى، ماڭا ئىشەن» دېدى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن مۇشۇنچىلىك سۆزلەرنىڭ چىققىنىدىن ئىچ-ئىچىمدىن سۆيۈنۈپ، ئۇنى باغرىمغا بېسىپ ھاياجان ياشلىرىمنى توختىتالماي قالدىم.

- شەكىلە مېنىڭ ئوماق دوستۇم. ئەقىللىق دوستۇم، ھامان بىر كۈنلىرى مېنى مۇشۇنداق خۇشال قىلىدىغىنىڭنى بىلەتتىم. ماقۇل مەن سېنى كۈتىمەن. يېنىمغا بۇرۇنقى ھالىتىڭدە قايتىپ كېلىشىڭنى كۈتىمەن. بىز قولنى قولغا تۇتۇشۇپ بۇ ئازاپلىق كۈنلەردىن يىراقلاپ كېتەيلى. ئاچچىق ئەسلىمىلىرىڭنى يۈرىكىڭنىڭ پىنھانلىرىغا دەپنە قىلىۋەتكىن-دە، كېيىنكى ھاياتىڭغا كۈلۈپ باققىن. سەن مەڭگۈ مېنىڭ ئەڭ يېقىن دوستۇم.

شۇ كۈنى كېچىچە شەكىلە بىلەن ئۇزۇندىن بېرى ئوتتۇرىمىزنى توسۇپ تۇرىۋاتقان غۇۋا پەردىلەرنى قايرىۋەتكەن ئاساستا ئۈچۈق-يورۇق مۇڭداشتۇق. گاھ كۈلۈپ، گاھ يىغلىشىپ تاڭ سەھەرگە يېقىن ھەر ئىككىلىمىز شۇنچە يېنىكلەپ تاتلىق ئۇيقۇغا غەرق بولدۇق.

جۈمە كۈنى كەچتە رەنا كەلدى. ئۇنىڭغا شەكىلەنىڭ سۆزلىرىنى قىلىپ بېرىۋىدىم، ئۇمۇ بوينۇمغا گىرە سالغىنىچە خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكتى. بىز كەچتە شەكىلە ئامراق تاماقلارنى ئېتىپ ئۇنى شۇنچە كۈتكەن بولساقمۇ ئۇ كېچىچە قايتىپ كەلمىدى.

بىز ئىجارىگە ئالغان ئۆينىڭ بىرىنجى قەۋەتتىدە ئۆي ئىگىسى ئاچقان كىچىككىنە بىر ماگىزىن بار ئىدى. ئەتىسى ئەتىگەندە ئۆي ئىگىسى تېلېفون كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ مېنى چاقىردى. بىرىنجى قەۋەتكە چۈشۈپ تېلېفوننى ئالدىم. تېلېفوننى شەكىلە ئۇرغان بولۇپ ئۇ ئۆزىنىڭ بىر ئىش بىلەن تۇرپانغا كەتكەنلىكىنى، ئۇ يەردە ئىككى-ئۈچ كۈن تۇرۇپ قالىدىغانلىقىنى، مېنىڭ

ئەنسىرەپ كەتمەسلىكىمنى ئېيتىپ تېلېفون قىلغان ئىدى. مەن ئۇنىڭ سىرتتا كۆپرەك دىققەت قىلىشىنى، تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى ئېيتتىم. ئۇ ماقۇل بولۇپ ئالدىراشلا تېلېفوننى قويدى.

ئارىدىن تۆت كۈن ئۆتتى. شەكىلە قايتىپ كەلمىدى. ئۇنىڭ بىرەر خەۋىرىنى ئالالمايۋاتقاچقا ئەنسىرەپ رەناغا تېلېفون قىلىپ دەرستىن چۈشۈپلا ئۆيگە كېلىشىنى ئېيتتىم. كەچتە رەنا كەلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن شەكىلەنىڭ بۇنداق جىمجىتلا يوقاپ كېتىشىدىن ئەنسىرەۋاتقانلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ يەنىلا مېنى خاتىرجەم قىلىشقا ئۇرۇناتتى. ئۇ كۈنى رەنا مەكتەپكە قايتماي يېنىمدا قونغان ئىدى. يېرىم كېچىلەردە ئۆي ئىگىسىنىڭ تۇۋلىشىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپ پەسكە چۈشۈپ تېلېفوننى ئالدىم. تېلېفوننى ناتونۇش بىر ئايال ئۇرغان ئىدى.

ـ سىز شەكىلە ئەزىزنى تونۇمسىز؟ ـ دېدى ئايال سوغۇق تەلەپپۇزدا.

ـ ھە مەن ئۇنىڭ دوستى. ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ئۇ يېنىڭىزدا بارمۇ؟ سىز كىم بولىسىز؟ ـ جىددىيلىشىپ ئۇنىڭدىن بىرمۇنچە سوئال سورىۋەتتىم.

ـ ھەئە ئۇ مېنىڭ يېنىمدا، سىز ئۇنىڭ ئۆيدىكىلەرنى تونىسىڭىز تېزدىن خەۋەر قىلىپ قويۇڭ، 2 ـ دوختۇرخانىنىڭ جىددى قۇتقۇزۇش بۆلۈمىگە كەلسۇن! ـ ئايال شۇنداق دەپلا تېلېفوننى قويدى.

پۇت ـ قوللىرىم تىترەپ، يۈرەكلىرىم ئەنسىز سوقۇپ ئىككىنجى قەۋەتكە مىڭ تەستە چىقتىم. رەنا ئويغىنىپ، چاپىنىنى كىيىپ ئىشىكنىڭ تۈۋىگە كەلگەن ئىكەن.

رەنا ئىككىمىز دوختۇرخانىغا كىلىپ، جىددى قۇتقۇزۇش بۆلۈمىنىڭ ئىچىگە كىرىپ نۆۋەتچى سېستىرادىن شەكىلە ئەزىز ئىسىملىك بىرەر بىمارنىڭ بار ـ يوقلىقىنى سۈرۈشتۈرۈۋىدۇق. ئۇ بىزگە چوڭ زالنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى قاتار تۇرغان، كىچىك ـ كىچىك قۇتقۇزۇش بۆلۈمچىلىرىنىڭ ئەڭ چېتىدىكى بىر بۆلۈمچىنى كۆرسىتىپ قويدى. بۆلۈمچە ئىشىكىگە كىلىپ ئەينەك تام ئىچىدىكى ئىگىز كارىۋاتتا ياتقان شەكىلەنى كۆرۈپ، كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي جايىمدا ئولتۇرۇپ قالدىم. ئۇنىڭ تونۇغۇسىز ئىششىپ كەتكەن يۈزلىرىنىڭ نەچچە يېرىدە قان داغلىرى ئۇيۇپ قالغان، بۇرنىغا ئوكسىگىن، بىلەكلىرىگە ھەر خىل تەكشۈرۈش ئەسۋاپلىرى ئورنىتىلغان بولۇپ، رىتىملىق ئېقىۋاتقان ئۈكۈل سۇيۇقلىقى ۋە يۈرەك سېلىشىنى كۈزىتىش ئەسۋابىدىكى سىزىقچىلارغا قارىمىغان كىشى ئۇنىڭ ھايات ئىكەنلىكىدىن گۇمانلىناتتى.

دوختۇرلار بىزنىڭ بۆلۈمچە ئىچىگە كىرىشىمىزگە يول قويمىدى. مەسئۇل دوختۇردىن ئۇنىڭ ئەھۋالىنى سۈرۈشتۈرۈۋىدۇق. «قاتناش ۋەقەسىدە ئېغىر يارىلانغان، تۆت سائەت جىددى ئوپراتسىيە قىلىنغاندىن كيين خەتەرلىك باسقۇچتىن ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ ھەرۋاقىت كېسەللىك ئەھۋالىدا

ئۆزگىرىش بولۇپ، ئېغىرلاپ كېتىش ئېھتىماللىقى بار، شۇڭا ئۆيدىكىلەرگە خەۋەر قىلىپ قويۇڭلار، بەزىبىر تەييارلىقلارنى قىلىپ قويسۇن» دېدى. بىز ئەينەك تام سىرتىدا ئۇنىڭغا قاراپ ئۈنسىز ياشلىرىمىزنى تۆكۈپ، ئۇنىڭ تېزرەك كۆزىنى ئېچىشىنى تىلەيتتۇق. لېكىن ئۇ ئاشۇ بىر خىل ھالەتتىلا ياتاتتى.

رەنا بىلەن شەكىلەنىڭ ئۆيىدىكىلىرىگە خەۋەر يەتكۈزۈش ئىشى ھەققىدە مەسلىھەتلىشىۋاتقىنىمىزدا ياندىكى بۆلۈمچىدە قۇتقۇزۇلۇۋاتقان بىمارغا قاراۋاتقان ئايال يېنىمىزغا كېلىپ: «سىلەر ئۇنىڭ نىمىسى؟» دەپ سورىدى. بىز ئۇ ئايالنىڭ سوغۇق چىرايىغا قاراپ سەل ئەجەپلىنىش ئىچىدە ئۆزىمىزنى تونۇشتۇرغاندىن كېيىن، ئۇ «ھە ئۆيىدىكىلىرىگە خەۋەر قىلساڭلار دەپ قويۇڭلار، ئۇنىڭ داۋالىنىش ھەققى ئۈچۈن ھازىرغىچە يىگىرمە مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پۇلنى مەن چىقىرىپ تۇردۇم. ئۆيىدىكىلىرى كەلگەندە قايتۇرۇپ بەرسۇن!» دېدى ۋە ئەينەك تام ئىچىدىكى شەكىلەگە قاراپ غەزەپ بىلەن ئالىيىپ قويۇپ ئارقىغا بۇرۇلۇپلا كېتىپ قالدى.

شەكىلەنىڭ ئۆيىدە تېلېفون يوقلۇقى ئېنىق. خەت يازساق نەچچە كۈندە تېگىشىنى بىر نېمە دەپ بولمايدۇ. ئەگەر ئۇنىڭ ئاپىسىغا خەۋەر قىلالمىساق ئالمادىس ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا قانداق قىلغۇلۇق؟ ئۇندا ئويلاپ، بۇندا ئويلاپ ئاخىرى كامىل ئىككىمىزنى ئۈرۈمچىگە ئەكىلىپ قويغان شوپۇر ئېسىمگە كەلدى ۋە ئۇنىڭ ئەينى چاغدا بىزگە يېزىپ بەرگەن چاقىرغۇ نومۇرىغا چاقىرغۇ قىلدىم. ئالاھەزەل يېرىم سائەتلەردىن كېيىن ئۇ چاقىرغۇ قايتۇردى. مەن ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ بولغاندىن كېيىن رەھىمجاننىڭ تېلېفون ياكى چاقىرغۇ نومۇرىنى ئېيتىپ بېرىشىنى ئۆتۈندۈم. ئۇ رەھىمجاننىڭ يانفون نومۇرىنى ئېيتىپ بەردى. رەھىمجانغا تېلېفون قىلغۇچە قوللىرىم ئىختىيارسىز تىترەپ كەتتى. ئۇ مېنىڭ ئۆزىگە تېلېفون قىلغىنىمدىن ھەم خۇشال بولسا، ھەم ھەيرانلىقتا ئاۋازلىرى تىترەپ كەتتى. مەن ئۇنىڭدىن قىسقىلا ئەھۋال سوراپ بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا تېلېفون قىلىش سەۋەبىمنى ئۇدۇللا ئېيتتىم ۋە شەكىلەرنىڭ ئادرېسىنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىپ ئۇنىڭ دەرھال شەكىلەرنىڭ يېزىسىغا بېرىپ ئۆيىدىكىلىرىگە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزۈپ قويۇشىنى ئۆتۈندۈم. ئۇ مېنىڭ ئاۋازىمدىن قانچىلىك جىددىيلىشىۋاتقىنىمنى بىلدى بولغاي، ھازىرلا بېرىپ خەۋەر بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، مەندىن سوراۋاتقان سوئاللىرىنى توختىتىپ، ئىككى سائەتتىن كېيىن مۇشۇ تېلېفونغا تېلېفون قايتۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ تېلېفوننى قويدى.

مەن دوختۇرخانا ئۇدۇلىدىكى تېلېفون بوتكىسىدا ئۇنىڭ تېلېفونىنى ساقلاپ تۇرغان ئىدىم. ئىككى سائەتتەك ۋاقىتتىن كېيىن ئۇنىڭدىن تېلېفون كەلدى. ئۇ تېلېفوننى شەكىلەرنىڭ ئۆيىدە

تۇرۇپ ئۇرغان ئىدى. شەكىلەنىڭ ئاپىسى تىلىفوننى ئېلىپلا يىغلاپ ئاغزى گەپكىمۇ كەلمەي قالدى ۋە ھازىرلا تەييارلىق قىلىپ يولغا چىقىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

بۆلۈمچە ئىچىدە بىمارغا قارايدىغان بىردىن ئارتۇق ئادەم تۇرۇش چەكلەنگەن بولغاچ رەنا ئىككىمىز نۆۋەتلىشىپ ئۈنىگغا قارىغاچ ئۈنىڭ ئانىسىنىڭ كېلىشىنى كۈتتۇق. ئەتىسى چۈشتىن كېيىن شەكىلە مۆجىزە يۈز بەرگەندەكلا كۆزىنى ئاچتى. بىز خۇشاللىقىمىزدا ئۈنىڭ يېنىغا كىردۇق. ئۇ جانسىز كۆزلىرى بىلەن ئەتراپقا قاراپ بىزنى كۆرگەندىن كېيىن كۆزلىرىدىن ئاققان ياش مەڭزىنى بويلاپ ئاپئاق كىرلىككە تۆكۈلۈشكە باشلىدى. ئۈنىڭ كۆزلىرى ئۈنسىز سۆزلەۋاتتى. بىزمۇ ئۈنىڭغا قاراپ ئۈنسىز ياشلىرىمىزنى تۆكەتتۇق. دوختۇر ئۈنىڭ ئەھۋالىنى بىرەر قۇر تەكشۈرۈگەندىن كېيىن يېنىدىكى سېستىراغا «خەتەرلىك باسقۇچتىن ئۆتۈپ كەتتى، بالىنىست بۆلۈمگە يۆتكەڭلار» دېدى ۋە بىزنىڭ ئۈنىڭغا كۆپ گەپ قىلىپ چارچىتىپ قويماسلىقىمىزنى جېكىلىدى.

شەكىلە بالنىست بۆلۈمگە يۆتكەلگەندىن كېيىن ھېلىقى جىددى قۇتقۇزۇش بۆلۈمىدە ياندىكى بىمارغا قاراۋاتقان ئايال ياتاققا كىرىپ كەلدى. بىز ئۈنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدۇق. ئۇ ھېچنىمە دېمەستىن شەكىلەگە خېلى ئۇزۇن قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ئورۇندۇقنى ئۈنىڭغا يېقىنراق تارتىپ ئولتۇردى. شەكىلە گەپ قىلالمايتى، لېكىن ئۈنىڭ كىملىكىنى بىلمىگەچ ئاجىز كۆزلىرىنى ئەنسىزلىك بىلەن ئۈنىڭغا تىكىپ ياتاتتى.

- سىز مىنى تونىمايسىز، - دەپ گەپ باشلىدى ئايال خۇددى ئۆز ئۆزىگە سۆزلەۋاتقاندەك پەس ئاۋازدا، - مەن ئابلىزنىڭ ئايالى بولىمەن...

شەكىلە ھەيرانلىق بىلەن ئۈنىڭغا دەققە تىكىلگەندىن كېيىن دەرھال تام تەرەپكە قاراپ كۆزلىرىنى يۇمۇۋالدى، ئۈنىڭ كۆزلىرىدىن ئىككى تامچە ياش سىرغىپ چىقىپ مەڭزىدە توختاپ قالدى.

- ئۇ مىنى كوماندىروپكىغا چىقىمەن، دەپ ئالدىغان ئىدى. مانا، ياراتقۇچىمىز سىلەرنى بىر زەمبىل گۈش قىلىپ ئالدىمغا تاشلاپ بەردى، - دېدى ئايال لەۋلىرىنى چىشلەپ تۇرۇپ. رەنا ئۇ ئايالغا لۆڭگىنى سۇنغان ئىدى، ئۇ ئايال، - بولدى سىڭلىم كۆز ياشلىرىمنى ئېيتماي، ئۇ بارلىق ئازاپلىرىمنى ئېقىتىپ كەتسۇن، - دېدى ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىك تەرەپكە ماڭغاچ، - ساقچىلار ماڭا ئېرىمنىڭ قاتناش ۋەقەسىگە ئۇچرىغانلىقىنى خەۋەر قىلغاندا مەن ئۈنىڭدىن ئەنسىرەپ دوختۇرخانىغا كەلگۈچە ئۈنىڭ ئىسسەنلىكىنى تىلەپ كۆز يېشى قىلغان ئىدىم. لېكىن كېيىن بىلسەم بۇ ئىككىسى تۇرپانغا بىرگە ئويىنغىلى بېرىپ ھاراق ئىچىپ مەست ھالەتتە ماشىنا ھەيدەپ مۇشۇ

ۋەقەنى ســـادىر قىلىپتۇ. بۇ نىمىنىڭ داۋالىنىش پۇلىنى تۆلەيدىغان ئادەم چىقماي كارىدوردا ياتقۇزۇپ قويۇلغانلىقىنى كۆرۈپ يەنىلا ئاچچىقىنى ئىچىمگە يۇتۇپ ئىككىلىســنىڭ پۇلىنى تۆلىدىم. ئۇنىڭ ســومكىســـىدىن چىققان تېلېفون دەپتىرىدىكى نومۇرلارنىڭ ھەممىســـگە تېلېفون قىلىپ چىقتىم. ھەممىســـىنىلا ئەركىشـــى ئېلىپ ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەندىن كېيىن تونىمايدىغانلىقىنى ئېيتىشتى. ئاخىرقى بىر نومۇرغا ئۇرسام بىر خەنزۇ ئېلىپ شەكىلەنىڭ ئىسمىنى چىقارسام سىزنى چاقىرىپ قويدى. ئېرىمىنىڭ ئەھۋالى ئۇنىڭكىدىن ئېغىر، ماشىمۇ جىددى پۇل لازىم بولۇۋاتىدۇ. قالدى ئىشـلارنى ئويلاشـقا قۇربىتىممۇ يوق. ئۇنىڭ ئۆيدىكىلەر كەلسـە ئۇنىڭ ئۈچۈن تۆلىگەن پۇللىرىمنى قايتۇرۇپ بەرسۇن، - دەپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

ئۇ ئايال چىقىپ كەتكەندىن كېيىن شەكىلەنىڭ تىننىقى قىيىنلىشىپ يۈرەك سوقۇش ئەھۋالىنى كۆزىتىش ئاپاراتىدا رىتىمسىز سىزىقلار پەيدا بولۇشقا باشلىدى. مەن دەرھال مەسئۇل دوختۇرنى چاقىردىم. ئىككى دوختۇر بىرمۇنچە تەكشۈرۈشلەرنى قىلغاندىن كېيىن سېستىرا ئۇنىڭغا دوختۇرنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئوكۇل سالدى. ئالاھەزەل يېرىم سائەتلەردىن كېيىن شەكىلەنىڭ ئەھۋالى تۇراقلىشىپ ئوخلاپ قالدى. مەن رەنانى شەكىلەگە قارىتىپ قويۇپ دوختۇرخانا ئۇدۇلىدىكى تېز تاماقخانىدىن ئۇ ئىككىســـگە كەچلىك تاماق ئېلىپ ياتاققا قايتىپ كىرگەندە ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەي تۇرۇپلا قالدىم. شەكىلەنىڭ يېنىدا ئۇنىڭ ئانىسى بىلەن رەھىمجان تۇراتتى.

- تېلېفوندا تۇزۇكمۇ ئەھۋال سورىشالمىدۇق. شۇڭا ئايىمخان ئاچامنى ئەكىلىپ قويغاچ سىزنى يوقلاپ كېلەي دەپ كېلىۋىدىم، - دىدى رەھىمجان سالاملىشىپ بولغاندىن كېيىن ئوڭايسىزلانغان ھالدا.

- رەھمەت سىزگە رەھىمجان ئاكا، مىنى دەپ يەنە ئاۋارە بولۇپسىز...

رەھىمجانىنىڭ تۇيۇقسىز كېلىشىدىن يا خۇشال بولۇشۇمنى يا خاپا بولۇشۇمنى بىلەلمەيلا قالدىم. ياقا يۇرتتا مۇشـۇنداق بىر كۆڭلەردە بىرەر قېرىندىشـىمنىڭ مىنى ئىزدەپ كېلىشـىدىن ھاياجانلانغان بولسامۇ، نىمىشـقىدۇر ئۇنىڭ كاملىنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ قېلىشـىنى خالىمايتتىم. لېكىن كەچتە ھال - مۇڭ بولۇشۇپ ئولتۇرۇپ ئۇنىڭدىكى سەممىيلىك ۋە ئۆز سىڭلىسىغا بولغان ساپ مېھرىنى سەزگىنىمدە ئىختىيارسىز ھەممە ئىشلارنى ئۇنىڭدىن يوشۇرماي سۆزلەپ بەردىم. سۆز ئارىلىقىدا كۆزۈمدىن ياش چىقىپ كېتىۋىدى، ئۇمۇ كۆز ياشلىرىنى مەندىن يوشۇرۇشقا ئامالسىز قالدى.

ـ ئادەمنىڭ بېشىغا ھەرقانداق قىسمەتلەر كېلىدۇ كاملە. سىز مەن ئويلىغاندىنمۇ غەيرەتلىك ۋە ئىرادىلىك ئىكەنسىز، سىزگە يەنە بىر قېتىم قايىل بولدۇم ۋە سىزدەك قەيسەر سىڭلىم بولغىنىدىن سۆيۈندۈم، ـ دېدى ئۇ تىترەك ئاۋازدا، ـ مەن سىزگە ئاكا بولۇشقا ۋەدە قىلغان تۇرۇغلۇق شۇنچىۋالا دېشۋارچىلىقلارغا ئۇچرىسىڭىز خەۋەرسىز يۈرۈپتىمەن. ئۆز مەسئۇلىيىتىمنى ئادا قىلالماپتىمەن.

رەھىمجان ئاكامنىڭ ئېيتىشىچە، ئاپام مىنى ئىزدەپ ئىككى قېتىم ئۈرۈمچىگە كېلىپ خەۋىرىمنى ئالالماي قايتىپ كېتىپتۇ. ئاسىيە ئاپام ئاپامنى يېنىغا ئاپىرىۋاپتۇ، ئاپاممۇ دادامدىن ئاجرىشىشتا چىڭ تۇرۇپتۇ. ئاسىيە ئاپاملار رەھىمجانغا مىنىڭ كامىل بىلەن قېچىپ كېتىشىمنىڭ ئېغىر كېلىپ بىرەر ئىش بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ دەرھال تويىنى قىلىپ قويۇش ئۈچۈن تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىشقا باشلاپتۇ. ئۇلار رەھىمجانغا لايىق قىزنى تېپىپ توينىڭ تەييارلىقلىرىنى پۈتتۈرۈپ بولغاندا رەھىمجان بۇ تويغا قۇ شۇلماپتۇ ۋە ئاپامنىڭ دادام بىلەن يارىشىپ قېلىشىنى، ئىككى ئائىلە ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتنىڭ تامامىلىنىشىنى، ئۇلارنىڭ مىنىڭ كامىل بىلەن بولغان تويى ئىشىمغا قوشۇلۇشىنى شەرت قىلىپ تۇرىۋاپتۇ. چوڭلار نىمىلا دېسە رەھىمجان ئاكام ئۆز شەرتىدە چىڭ تۇرۇپتۇ. ئۇنى قايىل قىلىشقا كۆزى يەتمىگەن ئاسىيە ئاپام ئاپامنىڭ دادام بىلەن يارىشىشىغا ۋە ئىككى ئائىلىنىڭ ئىناق ئۆتۈشىگە قوشۇلۇپتۇ. بىراق ئاپام «كاملە ئۇن يىلدىن كېيىن كەلسىمۇ ئۇنىڭ كامىل بىلەن بىرگە ئۆتۈشىگە قوشۇلمايمەن» دېگەن سۆزىدە چىڭ تۇرۇپتۇ.

رەھىمجان ئاكامنىڭ تويى ئاپام ـ داداملارنىڭ قايتا نىكاھى (يارىشىپ قېلىشى بىلەن دەپ ئېلىڭ) بىلەن بىر كۈندە ئۆتكۈزۈلۈپتۇ. دادام ـ ئاپاملارمۇ شەھەرگە كۆچۈپ بېرىپتۇ. لېكىن دادام تولىمۇ سەممى كىشى بولغاچ سودىغا ئانچە كىرىشەلمەي قاپتۇ.

ـ سودا دېگەنىنمۇ ئانچە ـ مۇنچە ھىيلە ـ مىكىرسى بار، گەپكە ئۇستا ئادەم قىلمىسا بىكاركەن، ـ دېدى رەھىمجان ئاكام، ـ كامىران دادام سودىنى ئانچە قاملاشتۇرالمىغاندىن كېيىن، دادام بىلەن بىللە سودا قىلىشتىن يالتىيىپ بۇرۇن دادىسىدىن ئۆگەنگەن موزدوزلۇق ھۈنىرىنى قىلىۋاتىدۇ. ھازىر ھەر ھالدا يامان ئەمەس كۈن ئېلىۋاتىدۇ. مەنمۇ ئارا كۈندە بىر بېرىپ ئۇلارنى يوقلاپ تۇرىۋاتىمەن. مەن بارالمىغان ۋاقىتلاردىمۇ رائىلەنى ئۇلارنى يوقلاپ كېلىشكە ئەۋەتىپ تۇردۇم. بۇ ياققا كېلىشتە ئۆيدىكىلەرگە «ئۈرۈمچىگە بېرىپ زەرگەرخانىلارنى ئارىلىغاچ ئازراق قېلىپ نۇسخىلىرىنى ئەكىلىمەن» دېگەن ئىدىم. كامىران دادامنىڭ يۈرىكى تۇيۇپ قالدىمۇ مەن ئاپتۇۋۇزغا چىقاي دەپ تۇرسام پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ يېنىمغا كېلىپ خېلى ئۇزاق ئۇياق ـ بۇياقتىن گەپ ئېچىپ ئاخىرىدا «ئەگەر كاملەنى ئۇچرىتىپ قالسىڭىز ئېيتىپ قويۇڭ بالام، ئۇ ھازىرچە قايتىپ كېلىشكە ئالدىرىمىسۇن. ئازراق ۋاقىت ئۆتسە ئاپىسىمۇ ئەقلىگە كېلىپ قالار، ئۇلار دۇنيانىڭ

نەرىدىلا بولسا تىنچ-ئامانلىقنى بىلىپ تۇرسامىلا بولاتتى» دەپ كۆز يېشى قىلدى، دىدى رەھىمجان.

دادامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ يۈرەك-باغرىم ئۆرتىنىپ كەتتى. كۆز-ياشلىرىمنى توختىتىۋېلىشقا ئامالسىز قالدىم. ئۇنى تۇيۇقسىزلا شۇنچە سېغىنىپ كەتتىمكى، ھازىرلا يېنىغا بارغۇم، بوينىغا ئېسىلىپ ئىچىم بوشىغۇچە يىغلىۋالغۇم كەلدى.

- بولدى كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، - دىدى رەھىمجان ماڭا تەسەللى بېرىپ.

شەكىلەنىڭ ئاندىسى شەكىلەنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ ئادەمنىڭ يۈرەك-باغرىنى ئەزگۈدەك نالە قىلىپ يىغلىدى. مەڭزىنى ئۇنىڭ مەڭزىگە يېقىپ ئۇنى قانماي ھىدلىدى. 60 نىڭ قارىسىنى ئەمدىلا ئالغان بولسىمۇ جاپا-مۇشەققەت ۋە غۇربەتچىلىك قەددىنى ۋاقىتسىز ئەگكەن بۇ ئانا كۆزدىكى يوپۇرماقتەك سارغىيىپ كەتكەن، سولغۇن چىرايىدىن، پۈتۈنلەي ئاقىرىپ كەتكەن چاچلىرى، يىللار ئىزناسى يۈزلىرىگە سالغان ۋاقىتسىز يول-يول قورۇقلار ۋە مۈكچەيگەن بەللىرىدىن قارىماققا ئۆز يېشىدىن تولىمۇ چوڭ كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ شەكىلەنىڭ بۇ ھالغا چۈشۈپ قېلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىغان سۇئاللىرىغا بىز نىمە دەپ جاۋاپ بېرىشنى بىلەلمەي قالاتتۇق.

شەكىلە بولسا گاھ كۆزىنى ئېچىپ ھەممىمىزگە بىرەر قۇر قاراپ ئۈنسىز ياشلىرىنى تۆكەتتى، گاھىدا يېرىم ھوشسىز ھالەتتە بىرنىمىلەرنى دەپ جۆيلۈيتتى. ئۇنىڭ نىمە دەۋاتقانلىقىنى خاقىراق ئاۋازىدىن پەقەتلا بىلگىلى بولمايتتى.

شەكىلەنىڭ ئاندىسىنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە، شەكىلە ئوقۇشقا كىتىپ بىر يىلغا بارمايلا ئۇنىڭ دادىسى ئېتىزلىقتا مەيدىسىنى موجۇقلاپ يىقىلغان پېتى ئۆرە بولالماي بۇ ئالەم بىلەن خوشلىشىپتۇ. ئۇ جان ئۈزۈش ئالدىدا شەكىلەنىڭ ئىسمىنى تەكرار چاقىرىپتۇ. بىچارە ئانا بۇ شۇم خەۋەرنىڭ شەكىلەنىڭ ئوقۇشىغا تەسىر يىتىشىدىن، شەكىلەنىڭ ئوقۇشتىن توختاپ ئۆيگە قايتىشىدىن ئەنسىرەپ پۈتۈن ئازاپنى ئۆزى يالغۇز يۈتۈپ دادىسىنىڭ ئۆلۈمىنى شەكىلەگە خەۋەر قىلماپتۇ. شەكىلەنىڭ دادىسىنى داۋالىتىش ئۈچۈن بىرمۇنچە قەرزگە بوغۇلۇپ قالغان ئانا دېھقانچىلىق ئىشلىرىدىن سىرت باشقىلارنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملىشىپ يۈرۈپ يىغقان ئازغىنە پۇللىرىغا شەكىلە ئەۋەتكەن پۇللارنى قوشۇپ قەرزنىڭ يېرىمىنى ئۈزگەن بولسىمۇ قالغان قەرز ئىگىلىرى بىرلىشىپ سوتقا ئەرز سونىدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۇنى قەرزنى تېزرەك قايتۇرۇشقا قىستاپتۇ. ئانا ئامالسىز كونا قورو-جاينىڭ يېرىمىنى چوڭ ئوغلىغا مىراس قالدۇرۇپ قالغان يېرىمىنى سېتىپ قەرزنى قايتۇرۇپتۇ. ئۆزى بولسا ئوغلىغا بۆلۈپ بەرگەن ئۆينىڭ بىر ئېغىزلىقىدا ئولتۇرۇپتۇ. لېكىن بېشەم كېلىنىنىڭ تولا

كوتۇلدىشىغا چىداپ بولالماي ئۇلارنىڭ تەلۋى بويىچە ئازغىنە تېرىلغۇ يېرىنىمۇ ئۇلارغا بېرىۋېتىپ ئۆزى باشقىلارنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملەشكەچ كىچىككىنە بېغىغا كۆكتات تېرىپ سېتىپ يۈرۈپ تۇرمۇشنى قامداۋېتىپتۇ.

ئانىنىڭ بايانلىرىنى ئاڭلاپ رەنا ئىككىمىزمۇ ئۇنىڭ بۇ ھالىغا چىداپ تۇرالماي قالدۇق. ۋاقتى كەلسە پۇل شۇنچە قابىل نەرسىكەنكى ئۇنىڭ ئۇچۇن ئاچلىق، قىيىنچىلىقلارغا بەرداشلىق بەرگىلى بولسىمۇ باشقىلار ئالدىدىكى خىجالەتچىلىك، ئامالسىزلىقلار كىشىنى شۇنچە بىچارە ھالغا چۈشۈرۈپ قويىدىكەن. شەكىلەنىڭ داۋالىنىش ھەققى توغرىسىدىكى ئىشنى ئانىغا قانداق دېيىشنى بىلمەي قالدۇق. دىسسەكمۇ ئۇنىڭدا ئۇنچىلىك پۇل يوقلىقى بىزگە ئايان ئىدى. رەنا بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ھېلىقى شەكىلە بىلەن بىرگە ۋەقەگە ئۇچرىغان كىشىنىڭ ئائىلىنى ئىزدەپ بېرىپ ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈشنى ۋە ئۇنىڭغا بىزگە ئۇ پۇللارنى مۆددەتكە بۆلۈپ تۆلەشكە ئازراق ۋاقىت بېرىشىنى ئۆتۈنمەكچى بولدۇق. تەتىلدە رەنامۇ يۇرتقا قايتماي مەن بىلەن كەشتە ئىشلىرىنى قىلىشىپ قەرزنى قايتۇرۇشقا ياردەمدە بولىدىغان بولدى.

- نىمە؟ بايا تېخى شەكىلەنىڭ ئاكىسى پۇلنى ئەكىلىپ بەردىغۇ؟ - دىدى ئايال ھەيرانلىق بىلەن بىز گەپنى ئەمدى باشلىشىمىزغىلا.

- ئاكىسى؟ شەكىلەنىڭ ئاكىسى كەلمىگەن ئىدىغۇ؟ - دىدىممەن ئەجەپلىنىپ.

- ۋاي كۇندە سىلەر بىلەن بىرگە يۈرىدىغان ھېلىقى بالىچۇ؟ھەراست، پۇتى ئاجىز بالا!

رەھىمجان ئاكام؟ مەن تۇرغان جايىمدا تۇرۇپلا قالدىم. رەھىمجان ئاكام قانداقسىگە بۇ ئىشلارنى بىلىپ قالغاندۇ؟ رەھىمجان ئاكام بۇ يەرگە كەلگەندىن بېرى دوختۇرخانىغا يېقىنلا جايدىكى بىر مېھمانسارايدا تۇرۇۋاتقان بولۇپ، ئانچە - مۇنچە بازار ئايلانغاندىن سىرتقى ۋاقىتلىرىدا ئاساسەن دوختۇرخانىغا كىلىپ رەنانى مەكتەپكە بېرىشقا، شەكىلەنىڭ ئانىسى ئىككىمىزنى ئۆيگە قايتىپ دەم ئېلىشقا ھەيدەپ تۇراتتى. رەنا ئىككىمىز ياتاققا كىرسەك شەكىلەنىڭ يېنىدا ئۇنىڭ ئاندىسىلا ئولتۇرۇپتۇ. ئۇنىڭدىن رەھىمجان ئاكامنى سورىۋىدۇق. ئانا ئۇنىڭ بايا ماڭا بېرىپ قويۇشىنى ھاۋالە قىلىپ قويۇپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى ئېيتىپ بىر پارچە خەتنى ئۇزاتتى. دېرىزە تۈۋىدىكى ئورۇندۇققا كىلىپ ئولتۇرۇپ خەتنى ئوقۇشقا باشلىدىم:

«كامىلە، مەن قايتتىم. ئۆزىڭىزنى كۆپ ئاسراڭ. بۇ يەرگە كىلىپ سىزنىڭ ئەھۋالىڭىزنى كۆرۈپ، شەكىلە سەل ياخشىلانغاندا سىزنى قايتىدىن داۋالىتىپ سالامەتلىكىڭىز ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن سىزگە كىچىكرەك بولسىمۇ بىرەر تىككۈچىلىك دۇكىنى ئېچىپ بېرىپ ئاندىن

قايتىشىنى نىيەت قىلغان ئىدىم. بۇ ئەلۋەتتە بىر ئاكا بولغۇچىنىڭ سىڭلىسىغا قىلىپ بېرىشكە تېگىشلىك ئىشى ئىدى. لېكىن ئاخشام رەنا ئىككىڭلارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قېلىپ دوختۇرلاردىن سوراۋشتۇرۇش ئارقىلىق شەكىلەنىڭ ئەھۋالىدىن تولۇق خەۋەردار بولدۇم. بىلمەن، شەكىلە بۇ ھالدا ياتسا سىز ھەرگىزمۇ بۇ پۇللارنى ئۆزىڭىزگە ئىشلىتىشكە قوشۇلمايسىز...ئاۋال شەكىلە ساقايسۇن. ئۇنىڭغۇچە مەن ئۆيگە قايتىپ يەنە ئازراق پۇلنىڭ ئېپىنى قىلىپ كېلەي. سىلەرنىڭ ئەھۋالىڭلارنى بىلىپ تۇراي دەپ سىزگە ئاتاپ يانفون سېتىۋالغان ئىدىم، شىرەنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويدۇم. چوقۇم يېنىڭىزدىن ئايرىماڭ. كاملىنى يوقلاشقا ئازراق پۇل قالدۇردۇم. نەچچە كۈندىن كېيىنكى جۈمە كۈندە ئۇنى يوقلاپ بېرىشنى ئۇنتۇپ قالماڭ. ئۇنىڭغا مىنىڭ سالاممنى يەتكۈزۈپ قويۇڭ. ئۆزىڭىزنى چوقۇم ئاسراڭ. سىزنى ئاللاغا تاپشۇردۇم.كۆرۈشكىچە ئامان بولۇڭ!

سىزنى مەڭگۈ قوللايدىغان ئاكىڭىز رەھمجان.»

خەتنى ئوقۇپ بولۇپلا شىرە ئۈستىدىكى يانفوننى ئېلىپ رەھمجان ئاكامغا تېلىفون قىلدىم. ئۇ ئاپتوبۇس بېكىتىدە ئىكەن. «ئاپتوبۇس قاچان قوزغىلىدىكەن؟ مەن ھازىر يېنىڭىزغا باراي» دېۋىدىم ئۇ «بولدى ئاۋارە بولماڭ كامىلە، كۆرۈشكىچە ئامان بولۇڭ» دېدى. مەن ئۇنىڭغا شەكىلە ئۈچۈن تۆلىگەن پۇللىرىنى چوقۇم قايتۇرىدىغانلىقىمنى، ئەمدى ئاۋارە بولۇپ كېلىپ يۈرمەسلىكنى ئېيتىۋىدىم ئۇ «مىنى ئاكا ئورنىدا كۆرسىڭىز بۇنداق گەپنى قىلماڭ» دەپ تېلىفوننى قويۇۋەتتى.

كېسەللىك ھايات يەنىلا ئۆز خاھىشىدا داۋاملىشىۋاتاتتى. شەكىلەمۇ خېلى ياخشىلىنىپ قالدى. ئۇ بۇرۇنقىدەك راۋان سۆز قىلالمىسىمۇ ھەر ھالدا ئۆز مەقسىدىنى ئىپادىلىيەلىگۈدەك بولۇپ قالدى. لېكىن ئۇنىڭ كەيپىياتىنىڭ بارغانسىرى ناچارلىشىۋاتقانلىقىدىن كۆڭلىدىكى داغلارنىڭ چىرايىدىكى تارتۇقلاردىنمۇ چوڭقۇر ئىز قالدۇرغانلىقىنى سىزىپ تۇرغاچقا رەنا ئىككىمىزنىڭ كۆڭلى تولىمۇ يېرىم بولاتتى.

ئايزىمخان ئانىمۇ شەكىلەنىڭ داۋالىنىش ئىشلىرىنى سوراۋشتۇرۇش ئۈچۈن مەكتەپ تەرەپ بىلەن ئالاقىلىشىپ شەكىلەنىڭ خېلى بۇرۇنلا مەكتەپتىن چېكىندۈرۈلگەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن مىسكىن چىرايىنى تېخىمۇ ئۈمىتسىزلىك قاپلىغان ھالدا كۈن بويى ئاچچىق ئۇھسىنىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان، ئارتۇق گەپ خۇشلىمايدىغان بولۇپ قالدى. ئۇزۇن يىللىق قەدىناسىدىن ئايرىلغاندىمۇ، يوقسۇزلۇقنىڭ ئالقىنىدا مۇجۇلغاندىمۇ، جاپا ـ مۇشەققەتلەر يەلكىسىنى باسقاندىمۇ قەيسەرلىك بىلەن ياشاپ كېلىۋاتقان بىچارە مومايىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدى بەربات بولغاندىكى مەغلۇبىيەتچىلەرگە خاس چۈشكۈنلىكى ھەر قانداق كىشىنىڭ يۈرەك تارىنى چېكىدۇ ئەلۋەتتە.

ئۇزۇنغا سوزۇلغان كۈتۈش دەقىقىلىرى، سېغىنىش دەملىرى ئاستا ـ ئاستا ئۆزاپ كامىلنىڭ تۈرمىدىن چىقىش قەرەلىمۇ توشتى. كامىل قويۇپ بېرىلىدىغان كۈنى كېچىچە ھاياجاندىن كىرپىك قاقماي ئۆيلەرنى پاكىز تازىلاپ، ئۇ ئامراق تاماقلارنىڭ تەييارلىقىنى قىلىپ قويۇپ، ماڭا ئۈچ يىلغا يېقىن ھەمرا بولۇپ كېلىۋاتقان ھاسا تايىقىمنى تۈنجى قېتىم تايانماي ئۆيدىن چىقتىم. بۈگۈنكى ھاۋامۇ ماڭا شۇنچە ئىللىق بىلىندى. پۈتۈن جاھانغا «بۈگۈن كامىل يېنىمغا قايتىپ كېلىدۇ» دەپ جار سالغۇم كېلەتتى. كوچىدىكى كىشىلەرنىڭ چېھرىمۇ شۇنچە ئىللىق، خۇددى ھەممە كىشى بۈگۈنكى خۇشاللىقىمغا ئورتاقلىشىۋاتقاندەك خۇشال كۆرۈنەتتى. تۈنجى ئاپتوبۇسقا ئولتۇرۇپ ماڭغان بولسامۇ ئاپتوبۇس ماڭا شۇنچە ئاستا مېڭىۋاتقاندەك، كامىل مېنى تۈرمە ئالدىدا تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتقاندەك، مېنى كۆرەلمەي ئۈمىتسىزلىنىپ ئەتراپقا تەلمۈرۈپ قاراۋاتقاندەك بىلىنىپ كېتەتتى دە دەرھال ئاپتوبۇستىن چۈشۈپ ئالدىمغا قاراپ يۈگۈرگۈم كېلەتتى...

شۇنچە تەقەززالىق بىلەن كۈتكەن دەملەر قەستەنگە كەينىگە سوزۇلۇپ كامىلنى چۈشكە يېقىن ئاران كۆرەلىدىم. ئۇنى ئۇنسىز ھالەتتە قانچىلىك قۇچاقلاپ تۇرغىنىمنى بىلمەيمەن. شۇ تاپتا كاللام قۇپقۇرۇق، نىمىلەرنى دېيىشنىمۇ بىلمەيتتىم. پەقەت خۇشاللىق ياشلىرىمنى ئۇنىڭ شۇنچە يىل دىمىقىمدىن ئۆچۈپ كەتكەن ھىدلىرى كېلىۋاتقان كۆكسىگە سەلدەك ئاقتۇراتتىم. ئۇمۇ ئۇنسىز ھالەتتە چاچلىرىمنى سىلاپ تۇرۇپ كۆز يېشى قىلاتتى. بىر ـ بىرىمىزدىن ھال ـ ئەھۋال سوراپ، قېنىشماي مۇڭدىشىپ، يېرىم يولغا كەلگەندە رەنادىن تېلېفون كەلدى. ئۇنىڭ ئاۋازىدىنمۇ ھاياجانلانغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئۇ چۈشتىن كېيىن رۇخسەت سوراپ بىزنى ئۆيدە ساقلاۋاتقانلىقىنى ئېيتتى.

كېسەل، ئازاپ، غېرىبلىق تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان، رەنا كەلمىگەن كۈنلەردە تۆت تېمى مېنى يىلان كەبى چاقىدىغان بۇ ئۆي كامىلنىڭ قايتىپ كېلىشى بىلەنلا ئاجايىپ بىر شاتلىققا، ئىللىقلىققا چۆمدى. ئۈچەيلەن شۇنچە خۇشال، كەڭ ـ كۇشادە ئولتۇرۇپ تولىمۇ كۆڭۈللۈك غىزالانغاندىن كېيىن كامىلنىڭ «ئامىن» دەپ دۇئاغا قول كۆتۈرۈشى بىلەن تەڭ قەلبىم ئاجايىپ تاتلىق بىر سېزىمدىن لەرزىگە كەلدى. ئائىلە دېگەن ئۇقۇم ئەر ئاتلىق تۈۋرۈككە شۇنچە مۇھتاج ئىكەنكى، ئەرنىڭ ئاۋازى ئاڭلانغان ئۆيدىمۇ ھەممە نەرسە ئۆز قىممىتىنى تاپىدىكەن. كامىلسىز ھاياتنىڭ قانچىلىك تەمسىزلىكىنى يەتكۈچە تېتىغان بولسامۇ ئۇنىڭ قەدىمى بىلەن تەڭلا بۇ ئاددى كۈلبىنىڭ بۇلۇڭ ـ پۇشقاقلىرىغا نۇرلىنىپ كېتىشى، ئۆزۈمنىڭمۇ نەچچە ۋاقىتتىن بېرىكى غەمكىن، كېسەلچان تۇرقۇممۇ بىراقلا ھەممىدىن خالاس بولغاندەك يېنىكلەپ قالغان، ھەر بىر ئەينەككە قارىغىنىمدا كۆڭلۈمنى يېرىم قىلىدىغان ھاسامنى يىراقلارغا چۆرۈۋەتكەن، ۋاقىتسىز

سارغىيىشقا باشلىغان مەسكىن چىرايىمىغمۇ خۇشاللىق بىلەن تەڭلا قىزىللىق يۈگۈرۈشكە باشلىغان ئىدى.

كامىل پۈتلىرىمغا تەپسىلى سەپسېلىپ، تارتۇق ئىزلىرىنى سىلاپ ئولتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ مىنى كۆپ جاپاغا قويغىنىنى، بۇ ھاياتىمدا بۇلارنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش ئۈچۈنلا ياشـــايدىغانلىقىنى ئېيتىپ مۇڭلۇق كۆزلىرىنى ماڭا تىكتۈيدى. ئۇنىڭ قاراشـــلىرىدىن تېمىۋاتقان ســـاپ مېھرىدىن ئاللەمچە ئېپتىخارلىققا چۆمۈپ نەچچە ۋاقىتتىن تارتقان ئازاپ ـ جاپالىرىمنى بىراقلا كۆتۈرۈلۈپ كەتكەندەك يېنىكلەپ قالدىم. رەنا بىلەن كامىلمۇ شۇنچە تېزلا چىقىشىپ كىتىشتى.

ـ كامىل سەن ئېيتىپ بەرگەندىنمۇ نەچچە ھەسسە ياخشى بالىكەن جۇمۇ دوستۇم، ـ دىدى رەنا مەڭزىمنى يېنىك چىمداپ ئەركىلىتىپ تۇرۇپ، ـ ئاللا ئىگەم سىلەرنى ئەمدى مەڭگۇ ئايرىمىسۇن. بەختىڭلارنى بەرسۇن.

ـ ئېيتقىنىڭ كەلسۇن، رەھمەت ساڭا، ـ دىدىم مەنمۇ ئۇنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ.

كامىل شـــەكلەنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ باشـــتا تولىمۇ ھەيران قالدى، كىيىن ئۇنىڭغا ئېچىنىپ ئاچچىق ئۇھسىنىپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئەتىسى ئەتىگەندە ئۈچەيلەن شەكلەنىڭ يېنىغا باردۇق.

شـــەكلە كامىلنى كۆرۈپ خۇددى كىچىك باللاردەك ئۆمچىيىپ يىغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرگەن ھەرقانداق كىشىنىڭ يۈرەك ـ باغرى ئۆرتەنمەي قالمايتى.

كامىل ئۆزىنى بېســـۋېلىپ ئۇنىڭغا نۇرغۇن تەســـەللىلەرنى بەرگەن بولســـىمۇ كارىدورغا چىقىپ ئاچچىق ئۇھسىنىپ ئولتۇرۇپ كەتتى.

شەكلەنىڭ مەسئۇل دوختۇرى بىزنى ئىشخانىسىغا چاقىرىپ، شەكلەنىڭ ئەمدى ئۆيگە قايتىپ كۈتۈنسە بولىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ ساقىيىشىغا خېلى ئۇزۇن ۋاقىت كىتىدىغانلىقىنى، بۇنىڭغا ئىقتىســـادى جەھەتتىن كۆپ چىقىمدار بولىغانىمىڭ ســـىرتىمدا ھېچقانچە ئۈنۈمى بولمايدىغانلىقىنى، شـــۇڭلاشـــقا ئۆيگە ئەكىتىپ ھالىدىن ياخشـــى خەۋەر ئېلىشـــىمىزنى، قەرەلىدە دوختۇرخانىغا ئاپىرىپ كېسىلىنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرتۈپ، سىلىشتۇرۇپ، دوختۇرنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىپ تۇرىشىمىز كېرەكلىكىنى ئېيتتى.

شـــەكلەنى دوختۇرخـــانـــىدىن ئۆيگە قـــايتۇرۇپ چىقتۇق. كىچىككىنە بۇ ئـــائىلىمىز يەنە مۇســـاپىرچىلىقتىكى ئاجىز ـ ئاجىزەلەرنىڭ بىر بىرىدىن تەســـەللى تاپقاندىكى زەررىچە شـــادلىقلىرىغا شـــاھىد بولدى. شـــەكلە يەنىلا راۋان ســـۆزلىيەلمىگەچكە كىچىككىنە ھاياجانلانســـىلا كۆز يېشـــى

قىلاتتى. مىجەزى تۇراقسىز بولۇپ بەزىدە سەل ئېچىلىپ قالسا بەزىدە كۈن بويى كۆزىنى ئاچماي، تاماقمۇ يېگىلى ئۇنىماي يېتىۋالاتتى. بۇنداق چاغلاردا ھەممىمىز ئۇنىڭغا كۆيۈمچانلىق بىلەن مېھىر سۆلىرىمىزنى سېپىپ ئۇنى سەگىتىدىشكە، مىسكىن قەلبىنى ئازراق بولسىمۇ ئىللىتىپ، ھاياتقا بولغان مۇھەببىتىنى قايتا ئويغىتىشقا تىرىشاتتۇق. لېكىن ئۇ ئەسەبىيلەشكەن پەيتلىرىدە ھەممىمىزگە ۋاقىراپ-جاقىراپ چۈشىنىكسىز بىرنەرسىلەرنى سۆزلەپ كىتەتتى ياكى بولمىسا تام تەرەپكە قاراپ كۈن بويى ئۈنسىز يېتىۋالاتتى.

رەھىمجان ئارا كۈندە بىر تىلىفون قىلىپ بىزنىڭ ئەھۋالىمىزنى سوراپ تۇراتتى. كامىل چىققاندىن كېيىنمۇ تىلىفون قىلىپ جەم بولغىنىمىزنى تەبرىكلىگەن ۋە ئۇنىڭدىن ھال سوراپ خېلى ئۇزۇن مۇڭداشقان ئىدى. ئايزىمخان ئانىغا شەكىلەنى بىزگە تاپشۇرۇشنى ياكى ئۆزىنىڭمۇ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ قېلىشىنى، بۇ ئۆيدە سەل قورۇنۇپ قالغۇدەك بولسا مۇشۇ قورودىن باشقا بىر ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ بېرىدىغانلىقىمىزنى ئېيتىپ خېلى چىڭ تۇرغان بولساقمۇ ئۇ ئاخىرىدا «بولدى باللىرىم، سىلەرنىڭ ياخشى كۆڭلۈڭلەرگە رەھمەت. لېكىن مەن بۇ شەھەرگە بەك ئۆچ بولۇپ كەتتىم. بۇ ئاۋات، لېكىن شەپقەتسىز شەھەردىن شەكىلەنى ئېلىپ كىتىشىم كېرەك. تاش ئاستىدىكى قۇرۇت-قوڭغۇزغىمۇ رىزقى ئاتا قىلغان ئاللا بىزنىمۇ ئاچ قويماس. قىزىمنى ئاشۇ قوينى كەڭرى سەھراغا ئېلىپ كىتەي. ئۇنىڭ ھەممە ئازاپلىرى، بەختسىزلىكلىرى...مۇشۇ شەھەردە قالسۇن» دەپ كۆزيېشى قىلىپ بىزنى ئامالسىز قويدى.

ئايزىمخان ئانا يۇرتقا قايتىشنىڭ تەييارلىقىنى قىلىۋاتقان كۈنلەردە مەن كامىلغا ئايزىمخان ئانا ۋە شەكىلەلەر مېڭىشتىن بۇرۇن نىكاھىمىزنى ئوقۇتىۋېلىش تەكلىۋىنى ئوتتۇرىغا قويدۇم. چۈنكى ئۇلار كەتسە بۇ يەردە رەنادىن باشقا يېقىنلىرىمىزمۇ قالمايتى. لېكىن، كامىلنىڭ خۇشاللىق ۋە خىجىللىق ئارىلاش ئوتتۇرىغا قويغان بۇ تەكلىۋىمنى رەت قىلىشىنى ئويلاپمۇ باقمىغان ئىدىم.

-ياق كامىلە، -دىدى كامىل كەسكىنلىك بىلەن كۆزلىرىنى مىنىڭ كۆزلىرىمدىن ئېلىپ قېچىپ تۇرۇپ، -بىز چوقۇم ھالاللىق پاتىھەسىنى ئوقۇتىمىز. لېكىن، شەرىئەتتىمۇ نىكاھ ئوقۇلۇشتىن بۇرۇن ئەر كىشى قىز تەرەپكە بىرەر سوۋغات بېرىپ رازىلىقىنى ئېلىشى كېرەك دىيىلگەن. بىلىمەن سەن مەندىن ھېچنىمە تەلەپ قىلمايسەن، لېكىن، مىنىڭ ئەرلىك ۋىجدانىم بۇنىڭغا يول قويمايدۇ. مەن ئۆز ئەمگىكىمگە تايىنىپ سېنى ئەمرىمگە ئالىمەن. ساڭا بىرەر ئەستىلىك قىلغۇدەك نەرسە ئېلىپ بېرىشىم، شۇنداقلا نىكاھىمىزنى ئوقۇغان موللامنىڭ ئالدىغا ئۆزۈم تاپقان پۇلنى قويۇشۇم كېرەك. نىكاھسىز بىر ئۆيدە تۇرۇش ھارام بولغان بىلەن بىز نا شايان ئىشلارنى قىلمىدۇق. ساپ ئەقىدىمىز بىلەن ياشاۋاتىمىز. قائىدە-ئەھكاملاردىن چەتنىمىدۇق. شۇڭا سەن ئارتۇق ئويلىماي

مىنىڭ قەلبىمنى چۇشەنگىن. بىلىسەڭ مىنىڭمۇ ھازىرلا سەن بىلەن ھالاللانغۇم، سېنى ھەر كۈنى باغرىمغا تېڭىپ ياشىغۇم بار. . .چوڭلارنى رازى قىلماي بوسۇغىدىن ئاتلىغىنىمىز ئۈچۈن ياراتقۇچىمىز بىزنى خېلى جازالىدى. ئەمدى مۇدھىش كۈنلەرمۇ تۈگىگەندۇ. ماڭا ئازراق ۋاقىت بەرگىن، ـ دېدى.

مەن ئۇنىڭ سەممىيەت ۋە خىجىللىق ئارىلاش سۆزلىگەن سۆزلىرىدىن تەسىرلىنىپ كۆز ـ ياشلىرىمنى توختىتىشۋالالماي قالدىم. توغرا، مەن ئۇنىڭدىن ھېچنىمە تەلەپ قىلمايمەن. ئۇنىڭ ئۈچۈن يەنە قانچىلىك جاپا تارتسامۇ مەن رازى. لېكىن، ئۇنىڭ بۇ ئويلىغانلىرىغا يەنە قارشى چىقىشنى لايىق كۆرمىدىم ۋە قىزلىق ھايانىڭ تۈرتكىسىدە ئارتۇق سۆزلىمەي بېشىمنى يىنىك لىڭشىتىپ قويدۇم.

ئىككى كۈندىن كېيىن شەكىلە ۋە ئايزىمخان ئانىنى ئۇزۇتۇپ قويدۇق. شەكىلە مېڭىش ئالدىدا كۆزلىرىنى تۈيۈۋەسىزلا ئەنسىزلىك قاپلىغان ھالدا كامىل ئىككىمىزگە جىددى تۇستە بىر نىملەرنى دېگەن ئىدى. ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئىچىدىكى«پەرھات» دېگەن سۆزنى ئىلغا قىلالىدىم ۋە «خاتىرجەم بول ئاداش، كامىل ئىككىمىز پەرھاتنى يوقلاپ، ساڭا خەۋىرىنى يەتكۈزۈپ تۇرىمىز» دەپ ۋەدە بەردىم.

شەكىلە كەتتى. يەنە ئاشۇ قوينى كەڭرى ئانا سەھراغا كەتتى. لېكىن ئۇ ئەمدى بۇرۇنقى شەكىلە ئەمەس. مۇشۇ قىسقىغىنە نەچچە يىلدا تارتقان ئازاپ ـ ئوقۇبەتلىرى، جاپا ـ مۇشەققەتلىرى، ئۆتكۈزگەن خاتالىق ـ گۇناھلىرى ئۇنىڭ كىپسەللىك ۋەجىدىن ھالسىرىغان نېرىپلىرىنى بىر ئۆمۈر غىدىقلاپ ئازاپلىشى مۇمكىن. مەن ئۇنىڭ جىسمانى ۋە روھى جەھەتتىن تېزرەك ئەسلىگە كېلىشىنى ھەر بىر ۋاق نامىزىمدا (خۇدادىن تىلىدىم دەپ ئېلىك، ژۇرناللار ھازىر دىنىي ئىبارىلەرگە بەك سەگەك) تىلەيتتىم.

رەھىمجان ئاكام تېلىفۇن قىلىپ،بىزگە ئاتاپ ئازراق پۇل راسلاپ قويغىنىنى، پات يېقىندا ھېلىقى شوپۇر دوستىدىن ئەۋەتىدىغىنىنى ئېيتقان ئىدى. كامىل ئىككىمىز ھازىر ھال ـ ئەھۋالىمىزنىڭ ياخشىلىقىنى، ئۇ پۇلنى ئەۋەتمەسلىكىنى ئېيتىپ چىڭ تۇرىۋالدۇق ۋە ئۇنىڭدىن شەكىلەلەرگە ياردەم قىلىپ تۇرىشىنى ئۆتۈندۇق. ئۇ بىزگە ماقۇل بولدى. ئۇ ھەر ھەپتىدە دېگۈدەك شەكىلەلەرنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ بىزگە تېلىفۇن قىلىپ ئۇلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى يەتكۈزۈپ تۇراتتى. ئايزىمخان ئانىدىن بىلىشىمىزچە، ئۇلار يۇرتقا قايتقاندىن كېيىن ھېلىقى بېشەم كىلىنى شەكىلەنىڭ بىر زەمبىل گۆش بولۇپ قايتىپ كەلگىنىنى كۆرۈپ تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ كېتىپتۇ ۋە مەھەللىدىكىلەر ئالدىدا شەكىلەنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى سۆزلەپ يۈرگەندىن سىرت ھەر كۈنى ھويلىغا

چىقىپ ئانا ـ بالا ئىككىسىنى دارىتمىلاپ تىللاپ كۆپ بەرمەپتۇ. بىر كۈنى ھويلىدا كىر يۇيۇپ ئولتۇرغان ئايزىمخان ئانىنى كىلىنى تازا تىللاۋاتقانىنىڭ ئۈستىگە كىلىپ قالغان رەھىمجان ئاكام ئۇ رەھىمسىز، بېشەم خوتۇننى تازا تىللاپ شۇ كۈنى كەچتىلا ئانا ـ بالا ئىككىسىنى شەھەردىكى ئۆيىگە كۆچۈرۈپ كىتىپتۇ ۋە نەچچە كۈنگە قالمايلا ئۇلارغا ئاددىغىنە ئىككى ئېغىزلىق زىمىنلىق ئۆي ئېلىپ بېرىپ، كۆچۈرۈپ قويۇپتۇ. ھازىر رەھىمجان ئاكام ئارا كۈندە بىر ئۇلارغا كېرەكلىك لازىمەتلىكلەرنى ئەكىلىپ بېرىپ ھالىدىن ياخشى خەۋەر ئېلىۋېتىپتۇ.

ـ ئاللاھ ئىگەم نىمىلا بەرسە مۇشۇ رەھىمجان بالامغا بىرەر، ـ دەپ كۆز يېشى قىلدى ئايزىمخان ئانا تېلىفوندا، ـ ئۆزۈم ئون ئاي، ئون كۈن قوساق كۆتۈرۈپ تۇغۇپ، بېقىپ چوڭ قىلغان بالامدىن كەلمىگەن ۋاپا مۇشۇ رەھىمجان بالامدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق كىلىۋاتىدۇ. بەزىدە ئۇنىڭ قىلىۋاتقان ياخشىلىقلىرىن خىجىل بولۇپ، ئويلۇپ ئۆزۈمنى قويغۇدەك يەرمۇ تاپالماي قالىمەن...

ئايزىمخان ئانىنىڭ ھەر بىر قېتىمقى سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كىيىن كامىل ئىككىمىزنىڭ رەھىمجانغا بولغان ھۆرمىتىمىز تېخىمۇ ئاشاتتى. ئۇنىڭغا تېلىفون قىلىپ تەكرار رەھمەت ئېيتىپ كىتەتتۇق.

ـ ۋاي ئادەمنى خىجىل قىلماڭلار، ئايزىمخان ئاپامۇ ئۆزۈمنىڭ ئاپىسىغا ئوخشاشلا بىر ئاپا. مۇشۇ ياشقا كىرگەندە بولسىمۇ ئۇنچىلىك غەمدىن خالاس ياشىمىسا بولماس؟ ھېلىمۇ شەكىلەنىڭ ھالىدىن قېرىپ قالغىنىغا قارىماي ئۆزى خەۋەر ئېلىپ كىلىۋاتىدۇ، ـ دەيتتى رەھىمجان دەرھال گەپنى باشقا ياققا بۇراپ بىزدىن ئەھۋال سورايتى ياكى چوڭلارنىڭ خەۋرىنى بىزگە يەتكۈزۈپ كۆڭلىمىزنى ئاۋۇندۇرۇپ تۇراتتى.

كامىلمۇ ئۇننەچچە كۈندەك بازار ئارىلاپ، ئىش ئىزدەپ يۈرۈپ «ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىنىڭ ئالدىدىكى كىچىك بوتكىدا ئامانلىق قوغداش خىزمىتى قىلىدىغان قۇربانجان ئاكا دېگەن كىشى بىلەن تونۇشۇپ قاپتۇ. ئۇ ئادەم كامىلنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلىغانسىرى ئۇنى ياقتۇرۇپ قاپتۇ ۋە ئۆزىنىڭمۇ ئىلگىرى قەشقەردىن ئۈرۈمچىگە يېڭى كەلگەن چاغلىرىدىكى تەمترەپ ئىلاجىسىز قالغان چاغلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ ئۇنىڭغا نەچچە كۈنگە قالماي بىرەر ئىش تېپىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

كامىل خۇشاللىقىدا ئۆيگە كىلىپ بۇ خۇشخەۋەرنى ماڭا يەتكۈزدى ۋە ئۇ كىشىنىڭ يۇمۇرىستىك، قىزىقارلىق سۆزلىرىنى ئېيتىپ بېرىپ مىنىمۇ تازا ھارغۇچە كۈلدۈردى. ئۇ كىشى ئۆمرىدە توي قىلمىغان بويتاق بولۇپ بۇ شەھەردە ئۇرۇغ ـ تۇققىنىمۇ يوق ئىكەن. ئىتتىپاق يولى

ئۇيغۇرلار ئەڭ كۆپ رەستىلەرنىڭ بىرى بولغاچقىمۇ ياقا يۇرتلاردىن مۇساپىر بولۇپ كىلىپ، بۇ كوچىدا تىنەپ قالغانلارنىڭ كۆپىنچەسى ئۇ كىشىگە ئۇچرايدىكەن. بەزىدە ئۇنىڭ كىچىككىنە بىر ئىغىزلىق ئۆيىدە ۋاقىتلىق پاناھلىنىپ يېتىپ قالىدىغانلارنىڭ كۆپلىكىدە ئۆزىگە ياتقۇدەك ئورۇنمۇ قالماي نۆۋەتچىلىك نۆۋەتى باشقىلاردا بولسىمۇ ئاشۇ نۆۋەتچىخانىدا تۈنەيدىكەن. كامىل ئىككىمىز مەسلىھەتلىشىپ ئۇنى ئۆيگە تاماققا تەكلىپ قىلماقچى بولدۇق.

ئەتىسى كەچتە مەن نەچچە خىل تاماقنى تەييار قىلىپ ئۇلارنى ساقلاپ تۇرغاندا كامىل ئۇ كىشىنى ئۆيگە باشلاپ كىردى.

قۇربانجان ئاكا ئىگىز بويلۇق، بەستلىك، قارامتۇل كىشى بولۇپ دەسلەپتە قارىماققا سۈرلۈك كۆرۈنگىنى بىلەن ھەقىقەتەن خۇشچاقچاق، ئوچۇق مىجەزلىك كىشى ئىكەن. گەپ ـ سۆزلىرىدىنلا نۇرغۇن ئىشلارنى باشتىن كەچۈرگەنلىكى، ئاڭلىغان ـ كۆرگەنلىرىنىڭ كۆپلىكى چىقىپلا تۇرىدىكەن. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆي تامىقى يەپ باقمىغىلى ئۇزۇن بولغانلىقى ئېيتىپ تاماقلارنى ماختاپ تۇرۇپ ئىشتىھا بىلەن يىدى.

ـ مىنى «قارا قۇۋان» دىسە دۆڭكۆۋرۈك تەۋەسىدە تونۇمايدىغانلار يوق دىيەرلىك، ـ دەپ گەپ باشلىدى ئۇ تاماقتىن كىيىن. بىرەرسى بىلەن ئىچىلىپ ـ يېيىلىپ مۇڭدىشىپ باقمىغىنىمىزغىمۇ نەچچە يىللار بولغاچقا ئۇنى ئۆزى ھەققىدە سۆزلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلىپ تۇرۇۋالغىنىمىزدىن كىيىن، ـ كىچىكىمدە بۇنچىۋالا قارىمۇ ئەمەستىم. ـ دىدى ئۇ كۈلۈپ قويۇپ، ـ ئىسمىنى بىلسەم دادام يوق ئىكەن. ئاپامنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە دادام مەندىن بىر ياشلا كىچىك ئىنىم تۇغۇلۇپ يېرىم يىلمۇ بولما ستىلا تۇيۇق سىز تۇگەپ كىتىپتىكەن. غۇربەتچىلىك يىللاردا ئاپام بىزگە تويغۇدەك تاماق يىگۈزەلمىسىمۇ بەك ئەتىۋارلايتى. ئىنىم ئىككىمىزنى بىر قەدەممۇ يېنىدىن ئايرىغۇسى كەلمەيتى. كىچىكىمدە بۇنچىلىك چوڭ بولالايدىغانلىقىمغا كۆزۈممۇ يەتمەيتى. شۇنچە ئاۋاق ـ ئاجىزلا بالا ئىدىم. «ئۆلمەكنىڭ ئۇستىگە تەپمەك» دىگەندەك 13 ياشقا كىرگەن يىلىم تۇيۇقسىزلا ئاغرىپ قالدىم. پۈتۈن بەدىنىمگە قاپارتمىدەك بىرنىمىلەر چىقىپ توختىماي تىترەيتتىم. نىملا يىسەم سىڭمەيتى. بارغانسىرى ئاجىزلاپ قوپالماي يېتىپلا قالدىم. بىچارە ئاپام ئاڭلىغان، بىلگەن ئامالالارنىڭ ھەممىنى قىلىپ باقتى. تىۋىپقا كۆرسىتىپ، موللىغا ئوقۇتۇپ...دىگەندەك. لىكىن، ھىچقايسىسى كىسىلىمنى تاپالمىدى.

ـ بۇ بالىغا سەپەردىكى جىن چاپلىشىپتۇ. شۇڭا ئەرۋاھقا ئايلىنىپ قالاي دەپتۇ، ـ دىدى ياسىن موللام ئالغاي كۆزلىرىنى تېزلىك بىلەن چۆرگىلىتىپ ئولتۇرۇپ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ تاس قالدى ئاپامنىڭ كۆزىمۇ ئۇنىڭ ئالغاي كۆزىدىنمۇ تېز چۆگىلەپ كەتكىلى...

كامىل ئىككىمىز ئۇنىڭ يۇمۇرىستىك گەپلىرىگە كۈلكىمىزنى زورىغا بېسىۋېلىپ ئاخىرىنى ئاڭلاشقا تېخىمۇ تەقەززا بولۇپ ئولتۇراتتۇق.

ـ بۇنىڭ ئامالى، ـ دېدى موللام گېلىنى قىرىپ قويغاندىن كېيىن، ـ يەتتە ئۆيدىن ئۇن، يەتتە ئۆيدىن ماي تىلەپ، پوشكال پۇشۇرۇپ، تىكىنى جىقراق شوخىغا پوشكالنى سانجىپ، تۆت كوچا دوقمۇشىغا سانجىپ قويۇپ، ئالدى ـ كەينىلىرىگە قارىماي ئۆيگە يېنىپ كىرسىلە، ـ دەپ يول كۆرسەتتى.

ئەتىسى ئاپام يۈزىنى چۈمپەردە بىلەن يۆگەپ خۇلۇم ـ قوشنىلارنىڭكىدىن ئۇن، ماي تىلەپ ئۇنىڭ ئېيتقىنى بويىچە پوشكالنى دوقمۇشقا سانجىپ قويۇپ كەلدى.

بىچارە ئاپام ھەركۈنى دېگۈدەك نامازشام ۋاقتى بىلەن چاپىنىمنى سۈپۈرگىگە ئارتىپ ئۆينىڭ ئەتراپىنى چۆگىلەپ «قۇربانجان بالام قايتىپ كىلىڭ» دەپ روھىمنى چاقىراتتى. لېكىن مەندە ئازراقمۇ ياخشىلىنىش بولماي ئەكسىچە تېخىمۇ ئاجىزلاپ، ئورۇقلاپ ئىسكىلىتقىلا ئوخشاپ قالدىم. ئاخىر بولماي ئاپام مىنى قوشنىلاردىن سوراپ ئالغان ئىشەك ھارۋىسىغا سېلىپ يېزا دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ باردى. ئۇ يەردە تەكشۈرۈپ بىردەمدىلا كېسىلىمنى تاپتى، ئەسلىدە ماڭا چېچەك چىققان بولۇپ بەدىنىمنىڭ ئاجىزلىقى سەۋەبىدىن قىزىتمام ئۆرلەپ، ھەزىم قىلىش سىستېمامدىنمۇ ئېغىر چاتاق چىققان ئىكەن. كېسىلىم بارا ـ بارا ياخشى بولغان بولسىمۇ ۋاقتىدا داۋالىنالمىغانلىق سەۋەبىدىن تېرەم مۇشۇنداق قارىداپ قالدى. بۇنى «چېچەكتە كۆيۈپ كەتكەن» دەيدىكەن. ھەرتەرەپتىن قىلغان داۋا ـ سەۋەپلەرنىڭ تەسىرىدىنمۇ ئەيتاۋۇر كېسىلىم ساقايغاندىن كېينلا بويى تارتىپ، ئۇستىخانلىرىمۇ يوغىناپ 15 ـ 16ياشلاردىلا مۇشۇنداق بەستلىك بولۇپ كەتتىم. 16 ياشقا كىرگەن يىلىم ئىنىم ئۆيدىن چىقىپ كىتىپ بىرەر يىلغىچە ئىز ـ دېرىكى بولمىدى. ئىنىمنىڭ دەردىدە تولا يىغلاپ يۈرگەن ئاپام تۇيۇقسىزلا ئېتىزلىقتا ئىشلەۋاتقان يېرىدىلا يىقىلىپ چۈشۈپ تۈگەپ كەتتى. يىغلاپ ـ قاقشاپ يۈرۈپ ئاپامنىڭ مېيتىنى ئۆزۈم يالغۇز ئۇزاتتىم. بۇ يۇرتتا تارتىشقۇدەك ھېچنىمەم قالمىغاچقا، ئىنىمنى ئىزدەپ تېپىش نىيىتىگە كىلىپ يۇرتتىن ئايرىلىپ چىقىپ يۇرتمۇ ـ يۇرت ئىنىمنىڭ دېرىكىنى قىلىپ يۈرۈپ ئۈرۈمچىگە كەلدىم. ھەي...! مەن كۆرمىگەن قايسى ئىش، قايسى كۈن قالدى دەيسىلەر؟! قىلمىغان ئىشىم ئاز مىنىڭ. يېتىمچىلىكنىڭ دەردىنى يېتىپ ئاشقۇدەك تارتىپ يۈرۈپ ئىنىمنى ئىزدىگەن بولسامۇ خەۋىرىنى

ئالالمىدىم. ئۇنى ئىزدەپ ھەتتا ئىچكىرى ئۆلكىلەرگىمۇ كىرىپ چىقتىم. مەن ياتمىغان تاغنىڭ باغرى، ناۋايلارنىڭ تونۇر بېشى، كۆۋرۈك ئاستى قالمىغان.

- نىمىشقا مۇشۇ كەمگىچە ئۆيلىنىشنى ئويلىمىدىڭىز؟ - دەپ سورىدى كامىل ئۇنىڭدىن ئەجەپلىنىش بىلەن.

- ۋاي نىمىسىنى دەي ئۇكام؟! دەسلەپتە «كانايغا يوق ، سونايغا نەدە» دەپ يېتىمچىلىك، مۇساپىرچىلىقتا ماڭا تېگىدىغان خوتۇن نەدە؟ شۇندىقى چىقسىمۇ ئالسامۇ مەن بىلەن تەڭ قىينالمىسۇن، ئىنىمنى تاپقاندا بىر گەپ بولار دىدىم. يىللار ئادەمگە باقمايدىكەن، مانا ھەش-پەش دېگىچە يېشىم بىر يەرگە بارغىلى تۇردى. ئەمدى تەگكەن خوتۇن قانچىلىك ئاش بولۇپ كىتەر دەيسەن؟

- ئىنىڭىزنىڭ ھازىرغىچە خەۋىرى يوقمۇ؟ - دەپ سورىدىم مەن.

- ياق، خەۋىرى چىقىپمۇ تۇرىدۇ، ئۆيەردىكەن، بۇ يەردىكەن دەپ. لېكىن، شۇنچە ئىزدەپ تاپالمىدىم. ئەتراپىمدىكىلەر مىنى«يولدىن ئۆتكەن ئادەملەرگە ياتاق، پۇل بېرىدۇ» دەپ مازاقمۇ قىلىشىدۇ. لېكىن، مەن ئويلايمەن، مىنىڭ ئاشۇ بىچارە مۇساپىر ئىنىممۇ كىملەرگە تەلمۈرۈپ ياشاۋاتىدۇ، ياراتقان ئىگەم ئۆزى بىلىدۇ. مەن يېتىمچىنىڭ بېشىنى سىلىسام ئاشۇ ئىنىمنىڭمۇ بېشىنى سىلايدىغان ئادەم چىقار دەپ ئويلايمەن. بېشىغا كۈن چۈشۈپ كىلىپ قالغان ئەرلەر بولسا ئۆيۈمدە ياتقۇزىمەن، ئاياللار بولسا بىرەر كۈن تاماق يىگۈدەك، ياتاقتا ياتقۇدەك پۇل بېرىمەن. مەن بىلەن ئىشلەيدىغان ياسىنئاخۇن «بۇ قارا قوۋان ھەر كۈنى كەچتە قىز-چوكانلارغا پۇل تارقىتىدۇ» دەپ مازاقمۇ قىلىدۇ. ئېيتىڭلارچۇ، مەن پۇلنى ئاياپ-يىغىپ نەگىمۇ ئاپىرارمەن؟ ئاشۇ ياتقىلى جاي، يىگىلى ئاش تاپالمىغان باللار خەقنىڭ يانچۇقىغا قول سېلىپ قالمايدۇ، دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ ئاشۇ بېشىغا كۈن چۈشۈپ كىلىپ قالغان قىز-چوكانلار ياتىدىغان يەر، يەيدىغان ئاش ئۈچۈن ئامالسىز يولدىن ئازمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ مەن ئۇلارنىڭ دەردىنى تۆگىتىپ بېرەلمىسەممۇ ئاشۇ بىر كۈنى ئۆتۈپ كەتسىلا ئەتىسى ئۇلارنىڭ پېشانىسىگە قايسى ياخشى تەقدىر پۈتۈلگىنىنى ئاللاھ ئۆزى بىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ ئاشۇنداق كىچىككىنە ياردىمىم، مەسلىھەت كۆرسىتىشىم بىلەن تۇرمۇش يولىنى تۇتۇپ ئۆي-ئوچاقلىق بولۇپ ياشاۋاتقانلارمۇ ئاز ئەمەس. ھەر بىر ھېيتتا ئۇلار مىنى يوقلاپ كىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ياخشى يا شاۋاتقىنىنى كۆرسەم ئۆزۈممۇ خۇش بولۇپ كىتىمەن. ھازىرغىچە ھاياتتىن ئالغان ئەڭ چوڭ ھوزۇرۇم يېتىمچىلارنىڭ بېشىنى سىلاپ تەمتىرەپ قالغانلارغا يول، ئېرى يوققا ئەر، خوتۇنى يوققا خوتۇن تونۇشتۇرۇپ ,ئۇلارنىڭ كۈلكىسىنى كۆرۈش دىسەممۇ بولىدۇ. ئۆيىدىن يامانلاپ چىققان نەچچە بالىنى ئۆيىدە تۇرغۇزۇپ ئاتا-ئانىسىغا

خەۋەر يەتكۈزۈپ، قوللىرىغا تاپشۇرۇپمۇ بەردىم. ئاشۇنداقلارنىڭ دۇئاسىنىڭ بەرىكاتىدىن مانا سىلەردەك ياخشى باللار قەدەمدە بىر ھۆرمىتىمنى قىلىپ تۇرىدۇ. بۇ ھاياتتا ئەمدى شۇ كۆزۈم يۇمۇلغۇچە ئىنىمنى تېپىشتىن باشقا ئارمىنىمۇ يوق. مەن مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن، قارا قورساق ئادەممەن ئۇكىلىرىم. تولا گەپ قىلىپ سىلەرنىمۇ زېرىكتۈرۈپ قويماي، ئاستا ئۇۋۇامنى تېپىۋالاي، - دەپ ئورنىدىن قوزغالدى قۇربانجان ئاكا گېپىنى قىسقارتىپ.

- ۋاي نىملەرنى دەۋاتىدىغانسىز ئاكا، - دېدى كامىل ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ، سىزنى قانداقمۇ «ئىچى - تېشى قارا» دېگىلى بولسۇن؟ سىزدە بار قاردەك ئاپئاق قەلبنى ۋىياراتقان ئىگىمىز كۆرۈپ تۇرىدۇ. كەتمەڭ ئاكا، بۇگۈن سىز بىلەن مۇڭدىشىپ كۆڭلۈممۇ ئېچىلىپ قالدى. بىزنىڭمۇ بۇ يەردە نە ئۇرۇغ - تۇققىنىمىز، نە دوست - بۇرادەرلىرىمىزمۇ يوق. ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەن سىز بىلەن ئۇچرىشىپ قالغىنىم مىنىڭ بەختىم! مۇشۇ يەردە قونۇپ قېلىڭ.

قۇربانجان ئاكا شۇنچە تۇتقىنىمىزغا قارىماي «كېچىلىك ئىسمىندا ئىشلەيتىم، ئەتىگەنلىككە سەن يېنىمغا بارغىن» دەپ ئۆزرە سوراپ قايتىپ كەتتى.

ئۇ كەتكەندىن كىيىن ئۇزۇنغىچە ئادىمىلىكى، ئىنسانى خىسلىتى ھەققىدە خېلى ئۇزۇن مۇلاھىزىلەرنى قىلىشتۇق. ئۇ كىشىگە بولغان ھۆرمىتىمىز ھەسسىلەپ ئاشتى. كىشىلىك ھاياتتا ھەر كىشىنىڭ تاللىغان يولى، مىزانى ۋە ئۆز ئەقىدىسى بولىدۇ. قۇربانجان ئاكا دەل ئۆز ئەقىدىسى ۋە تاللىغان يولىدا بىر ئۆمۈر تەۋرەنمەي ياشاۋاتقان ھالال كىشىلەرنىڭ ئۈلگىسى ئىدى.

راست دېگەندەك قۇربانجان ئاكا كامىلغىمۇ كۆپ ياردەملەرنى قىلدى. ھەر تەرەپكە قاتراپ، مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنى ئىزدەپ يۈرۈپ «ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىنىڭ ئالدىدىن بىر كىشىلىك ئورۇن ھەل قىلىپ بەردى. بۇ يەردە تىجارەت قىلىۋاتقانلار يازداسوغۇق ئىچىملىك، ماروژنا، قوغۇن - تاۋۇز تىلىپ ساتىدىكەن. قىشتا گازىر - موخوركا ساتىدىكەن. ھەر ھالدا ھەممىسىنىڭ بازىرى ئىتتىك ئىكەن. چاتاق يېرى بۇ يەرنىڭ ئىجارىسى ۋە باشقۇرۇش ھەققى خېلىلا يۇقىرى بولۇپ باشتىلا بىر يىللىقنى ئاۋال تۆلىشىمىز كېرەك ئىكەن .قۇربانجان ئاكا كۆپ ئامالىنى قىلىپ مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنى ئىزدەپ يېرىم يىللىقنى تۆلىشىمىزگە ماقۇل قىلىپتۇ. مەن «كامىل چىقسا ئىشلىتەرمىز» دەپ يىغقان پۇللىرىمنىڭ كۆپ قىسمىنى شەكلەنى داۋالىتىش جەريانىدا ئىشلىتىۋەتكەن بولغاچقا قۇربانجان ئاكىدىن قەرز ئېلىپ يۈرۈپ بۇ پۇللارنى ئاران تولدۇردۇق. كامىل بىر ئۇستەل ۋە ئىككى دانە تاۋۇز تىلىدىغان قىڭراق سېتىۋېلىپ سودا ئىشىنى باشلاشنىڭ ھەلەكچىلىكىگە چۈشۈپ كەتتى. ئۇ دەسلەپكى كۈنى مىۋە - چىۋە، كۆكتات بازىرىغا تاۋۇز - قوغۇن سېتىۋالغىلى بارغاندا پاتەمخان ئاچىنى يوقلاپتۇ ۋە تونۇشلاردىن روزى ئاكىنى سۈرۈشتە قىلىپتۇ.

پاتەمخان ئاچىنىڭ باللىرى خېلى چوڭ بولۇپ قالغان بولۇپ ئالدىنىڭ سودا ـ سېتىققا ياردىمى تېگىشكە باشلاپتۇ. روزى ئاكام تۇيۇقسىزلا غايىپ بولغىلى بىرەر يىلدەك بولۇپ قاپتۇ. ئۇنىڭ نەگە كەتكىنىنى ھېچكىم بىلمەيدىكەن. بەلكىم يۇرتقا قايتقاندۇ دەپ ئويلىدۇق.

كەچتە كەيپى خۇشال قايتىپ كەلگەن كامىل قولۇمدىكى كانۋاي گۈللىرىنى ئېلىۋېلىپ تۇرۇپ بوگۈنكى سودىسىنىڭ ناھايىتى كۆڭۈللۈك بولغىنىنى ھاياجان بىلەن سۆزلەپ كەتتى. ئەلۋەتتە ئۇ ئۆزى تاپقان پۇلنىڭ لەززىتىدىن ھوزۇرلىنىشقا، سۆيۈنۈشكە ھەقلىق ئىدى. ئۇ ئاخىرىدا پاتەمخان ئاچىنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئوخشاش قىلىپ دۆۋىلەنگەن كۆكمۇچلارنى ئانچە ئۆلچەملىك بولمىغان خەنزۇچىدا «يى دۇي يى كوي، يى دۇي يى كوي» دەپ توۋلاشلىرىنى ھەركەتلىرى بىلەن دوراپ بېرىپ مىنىمۇ كۈلدۈرۈۋەتتى.

ـ ئۇ باللار ھازىرمۇ شۇنداق كىيىم كىيمەي مەيدانغا چىقىۋالامدىكەن؟ ـ دەپ سورىدىممەن كۈلكەمنى مىڭ تەستە بېسىۋېلىپ.

ـ ئاستى تەرەپكە كىيىم كىيىشنىمۇ ئۆگىنىپتۇ. لېكىن يۈز ـ قولىنى يۇيۇشنى تېخى ئۆگەنمەپتۇ ئۇلار، دېدى كامىل ، ـ ئۇلارنىڭ يۈزلىرى يەنە شۇنداق شالتاق (قاسماق) ھەم شۇنداق ئوماق تۇرۇپتۇ. ھە را ست، پاتەمخان ئاچىمىزنىڭ سىنى بەك كۆرگۈسى كەپتۇ. ۋاقتى چىققاندا كېلىپ ئولتۇرۇپ كەتسۇن دەيدۇ.

ـ مەنمۇ ئۇلارنى يوقلاپ كېلىشنى ئويلىغان. لېكىن ئۆتمۈشنى ئويلىغۇم، شۇ تەرەپكە پەقەتلا بارغۇم كەلمىگەن ئىدى. ئەمدى ھەممە ئىش جايىغا چۈشتى. يېنىمدا سىز بار كۆڭلۈممۇ توق. ئەتە ـ ئۆگۈنگىچە بېرىپ ئۇلارنى يوقلاپ كېلەي. ـ دېدىممەن.

ـ ھېلىقى ھاشىم دېگەنمۇ بېشىنى يەپتۇ، ـ دېدى كامىل بىر ئۇھسىنۇۋەتكەندىن كېيىن.

ـ ھە، نىمە بوپتۇ ئۇ نىمگە؟

ـ سىرتتا مەخپىي ئالغان يەنە بىر خوتۇنى باركەنمىش. خوتۇنى بىلىپ قېلىپ ئىككى خوتۇن ئۇرۇشۇپ بىرسى ئۆلۈپ، بىرسى تۇرمىدىكەن.

ـ قايسى ئۆلۈپتۇ؟

ـ سىرتتىكى خوتۇن ئۆلۈپتىمىش. ھېلىقى ھازازۇل تۇرمىدىكەن. پاتەمخاچامنىڭ ئېيتىشىچە ئۇ خوتۇن تۇرمىگە كىرگەندىن كېيىن نېرۋىسىدىن چاتاق چىقىپ نېرۋا كېسەللىكلىرى دوختۇرخانىسىدىمىش. ھېچكىمنى تونىمايدىكەن دەيدۇ.

- تووۋا... جاھانغا پاتمىغۇدەك ھەيۋىسى ۋە كىبىرىسى بار ئىدى. بېشەملىكى بېشىغا چىقىپتۇ. لېكىن، بار بولغۇلۇق باللىرىغا بولىدۇ-دە؟

- شۇنى دېگىنە، ئۇ ھاشىم دىگەن ئىپلاسمۇ «توپ سېتىش بازىرى ماڭا ھارام بولدى» دەپ لاقا-لۇقىلىرىنى سېتىپ باللىرىنى ئېلىپ ئىچكىرىگە كىتىپتىكەنمىش. كىيىن ئۇ يەردىكىلەرنىڭ ئاڭلىشىچە ئىچكىرىگە ئاپارغان پۇللىرىنىڭ ھەممىنى قىماردا ئۇتتۇرۇۋېتىپ باللىرىنى ئوغرىلىققا سېلىپ كۈن ئۆتكۈزىۋېتىپتۇ، دىيىشىۋاتىدۇ.

كامىلنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاپ يەنىلا ئىختىيارسىز مۇڭلىنىپ قالدىم. باشقىلارغا يامانلىق قىلغان، نىيىتى دۇرۇس ئەمەس كىشىلەرنىڭ ھامىنى يامان كۈنگە قالىدىغىنىنى كىتاپلاردىن كۆپ ئوقۇغان بولساممۇ ئۇلارنىڭ قىسقىغىنە بىر نەچچە يىلدىلا بۇنچىلىك ئېغىر ئاقىۋەتكە دۇچار بولغىنىغا يەنىلا خۇش بولغۇم كەلمىدى. ئىنسان يۈرىكى يەنىلا گۆشتىن يارالغان ئىكەن. ھاشىمنىڭ ئايالىغا ۋە باللىرىغا ئېچىندىم. ئاشۇنداق مەسئۇلىيەتسىز كىشىلەرنىڭ تىنىدىن ئاپىرىدە بولۇپ قالغانلىقى ئۇ ناردسىدىلەرنىڭ گۇناھى ئەمەسقۇ؟ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى بەدىلىگە بىچارە باللار قارا قىسمەتلەرگە دۇچار بولماسلىقى كېرەك ئىدىغۇ؟ بەلكىم، ئۇ باللارغىمۇ خۇدانىڭ بۇيرىغان كۈنى باردۇر...

- سودام مۇشۇ پېتى يۈرۈشۈپ كەتسە، قۇربانجان ئاكامدىن قەرز ئالغان پۇللارنى قايتۇرۇپ بولسام، - دەپ خىيالىمنى بۆلدى كامىل قىززىق چايدىن بىر يۇتۇم ئوتلىغاچ. - سەنمۇ ئەمدى بۇ كەشتىچىلىكنى قىلمىغىن. سېنىڭ كېسىلىڭگە كۆپرەك ھەركەت قىلىپ بېردشىڭ كېرەك. سىرتلارغا چىقىپ ئايلىنىپ، ھاۋا يەپ، زېرىكسەڭ مېنىڭ يېنىمغا بېرىپ بازار كۆرگەچ ماڭا ھەمرا بول. سېنى ھېلىمۇ كۆپ جاپالارغا قويدۇم.

- ئۇنداق دېمەڭ كامىل، بۇ ئىشلار ماڭا ئېغىر كەلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزۈم ياقتۇرىدىغان ئىشلار. ھالال ئىشنىڭ بەركىتىنى ئاللاھ بېرىدۇ. ھەرئىككىلىمىز بۇ پۇرسەتتە تىرىشايلى. ئۆمرىمىز بۇنداق ئۆتۈپ كەتمەس. ئەتە-ئۆگۈن تۆت قۇلاق ئالتە بولارمىز. يەنە، يەنە تېخى چوڭلارنىڭ ئالدىغا بېرىش نىسىپ بولغان كۈنلەردىمۇ ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئېلىش ئۈچۈن يەنىلا پۇل لازىم بولىدۇ. بۇ كۈچ تەلەپ قىلمايدىغان ئىش، ئۆزۈممۇ قىلغانسىرى كۆنۈپ قالدىم. سىز چىققاندىن بېرى كۆڭلۈم توق، كېسىلىمنىمۇ ئۇنتۇلۇپلا قالدىم. ھازىر بىرەر يېرىممۇ ئاغرىمايدۇ. مەندىن ئەنسىرىمەڭ.

كامىل بىلەن چوڭلار ھەققىدە مۇڭدىشىپ، يۇرتقا، ئاتا-ئانىمىزغا بولغان سېغىنىشىمىز تېخىمۇ كۈچىيىپ كەتكەندەك بولدۇق. خۇفتەن نامىزىمىزدا (كەچتە دەپ ئېلىمىڭ) ئۇلۇغ ئاللاھتىن

گۇناھلىرىمىزنى مەغفىرەت قىلىشنى، ئىشلىرىمىزنىڭ تېزرەك يۈرۈشۈپ كېتىشىنى، چوڭلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئۇلارنىڭ كەچۈرۈم، رازىلىقىنى ئېلىشنى، يۇرت-جامائەتنىڭ ئالدىدا يۈزىمىز يورۇق بولۇپ، بارچىنىڭ بىزنى قوبۇل قىلىشىغا ئېرىشىشنى تىلىدۇق.

ياز ئايلىرى تېزلا ئاخىرلىشاي دەپ قالغان ئىدى. كامىل كۈندە تاپقان پۇللارنى ئەكىلىپ مىنىڭ قولۇمغا تۇتقۇزاتتى. مەن ئۆزۈم ئىقتىساتچىللىق بىلەن يىغقان پۇللارغا ئۇنىڭ تاپقانلىرىنى قوشۇپ، تۇرمۇشىمىزنى پىلانلىق ئۆتكۈزەتتىم. بىرەر كوي پۇلنىمۇ ئورۇنسىز يەرگە خەجلىمەي يىغىپ تېزرەك قۇر باز جان ئاكامنىڭ پۇلىنى قايتۇرۇش، ئانىدىن ئىككىمىزنىڭ نىكاھىنى ئوقۇتۇۋېلىشنى ئۈمىد قىلاتتىم.

رەھىمجان ئاكامدىن چوڭلارنىڭ خەۋىرىنى بىلىپ تۇراتتۇق. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ شۇنچە كۈچەپ ئورۇنۇپ باقسىمۇ ئاپامنىڭ ۋە كامىلنىڭ ئۆيىدىكىلىرىنىڭ ئىككىمىزنىڭ ئىشىغا قوشۇلۇشى مۇمكى ئەمەستەكلا ئىكەن. ھەتتا ئوتتۇرىدىكى زىددىيەت بۇرۇنقىدىن كەسكىن بولۇپ، بىر تويدا ئاپام بىلەن كامىلنىڭ ئاپىسى ئۇرۇشۇپ كېتىپتىمىش. خوشنا-خولۇملار ئۇلارنى مىلىڭ تەستە ئاجرىتىۋەتكەن بولسىمۇ ھەر ئىككىلىسى«بالام سېنىڭ بالاڭ بىلەن بىرگە قايتىپ كېلىدىكەن، مۇشۇ جامائەتنىڭ ئالدىدىلا ئۆلتۈرىۋېتىمەن» دەپ قەسەم قىلىشىپتۇ.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن كۆزلەردە يۇرتقا قايتىپ بېرىش پىلانىمىزنى كەينىگە سۈرمەكچى بولدۇق. بىرەر بالىمىزنى كۆتۈرۈپ بارمىساق ئىشنىڭ يەنىلا يامىنىغا ئۆرۈلۈپ كېتىشىنى پەملىدۇق. بالىلىق بولغاندا ئاندىن قايتىپ بارساق ئۇلارمۇ نەۋرىسىنىڭ يۈزىنى قىلىپ بىزنى كەچۈرىۋېتەر دەپ ئويلاپ ئۆزىمىزگە تەسەللى بەردۇق. بۇ تۇرمۇش سەھنىسىدە ھەرقانداق مۇشكۈلات ۋە ھەرخىل كىشىلەرنى ئۇچراتقىلى بولىدىكەن. «ئىتتىپاق» تىياتىرخانىسىنىڭ ئەتراپى باشقىچىلا بىر دۇنيا ئىدى. كامىلنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە بۇ ئەتراپتا يۈرىيدىغانلارنىڭ تۇرمۇش قاتلىمى ھەققەتەن ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمىگۈدەك مۇرەككەپ ئىكەن.

- ھەي، نىمىسىنى دەي كامىلە، - دېدى كامىل، - بەزى گەپلەرنى ساڭا ئېيتىپ بەرسەممۇ ئىشەنمەسلىكىڭ مۇمكىن. بۇ تەرەپتە يۈرىدىغانلارنىڭ كۆپ قىسمى بۇ يۇرتقا مۇساپىر. ھەربىرىنىڭ بۇ يەرگە كېلىپ قېلىشىدا ھەر خىل سەۋەپلىرى ۋە مۇرەككەپ ھېكايە-قىسمەتلىرى بار. ئەرلەرنىڭ تولىسى يۇرتتىن كۆڭلى ئاغرىپ پىششنى قېقىپ چىقىپ پۇل تېپىشنىڭ يولىنى ئىزدەپ مۇشۇ يەرگە كېلىپ قالغانلار. بىرەر ئىشنىڭ يولىنى تېپىپ تىجارەتكە كىرىشىۋالغانلارنىڭغۇ خېلى تەلىيى بارلار ھېساپلىنىدىكەن. لېكىن كۆپىنچىسى يەنىلا تېنەپ-تەمتىرەپ يۈرۈپ تۇيۇق يوللارغا مەيلى خالىسۇن، مەيلى ئامالسىز قالسۇن كىرىپ قالىدىكەن. كىچىكلەر باشقىلارنىڭ قولىدا ئىشلەپ ئىش

ھەققىنى ئالالماي قوســـقىنى تويغۇزغانغا خۇش بولۇپ يۈرســـمۇ يەنىلا خورلۇق ۋە تاياقنىڭ زەربىســـدە تېخىمۇ چۈشكۈن، روھسىز ھالەتكە چۈشۈپ قالىدىكەن. ئۇلارغا قارىساڭ نە ئارزۇ ـ ئارمان. نە ئۈمىد ـ ئىشـــەنچ دىگەندىن مۇســـتەســـنا، خۇددى روھى چىقىپ كەتكەن مۇردىدەك ئېرىنچەكلىك بىلەن ئۆز ئىشـــىنى قىتمالىق بىلەن قىلىپ كۈن ئۆتكۈزۈشـــكە كۆنۈپ كىتىدىكەن. كەچلىك بازاردا بىرەر كىچىك يايمىسى بار خوجايىنلارغا قارىساڭ ئۇلار بىر يايمىنىڭ ئەمەس، پۈتكۈل دۇنيانىڭ خوجايىنىدەك كىبىر ۋە تەكەببۇرلۇق ئىچىدە ئاددى كاللىســـى بىلەن ھاياتنى پۇل، ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن گۈزەل دەپ قارايدىكەن. ئولتۇرغىدەك زىمىنى يوق، ئىجارە ئۆيدە ئولتۇرۇۋاتقىنىدىن ئۆرتىنىش، تىرىشـــش ئۇياقتا تۇرســـۇن قولىدىكى پۇلى بىرەر قاتلانســـلا خوتۇن ئۆســـتىگە خوتۇن ئېلىشـــنىڭ، قاياقلاردىندۇر كىلىپ قالغان دەرتمەن چوكانلارنى ئۆز «ھىمايە» سىگە ئېلىشنىڭ كويىدا ھەلەك ئىكەن.

ئۇدۇلىمىزدا ئۆپكە ـ ھېسىپ ساتىدىغان بارتاخۇن بىلەن پات ـ پات مۇڭدىشىپ قالىمەن. ئۇنىڭ دىيىشـــچە ئۇ يۇرتىدىكى خوتۇنى ۋە ئىككى بالىســـنى تاشلاپ بۇ يەرگە چىققىلى خېلى يىللاپ بولۇپ قاپتۇ. دەسلەپتە باش ـ پاقالچاق ساتىدىغان بىرسىنىڭ يايمىسىدا كاللا ھۆتلەپ جان بېقىپ يۈرۈپ، كىيىن شـــۇ كىشـــى يۇرتىغا قايتماقچى بولغاندا مۇشـــۇ يايمىنى يۇرتىدىكى خوتۇنىغا پۇل ئەۋەتكۈزۈپ ئۆتكۈزىۋالغان ئىكەن. يۇرتىمدىكى خوتۇنى ھەر يىلى كۈزدە دېھقانچىلىقتىن كىرگەن كىرىمنىڭ كۆپ قىســـمىنى ئۇنىڭغا ئەۋەتىدىكەن. ئۇمۇ «ئاز قالدى خوتۇن چىدا» دەپ قويۇپ بۇ يەردە تاپقان پۇللىرىنى نەشـــە ۋە ســـەتەڭلەرگە خەجلەپ، ھەر يىلى خوتۇنى ئەۋەتكەن پۇلنى يايما ئىجارىسىگە تاپشۇرۇپ ئۆتىدىكەن. ئۇ «ئۇكام ئادەم دىگەن يۈز ياشقا كىرمەيدۇ. ئات ـ ئىشەكتەك ئىشلىسەڭمۇ، ئات ـ تايچاقتەك كىشىنىسەڭمۇ ئوخشاشلا ياشايدىغان رىزقىڭ توشقاندا ئۆلىدىغان گەپ. نىمە كەپتۇ جاننى قىيناپ يۇرتتا دېھقانچىلىق قىلمايمەن دەپ چىققان ئادەم ئەمدى بۇ يەردە مۇســـاپىرچىلىقنىڭ دەردى ئاز كەلگەندەك، يىمەي ـ ئىچمەي تاپقان پۇلنى كۆڭلۈڭ تارتقان ئىشـــلارغا ئىشـــلەتمەي يۇرتقا ئەۋەتىپ؟ خوتۇننى بىرســـى ئېلىپ قاچمايدۇ. تۇرۇپ تۇرىدۇ. باللار ئاچ قالمايدۇ. 20مو يەر بار. خوتۇنىغا قۇرۇق ئاغزىڭدا چىرايلىق گەپلەرنى قىلىپ قويســـاڭ باللار ھەم ئۇنىڭ بولغانكىن نامىمىزدا تۇرىۋاتقىنىغا خۇش بولۇپ بېقىپ قاتارغا قوشۇۋېرىدۇ. كىيىنلىكتىن نىمە غەم؟ ئۆيىنىغۇدەك كۈچ قالمىغاندا ئاســـتا يۇرتقا قايتىپ جامائەتنىڭ پىشـــگە ئېسىلىۋالساق بولدى ئىش پۈتتى دىگەن گەپ. باللارمۇ ئۇ چاغدا بىزنى باقمەن دەپ ئۆرۈمچىدە جاپا چەككەن دادام دەپ ھۆرمەتلىمىزنى قىلىپ قېرىغاندا باقىدۇ» دىگەن ئىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدىكى ئاددى دۇنيا قارىشـــى، تۆپ يىلتىزىدىن قۇرۇپ كەتكەن مەســـئۇلىيەت ئېڭى دىگەنلەرگە شـــۇنچە ئېچىندىم. ئىنسان بۇ دۇنياغا نىمىشقا كەلگەن؟ بىر ئاتىنىڭ ئائىلىسى ئالدىدىكى مەجبۇرىيىتى

نىمە؟ توۋا دەپلا قالدىم كاملە. بۇ يەردە ھەر كۈنى ھەرخىل ھېكايىلەرنى ئاڭلايمەن. ھەممە ئادەمنىڭ دۇنيا قارىشى، ياشاش ئۇسۇلى، مەنزىل ـ نىشانى ئوخشاش بولمايدىكەنلا ئەمەس، ئاسمان ـ زېمىن پەرقلىق بولىدىكەن. يۇرتتىن بىرەر قىسمەت بىلەن كېلىپ قالغان قىز ـ چوكانلار بارتاخۇندەك ئادەمگىمۇ قەدەمدە بىر ئۇچراپ تۇرىدىكەن. ئۇلار باشتا ئۇنىڭ ئېلىپ بەرگەن تامقى ئانچە ـ مۇنچە بەرگەن پۇلى ۋە تايانچىسىز كۈنلەردە ئۆزلىرىگە «باش پاناھ» بولۇشلىرىدىنغا كۆنۈپ قالىدىكەندە، بارا ـ بارا ئۇنىڭ ئۆپكە ـ ھېسسىپىنى قويۇپ بېرىدىغان ھەقسىز مالايغا ئايلىنىدىكەن. مۇشۇ جەريانلاردا بىرەر چىقىش يولى تېپىۋالغانلىرىغۇ ئاستا پىشىنى ئېلىپ كېتىپ قالىدىكەن. بەزىلىرى ئۇنىڭ كېچىسى خوتۇن، كۈندۈزى مالاي قىلغىنىغا چىداپ ئىتائەتمەنلىك بىلەن يۇر سىمۇ ئۆز ئۆرنىغا ئالما شقۇدەك يەنە بىر سەتەڭنىڭ پەيىغا چۈشكەن بارتاخۇن تەرىپىدىن كوچىغا قوغلاپ چىقىرىلىپ ئالللقاياقلارغىدۇر غايىپ بولىدىكەن. بىچارىلەر يۇرتىغا قايتاي دېسە ئۇلار چىققاندىن كېيىن يۇرتىدا بولۇۋغان ئۇسسەكلەردىن خەۋەر تېپىپ تۇرغاچقا ئۇرۇغ ـ تۇغقانلىرىدىن ئەيمىنىپ ھەم دوست ـ دۈشمەننىڭ ئالدىدا قۇرۇق قول قايتىشتىن خىجىل بولۇپ «نىملا قىلسام مىنى ھېچكىم تونىمايدىغان مۇشۇ يەردە پۇل تېپىپ كېتىمەن» دېگەن نىيەتتە يامان يوللارغا كىرىپ كېتىدىكەن.

مەن تۇرىۋاتقان يەرگە 10 مېترمۇ كەلمەيدىغان جايدا 10 ـ يول ئاپتۇبوسىنىڭ بېكىتى بار كاملە، ئۇھ...ئۇ يەردە ناماز شام بىلەنلا باشلىنىپ كېتىدىغان ئېپپەت سودىسىنى كۆزۈم بىلەن كۆرمەسكە تىرىشساممۇ ھەر ئىككىلا تەرەپنىڭ شۇنچە بىمالال، ئوچۇق ـ ئاشكارا باھا تالىشىشلىرىنى قۇلىقىم بىلەن ئاڭلاپ سالىمەن. بۇ ئىشلارنى ساڭا ئېيتىشقىمۇ تىلىم بارمايدۇ. ياراتقان ئىگەم ئاشۇ ئاجىزەلەرنىڭ كۆڭلىگىمۇ، ئاشۇ ئەركەكلەرنىڭ كۆڭلىگىمۇ ئىنساپ بېرەر...

كاملە ھەر كۈنى دېگۈدەك ئادەمنىڭ يۈرەك ـ باغرىنى تىلغۇدەك، ئەقلى ـ ھوشىنى گاڭگىراتقۇدەك گەپلەرنى قىلىپ بېرەتتى. ئۇ بەزى گەپلەرنى ئېيتقاندا مەن بىلەن تەڭ كۆز ـ يېشى قىلسا، بەزىدە غەزەپ ـ نەپرەتتىن تىترەپ كېتەتتى.

ـ ھېلىقى كۈنى مەن ساڭا گېپىنى قىلىپ بەرگەن بارتاخۇن ئېسىڭدىمۇ؟ ـ دەپ سورىدى بىر كۈنى كاملە ئىشكىتىن كىرىپلا.

ـ ھەئە ئېسىمدە. ئۇنىڭغا بىرەر ئىش بوپتىمۇ؟

ـ ئۇ بۈگۈن يايمىسىنى بىرسىگە ئۆتكۈزۈپ ھەممەيلەن بىلەن خوشلىشىپ يۇرتىغا كەتتى.

ـ ۋوي ئۇ قېرىغاندا، ئىش قىلالمايدىغان، ئۆينىيالمايدىغان بولۇپ قالغاندا كەتمەكچى ئىدىغۇ؟

ـ راست، ئۇ بىرەر ئاي بۇرۇن شۇنداق دېگەن. لېكىن بۈگۈن تۇيۇقسىز خوشلاشقىلى كەپتۇ «نىمشقا كەتمەكچى بوپ قالدىڭ ئاكا؟»دەپ سورىسام، «جېنىم ئۇكام، مەن ئاستا كىتىپ خوتۇن بالىلىرىمغا مۇشۇنچىلىك ۋاقتىمدا ئازراق ئىش قىلىپ بەرمىسەم كىيىن تالادا قالىدىغاندەك قىلىمەن» دەيدۇ. «قانداق دەيسەن؟» دەپ سورىسام، «مەن يۇرتتىن چىققاندا چوڭ ئوغلۇم ئۈچ ياش، كىچىك قىزىم بىر ياشتا ئىدى. ھازىر ئوغلۇم 13 ياشقا، قىزىم 11يا شقا كىردى. تۈنۈگۈن ئاپىسى تېلىفۇن قىپتۇ، ئوغلۇمنى بىرسى ئىچكىرىگە رېستۇراندا ئىشلەشكە ئاپىرىمەن دەپ قىزىقتۇرۇپ پويىزغا چىقىرىپ بولغاندا ئۇ ئادەم سودىگەرنىڭ ئىزىغا چۈشكەن ساقچىلار تەرىپىدىن قۇتقۇزۇلۇپ قېلىپتۇ. ئوغلۇمدىن ئەھۋال ئىگەللەش جەريانىدا ئۇ ساقچىلارغا «دادام ئالتە يېشىمدا ئۈرۈمچىگە كەتكەن، شۇنىڭدىن بېرى مەن دادىلىقنىڭ نامىدا يېتىملىكنىڭ دەردىدە چوڭ بولدۇم. ئاپامغا دادامنى قايتۇرۇپ كىلەيلى» دىسەم «داداڭ جىق پۇل تېپىپ كىلىپ سىنى ئۆيلەيدۇ» دەيدۇ. دادامغا تېلىفۇن قىلىپ سېغىنغانلىقمنى قايتىپ كىلىشىنى ئۆتۈنسەم «مەن جىق پۇل تېپىپ بېرىپ سىلەرگە يۇرت بويىچە ئەڭ ئىسىل ئۆي سېلىپ بېرىمەن. سېنى دوست ـ دۈشمەننىڭ ئاغزى ئېچىلىپ قالغۇدەك داغدۇغا قىلىپ ئۆيلەيمەن» دەيدۇ. پۈتۈن ئۆينىڭ ئېغىر ئىشلىرى ماڭىلا ئارتىلغاننى ئازدەپ، غېرىپلىقنىڭ دەردىنى تارتىپ چىدىغۇچىلىكىم قالمىغاندا، ھېلىقى خوجايىن ماڭا ئىچكىرىگە بارسام بىرەر يىلغا بارمايلا نۇرغۇن پۇل تېپىپ قايتىپ كىلىدىغانلىقىمنى ئېيتقاندى، مەن جىق پۇل تاپساملا ئۆينىمۇ ئۆزۈم سالالايدىغانلىقىمنى دادامنىمۇ قايتۇرۇپ كىلەلەيدىغانلىقىمنى ئويلاپ قوشۇلغان ئىدىم، چۈنكى دادام بۇ ھاياتىمدىكى مەن بىرگە ئۆتۈشنى كېچە ـ كۈندۈز تىلەيدىغان، ئەڭ مۇھىم ئادىمىم» دەپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ يۈرەكلىرىم تىترەپ يىغلاپ تۇرسام كىچىك قىزىم تېلىفۇننى ئېلىپ «دادا سىزگە ئۆزۈم يازغان قوشاقنى ئوقۇپ بېرەي»دەپلا:

مېھرىبان دادام،غەمگۈزار دادام.

قارا قۇشقاچتەك ئۇچۇپ كەتكەن دادام.

بىزنى بۇ يەردە بېقىپ بولالماي،

قارا ھوقۇشتەك قېچىپ كەتكەن دادام.

دىمەسمۇ؟ نومۇستىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولدۇم. ئىچ-ئىچىمدىن ئۆمرۈمدە يىغلاپ باقمىغان يىغا پارتىلاپ چىقتى. ئەتىگەن قوپۇپلا دۇكان، ئۆيدىكى نەرسىلەرنىڭ ساتىدىغىنىنى سېتىپ، ئالىدىغىنىنى ئېلىپ مېڭىشنىڭ تەييارلىقىنىمۇ پۈتكۈزىۋالدىم. بۇ يەردە پۇل تاپماق ئاسانراق بولغىنى بىلەن خەجلىمەكمۇ ئاسانكەن. شۇنچە يىل تاپقان پۇل ئۆزۈمدىن ئاشماپتۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە يۇرتقا قايتىپ باللىرىمنىڭ باغرىنى مېھرىمگە قاندۇراي، دېھقانچىلىق ئىشلىرىنى قولۇمغا ئېلىپ، ئۇلارنىڭ جاپاسىنى بولسىمۇ يېنىكلىتەي دېگەن نىيەتكە كەلدىم. خوش ئۇكام» دەپ كىتىپ قالدى.

- ئادەمنىڭ ئىچكى ھېسلىرىنى ئويغىتىدىغان، كاللىسىنى سىلكىشىگە تۈرتكە بولىدىغىنىمۇ بىرەر ئىش ياكى بىرەر ئېغىز گەپ-ھە؟ دېدىممەن، -سىز ئۇ ئادەمنىڭ گېپىنى قىلىپ بەرگەندىن كېيىن ھەر بىر قېتىشىڭىزغا بارسام ئۇ كىشىگە دىققەت قىلاتتىم. مەڭگۈ مۇشۇنداق بېغەم، بۆلۈمسىز ئۆتۈپ كېتىدىغاندەكلا كۆرۈنىۋىدى، ھەرنىمە بولسا ئاشۇ خوتۇن-باللىرىنىڭ تەلىيىگە كىچىكىپ بولسىمۇ ئەقلىنى تېپىپتۇ.

- شۇنداق، ئۇنىڭ تۇيۇقسىزلا بولغان ئىشلار سەۋەپلىك ئىنسانى مەسئۇلىيىتىنىڭ ئويغىنىپ، ئىللىق ئائىلىسىگە قايتماقچى بولغىنىدىن مەنمۇ خۇش بولدۇم، - دېدى كاملىمۇ مەمنۇنلۇق بىلەن.

قۇربانجان ئاكام بىكار بولسىلا بىز سودا قىلىۋاتقان يەرگە كېلىپ بىزگە ياردەملىشىپ بېرەتتى. ئەسلىدىنلا گەپكە ئامراق بۇ كىشى ئەتراپتىكى ھەربىرەيلەننىڭ تۇرمۇش ھېكايىلىرىنى بىزگە يۇمۇرىستىك قىلىپ سۆزلەپ بېرەتتى. ئۇنىڭ بەزى سۆزلىرىدىن كۈلۈپ ئۆچىيىمىز ئۈزۈلۈپ كەتەي دېسە، بەزى سۆزلىرىدىن تەپەككۇرلىرىمىز ئۇرغۇپ مۇڭلىنىپمۇ قالاتتۇق.

پەرھاتنى ھەر قېتىم يوقلاپ بارغىنىمىزدا ئۇ شەكىلەنىڭ ئەھۋالىنى يېنىش-يېنىشلاپ سوراپ كىتەتتى. كامىل بىلەن دېيىشىۋالغىنىمىز بويىچە شەكىلەنىڭ ھازىرقى بەزى ئەھۋاللىرىنى پەرھاتتىن يوشۇراتتۇق. پەرھات‹‹ ھايات چىقسىلا شەكىلەنى ئەمرىمگە ئالىمەن. ئۇنىڭ تارتقان ئازاپلىرىنىڭ ئورنىنى چىن-سەممىي مۇھەببىتىم بىلەن تولدۇرۇپ، ئۇنى دۇنيادىكى ئەڭ بەختلىك ئايالغا ئايلاندۇرىمەن» دەيتتى. ئۇنىڭ بۇ سۆزىدىن مەمنۇن بولساقمۇ شەكىلەنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى ئويلىساقلا كۆڭلىمىز تولىمۇ يېرىم بولاتتى. پەرھات چىققاندىن كېيىن شەكىلەنىڭ ھازىرقى ھالىتىنى كۆرسە نېمە ئىشلار يۈز بېرىشى ھەققىدە ھەر خىل پەرەزلەرنى قىلىپ ، گاھىدا ئەنسىزلىككە، گاھىدا ئارزۇ-ئۈمىتلەرگە ئەسىرا بولاتتۇق.

قۇربانجان ئاكامنىڭ ئالغىلى ئۇنىمىغىنىدا قارىماي چىڭ تۇرۇپ، رەھمىتىمىزنى ئېيتىپ ئۇنىڭدىن قەرز ئالغان پۇللارنى ئالدىغا قويغان كۆنىمىز، قۇربانجان ئاكام پەيشەنبە كۈنى تەييارلىق قىلىپ قويۇشىمىزنى، مەسچىتتە ئىمامىلىق قىلىۋاتقان دوستى ۋە نەچچە جامائەتكە قوشۇپ، بازاردىكى نەچچەيلەننى يىغىپ كېلىپ نىكاھىمىزنى ئوقۇتۇپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتتى. كامىل قۇربانجان ئاكامغا رەھمىتىنى ئېيتىپ، ئۆزىتىپ قويغاندىن كېيىن ئىشىكتىن كىرىپلا كۆزلىرىمگە مېھرى بىلەن كۈلۈپ قارىۋىدى، قىزلىق ھايانىڭ تۇرتكىسىدە ئوت بولۇپ يېنىۋاتقان مەڭزىمنى ياغلىقىمنىڭ ئۇچى بىلەن توسۇپ يەرگە قارىۋالدىم.

تاتلىق ھېسلار بىلەن شۇنچە ئۇزۇن كۈتكەن دەملىرىمىزنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن ھەر ئىككىلىمىز تەييارلىق قىلىشقا باشلىدۇق. ئۆيدىكى ھەممە نەرسىلەرنى يۇيۇپ، تازىلاپ، تاملارنى ئاقارتىپ، ئىشىك ـ دېرىزىلەرنى سىرلىدۇق. پەردىنى يۇيۇپ تارتىۋېتىپ بىلىم «زىڭگىدە» ئاغرىغاندەك بولىۋىدى. بۇ ئاغرىقنى نىمىشقىدۇر كامىلغا بىلىندۇرگۈم كەلمىدى. شادلىق مىنۇتلىرى يېقىنلاپ كەلگەنسېرى كۈتۈلمىگەن بىرەر ئىشنىڭ يۈز بېرىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتىم. تۇرۇپلا يىراقتىكى ئاتا ـ ئانام ئېسىمگە كېلىۋالاتتىدە ئۇلارنىڭ بۇ نىكاھىمىزغا شاھىت بولۇپ، ئېپتىخارلىق بىلەن داستىخىنىمىزغا داخىل بولالمايدىغانلىقىنى، جامائەتكە باش بولۇپ، قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ دۇئا بېرەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆڭلۈم شۇنچە يېرىم بولاتتى. رەناغا تېلېفون قىلىپ، پەيشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىن رۇخسەت سوراپ بالدۇرراق كېلىشىنى ئېيتتىم. ئۇ بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ تولىمۇ خۇشال بولدى ۋە بىرمۇنچە ياخشى تىلەكلەرنى تىلەپ، بۈگۈندىن باشلاپ كۈندە كەچتە يېنىمغا كېلىپ ياردەملىشىدىغانلىقىنى ئېيتتى. نىكاھ ئوقۇتۇلىدىغان كۈننىڭ ھارپىسى كېچىچە بىلىم چىدىغۇسىز ئاغرىپ چىقتى. ئەتىگىنى كامىل بۈگۈن دۇكاننى ئاچماي لازىمەتلىكلەرنى ئېلىپ بالدۇرلا قايتىپ كېلىدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئۇنىڭغا كېچىدىن تارتىقان ئاغرىقلىرىمنى چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ، چىشىمنى چىشلەپ يورۇپ ئۆزىتىپ قويۇپلا كارىۋاتقىمۇ ئۆلگۈرمەيلا يىقىلىپ چۈشتۈم. ئىككى پۇتۇمدا جان يوق، بىلىم چىدىغۇسىز سىقىراپ ئاغرىيتتى. ئاچچىق ئاغرىق ئازابىدىن پۇتۈن بەدىنىم تەرگە چۆمۈلۈپ كەتتى. بىركەمدە توڭلىغاندەك بولۇپ قاتتىق تىترەك ئولىشىپ كەتكىنىنىلا بىلىمەن، كۆزۈمنى ئاچسام يەنىلا كېسەل كارىۋىتىدا يېتىپتىمەن. كامىل بىلەن رەنا ماڭا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ تۇراتتى. كامىل كۆزۈمنى ئاچقىنىمنى بىلىپ، كۆزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا قوللىرىمنى سىقىپ تۇرۇپ:

ـ جېنىم كاملە مىنى كەچۈر! ـ سېنى ساقىيىپ كەتتى دەپلا ئويلاپتىمەن. سېنىڭ ھالىڭدىن ياخشى خەۋەر ئالالماپتىمەن، شۇنچىۋالا ئاغرىققا چىدماپ، غەيرەت بىلەن يۈرگىنىڭنى سەزمەپتىمەن، ـ دەپ كۆز ياشلىرىنى توختىتىۋالالماي قالدى.

مەن ئۇنىڭغا بىر نەرسە دەپ تەسەللى بېرىشنى ئويلىغان بولساممۇ كالپۇكلىرىم چاپلىشىپ قالغاندەكلا مىدىرلىتالماي قىينىلىپ كەتتىم.

ـ بولدى ھېچنىمە دېمە، كاملە. بىلەمسەن؟ مۇشۇ پېتى كۆزۈڭنى ئاچماي قېلىشىڭدىن بەكلا قورقتۇم. سەنسىز ھاياتنى تەسەۋۋۇرمۇ قىلالمايمەن. قورقما ئەمدى مەن يېنىڭدا بار. سېنى چوقۇم داۋالىتىپ سەللىمازاز ساقايتىمەن. سېنى ئەمرىمگە ئالىمەن. ئىككىمىز بىرگە يۇرتقا قايتىمىز، ـ جېنىم كاملە ئەمدى مىنى قورقۇتمىغىن. قارا بۇنى ساڭا ئەسلى بۈگۈن كەچتە سوۋغات قىلماقچى ئىدىم. غەيرەتلىك بول پەرىشتەم! بىز قايسى كۈنلەرنى كۆرمىگەن؟ بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كىتىدۇ...

كامىل ياشلىرىنى سۈرتكەچ توختىماستىن سۆزلەيتتى. ئۇ يانچۇقىدىن قىزىل رەڭلىك قاپچۇقنى ئېلىپ ئىچىدىكى ئۈزۈكنى بارمىقىمغا سېلىپ قويدى. ئاجىز كۆزلىرىمنى تەستە كۆچەپ ئېچىپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئۈنسىز كۆز ياشلىرىم ئارقىلىق جاۋاپ بېرەتتىم. ئۇنىڭ قولۇمنى تېخىمۇ چىڭرەك تۇتۇپ، يېنىمدىن ئايرىلماي ئولتۇرىشىنىلا ئۈمىت قىلاتتىم.

ئېغىر كېسەللەرنى كۈزىتىش ئۆيىدە ياتقىنىمدىن، دوختۇرلارنىڭ ھەر كۈنى توختىماستىن ھەر خىل تەكشۈرۈشلەرنى ئېلىپ بېرىشىدىن ۋە پات-پات كاملىنى چاقىرىپ چىقىپ كىتىشىدىن كېسىلىمنىڭ پىششىپ قالغانلىقىنى سېزىپ تۇراتتىم.

ئاجىز قوللىرىم بىلەن سېستىرانىڭ باش تەرىپىمدىكى كىچىك ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ قويغان كۈندىلىك چىقىم ئەھۋالىمنىڭ تالونلىرىنى ئېلىپ كۆرگىنىمدە كېسەل ئۈستىگە غەم-ئەندىشە باستۇرۇلۇپ كېلەتتى. ھەر كۈنلۈكى بۇنچە كۆپ داۋالىنىش ھەققى تۆلەش بىز ئۈچۈن مۇمكىن بولمايدىغان ئىش ئىدى.

ئارىدىن قانچە كۈنلەر ئۆتكىنى ماڭا نامەلۇم. ئۆرە ئولتۇرالىغۇدەك، كامىل، رەنالار بىلەن سۆزلىشەلىگۈدەك بولدۇم. رەناغا ئۆيدىكى خاتىرەمنى ئەكەلدۈرۈپ، كامىل يوق پەيتلەردە خاتىرە يېزىشىمنى داۋاملاشتۇردۇم.

ئىنساننىڭ ئۆزىنىڭ ھاياتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى دەملىرى يېتىپ كەلگىنىنى سەزگىنىدە، بۇرنىغا ئۆلۈمنىڭ مۇدھىش ھىدى ئۇرۇلغىنىدا شۇنچىلىك تەمتىرەيدىكەنكى، قورقۇنچ-ۋەھىمىلەرنىڭ قويندا ئەركىن تەپەككۇرلىرىمۇ قالايمىقانلىشىشقا باشلايدىكەن. تۇرۇپلا كاللامغا ئاتا-ئانام

كىلىدىغانلىقىنى يېزىشتىن ئاۋۋال ئايلىق ئاق ئوت كىلىۋاتاتتى. ئۇلارنى شۇنچە سېغىنىپ كىتەتتىمكى بۇ سېغىنىش بىر پارچە ئوتقا ئايلىنىپ يۈرۈك ـ باغرىمنى چىدىغۇسىز ئازابلار بىلەن كۆيدۈرۈپ تىتما ـ تىتما قىلىۋېتەتتى. دادامنىڭ مۆڭلۈق چىرايى كۆز ئالدىمغا كەلسە ئىچ ـ ئىچىمدىن بۇرتۇپ چىقۋاتقان يىغا كۆزلىرىمدىن چىقىشقا ئۈلگۈرمەيلا تىنىقىم رېتىمسىزلىشىپ، ئەس ـ ھوشۇمنى يوقىتاتتىم. كاملىنى ئويلىسام تېخىمۇ خاتىرجەم بولالمايتتىم. ئۇنىڭ مەندىن ئايرىلغاندىن كېيىنكى ھالىتىنى ھەرخىل تەسەۋۋۇر قىلىپ باقاتتىم. مەيلى قانداقلا ئويلىماي ئۇنىڭ چۈشكۈن، مەيۇس، خىيالچان...ھالىتىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرۈشنىمۇ خالىمايتتىم. ئۇنىڭ ئاشۇ خامۇشلۇق ۋە ئۈمىتسىزلىك ئىچىدە توغرا بولمىغان قارارلارنى چىقىرىپ قويىشىدىن ئەنسىرەيتتىم. ئەپسۇس، كېيىن ئۇنىڭ بۇ ئازاپلىرىنى ھەقىقى چۈشىنىدىغان، چىن يۈرىكىدىن چىقىرىپ تۇرۇپ تەسەللى بېرىدىغان بىرەر دىلكىشى بولسىچۇ يېنىدا؟ تۇرۇپلا كاللامغا رەنا بىلەن كاملىنىڭ بىرگە ئۆتۈشىنى تىلەش ئىستىگى كىلىۋاتاتتى. توغرا! مەنسىز كۆڭلەردە بۇ دۇنيادا كاملغا ھەقىقى تەسەللى بېرەلەيدىغان، ئۇنى، ئۇنىڭ ئازاپلىرىنى چۈشىنىدىغان كىشى يەنىلا رەنا ئەمەسمۇ؟ رەنامۇ تولىمۇ ئاقكۆڭۈل، سەممى، ئىتىقاتلىق قىز...كاملىنىڭ ھەرقانداق بىرەرسى بىلەن بىرگە ئۆتۈشىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرسەم يۈرىكىم پۇچىلىنىپ كىتىدۇ. لېكىن، رەنا بىلەن بىرگە ئۆتۈشىنى ئويلىسام رەشكلىرىم تەسلىم بولۇپ، يېنىكلەپ، خاتىرجەم بولۇپ قالىمەن...

يەكشەنبە كۈنى رەھمجان ئاكام ئاتا ـ ئانامنى ئېلىپ كىلىدىغان بولدى. ئۇلۇغ ئالالاھ ئاشۇ پۇرسەتلەرنى نىسىپ قىلسا، ئۇلاردىن رازىلىق ئېلىۋالىسام ئاخىرقى ئۈمىدىممۇ ئەمەلگە ئاشاتتى...

x x

خاتىرە مۇشۇ يەردە ئاياغلاشقان ئىدى. بېشىمنى كۆتۈرۈپ گىدىرماچ خىياللار ئىلكىدە گاڭگىراپ قالغان ھالەتتە دېرىزە تۈۋىگە كەلدىم. «ئەجەبا كاملە ئۆلۈپ كەتكەنمىدۇ؟ ياق، ئۇنداق بولسا ئايشەمخان ماڭا خاتىرەنى بەرگەن كىشىنىڭ ئايالىنى ئېغىر كېسەل، بازارغا چىقالمايدۇ» دېگەندەك قىلغانغۇ؟ماڭا بۇ خاتىرەنى بەرگەن كىشى چوقۇم كامىل، ئۆيىدىكى ئاغرىق ئايالى كاملە شۇ. ئۇنداقتا...خىياللىرىمنىڭ ئايىغى چىقما ستىنلا ئۇيۇق تەرەپ سوزۇلۇپ

، تاڭ يورۇ شقا با شلىدى. نا شتىلىقنى چالا ـ بۇلا قىلىپلا ئۆيدىن چىقتىم. ئىش ۋاقتى تو شۇ شتىن بۇرۇن كاملنى ئىزدەش قارارىغا كەلگەچكە ئۇدۇللا ئىشلەمچىلەر بازىرىغا باردىم.

قېرىشـــقا ندەك خېلى چۆگىلەپ يۈرۈپمۇ نە ئايشـــەمخاننى، نە كاملنى ئۇچرىتالمىدىم. نەچچەيلەندىن ئۆلارنى سۈرۈشتە قىلىۋىدىم. كاملنى تونۇيدىغانلار چىقمىدى. ئايشەمخان نەچچە كۈن بوپتۇ بازارغا كەلمىگىلى...

ئىشـــقا چۈشـــۈش ۋاقتىم توشـــۇپ قالغاچقا چۈشـــلۈك ئارام ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ يەنە كېلىپ ئىزدەپ باقماقچى بولۇپ بازاردىن كۆزۈم قىيمىغان هالدا چىقىپ كەتتىم.

چۈشتە ئۆيدىن ئېلىۋالغان تەييار تاماقنى هاپىلا ـ شاپىلا يەۋېلىپلا چۈشتىن كېيىنكى بىر سائەتلىك دەرسىمنى ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچى سىنىپتىڭ ئەتىكى بىر سائەتلىك دەرسىگە ئالما شتۇرغاندىن كېيىن، يەنە ئىشـــلەمچىلەر بازىرىغا قاراپ چاپتىم. كاللامدىكى نۇرغۇنلىغان «نېمە ئۈچۈن» لەر مىنى كاملنى تېزرەك تېپىشـــقا، كامىل ـ كاملە، پەرهات، شـــەكىلە، رەنا، رەهمجانلارنىڭ كېيىنكى هايات كەچمىشلىرىدىن تېزرەك خەۋەردار بولۇشقا ئۈندەيتى.

كامىل بىلەن ئايشـــەمخاننى يەنىلا تاپالمىغان بولسـامۇ سـۈرۈشـتۈرۈپ يۈرۈپ ئايشـەمخاننىڭ ئۆيىنىڭ ئادرىسـىنى تاپتىم. ئالدىنقى قېتىم ئايشـەمخان كاملنى كۆرسـىتىپ «ئۇ كىشـى مىنىڭ خوشنام بولىدۇ، ئايالى كېسەل بولغاچقا بازارغا چىقالمايدۇ، بالامغا شۇ ئايال قاراپ بېرىۋاتىدۇ» دېگەن ئەمەسـمىدى؟ خىياللار بىلەن كىچىككىنە قەغەزگە يېزىلىۋالغان ئادرىس بويىچە شـەهەرنىڭ خېلىلى چەت، خىلۋەت كوچىلىرىنىڭ بىرسـىگە جايلاشـقان ئايشـەمخان تۇرۇۋاتقان قورونى خېلى تەستە تېپىپ كەلدىم.

دەرۋازا ئالدىغا كېلىشـىمگە قورا ئىچىدىن ئالدىراش چىقىپ كەلگەن كىشـى بىلەن سـوقۇشـۇپ كەتكىلى تاس قالدىم ۋە بىر ـ بىرىمىزگە هەيرانلىق بىلەن قارىشىپ تۇرۇپ قالدۇق..

ـ سىز، بۇ...ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم نۇردۇن مۇئەللىم. بۇ تەرەپلەرگە كېلىپ قاپسىز؟

ـ ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام ئۇكام. ياخشى تۇردىڭىزمۇ؟مەن شۇ سىزنى ئىزدەپ كېلىۋىدىم.

ـ هە..هەئە ئاكا، خۇداغا شۈكرى يامان ئەمەس.

كامىل نېمە شقىدۇر مىنى ئۆيىگە با شلىغۇ سى يوقتەك سەل تەمتىرەپ بىر قورا ئىچىدىكى پاكار تاملىق، سىرلىرى چۈشۈپ كەتكەن كونا ئىشىككە، بىر ماڭا قاراپ ئىككىلىنىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ

ھالىتى مېنى سەل ئەجەپلەندۈرگەن بولسىمۇ «بىرەر قىسىلچىلىقى باردۇر» دېگەنلەرنى ئويلاپ چاندۇرماسلىققا تىرىشتىم ۋە:

- ئۇكام، مەن سىز بەرگەن خاتىرەنى كۆرۈپ چىقتىم. سىزنى ئىزدەپ كېلىشىمدىكى سەۋەپ خاتىرە ۋەقەلىكىگە ئائىت بەزى ئىشلارنىڭ داۋامىنى سوراپ باقاي دېۋىدىم. ئەگەر بەك ئالدىراش بولسىڭىز مەن قايتاي، باشقا كۈنى پاراڭلىشارمىز...

- ياق ئاكا.. مەنغۇ ئالدىراش ئەمەس شۇ ...سىزنى ..ئەگەر خالىسىڭىز سىزنى ئۆيگە باشلاي.

كامىلنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ ھويلىغا كىرگىنىمدە ئۇ بىردە ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرغان كونا شىرەگە ۋە ئەتراپىدىكى كىچىك ياغاچ ئورۇندۇقلارغا، بىردە ماڭا ئەيمىنىپراق قاراپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدىن بىرەر ئىشنى پەملىدىم ۋە ئۇنى ئوڭايسىزلىقتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن «ئۇكام، بولدى مۇشۇ يەردىلا ئولتۇرۇپ پاراڭلىشامدۇق-يە؟» دېدىم. ئۇمۇ خۇددى مۇشۇ گېپىمنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا «ئۇنداق قىلساقمۇ بولىدۇ ئاكا قېنى بۇ ياققا كېلىڭ» دېگەچ ياغاچ ئورۇندۇقلارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ ياخشىراقىنى تاللاپ، ئۈستىنى چاپىنىنىڭ يەڭلىرى بىلەن سۈرتىۋېتىپ مېنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى. ئۈستەل ئۈستىدە كىملەردۇر ئويناپ تاشلاپ قويغان كورتلار قالايمىقان تاشلىنىپ تۇراتتى. كامىل سىرلىرى چۈشۈپ كەتكەن، كۆك رەڭلىك چەينەك ۋە ئىككى تال پىيالىنى ئېلىپ چىقىپ، بىر پىيالە چاينى ئالدىمغا ئەدەپ بىلەن قويغاندىن كېيىن، ئۆينىڭ ئىشىكىگە قاراپ قويۇپ، ماڭا «قېنى سۇئالىڭىزنى سوراڭ» دېگەندەك مەندە قاراپ قويدى.

- ئۇكام، سىز كامىل شۇمۇ؟ دېدىممەن سەل ئىككىلىنىپراق گەپنى باشلاپ.

- ياق.

- ئۇنداقتا؟

- مەن پەرھات.

- ھە؟ بۇ...ئەمىسە ئايالىڭىز؟

- ئايالىم شەكىلە. ئۇ مۇشۇ ئۆيدە، - دېدى ئۇ بايىقى ئىشىكنى كۆرسىتىپ.

- شەكىلە تېخىچە ئەسلىگە كېلەلمىدىمۇ؟

- شۇنداق.

- ئەگەر خالىسىڭىز ماڭا كامىلە ئاغرىپ قالغان ۋاقىتتىن باشلاپ سۆزلەپ بەرسىڭىز ئۇكام؟

پەرھات ماقۇل بولغاندىن كېيىن ئېغىر ئۇھسىنىپ گېپىنى باشلىدى:

مەن تۈرمىدىن چىقىشـــقا ئىككى يىلدەك ۋاقىت قالغان ۋاقىتلاردا كامىل نەچچە رەت مېنى يالغۇز يوقلاپ باردى. كامىلەنى سورىسام ئاغرىپ بالنىستا ئىكەنلىكىنى ئېيتتى. كېيىن نەچچە قېتىملىق كۆرۈشـــتۈرۈش مۆھلىتىدە ھېچكىم مېنى يوقلاپ بارمىدى. مەن تۈرمىدىن چىققان كۈنى كامىل مېنى ئالغىلى بېرىپتۇ. شـــۇ چاغدا بىلدىمكى كامىلە نەچچە ئاينىڭ ئالدىدا بۇ ئالەم بىلەن، بىز بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپ ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلىپتۇ. ئۇ دەل رەھىمجان ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىنى باشلاپ كەلگەن كۈنى ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپلا جان ئۈزۈپتۇ.

ئۇ جان ئۈزگەندىن كېيىن ئۇنىڭ مېيىتىنى كامىل، رەھىمجان، رەنا ۋە چوڭلار بىرلىكتە يۇرتقا قايتۇرۇپ دەپنە قىلىپتۇ.

بۇ ئارىلىقتا خېلى كۆپ ئىشـــلار ۋە ئازارچىلىقلار يۈز بېرىپتۇ. كامىلەنىڭ ئانىســـى دەســـلەپتە كامىلەنىڭ جان ئۈزۈش ئالدىدىكى تەلۋىگە ماقۇل بولغانلىق ســـەۋەبىدىن ئاخىرەتلىك ئىشـــلار بېســـققۇچە يىغا-زارە بىلەنلە يۈرگەن بولســـىمۇ، بىرەر ئايدىن كېينلا كامىلنىڭ ئۈســـتىدىن ئەرز قىلغان ۋە ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولغانمىش.

كامىلەنىڭ ئۆلۈمى قاتتىق تەســـىر قىلىپ، ئەس-ھوشـــىنى يوقىتىپ يۈرۈۋاتقان كامىل نۇرغۇن ئىشلارنىڭ بېسىمى سەۋەپلىك قۇربانجان ئاكام ئۇنى ئالغىلى بارغاندا بىرگە ئۈرۈمچىگە قايتىپ كەپتۇ.

رەنا بىلەن كامىل كامىلەنىڭ قالدۇرغان ۋەسىيەتنامىسىنى كۆرگەندىن كېيىن تولىمۇ بىئەپلىك ھېس قىلغان ۋە بۇنى كامىلەنىڭ ئەس-ھوشى ئانچە جايىدا بولمىغان شارائىتتا يېزىپ قالدۇرغان ۋەسىيىتى دەپ چۈشەنگەن،بۇ ۋەسىيەتنامىنى ھەر ئىككىلىسى توغرا كۆرمىگەن بولسىمۇ، بۇ يەردە باشـــقا يېقىن كىشـــىلىرى بولمىغاچقا تاكى رەنا ئوقۇش پۈتتۈرۈپ يۇرتىغا قايتىپ كەتكىچە يېقىن دوستلاردىن بولۇپ، بىر-بىرىگە روھى ئوزۇق، تەسللى بولۇشۇپ ئۆتۈپتۇ.

مەن تۈرمىدىن چىققاندىن كېيىن ئۇدۇل يۇرتقا قايتىپ شـــەكىلەنىڭ يېنىغا باردىم. ئەھۋال مېنىڭ ئويلىغىنىمدىنمۇ ئېغىر ئىكەن. ئۇنىڭ چۈشـــۈپ قالغان بۇ ھالىتىگە قاراپ، پۇشـــايمان ۋە ھەسرەت بىلەن تالاي كېچىلەرنى شەكىلەنىڭ يېنىدا يىغلاپ، گۇناھىمنى تىلەپ ئۆتكۈزدۈم. دادام مېنىڭ تۈرمىدە ئىكەنلىكىمنى ئىزچىل باشـقىلاردىن يوشـۇرۇپ كەلگەن ئىكەن. شـۇڭا ئۇ مېنى بىر ئامالللار بىلەن ئورمانچىلىق ئىدارىسـىگە خىزمەتكە چۈشـۈردى. مېنىڭ قولۇم ھېچقانداق ئىشـقا بارمايتى. شەكىلەنىڭ يېنىدىن ئاجرىغۇم، ئۇنى يا شانغان، كېسەلچان ئانىسىغا يالغۇز تا شلاپ

قويغۇم كەلمەيتى. پۇشايمان ئىلكىدە پۇچۇلانغان ۋىجدانىم مېنى ھەردەم سوتلايتى. شەكىلەنى بىر ئۆمۈر قوغداش ۋە ئاسراش، ئۇنىڭ ھالىدىن بىر ئۆمۈر ئۆزۈم خەۋەر ئېلىشنى كىيىنكى ھاياتىمغا نىزان قىلغان ئىدىم. لېكىن ئۆيدىكىلەر شەكىلە ئىككىمىزنىڭ ئىشنى بىلگەندىن كېيىن قاتتىق قارشى تۇردى. مەن شەكىلە بىلەن توي قىلمىسام بۇ خىزمەتنىمۇ قىلمايدىغانلىقىمنى، بۇ يۇرتتىمۇ تۇرمايدىغانلىقىمنى شەرت قىلىپ چىڭ تۇردۇم. كىم بىلسۇن، ئۆيلىمىغان يەردىن دادام شەكىلەنىڭ ئانىسىنى ئىزدەپ بېرىپ بىرمۇنچە چالۋاقىغاندىن كېيىن پەرزەنتىنىڭ دەردىدە پۇچۇلىنىپ ئاران قالغان ئانا بۇ ئازارچىلىقلارغا چىدىماي، يۈرەك كېسىلى قوزغىلىپ تۇيۇقسىزلا جان ئۈزدى. شۇنىڭ بىلەن شەكىلە بۇ دۇنيادا مېنىڭدىن باشقا يۆلەنچۈكسىز ھالەتكە چۈشۈپ قالدى. مەن شەكىلەنى ئانىسىنىڭ ئۆلۈمى توغرىلىق دادام بىلەن خېلى قاتتىق سوقۇشۇپ قالدىم. ۋە ئۆيدىكىلەردىن مۇناسىۋىتىمنى ئۈزۈپ شەكىلەنىڭ يېنىغا كەتتىم. رەھمجان بۇ جەرياندا ماڭىمۇ كۆپ ياردەملەرنى قىلدى. ئۇنىڭ ياردىمىدە شەكىلەگە قاراشقا قولايلىق خىزمەتلەرنى تېپىپ ئىشلىدىم. تاپقان پۇللىرىم بىلەن ئۇدۇللۇق شەكىلەنە داۋالاتتىم. كىيىنكى كۈنلەردە شەكىلە ئېنىق گەپ قىلالىغۇدەك، ئۆزىنىڭ ھاجىتىدىن ئۆزى چىقالىغۇدەك بولۇپ قالغان بولسىمۇ يەنىلا كېسەلنىڭ ئاسارىتىدىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىغا كۆزۈم يېتىپ، ئۇنىڭ مۇ شۇنچىلىك ۋاقىتتا گۇناھىمنى يۇيۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن توي مۇراسىمى ئۆتكۈزۈشنى لايىق تاپتىم. ئانامنىڭ تولا يىغلاپ ـ يالۋۇرۇشلىرى ۋە شەكىلەنى قوبۇل قىلىشقا كۆندۈرۈشى سەۋەپلىك ئۆيگە شەكىلەنى ئېلىپ كەلدىم. دادام بىزگە قاراپمۇ قويماي ئۆز ئىشى بىلەن بولدى. شۇ چاغدا تويىمىزغا ياردەملەشكىلى كەلگەن رەنادىن كامىلەنىڭ خاتىرىسى توغرىلىق گەپنى ئاڭلىغان شەكىلە رەناغا يالۋۇرۇپ بۇ خاتىرەنى ئۆزىگە تويلۇق سوۋغات قىلىپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپ تۇرىۋالغاچقا ئىلاجىسىز قالغان رەنا شەكىلەگە بەرگەن ئىكەن. كىيىنكى كۈنلەردە شەكىلە بۇ خاتىرەنى كىتاپ قىلىپ چىقىرىش ئارزۇسى بارلىقىنى ماڭا نەچچە رەت بىلدۈرگەن بولسىمۇ مەن كىمنى ئىزدىشىمنى بىلمەي يۈرگەن ئىدىم. تەلىيىمگە ئاخىرى سىزگە يەتكۈزدۇم . . .

ـ بۇ ھاياتتا بىز ئۆيلىمىغان ئىشلار يۈز بېرىپ تۇرىدىكەن، دەپ ئەسلى سۆزىگە قايتىپ كەلدى پەرھات، ـ شۇنىڭ بىلەن ھەممە ئۆزگىرىپ كېتىدىكەن. شەكىلە بىلەن توي خېتى ئېلىش ئۈچۈن تىزىملاتقىلى بارغىنىمىزدا دوختۇر تەكشۈرتىشى قىلغاندا تۇيۇقسىز بىز ئويلاشقىمۇ پېتىنالمايدىغان بىر ئىش يۈز بەردى.

شەكىلە «ئەيدىز ۋىروسى بىلەن يۇقۇملانغۇچى» ئىكەن. بۇ نەتىجىگە ئىشەنگۈم كەلمەي، پۈتۈن ئەس ـ يادىمنى يوقاتقان ھالدا دەرھال رەناغا تېلىفۇن قىلدىم. ئۇ تۇرۇشلۇق ناھىيە بىزنىڭ

ناھىيگە ئانچە يىراقمۇ ئەمەس ئىدى. ئۇ ئەتىسىلا يېتىپ كەلدى ۋە ماڭا ياردەملىشىپ، شەكىلەنى باشقا ئورۇنلارغا ئاپىرىپ قايتا تەكشۈرتكۈزدى. نەتىجە شۇ بولدىكى شەكىلە يوقۇملانغۇچىلا ئەمەس، ئاخىرقى باسقۇچقا بېرىپ قالغان ئەيدىز بېمارى بولۇپ چىقتى. بۇ نەتىجىگە رەنامۇ پەقەتلا ئىشەنمىدى. «شەكىلە شۇنچە ئۇزۇن چوڭ دوختۇرخانىدا داۋالانغان مەزگىللەردە شۇنچە كۆپ تەكشۈرۈشلەردە بۇنداق نەتىجە كۆرۈلمىگەن تۇرسا؟ قانداق بولۇپ ئەمدىلىكتە ئاخىرقى باسقۇچ بولۇپ قالىدۇ؟» دەپ ئۆز-ئۆزىگە سۆزلەيتتى ئۇ. لېكىن نىمىلا دېگەن بىلەن بۇ رىئاللىق يەنىلا بىزگە قاراپ رەھىمسىز ئالقانلىرىنى كېرىپ تۇراتتى. خۇددى كۆپكۆندۈزدە چاقماق چاقىقاندەك يەلكەمنى قاتتىق سىلكىتىپ مىنى ھەيرەتتە قالدۇرغان بۇ رىئاللىققا يەنىلا تەن بەردىم. مەيلى شەكىلە بۇ كېسەلنى ئا شۇ مەن سەۋەپلىك خامۇ شلانغان پەيتلەردە يۇقتۇرىۋالغان بولسۇن، مەيلى داۋالىنىش جەريانىدا دوختۇر-سېستىرالارنىڭ مەسئۇلىيەتسىزلىكى سەۋەپلىكى يۇقتىرىۋالغان بولسۇن يەنىلا باش جىنايەتچى مەن ئىدىم. ئۇنى بۇ پېتى يالغۇز تاشلاپ قويالمايتتىم. ئەكسىچە ئۇنىڭغا ھەر بىر قارىغىنىمدا پۇشايمان، ھەسرەت ئىلكىدە پۇچۇلىناتتىم. كىچىككىنە ناھىيمىزدە بۇ ئىش بىردەمدىلا تارقىلىپ كەتتى. ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان دادام-ئاپام بۇ قېتىم مەيدانغا تېخىمۇ بەكرەك سەكرەپ چىقىپ، ئۇنىڭدىن مۇناسىۋەتىمنى ئۈزىشىمدە قەتئىي چىڭ تۇردى. مەن رەھىمجان ۋە رەنالارنىڭ ياردىمىدە شەكىلەنى ئېلىپ بىر كېچىدىلا يۇرتتىن ئايرىلدىم. رەنا ۋە رەھىمجانلار شۇنچە دېگەن بولسىمۇ كاملىنىڭ قېشىغا بارغۇم كەلمىدى. شەكىلە بۇ ھالدا بىز نەگىلا بارساق باشقىلارغا ئېغىرىمىزنى سېلىپ قويىدىشىمىز ئېنىق ئىدى. مەن ئۆيدىن چىقىش ئالدىدىمۇ دادامغا «مەنىلا ھايات بولىدىكەنمەن، ھېچكىمگە بېقىنمايمۇ شەكىلەنىڭ ھالىدىن بىر ئۆمۈر خەۋەر ئالىمەن» دېگەن ئىدىم. شۇڭلاشقا ھازىرغۇچە بىرەرسىنىڭ بىزنى ئىزدەپ ياردەم قىلىشىنى خالىمىغاچقا بىر شەھەردە ئۇزۇن تۇرۇپمۇ باقمىدىم. ھەر ھالدا بارغانلا جايدا مەيلى ئېغىر، مەيلى يېنىك ئىش بولسۇن قىلىپ، شەكىلەنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كىلىۋاتىمەن.

-شەكىلەنىڭ ئەھۋالى ھازىر قانداراق؟ دىدىممەن ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ.

-شۇ بىر خىللا، لېكىن يېقىندىن بېرى بەدىنىگە يىرىڭلىق قاپارتمىلار چىقىپ، قان ئارىلاش يىرىڭ ئېقىپ...بەدبۇيي پۇراق چىقىپ...شۇڭا بايا سىزنى ئۆيگە باشلىمىغان ئىدىم.

-ئاللاھ ئىگەم ئاسانچىلىقنى بېرەر. ساقىيدىغان كېسەل بولسىغۇ ئامالىنى قىلساق پۇلمۇ تېپىلاتتى، -دىدىممەن ئۈمىتسىزلىك بىلەن.

- شۇنداق ئاكا. ئەمدى تەقدىرنىڭ ھۆكمىنى كۈتمەي باشقا ئامالىمىز يوق. مەنلا بولسام ئۇنىڭ ئاخىرقى تىنىقىغىچە يېنىدا تۇرۇپ، ھالىدىن خەۋەر ئالىمەن. لېكىن بۇ ھالىتىگە قارىغانسېرى يۈرەك- باغرىم خۇن بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، - دىدى كۆز ياشلىرىنى مەندىن يوشۇرۇشقا تىرىشىپ بېشىنى باشقا ياققا بۇراپ تۇرۇپ.

- كاملىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىچۇ؟ - دەپ سورىدىممەن ئارىمىزدا خېلى ئۇزۇن داۋاملاشقان سۈكۈتتىن كيين.

- رەناغا پات - پات ئاممۇى تىلفۇن بوتكىسىدىن تېلفۇن قىلىپ، كامىل ئىككىسىنىڭ ئەھۋالىنى سورىغاچ، شەكىلەنىڭ ئەھۋالىنى يەتكۈزۈپ تۇرىمەن. لېكىن ئۇلارنىڭ بىزنى ئىزدەپ كېلىشىگە قۇشۇلمىدىم. تۇرۇشلۇق ئورنىمىزنىمۇ ئېيتىپ بەرمىدىم. شەكىلەنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرگەندىن كيينكى ئازاپىنى بىر ئۆزۈملا تارتىپ ئۆتۈپ كىتەي دەيمەن، دىدى پەرھات ئاچچىق ئۇھسىنۇۋەتكەندىن كيين گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ،

- رەنا يۇرتقا قايتىپ، يېزىلىق شىپاخانىغا خىزمەتكە چۈشكەندىن كېيىن كامىل بىلەن ئىزچىل خەت ئارقىلىق ھەل - ئەھۋال سورىشىپ، بىر- بىرىگە تەسەللى بېرىپ ئۆتۈپتۇ. كامىل بولسا قۇربانجان ئاكامنىڭ ئىزچىل قوللىشى بىلەن تىجارەتتى چوڭيىپ خېلى چوڭ سودىگەرلەردىن بولۇپ قاپتۇ. شۇ ئارىقتا ئۇنى ئۆز تىجارىتىگە كۆشەندە دەپ قارىغان بىر قىسىم يامان نىيەتلىك كىشلەر تەرىپىدىن قەستكە ئۇچراپ دوختۇرخانىدا يېتىپ قاپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان رەنا خىزمىتىدىن رۇخسەت سوراپ ئۇرۇمچىگە بېرىپ ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئاپتۇ. كامىل ياخشى بولۇپ قالغاندىن كېيىن رەنا يۇرتىغا قايتىپ كىتىپتۇ ھەم شۇ يەردىكى بىر يىگىت بىلەن توي قىلىشقا پۈتۈشۈپتۇ. ئۆيلىمغان يەردىن توي كۈنىگە بىر ھەپتە قالغاندا كامىل رەنانى ئىزدەپ بېرىپتۇ...

ماناھازىر كامىل بىلەن رەنا توي قىلغىلىمۇ بەش يىلدىن ئاشتى. بىر قىزغا ئاتا - ئانا بولۇشتى. ئۇلار توينى ئاددىيلا ئۆتكۈزۈپ، كىتىشكە تىگىشلىك چىقىملارنى كاملەنىڭ روھىغا ئاتاپ نەزىرە قىلغاندىن سىرت ئوقۇشسىز قالغان باللار ۋە ئىگە- چاقىسىز قالغان ياشانغانلارغا ئىئانە قىلىشىپتۇ. كامىل كاملەنىڭ تۇپراق بېشىنى يوقلاپ تۇرۇش ۋە رەنا بىلەن بىرگە ئۆتۈش ئۈچۈن ئۇرۇمچىدىكى ئىشلىرىنى شىركىتىگە ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، يۇرتقا قايتىپ تىرانسپورت شىركىتى قۇرۇپ خېلى كۆپ نەتىجىلەرنى قازىنىپ، ناھىيە بويىچە ئالدىنقى قاتاردىكى بايلاردىن بولۇپ قاپتۇ. ئەر- خوتۇن ئىككەيلەن ھەر ئازنا- پەيشەنبە كۈنلىرى قىزىنى ئېلىپ كاملەنىڭ تۇپراق بېشىغا چىقىپ دۇئا قىلىپ تۇرىدىكەن.

پەرھات بىلەن خوشلىشىپ ئورنۇمدىن تۇرۇشۇمغا دەرۋازىدىن ئايشەمخان بىر ئەرنى قولتۇقلىغان هالدا كىرىپ كەلدى. ئۇ بۇرۇنقىدىن خېلىلا جۇشقۇن ۋە ياشىرىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. چىرايىمۇ نامازشامدىكى ھەشقىپىچەكتەك ئېچىلىپ ، نۇرلىنىپ قالغان ئىدى. ئۇ بىزنى كۆرۈپ سەل ئۇيىلىپ يېنىدىكى ئەرنىڭ بىلىكىدىكى قولنى تارتىۋالدى ۋە بىزگە ئەدەپ بىلەن سالام قىلدى.

پەرھاتتىن ئاڭلىغان بايانلار ئىچىدىن تولۇق چىقىپ بولالمىغان خىياللار قوينىدىن مىڭ تەستە ئازراق يولقۇنۇپ ئۇلارنىڭ سالىمىنى ئىلىك ئالدىم.

ـ ئۆزلىرىگە مەسلىھەت سېلىپ بىر ئىش قىلاي دەپ شۇنچە ئىزدىسەم تاپالمىدىم نۇردۇن مۇئەللىم، ـ دەپ گەپ باشلىدى ئايشەمخان، يېنىدىكى ئەرگە مۇنداقلا قاراپ قويغىنىمدىن ئۇڭايسىزلاندى بولغاي، ـ بۇ مىنىڭ ھېلىقى سىلىگە گېپىنى قىلىپ بەرگەن باللىرىمنىڭ دادىسى بولىدۇ.

ـ ھە؟ ـ دەقىقە ئىچىدە ئايشەمخاننىڭ ھاراقكەش، قىمارۋاز، تاياقچى... ئېرى توغرىسىدا شىكايەت قىلىپ بەرگەنلىرىنى ئەسكە ئېلىپ ئەجەپلىنىپ ئۇ كىشىگە يەنە بىر قاراپ قويدۇم. رەتلىك كىينگەن، شەپكىسى ئاستىدىكى مۇلايىم كۆزلىرى ئادەمگە كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇرغان بۇ كىشىنى نىمىشقىدۇر ئايشەمخان بايان قىلىپ بەرگەن باللىرىنىڭ دادىسىغا ئوخشىتالمايۋاتاتتىم.

ـ ھەيران قالدىڭلا ھە نۇردۇن مۇئەللىم؟ ـ دېدى ئايشەمخان.

ـ ياق.. ياقەي...

ـ ئۆزلىرى ئاڭلىغانلا بەلكىم. قىزىم ئېغىر كېسەل بولۇپ قېلىپ، داۋالىتىش جەريانىدا كۆرمىگەن كۈنۈم، قىلمىغان ئىشىم قالماي قىينىلىپ يۈرسەم بىر كۈنى ئاسماندىن چۈشكەندەكلا بۇ ئادەم ئوغلۇمنى ئېلىپ مىنى ئىزدەپ كەپتۇ. باشتا قورقۇپ ھوشۇمدىن كېتەي دېدىم. لېكىن كىم بىلسۇن، ئۆيلىمىغان يەردىن بۇ ئادەم مىنى ئۇرۇش ئۇياقتا تۇرسۇن، گۇناھىنى تونۇپ، ئەپۇ سورىغىلى كەپتىكەن ئەمەسمۇ؟ ھى ـ ھى ھى، شۇنىڭ بىلەن دېيىشمىگەن گېپىمىز قالمىدى. بۇ «يىگىت» نىڭ مىنىڭدىن كېيىن ئالغان خوتۇنى مەندەك بوش كەلمەپتۇ. بىرەر قېتىم تاياق تىگە ـ تەگمەيلا ئۆيدە بار يوقنى مۇنۇ «يىگىت» قىمار سورۇنىغا كەتكەندە ھارۋىسىغا نەچچە رەت بېسىپ ئۆيىگە توشۇپ كېتىپتۇ. بۇ «يىگىت» سورىقىنى قىلغىلى بارسا ئىككى ئىنىسىگە تازا ئۇردۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئادەم ئۇ خوتۇننى نەق مەيداندىلا «تالاق» قىلىپ ، ئاچچىق يۇتۇپ يۈرگەندە قىزىمىزنىڭ ئېغىر كېسەللىكىنى ئاڭلاپ ساتقۇدەكىنى سېتىپ بىزنى ئىزدەپ كەپتۇ. ئۇ باشتا ماڭا «يارىشىۋېلىش» تەلىپىنى قويغاندا «ئىلان چاققان ئادەم ئارغامچىدىنمۇ قورقۇپتۇ»

دېگەندەك تولىمۇ ئىككىلىنەتتىم ۋە ئۆزلىرىنى ئىزدەپ مۇشۇ يامان ئادەملەرنىڭ ۋەدىسىگە ئىشىنىپ كىيىن پۇشايمان قىلماي ئۆتكەنلەرمۇ بارمۇ؟ مۇشۇ قىمار، هاراق دېگەنلەرنى تاشلىيالىغانلارمۇ بارمىدۇ؟ دەپ بىر سوراپ باقاي دېۋىدىم، سىلىنى يۇتتۇرۇپ قويىدۇم. كىيىن «نىملا كۆرسەم كۆرەي، كوچىدىكى خەقلەرگىمۇ بوزەك بولغان چاغلىرىم تالايغۇ؟ تاياق يىسەممۇ بالىلىرىمنىڭ دادىسىدىن يىگۇدەكمەن. دەردىنى تارتسامۇ ئۆزۈمنىڭ ئېرىنىڭكىنى تارتقىدەكمەن» دەپ ئۇنىڭغا يەنە بىر ئىشىنىش قارارىغا كېلىپ «دەتتىكام» دەپ يارىشىۋالدىم.

- هە...ياخشى ئىش بوپتۇ. بالىلارنى ئۆزۈڭلەر باققانغا يەتمەيدۇ، - دېدىممەن ئۇلارغا.

- شۇنى دېسىلە، بۇ ئادەممۇ بۇرنىغا سۇ كىرىپ خېلى ئەقلىنى تېپىپ، بارلىق كەيىپ - ساپادىن قولىنى يۇيۇۋېتىپلا كەپتىكەن. مانا كەيىپ - ساپا قىلمىسا مىجەزىمۇ ئۆزگىرىدىكەن ئەمەسمۇ ئادەمنىڭ؟ ماڭا قول تەككۈزۈش تۈگۈل ئىشقىمۇ چىققىلى قويماي ئۆزى ئىشلەپ بىزنى گۈلدەك بېقىۋاتىدۇ.

، - قىزىڭلارچۇ، ياخشى بولۇپ قالدىمۇ؟

- هەئە، دادا دەردىدە ئاغرىپ قاپتىكەنمۇ دەيمەن بىچارە قىزىم دادىسىنى كۆرۈپلا ئاغزى يومۇلماي كەتتى، نەچچە كۈنگە قالمايلا خېلى ياخشى بولۇپ بالىنىستىن چىققانچە هازىر تايچاقتەك سەكرەپ ئويناپ يۈرىدۇ.

- هەرنىمە بولسا ياخشى ئىشلار بوپتۇ. مۇبارەك بولسۇن!

- رەھمەت سىلىگە نۇردۇن مۇئەللىم، يۈرسىلە ئۆيگە كىرىپ، چاي ئىچىشكەچ پاراڭلىشىلى.

- بولدى رەھمەت، يەنە ئازراق ئىشىم بار ئىدى. باشقا كۈنى ئولتۇرغۇدەك بولۇپ كېلەرمەن.

- هە ئەمسە يوللىرىغا قارايمىز نۇردۇن مۇئەللىم، بىزمۇ قولىمىزدىكى ئىشلار تۈگىسە يۇرتقا قايتىشنى مەسلىھەتلەشتۇق. ئۇنىڭغىچە بىر كېلىپ ئولتۇرۇپ كەتسىلە.

ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ، مەھەللە دوقمۇشىغا كەلگەندە ئىختىيارسىز كەينىمگە ئۆرۈلۈپ قىزىل سىرلىرى ئۆچۈپ كېتەي دىگەن دەرۋازىغا ئۇزۇندىن قاراپ تۇرۇپ قالدىم. ئاشۇ دەرۋازا ئىچىدە شەكلە كېسەل ئازاۋىدىن تولغىنىپ، ئىگراپ ياتىدۇ. ئەزرائىلنىڭ كىلىشىنى كۈتۈپ ۋەھىمە ئىچىدە كېسەل بىلەن ئېلىشىۋاتىدۇ. پەرھات يۈرەك - باغرىنى تىلغاۋاتقان ئازاپ، ئېغىر جىسمانى ئەمگەك ۋە تۈرلۈك روھى،مەنىۋي قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ ئۆز نىشانىدا مۇستەھكەم تۇرۇپ، ئۆتمۇشتىكى گۇناھلىرىغا بەدەل تۆلەۋاتىدۇ...يەنە بىر ئائىلە كىشىلىرى يوقاتقانلىرى ۋە

ئېرىشكەنلىرى ھەققىدە پات ـ پات تالاش ـ تارتىش قىلىپ قويۇشىمۇ تاتلىق ئىپتىخارلىق ۋە مەمنۇنلۇق ئىلكىدە پەرزەنتلىرىنى ئەركىلىتىپ كۈلۈۋاتىدۇ. . . .